Ilustraţia copertei : D. *Verdeş* cu un desen de *Goethe*

Johann wolfgang goethe
anii de drumeţie ai lui
wilheîm meister
sau
cei ce renunţă
••

TRADUCERE DE VALERIA SADOVEANU
BIBLIOTECA PENTRU
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

CARTEA A DOUA
(continuare)
CAPITOLUL-AL CINCILEA l
Strigăte şi bătăi puternice în poarta castelului, apoi un schimb de vorbe cu glasuri ameninţătoare şi lumina unor făclii în curte întrerupseră cîntecul delicat al Hilariei. Dar larma se potoli înainte ca să i se afle cauza ; linişte însă tot nu era, pe scară se auzeau paşi şi cuvintele învălmăşite ale unor oameni ce se apropiau. Uşa fu dată de perete cu zgomot, fără ca să fi fost anunţat cineva ; femeile se speriară. Flavio năvăli în cameră într-o stare înspăimîntătoare, cu privirea rătăcită, cu părul, în parte zburlit, în parte curgînd în şuviţe ude de ploaie ; hainele îi erau sfîşiate, ca şi cum s-ar fi năpustit ca o vijelie printre spini şi hăţişuri, şi îngrozitor de murdare, de parcă ar fi străbătut noroaie şi mlaştini.
Tata ! Unde-i tata ! strigă el. Femeile îngrozite săriră în picioare ; bătrînul pădurar, ce-i fusese altădată slujitor devotat, intră şi el în cameră, strigîndu-i : Tatăl dumneavoastră nu-i aici ; liniştiţi-vă ; aici nu sînt decît mătuşa şi verişoara, uitaţi-vă ! — Nu-i aici ? Atunci lăsaţi-mă să plec ; am să-l caut ! Numai el trebuie să afle şi apoi să mor. Lăsaţi-mă să scap de luminile astea, mă orbesc, mă ucid.
Medicul casei intră, îi apucă mîna şi-i luă pulsul cu atenţie ; mai mulţi servitori stăteau îngrijoraţi în jur. — Ce caut eu pe covoarele astea ? Le stric, le distrug ; neno-

rocirea mea picură pe ele şi le pătrunde ; soarta-mi blestemată le întinează. — Se repezi la uşă ; ceilalţi se folosiră de această mişcare ca să-l ia cu ei şi să-l ducă într-o cameră de oaspeţi îndepărtată, în care locuia de obicei tatăl lui. Mama şi fiica rămaseră împietrite ; avuseseră înaintea ochilor pe Oreste [1] urmărit de furii, dar nu înnobilat de artă, ci în realitatea groaznică şi respingătoare, care părea şi mai înspăimîntătoare prin contrast cu locuinţa acea confortabilă, strălucind de sclipirile luminărilor. Femeile se priveau încremenite şi fiecare credea că vede în ochii celeilalte tabloul acela înfiorător, care li se imprimase atît de.adînc în minte.

Cînd îşi veni puţin în fire, baroana începu să trimită servitor după servitor ca să afle veşti. Bietele femei îns.păimîntate îşi mai reveniră puţin aflînd că îl dezbrăcau, îl uscau, îl îngrijeau ; numai pe jumătate conştient, îi lăsa să facă ce voiau cu el. La întrebările repetate ale doamnelor li se ceru să aibă răbdare.

în fine, li se spuse că i s-a luat sînge şi că fuseseră întrebuinţate toate calmantele cu putinţă. Acum se liniştise şi aveau nădejde[1] că va adormi.

Se făcuse miezul nopţii' ; baroana ceru să-l vadă, în cazul că doarme ; medicul întîi se împotrivi, dar apoi încuviinţă. Hilaria intră şi ea o dată cu mama sa. în cameră era întuneric-; numai o luminare pîlpîia după un paravan verde ; se vedea puţin, nu se auzea nimic ; mama se apropie de pat ; Hilaria, cu inima tulburată, apucă sfeşnicul şi lumină cu el pe tînărul adormit. Stătea cu faţa la perete ; dar o ureche foarte delicată, un obraz plin, acum pălit, apăreau îneîntătoare printre şuviţele de păr, din nou ondulat ; o mînă cu degete lungi, pline de forţă şi fineţe, atrase privirea rătăcitoare a Hilariei. Respirînd uşurel, fata crezu că percepe şi la el o respiraţie uşoară ; apropie

[1] Personajul mitologic Oreste, după ce îşi ucide mama (Glytaemnestra) şi pe soţul acesteia (Aegisthus), e chinuit de furii (erinii) şi îşi pierde minţile.

luminarea, ca Psihe *, în primejdie de a tulbura somnul binefăcător. Medicul îi luă sfeşnicul din mînă şi le conduse pe amîndouă pînă la camerele lor.

Pentru noi a "rămas o taină cum şi-au petrecut ceasurile nopţii aceste persoane bune şi vrednice de simpatie. Dar în dimineaţa următoare mama şi fiica s-au arătat pline de nerăbdare. Nu mai conteneau să pună întrebări ; dorinţa de a vedea pe cel suferind era discretă, totuşi stăruitoare ; numai spre amiază medicul le îngădui o scurtă vizită.

Baroana intră, Flavio îi întinse mîna. — Iartă-mă, dragă mătuşă ; puţină răbdare, poate că nu va dura mult. '— Hilaria apăru şi ea ; îi întinse şi ei dreapta. — Bună dimineaţa, dragă surioară. — Vorba aceasta îi săgeta inima ; el nu-i lăsă mîna ; se priveau unul pe altul ; alcătuiau o pereche minunată şi un admirabil contrast. Ochii negri, scînteietori ai tînărului se armonizau cu buclele-i întunecate, ce cădeau învălmăşite ; în schimb ea stătea lîngă patul lui, divină în liniştea-i aparentă, căci la întîmplarea zguduitoare din seara trecută se asocia prezentul, plin de presentimente. Denumirea aceasta de surioară — era tulburată pînă în adâncul sufletului. Baroana îl întrebă : Cum îţi merge, dragă nepoate ? — Suportabil : dar sînt tratat prost. — Cum aşa ? Mi-au luat sînge, asta-i cruzime ; şi l-au aruncat, asta-i neruşinare ; el nu-mi aparţine ; e tot al ei în întregime. — O dată cu aceste vorbe, faţa i se schimbă ; începu să plîngă cu lacrimi fierbinţi şi-şi ascunse faţa în pernă

Baroana citi pe chipul Hilariei o expresie de spaimă, ca şi cînd biata copilă ar fi văzut că i se deschid înainte porţile infernului, că ar fi privit pentru întîia oară şi pentru veşnicie un monstru. Fata străbătu camera cu o grabă

[1] în mitologie, tînără vestită pentru frumuseţea ei. Călcîndu-şi legămîntul de a nu vedea niciodată chipul soţului său, Psihe a aprins în taină un opaiţ ; atunci acesta, care nu era altul decît zeul Amor, a părăsit-o.

aprigă, se năpusti în ultima încăpere şi se aruncă pe o sofa ; baroana veni după ea şi o întrebă despre ceea ce, vai, înţelesese foarte bine. Hilaria, uitîndu-se la ea ciudat, îi strigă : Sîngele, sîngele lui îi aparţine ei, numai ei, tot sîngele, şi nu e vrednică. Nefericitul ! Sărmanul ! O dată cu aceste vorbe, un şuvoi de lacrimi amare îi potoli inima înfricoşată.
Oare cine s-ar încumeta să dezvăluie situaţiile iscate de împrejurările descrise mal sus, să dea la lumină suferinţele intime ale celor două femei, după această întrevedere ? Şi pentru bolnav ea a fost foarte dăunătoare ; cel puţin aşa susţinea medicul care, ce-i drept, venea destul de des să le informeze şi să le consoleze, dar care s-a simţit dator să interzică orice altă nouă apropiere. S-au supus fără obiecţii ;. fata nu îndrăznea să pretindă ceea ce mama nu i-ar fi îngăduit şi astfel ordinul acelui medic înţelept a fost ascultat. In schimb, au primit vestea liniştitoare că Flavio a cerut cele trebuincioase pentru scris şi că-şi notase ceva pe o foaie de hîrtie, ascu«zînd-o însă imediat sub pernă. La neliniştea şi nerăbdarea dinainte, se adăuga acum curiozitatea ; urmară ceasuri de suferinţă. După cîtăva vreme, medicul le-a adus totuşi o hîrtiuţă pe care o mînă cu o caligrafie frumoasă scrisese în grabă rîndurile următoare.

Din întîmplare bietul om se naşte
Şi întîmplările îl pierd pe rătăcit.
Spre care prag întunecos, greu de găsit,
Voiau şovăitorii paşi, orbeşte, să mă poarte ?
Apoi, sclipetul viu din ceruri l-am zărit ;
Dar simt în suflet numai noapte, iad şi moarte.

Nobila artă poetică putea să-şi dovedească şi de această dată puterea ei salutară. Legată intim cu muzica, ea alină toate suferinţele sufleteşti, deoarece, aţîţîndu-le puternic,
a

le scoate la suprafaţă şi le volatilizează în dureri vindecabile. Medicul era încredinţat că tînărul se va restabili repede ; trupeşte era sănătos şi, fără îndoială, s-ar simţi iarăşi vesel dacă pasiunea care-i apasă spiritul ar putea fi înlăturată sau potolită. Hilaria se gîndi să-i răspundă ; se aşeză la pian şi încercă să acompanieze cu o melodie versurile suferindului. Nu izbuti, căci asemenea dureri adînci nu-şi găseau ecou în sufletul ei ; dar tot căutând, ritmul şi rimele se asociară la sentimentele ei aşa fel, că răspunse cu o seninătate mîngîietoare la poezia lui, în următoarea strofă, cu care şi~a petrecut o bucată de vreme scriind-o şi tot rotunjind-o :

Oricît ai fi acum în jale şi dureri pierdut,
Tu pentru bucuria tinereţii eşti născut.
Curaj ! păşeşte hotărît şi cu grăbire
Spre a prieteniei cerească fericire.
Credinţă, bunătate, acolo vei găsi,
Şi-atunci izvorul vieţii voios va izbucni.

Medicul, prieten al familiei,' a transmis mesajul, care şi-a ajuns scopul, căci tînărul înc€?pu să răspundă mai potolit. Hilaria continua să-l liniştească şi astfel, încetul cu încetul, se părea că revin zile mai senine şi pămînt solid sub picioare ; poate că mai tîrziu ne va fi dat să comunicăm lectorilor noştri toate fazele acestei cure binefăcătoare. Deocamdată să spunem că în acest fel au trecut dteva zile foarte plăcute. Se pregăteau pentru o întrevedere liniştită, pe care medicul n-avea intenţia s-o amîne mai mult decît era necesar.

în acest timp, baroana se ocupase cu clasarea unor Mrtii vechi de familie şi această distracţie, foarte potrivită cu atmosfera din acele zile, a avut un efect binefăcător asupra spiritului său surescitat. Revăzu unele epoci din viaţa ei; suferinţe grele o ameninţaseră, apoi trecuseră şi amintirea lor îi întări curajul pentru clipa de faţă ; îşi aminti mai ales, cu multă emoţie, frumoasele relaţii cu

iViakaria, în anume împrejurări dificile, îi apăru iar în
faţa ochilor minţii nobleţea caracterului acelei femei unice
şi se hotărî, să se îndrepte către ea şi de data aceasta. Cui
altuia să-şi dezvăluie sentimentele ce-o apăsau, cui să-i
mărturisească temerile şi nădejdile sale ?

Umblînd printre hî'rtii, descoperi printre altele şi portretul în minatură al fratelui ei ; suspină şi zîmbi în acelaşi timp, văzînd asemănarea cu fiul lui. în clipa aceea, Hilaria se ivi pe neaşteptate, puse mina pe portret şi, la rândul ei, rămase foarte surprinsă de asemănare.

Aşa a trecut cîtăva vreme ; în sfîrşit, într-o dimineaţă, cu încuviinţarea medicului şi însoţit de el, Flavio a coborît la micul dejun. Femeilor le-a fost teamă de această primă întrevedere. Dar cum. foarte des se întîmplă ca în momente importante, chiar tragice, să se petreacă ceva vesel, ba chiar comic, la fel s-a întîmplat şi de data aceasta. Fiul veni îmbrăcat din cap pînă în picioare cu hainele tatălui său ; deoarece ale sale nu mai puteau fi întrebuinţate, se recursese la garderoba maiorului, care lăsa din comoditate la sora sa hainele de casă şi de vînătoare. Baroana zîmbi şl-şi regăsi cumpătul ; Hilaria fu cuprinsă de o tulburare, pe care nu şi-o putea explica ; în sfîrşit, ea îşi întoarse faţa, iar tînărul n-a fost în stare să găsească în clipa aceea nici o frază plăcută, nici măcar o vorbă amabilă. Pentru a-i scoate pe toţi. din încurcătură, medicul începu să compare staturile celor doi. Tatăl e ceva mai înalt, spuse el, de aceea lui Flavio gherocul îi venea cam lung ; fiul are însă umerii mai laţi, de asta haina era prea strimtă la piept. Aceste nepotriviri dădeau costumaţiei lui un aspect comic.

Astfel, datorită acestor amănunte, au trecut oarecum mal uşor peste dificultatea clipei. Pentru Hilaria însă, asemănarea dintre portretul din tinereţe al tatălui cu înfăţişarea proaspătă a fiului, aici de faţă, avea ceva neplăcut, ba chiar apăsător.

n

Dar acum, am prefera să vedem evenimentele care au urmat descrise amănunţit de mina delicată a unei femei, căci i'elul nostru de a proceda ne obligă să ne ocupăm numai de generalităţi. Deci aici vom vorbi încă o dată despre influenţa artei poetice.
Lui Flavio al nostru nu i se putea tăgădui un oarecare talent, dar avea nevoie neapărat de un mobil pasionat ca să poată realiza ceva remarcabil ; de aceea, aproape toate poeziile dedicate acelei femei irezistibile erau emoţionante şi valoroase ; citite cu avîntul cuvenit în faţa unei fiinţe adorate, ele produceau un foarte mare efect.
O femeie, văzînd o altă femeie iubită pătimaş, primeşte bucuroasă rolul de confidentă ; ea nutreşte sentimentul tainic, aproape inconştient, că ar fi plăcut să se vadă ridicată, încet-încet, la locul de slavă al acelei adorate. Convorbirile devin din ce în ce mai pline de semnificaţii, îndrăgostitul scrie mai ales poezii dialogate, fiindcă în felul acesta o pune pe frumoasa lui să-i răspundă aşa cum el ar dori şi cum nu îndrăzneşte să spere că va auzi de la îndrăgita gură. Astfel de poezii au fost citite împreună cu Hilaria şi, cum nu aveau decît un singur manuscris, ca să poată urmări amîndoi lectura şi să poată fiecare continua la timp, s-a întîmplat că, stînd alături şi trecîndu-şi caietul unul altuia, să se tot apropie şi ei şî mîinile lor, aşa că pînă la urmă a fost cît se poate de firesc să se atingă, din nebăgare de seamă.
Dar, cu toate aceste relaţii plăcute şi cu toate familiarităţile încîntătoare prilejuite de ele, Flavio simţea o grijă dureroasă, pe care o ascundea cu greu ; nerăbdarea cu care aştepta sosirea tatălui său dădea de bănuit că are a-i mărturisi lucruri de cea mai mare importanţă. Cu puţină gîndire n-ar fi fost greu de ghicit care era secretul. Probabil că acea femeie seducătoare, într-un moment de mînie stîrnttă de insistenţele tînărului, îl respinsese definitiv, distrugîndu-i speranţele pe care le nutrise cu încăpăţînate

pînă atunci. Noi nu îndrăznim să descriem scena aşa cum s-a petrecut, din teamă că ne-ar putea lipsi văpaia tinereţii, ce s-ar cere pentru aceasta. Ne mărginim să spunem eă tînărul a fost atît de scos din fire, încît a părăsit garnizoana fără permisie şi, pentru a-şi căuta părintele, a alergat prin noapte, furtună şi ploaie la moşia mătuşii sale, unde a ajuns în starea în care l-am văzut mai sus. Urmările unui asemenea pas îl preocupau adînc de cînd se întorsese la gînduri mai cuminţi ; văzînd că tatăl său întîrzie mereu şi că astfel e lipsit de singurul om care putea să intervină şi să-l salveze, nu mai ştia ce să facă.
De aceea, a rămas surprins şi buimăcit cînd i s-a înmînat o scrisoare de la colonelul său ; a rupt cu şovăire şi frică pecetea bine cunoscută ; însă colonelul, după cîteva fraze dintre cele mai prietenoase, îl anunţa că permisia ce i se dăduse se mai prelungea cu încă o lună.
Oricît de inexplicabilă părea această favoare, Flavio se văzu eliberat de o povară, care începuse să-l apese mai tare chiar decît dragostea lui dispreţuită. Acum simţea cu adevărat fericirea de a fi înconjurat cu atîta atenţie de către îndatoritoarele sale rude şi de a se bucura de prezenţa Hiîariei ; curînd îşi regăsi însuşirile plăcute de om de lume, care îl făcuseră o bucată de vreme aşa de necesar atît frumoasei văduve, cît şi anturajului ei, situaţie apusă pentru totdeauna din ziua cînd el îi ceruse definitiv mîna. ha asemenea dispoziţii sufleteşti, sosirea tatălui putea fi aşteptată cu voie bună ; pe de altă parte, apariţia unor fenomene naturale i-a stimulat pe toţi la o viaţă activă. Ploile nesfîrşite, care-i ţinuseră pînă atunci închişi laolaltă în castel, umflaseră pretutindeni toate rîurile ; unele diguri fuseseră sfărîmate şi ţinutul din jurul castelului părea un lac întins, din care se ridicau, ca nişte insule, satele, fermele şi locuinţele mari sau mici, chiar dacă se aflau pe coline.
Pentru asemenea întîmplări, de altfel destul de rare, erau pregătiţi; stăpîna casei împărţea porunci, slujitorii

le îndeplineau. După primele ajutoare date sinistraţilor, s-a copt pîine, s-au tăiat cîţiva tauri ; bărcile pescarilor treceau dintr-o parte într-alta, ducînd pretutindeni ajutoare şi provizii. Toate erau bine organizate ; ceea ce se oferea cu inimă bună era primit cu bucurie şi recunoştinţă ; numai într-un *singur* sat oamenii n-au vrut să se încreadă în cei care distribuiau bunurile ; Flavio luă asupra lui să împace lucrurile şi, fericit, se duse acolo în grabă cu o barcă încărcată ochi. Treaba era simplă, aşa că o termină cît se poate de bine ; apoi, pornind mai departe, îndeplini rugămintea ce i-o adresase Hilaria la despărţire. Tocmai în momentul cel mai greu al acelor zile de nenorocire, născuse o femeie, de care Hilaria se interesa în chip deosebit. Flavio o găsi pe lehuză şi se întoarse acasă încărcat de mulţumirile ei şi ale tuturor celorlalţi. în asemenea împrejurări ai ce povesti. Chiar dacă nu mu» rise nimeni, se putea vorbi de salvări miraculoase, de întîmplări ciudate, unele hazlii, altele chiar ridicole ; au fost descrise cu amănunte şi unele cazuri deznădăjduite. Drept urmare, Hilaria simţi deodată dorinţa nestăpînită să facă şi ea un drum asemănător, ca s-o vadă pe lehuză, să-i ducă daruri şi să petreacă acolo cîteva ceasuri plăcute. După oarecare împotrivire din partea grijuliei sale mame, învinse pînă la urmă voinţa Hilariei de a încerca această aventură. Trebuie să recunoaştem că, în felul în care ne-au fost aduse la cunoştinţă întîmplările petrecute, eram îndreptăţiţi să fim întrucîtva îngrijoraţi : exista primejdia ca barca să rămînă împotmolită, să se răstoarne, viaţa fetei să fie în pericol, să fie nevoie de o salvare eroică din partea tînărului, ceea ce ar fi întărit legătură pînă atunci încă slabă. Dar de toate acestea nici n-a fost vorba ; drumul s-a desfăşurat cu bine, lehuză a primit vizita şi darurile ; prezenţa medicului a fost de mare folos, şi chiar cînd ici şi colo întâmpinau cîte-o piedică uşoară şi aparenţa unei primejdii părea că-i nelinişteşte pe vîslaşij totul se termina cu glume şi ironii despre chipul

înspăimîntat, despre disperarea sau gesturile înfricoşate, pe care fiecare pretindea că le observase la celălalt. în tot acest timp, încrederea reciprocă a devenit tot mai mare ; obişnuinţa de a se vedea şi de a fi împreună în toate împrejurările s-a întărit, şi cu fiecare zi creştea primejdia unei situaţii în care rudenia şi afecţiunea se cred îndreptăţite la o apropiere şi intimitate mutuală.

In chipul cel mai plăcut fură ademeniţi tot mai departe pe căile iubirii. Cerul se limpezise şi urmă un frig puternic, potrivit cu anotimpul ; apele îngheţară înainte de **a** se fi putut retrage. întreg decorul se schimbă dintr-o dată ; ceea ce fusese la început despărţit de valuri acum se găsea reunit de un fundament solid, şi îndată s-a ivit, ca o mijlocitoare dorită, acea artă, născocită în nordul îndepărtat, pentru a sărbători primele zile năprasnice de iarnă şi pentru a aduce o viaţă nouă în lumea încremenită. Magazia cu echipament a fost deschisă, fiecare şi-a căutat patinele marcate cu semnul său, doritor să lunece primul pe suprafaţa neatinsă a gheţii, chiar dacă era întrucîtva primejdios. Printre cei din castel, se aflau mulţi care ajunseseră la o mare iscusinţă, eăci aproape în fiecare an se bucurau de plăcerea patinajului pe lacurile învecinate şi pe canalele de legătură, iar de data aceasta pe suprafaţa gheţii care se întindea pînă departe.

Abia acum Flavio se simţea cu totul vindecat, **iar** Hilaria, care încă din anii copilăriei patinase sub îndrumarea unchiului ei, se dovedea tot atît de graţioasă pe cit de rezistentă pe gheaţa proaspătă ; lunecau vesel, tot mai vesel, cînd împreună, cînd singuri, cînd despărţiţi, c'înd reuniţi. Despărţirile şi ocolurile, atît de apăsătoare pentru inimi, nu erau de data asta decît mici glume ; fugeau unul de altul, ca peste o clipă să se regăsească. Dar, pe lîngă petrecere şi veselie, mai există o lume **a** nevoilor şi lipsurilor ; unele localităţi încă nu fuseseră ajutate decît pe jumătate ; acum mărfurile cele mai necesare zburau necontenit pe sănii solide şi, spre cel **mai**

mare folos al întregului ţinut, dintr-o mulţime de locuri
prea depărtate de şoseaua principală s-au putut transporta
repede produse agricole şi gospodăreşti In magaziile cele
mai apropiate ale orăşelelor şi tîrgurilor şi îndărăt de
acolo s-au adus tot soiul de mărfuri. Astfel, un ţinut
ameninţat să sufere o lipsă cumplită a fost dintr-o dată
salvat şi din nou aprovizionat datorită acelei cîmpii ne-
tede, la-ndemîna celor iscusiţi şi îndrăzneţi.
Cu toată pasiunea pentru plăcerile patinajului, tînăra
pereche n-a dat uitării îndatoririle impuse de sentimentele
de solidaritate faţă de semeni. Au vizitat-o pe lehuză şi
i-au adus toate cele de trebuinţă ; au vizitat şi pe alţii :
bătrîni cu sănătatea mai şubredă, oameni ai bisericii, cu
care erau obişnuiţi să întreţină convorbiri evlavioase, şi
care acum, în această încercare, deveniseră încă mai vred-
nici de atenţie, mici proprietari, care avuseseră îndrăz-
neala de a se stabili pe vremuri în locuri joase, oarecum
primejdioase, dar care acum, datorită digurilor bine con-
struite, erau salvaţi şi, după o spaimă nemărginită, se
bucurau nespus că rămăseseră în viaţă. Fiecare fermă,
fiecare casă, fiecare familie, fiecare ins avea povestea sa ;
cu toţii deveniseră, pentru ei înşăşi şi pentru ceilalţi, per-
soane însemnate ; din această pricină povestitorii erau
mereu întrerupţi de alţii, care voiau să istorisească. Toţi
erau grăbiţi la vorbă şi la faptă, la dus şi la venit, căci
asupra lor rămînea oricum ameninţarea unui dezgheţ ne-
aşteptat, ce putea fărîma această frumoasă organizare de
ajutor reciproc, primejduind gazdele şi despărţind oaspe-
ţii de casele lor.
Dacă în timpul zilei trebuiau să acţioneze repede şi
aveau preocupări arzătoare, ceasurile plăcute ale serii se
scurgeau cu totul altfel ; căci patinajul are avantajul asu-
pra tuturor celorlalte feluri de exerciţii corporale că efor-
tul nu înfierbîntă şi se poate prelungi fără oboseală. Atît
mîinile cît şi picioarele devin mai mlădioase şi orice cheltu-
ială de energie pare că dă puteri noi aşa că, la urmă,

sîntem cuprinşi de o binefăcătoare linişte voioasă de care sîntem ispitiţi să ne lăsăm mereu legănaţi.
într-o seară, tînăra pereche părea că nu se mai poate despărţi de suprafaţa aceea îngheţată ; după fiecare zbor pînă lîngă castelul luminat, unde se şi adunase multă lume, ei îşi schimbau brusc direcţia şi porneau înapoi, spre larg ; trebuia să nu se depărteze unul de altul, de teamă să nu se piardă ; se ţineau de mînă, pentru ca fiecare să fie cu totul sigur de prezenţa celuilalt. Cea mai dulce mişcare li se părea aceea cu braţele încrucişate pe după Umeri, cînd degetele delicate ale fiecăruia se jucau involuntar cu buclele celuilalt.
Luna plină se înălţa pe cerul strălucitor de stele, încununînd vraja peisajului. Se vedeau iar limpede şi fiecare căuta în ochii umbriţi ai celuilalt răspunsul obişnuit, care acum părea că e altfel ; ai fi zis că o scînteie se aprinde în adîncul lor şi că exprimă ceea ce buzele ascundeau cu prudenţă; amîndoi se simţeau cuprinşi de-o exaltare solemnă.
Toate sălciile şi aninii cu trunchiuri înalte din viroage, toate tufişurile de pe dealuri şi coline deveniseră vizibile ; stelele pîlpîiau, frigul se înteţise, dar ei nu-l simţeau şi lunecau de-a lungul reflexului scînteietor al lunii, ca şi cum ar fi pornit de-a dreptul spre astrul ceresc. Apoi ri~dicînd ochii, zăriră în pîlpîirea reflexului statura unui bărbat, lunecînd cînd într-o direcţie, cînd în alta şi părînd că-şi urmăreşte propriă-i umbră ; silueta aceea întunecată, înconjurată de strălucirea luminii, venea spre ei; fără voie, tinerii se întoarseră ; le-ar fi fost nesuferit să întîlnească pe cineva în clipele acelea. Evitară astfel pe acel patinator care continua să se apropie ; părea că nu-i observase şi-şi urma acum drumul drept spre castel. Dar deodată părăsi această direcţie şi înconjură de cîteva ori perechea cam speriată. Tinerii căutară, cu oarecare prudenţă, să ajungă într-o zonă întunecată, dar patinatorul, luminat, pe de-a-ntregul de lună, veni spre ei, oprindu-se

îa cîţîva paşi : era cu neputinţă să nu-l recunoască pe maior.
Hilaria frînă pasul, îşi pierdu echilibrul de uimire şi căzu la pămînt ; într-o clipă Flavio se lăsă pe un genunchi şi-i cuprinse capul în braţe ; ea îşi ascunse faţa ; nu-şi dădea seama ce i se întîmplase, — Mă duc să caut o sanie ; uite că trece una la vale ; sper că nu şi-a făcut nici un rău ; vă regăsesc lîngă aceşti trei anini înalţi de aici ! Aşa vorbi tatăl şi se şi îndepărtă. Hilaria se ridică, ţinîndu-se de tînăr. — Să fugim, strigă ea, nu pot îndura aşa ceva. —■ Şi porni atît de repede în partea opusă castelului, că Flavio n-a putut s-o ajungă decît cu greutate, adresîndu-i apoi cele mai calde cuvinte.
E cu neputinţă de descris starea sufletească a celor trei, rătăcind în plină noapte pe gheaţa poleită de lună, cu inimile tulburate. într-un tîrziu ajunseră la castel ; cei tineri patinînd despărţiţi, neîndrăznind să se apropie, să *se* atingă, iar tatăl, cu sania goală, pe care în zadar o purtase în lung şi lat, căutînd să vină în ajutorul Hilariei. Muzica şi dansul începuseră, Hilaria se ascunse în camera ei, sub pretextul că simte dureri de pe urma căzăturii ; Flavio lăsă bucuros conducerea dansului şi organizarea perechilor în seama unor tineri invitaţi care se şi porniseră la treabă în lipsa lui. Maiorul nu apăru de loc ; cu toate că se aştepta, avu un sentiment ciudat găsindu-şi camera locuita şi hainele, rufăria şi obiectele lui de toaletă înşirate în toate părţile, dar nu frumos rînduite, cum era el deprins. Baroana îşi îndeplini îndatoririle faţă de invitaţi cu o politeţe silită şi fu bucuroasă cînd aceştia retrăgîndu-se în apartamentele ce li se rezervaseră, îi îngăduiră în sfîrşit să se explice cu fratele ei. Asta s-a făcut de îndată ; dar a trebuit să treacă timp pentru a-şi reveni din uimire, a pricepe atîtea întîmplări neaşteptate* a înlătura îndoielile şi a-şi potoli îngrijorările ; la aplanarea dificultăţilor şi calmarea spiritelor, nu se putea trece, atît de repede.

n

Cititorii ribştri vor înţelege foarte bine că de aici înainte nu mai putem continua istorisirea noastră descriind, ci analizmd şi reflectînd, dacă vrem să ne pătrundem şi să ne dăm seama de starea de spirit a personajelor, stare care acum este esenţială.
Deci, vom spune mai întîi că maiorul, de cînd l-am pierdut din vedere, îşi consacrase timpul liber problemelor familiale care, ori'cît de simple şi ordonate păreau, lăsaseră totuşi să se ivească de.sCu.le piedici neaşteptate căci, în genere, nu e uşor să descurci o situaţie veche şi complicată şi să depeni pe un singur ghem atîtea fire încîlcite. Cum din această pricină era obligat să~şi schimbe deseori locul, pentru a urgenta rezolvarea pe lîngă diferite autorităţi şi persoane, scrisorile surorii sale nu-i ajunseseră decît cu întîrziere şi fără nici o ordine. Mai întîi află despre tulburarea şi boala fiului său ; apoi auzi despre o permisie, pe care n-o înţelese. I s-a ascuns că dragostea Hilariei era pe cale să se schimbe, căci cum ar fi putut sora sa să-i comunice acest fapt ?
La vestea inundaţiei, şi-a grăbit călătoria ; n-a ajuns însă în apropierea cîmpiei îngheţate decît după căderea gerului ; atunci şi-a procurat patine, şi-a trimis servitorii şi caii la castel pe un drum ocolit şi, zburînd ca vîntul spre ferestrele ce se vedeau strălucind de departe, a ajuns în noaptea aceea clară ca ziua să fie martorul unui spectacol foarte neplăcut, care l-a adus într-o stare de tulburare extremă.
Trecerea de la adevăratul interior la realitatea exterioară e todeauna dureroasă,, prin contrast ; dragostea şi rămânerea pe loc nu au oare tot atîtea drepturi cît despărţirea şi fuga ? Şi, totuşi, cînd o fiinţă se smulge de lîngă alta, în suflet se naşte o prăpastie, în care de multe ori inima se prăbuşeşte. Iluzia, atît timp cît durează, are valoarea unui adevăr de neînvins, şi numai spiritele brave şi hotărîte sînt înălţate şi întărite .prin recunoaşterea unei

erori. O asemenea descoperire le ridică deasupra lor însele
şi întrucît drumul vechi le e închis, privesc degrabă în
jur, spre a găsi un drum nou, pe care să păşească mai de-
parte vioi şi curajos.
In asemenea momente, omul se vede pus în nenumă-
rate situaţii dificile ; dar nenumărate sînt şi mijloacele
pe care o natură capabilă le descoperă în propriile sale
puteri, iar dacă acestea nu sînt suficiente, recurge ia altele
din afară.
.! Din fericire, maiorul, fără să ştie şi fără să vrea, era
pregătit în adîncul sufletului, printr-un fel de presimţire.
De cînd concediase pe camerierul lui cosmetician şi-şi re-
luase felul obişnuit de trai, încetînd să mai aibă pretenţii
în ceea ce priveşte înfăţişarea exterioară, simţea întrucâtva
o scădere a bunei stări fizice. Avea neplăcerea trecerii de
la rolul de june prim la cel de tată afectuos ; şi totuşi rolul
acesta i se impunea din ce în ce mai mult. Grija de soarta
Hilariei şi a familiei era principala preocupare a gându-
rilor sale, pe cînd sentimentul de iubire, de ataşament,
dorinţa s-o aibă mai aproape, apăreau abia în al doilea
rînd. Cînd şi-o închipuia pe Hilaria în braţele sale, inima
îi era plină de dorinţa de a o face fericită ; se gîndea mai
mult la mulţumirea ei decît la desfătarea lui. Iar dacă
voia să se bucure cu adevărat cînd şi-o amintea, trebuia
mai întîi să-şi evoce dragostea pe care copila i-o mărtu-
risise cu o puritate cerească, să se gîndească la clipa în
care i se făgăduise în chip atît de nesperat.
Dar acum văzuse în noaptea aceea limpede o tînără
pereche înlănţuită, apoi pe fermecătoarea fată căzînd în
braţele tînărului şi, în sfîrşit, cum amîndoi, neluînd în
seamă făgăduiala lui de a veni cu ajutoare, nu-l mai aş-
teptaseră la locul indicat precis, ci se topiseră în noapte,
îăsîndu-l într-o nedumerire sumbră — cine oare în ase-
menea situaţie n-ar fi fost cuprins de disperare ?
Membrii acelei familii, obişnuiţi să trăiască uniţi şi
nădăjduind într-o unire şi mai strînsă, acum se evitau,

descumpăniţi ; Hilaria stătea cu încăpăţînate în camera
ei ; maiorul îşi luă curajul să-l întrebe pe fiul său despre
cele întâmplate. Toată nenorocirea fuses« cauzată de cochetăria feminină a frumoasei văduve : pentru a nu-l
scăpa din mînă pe Flavio, pînă atunci adorator pasionat,
şi a nu-l ceda unei alte femei încîntătoare care~şi pusese
ochii pe el, văduva noastră îi arătase o preferinţă cu mult
mai marcată decît se cuvenea. înflăcărat şi încurajat,
Flavio căutase să-şi atingă scopul, cu o ardoare depăşind
buna-cuviinţă ; de aici scene şi certuri, apoi o ruptură formală care pusese capăt definitiv întregii legături.
Cînd greşelile copiilor au urmări atît de dureroase,
inima părintească nu poate decît să le deplîngă şi, dacă
e posibil, să le îndrepte ; iar dacă ele trec mai uşor decît
s-ar fi putut presupune, nu-i rămîne decît să le ierte şi
să le uite. După oarecare gîndire şi discuţii, Flavio plecă
în locul tatălui său, ca să se ocupe de unele treburi pe
domeaaffle luate în stăpînire ; urma să rămînă acolo pînă la
expirarea permisiei, şi apoi să se înapoieze la regiment,
care în răstimp fusese mutat într-o altă garnizoană.
Maiorul se îndeletnici cîteva zile cu deschiderea scrisorilor şi a pachetelor, ce se adunaseră la sora sa, în vremea cît lipsise el. Printre altele, găsi o scrisoare de la
prietenul său cel cu cosmeticele, actorul atît de bine conservat. Deoarece aflase de la camerierul concediat despre
intenţia maiorului de a se căsători, prietenul îi înfăţişa
cu mult umor îndoielile pe care trebuie să le ai în vedere
cînd întreprinzi aşa ceva ; el privea împrejurarea aceasta
în felul său şi dădea a înţelege că, pentru un bărbat de o
anumită vîrstă, cel mai sigur leac cosmetic este să se păzească de sexul frumos şi să se bucure de o libertate onorabilă şi comodă. Zîmbind, maiorul arătă surorii sale scrisoarea, subliniind oarecum în glumă, dar destul de serios
în fond, importanţa conţinutului ei. Cu acest prilej îşi
aduse aminte şi de o poezie, a cărei formă ritmică ne scapă

acum, dar al cărei conţinut se distingea prin imagini de-
licate şi un ton graţios :
„Luna tîrzie, ce încă luceşte plăcut în noapte, păleşte
în faţa soarelui care răsare ; iluzia de dragoste a bătrîni-
k>r dispare în prezenţa tinereţii pasionate ; molidul, ce
pare iarna proaspăt şi puternic, primăvara se arată mo-
horît şi fără culoare, alături de mesteacănul gingaş în-
verzit."
Totuşi, nu vrem să atribuim nici filozofiei, nici poeziei
hotărîrea definitivă pe care a luat-o maierul ; căci, aşa
cum o întîmplare neînsemnată poate avea cele mai im-
portante urmări, tot astfel poate înclina balanţa de-o parte
sau de alta cînd sentimentele sînt nehotărîte. Cu puţin
timp înainte, maiorului îi căzuse un dinte din faţă şi se
temea că-l va pierde şi pe cel de-alături. La înlocuirea lor
prin mijloace artificiale nici nu era de gîndit, după pă-
rerea lui ; pe de altă parte, să aspire la mîna unei tinere
iubite eu o asemenea lipsă începu să i se pară cu totul
umilitor, mai ales acum, cînd se găseau amîndoi sub
acelaşi acoperiş. Poate că mai înainte, sau mai tîrziu, o
asemenea întîmplare n-ar fi avut importanţă ; dar ea s-a
produs exact în clipa cînd unui om, deprins să se ştie
sănătos şi întreg, îi vine foarte greu s-o suporte. Se simte
ca şi cum i s-ar fi luat cheia de boltă a organismului şi
tot restul cupolei ar fi ameninţat să se dărîme bucată cu
bucată.
Oricum ar fi fost, maiorul a discutat cu sora sa, judi-
cios şi înţelept, asupra întîmplărilor acestora, în aparenţă
atît de încurcate ; amîndoi au trebuit să recunoască că
ajunseseră, printr-un ocol, la scopul de care era cît pe ee
să îndepărteze în mod nechibzuit şi întîmplător, datorită
unei împrejurări străine şi rătăcirii unei copile nesocotite *)*
au găsit că e cît se poate de firesc să stăruie pe acelaşi
drum, să favorizeze alianţa celor doi copii ai lor şi să le
consacre nestrămutat şi cu credinţă grija părintească de
care erau în stare. Cu totul de acord cu fratele său, ba-

toana se duse s-o caute pe Hilaria. Fata stătea la pian şl cinta. acompâniindu-se ; răspunse cu o privire senină şi o înclinare a capului la salutul mamei sale şi-i făcu semn să asculte. Era un lied foarte plăcut şi liniştitor, expriinînd o stare sufletească cum nu se poate mai favorabilă. După ce isprăvi de cîntat,. Hilaria se ridică şi, înainte ca mama prevăzătoare să-şi poată începe discursul pregătit, spuse : Scumpă mamă ! a fost foarte bine că n-am discutat pînă acum despre o problemă atît de importantă ; îţi mulţumesc că nici o clipă n-ai atins această coardă ; acum însă a venit vremea să ne lămurim, dacă doreşti. Cum vezi, dumneata, lucrurile ?

Baroana, foarte bucuroasă că o găsea pe fiica sa liniştită şi blîndă, începu îndată o expunere plină de bunsîmţ asupra întîmplărilor trecute, asupra personalităţii fratelui său şi a meritelor lui ; recunoştea că fusese inevitabil ca singurul om de valoare pe care-l cunoscuse de aproape să producă o asemenea impresie asupra unei fete tinere cu inima liberă şi, în loc de' veneraţie şi încredere filială, să se nască o afecţiune, cu aparenţa de dragoste, de. pasiune, Hilaria asculta atentă şi, prin expresia feţei şi gesturi aprobatoare, dădea a înţelege că era cu totul de aceeaşi părere ; baroana trecu apoi la fiu, şi Hilaria îşi umbri ochii cu genele-i lungi ; iar dacă mama nu găsi pentru tînăr argumente tot atît de favorabile ca acelea pe care ştiuse să le înşire pentru maior, ea stărui mai ales asupra asemănării dintre cei doi, asupra avantajului pe care tinereţea îl dă lui Flavio, care va fi un tovarăş de viaţă desăvirşit şi va deveni cu timpul o întruchipare fidelă a tatălui său. Şi aici se păru că Hilaria gîndeşte la fel,, deşi o privire mai serioasă, care uneori căta în jos, trăda o anumită emoţie, foarte naturală în asemenea împrejurare. Apoi baroana aminti circumstanţele materiale fericite şi în oarecare măsură obligatorii. Aranjamentul încheiat, foloasele pe care le asigura în prezent, perspectivele ce le deschidea în viitor, toate le-a expus

cu deplină sinceritate şi, la urmă, i-a spus Hilariei câ, aşa cum putea să-şi amintească, şi ea, baroana, fusese odinioară logodită, chiar dacă numai în glumă, cu verişorul ei, tovarăş nedespărţit de joacă. La urmă, mama trase concluzia ce se impunea de la sine : că acum trebuia să aibă loc neîntîrziat unirea tinerilor, cu consimţămîntul atît al ei cît şi al unchiului.
Cu o privire şi o voce calmă, Hilaria îi răspunse că nu putea admite atît de repede această concluzie ; şi aduse, cu nobleţe şi cu graţie, obiecţii pe care desigur că le-ar fi împărtăşit orice suflet delicat, dar noi nu ne vom apuca să le descriem aici prin cuvinte.
Cînd un om rezonabil găseşte un mijloc pentru a înlătura o încurcătură sau a ajunge la un scop şi apoi expune desluşit şi în ordine argumentele imaginabile, e foarte neplăcut surprins dacă cei pe care vrea să~i ajute a-şi găsi fericirea sînt cu totul de altă părere şi, din motive ce zac adînc ascunse în inimile lor, se opun la ceea ce e lăudabil şi necesar. Discutară în fel şi chip, fără să ajungă să se convingă una pe alta ; raţiunea nu voia să înţeleagă sentimentul ; sentimentul mi voia să se împace cu ce e folositor, cu ce e necesar ; discuţia se înfierbîntă ; ascuţişul raţiunii lovi inima şi aşa raniţă, care acum îşi arăta adevărata stare, nu cu măsură, ci cu patimă, aşa că pînă la urmă însăşi mama, mirată, trebui, să dea înapoi în faţa mîndriei şi demnităţii tinerei fete cînd aceasta i-a arătat cu energie şi claritate nepotrivirea, ba chiar imoralitatea unei asemenea căsătorii.
Ne putem închipui cît de tulburată s-a întors baroana la fratele ei şi probabil că putem ghici oarecum şi sentimentele maiorului care, măgulit în adîncul sufletului lui de acest refuz hotărît, îşi asculta sora, fără speranţă, dar consolat cel puţin, văzîndu-se ridicat din umilinţă şi simţind că se împacă în sinea lui cu acel fapt, devenit pentru el o problemă delicată de amor propriu. Pentru moment, nu-şi mărturisi starea sufletească şi-şi ascunse satisfacţia

dureroasă, declarînd, eum era foarte firesc, că nu trebuie grăbite lucrurile, ci trebuie să i se lase timp bietei fete, pentru a porni de bună voie pe drumul deschis şi, într-o măsură, de la sine înţeles.

Acum însă abia îndrăznim a cere lectorilor noştri sâ treacă de la aceste emoţii intime, atît de înduioşătoare, la împrejurări exterioare, devenite totuşi foarte importante, în timp ce Hilaria avea întreaga libertate să-şi petreacă plăcut zilele făcînd muzică, desenînd şi brodind ori citind cu glas tare, pentru plăcerea ei şi a mamei sale, maiorul, 6 dată cu apropierea primăverii, se ocupa cu punerea în ordine a treburilor de familie iar fiul, care se vedea în viitor proprietar bogat şi soţ fericit al Hilariei, lucru de care HU se putea deloc îndoi, se simţea deodată cuprins de entuziasm militar pentru glorie şi rang, gîndindu-se la războiul ce ameninţa să izbucnească. Şi astfel, în acel calm momentan, toţi se credeau îndreptăţiţi să prevadă că problema, ce părea legată doar de un capriciu, va fi curînd lămurită şi dezlegată.

Din păcate nimic nu se potolise sub acest calm aparent ; baroana aştepta zadarnic din zi în zi o schimbare de sentimente la fiica sa ; Hilaria dădea să se înţeleagă, cu modestie şi rar, dar foarte precis cînd era cazul, că rămîne la hotărîrea sa, cu fermitatea de care e în stare numai cineva convins pînă în adîncul sufletului şi căruia nu-i pasă dacă lumea din jur îi aprobă sau nu sentimentele, Maiorul se găsea într-o stare contradictorie ; s-af fi simţit profund rănit dacă Hilaria s-ar fi decis cu adevărat în favoarea fiului său ; dar dacă s-ar fi hotărît pentru el însuşi, era în aceeaşi măsură convins că trebuie să~i refuze mîna.

Să~l compătimim pe bietul maior, pe care aceste griji şi frămîntări îl învăluiau mereu ca o negură fără astîmpăr, cînd ca un fundal, pe care se profilau realităţile şi ocupaţiile obligatorii ale fiecărei zile, cînd năvălind în primul plan, înecînd toate cele prezente. Aceste fluctuaţii i se

perindau mereu pe dinaintea ochilor minţii şi, dacă ziua îi impunea o activitate vie şi utilă, în ceasurile de nesomn ale nopţii toate contradicţiile îşi dădeau mîna într-o horă drăcească, ce se forma şi se destrăma necontenit în sufletul său. Viziunile amintite, ce se întorceau veşnic şi de care nu putea scăpa, îl aduseră într-o stare vecină cu disperarea, căci activitatea şi treburile, socotite de obicei drept cel mai bun leac în asemenea situaţii, însemnau, de data aceasta, doar o slabă alinare şi nicidecum liniştea dorită.

In această stare, prietenul nostru primi un bilet scrisi de o mînă necunoscută, cu invitaţia de a merge la- poşta dintr-un orăşel vecin, unde un eălător grăbit dorea stăruitor să-i vorbească. Obişnuit cu asemenea întîlniri, datorită numeroaselor sale relaţii de afaceri şi de societate, nu şovăi să urmeze invitaţia, cu atît mai mult cu cît i se păru că-şi aminteşte întrucîtva de scrisul acela cursiv, vioi. Calm şi stăpînît, după cum îi era felul, se duse la locul indicat ; ajuns în camera de sus, încăpere aproape ţărănească, pe care o cunoştea bine, îi ieşi înainte frumoasa văduvă, mai frumoasă şi mai încîntătoare clecît atunci cînd se despărţise de ea. Oare din pricină că imaginea noastră nu-i capabilă să fixeze şi să ne reprezinte din nou, aidoma, perfecţiunea, sau emoţia momentului îi adăuga şi mai mult farmec ? Oricum ar fi fost, maiorul avu nevoie de toată prezenţa de spirit ca să-şi poată ascunde uimirea şi tulburarea sub aparenţa politeţii celei mai obişnuite ; o salută cuviincios, cu răceală prefăcută.

Nu aşa, scumpe prietene ! exclamă ea, nu de asta te-am chemat între pereţii aceştia văruiţi, în locul acesta lipsit cu totul de nobleţe ; un mobilier atît de sărăcăcios nu te îndeamnă la o conversaţie ceremonioasă. Vreau să-mi liberez inima de o povară apăsătoare, spunînd, recunoscînd, că am pricinuit mult rău familiei dumitale.

■— Maiorul se trase înapoi cu uimire. — Ştiu totul, continuă ea, nu mai avem nevoie să ne explicăm. Dumneata

şi Hi! aria, Hilaria şi Flavio, buna dumitale soră — vă compătimesc pe toţi. Vocea i se îneca, genele ei divine nu izbuteau să-i oprească lacrimile, obrajii i se rumeniră ; era mai frumoasă ca oricînd. Nobilul nostru prieten stătea în faţa ei năucit, pătruns de. o emoţie necunoscută. Să ne aşezăm, spuse adorabila făptură, ştergîndu-şi ochii, lartă-mă, compătimeşte-mă ; vezi şi dumneata cît sînt de pedepsită. Şi iarăşi îşi duse batista brodată la ochi, ca să-şi ascundă lacrimile amare.

Lămuriţi-mă, stimată doamnă, spuse maiorul cu grabă. — Nu-mi spune stimată doamnă, replică ea cu un zîmbet ceresc ; numeşte-mă prietenă ; n-ai alta pe lume care să-ţi fie mai credincioasă. Aflâ, dragă prietene, că ştiu totul, cunosc precis starea întregii familii, vă ştiu toate sentimentele şi durerile — De unde poţi fi informată în asemenea măsură ? — Confesiunile. Desigur că scrisul ăsta nu-ţi e cunoscut ? Ea îi înfăţişă cîteva scrisori deschise. — Dar ăsta-i scrisul surorii mele, misive care, după aspectul lor neglijent, trebuie să fie intime. Aţi fost vreodată în relaţii cu ea ? — Nu. direct, ci prin altcineva şi numai de cîtva timp ; iată plicul. — Doamnei***. — O nouă enigmă ! Către Makaria, cea mai discretă dintre femei ! — Şi tocmai clin această pricină confidenta, confesorul tuturor sufletelor chinuite, al tuturor celor rătăciţi, care doresc să se regăsească şi nu ştiu cum. — Slavă Domnului ! exclamă maiorul,, că s-a găsit o astfel de mijlocitoare ; eu nu se cuvenea să mă adresez ei ; binecuvîntată fie sora mea că a făcut acest lucru ; cunosc şi eu unele cazuri cînd fiinţa aceasta minunată, înfăţişînd nenorociţilor o magică oglindă morală, i-a făcut să-şi vadă, dincolo de aspectul lor exterior şi tulbure, sufletul frumos şi curat şi î-a împăcat cu ei înşişi, dîndu-le puterea de-a începe o viaţă nouă.

Această binefacere şi-a revărsat-o şi asupra mea, răspunse frumoasa văduvă. în acea clipă, prietenul nostru simţi hotărît, deşi nu-şi putea explica prea limpede im-

presia, că din acea ființă, atît de remarcabilă prin individualitatea ei, se degaja un caracter de o mare frumuseţe morală, făcut să simtă şi să. inspire simpatie. — Nu eram nefericită, continuă ea, ci neliniştită ; nu mai eram cu adevărat stăpînă pe mine şi pînă la urma urmei asta înseamnă că nu eşti fericit. Nu-mi mai plăceam mie însămi şi, oricum mă găteam în faţa oglinzii, mi se părea totdeauna că mă costumez pentru o mascaradă ; dar de cînd Makaria mi-a pus în faţă oglinda sa, de cînd ştiu că poţi să te împodobeşti cu ceea ce se află în sufletul tău, mi se pare iarăşi că sînt foarte frumoasă. Spunea acestea printre zîmbete şi lacrimi şi trebuie să recunoaştem că era mai mult decît încîntătoare. Apărea demnă de respect şi de un ataşament veşnic şi credincios.
Şi acum, dragă prietene, să ne hotărîm repede ; iată scrisorile ! ca să le citeşti şi să le reciteşti, să te gîndeşti asupra lor şi să te pregăteşti, îţi trebuie eventual o oră, sau mai mult dacă vrei ; după asta situaţia noastră se va decide în cîteva cuvinte .
II părăsi şi se duse să se plimbe în grădină ; maiorul parcurse corespondenţa dintre baroană şi Makaria, al cărui conţinut îl vom indica pe scurt. Baroana se plînge de frumoasa văduvă. Reiese, din scrisoarea aceea cum vede o femeie pe alta şi cît de aspru- o judecă. De altfel nu-î vorba decît de lucruri exterioare şi de aparenţe, nimic despre ce-ar putea fi în adincul inimii.
Makaria răspunde cu o apreciere indulgentă, o zugrăvire a unei asemenea fiinţe pornind din profunzime în afară. Manifestările exterioare apar ca urmare a unor împrejurări ce nu trebuie blamate, ci mai degrabă scuzate. Apoi baroana relatează nebunia furioasă a fiului, afecţiunea crescîndă a celor doi tineri,, sosirea tatălui şi refuzul hotărît al Hilari ei. Răspunsurile Makariei sînt totdeauna pline de echitate şi de convingerea fermă că din toate acestea trebuie să se nască o ameliorare morală. La urmă ea trimite toată corespondenţa tinerei văduve, al

cărui suflet se dezvăluie în frumuseţea sa cerească şi în-
cepe să-i înnobileze şi înfăţişarea exterioara. Totul se în-
cheie eu o scrisoare de gratitudine către Makaria.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

WILHELM CĂTRE LENARDQ

In sfîrşit, iubite prietene, pot să-ţi spun că am găsit-o şi, spre liniştea dumitale, pot să adaug că e într-o situaţie care nu lasă nimic de dorit. îngăduie-mi să vorbesc în termeni generali ; îţi scriu chiar de la faţa locului, avînd înaintea ochilor toate lucrurile despi*e care trebuie să-ţi relatez.

O gospodărie întemeiată pe evlavie, însufleţită şi. întreţinută cu sîrguinţă şi ordine ; nici prea mică, nici prea mare, iar îndatoririle sînt pe măsura capacităţilor şi a puterilor. în jurul ei se grupează meşteşugari, în accepţia originară cea mai pură a cuvîntului ; aici se vădeşte o activitate limitată dar influentă, prevăzătoare, modestă, inocentă şi harnică. Rar m-am aflat într-un loc mai plăcut şi mai plin de făgăduinţe pentru ziua de mîine şi viitorul mai îndepărtat. Toate acestea, privite laolaltă, cred că sînt suficiente pentru a linişti pe cei interesaţi.

De aceea, aducîndu-ţi aminte de toate cele discutate între noi, trebuie să te rog stăruitor să te mulţumeşti cu această schiţă generală şi eventual să-ţi zugrăveşti restul în minte, dar să renunţi la orice alte cercetări ; consacră-te cu toată ardoarea la marea şi importanta operă a vieţii, în care acum probabil că eşti perfect iniţiat.

Trimit Hersiliei o copie a acestei scrisori şi o altă copie abatelui care* după cum bănuiesc, trebuie să ştie cel mai sigur unde poţi fi găsit. Acestui prieten încercat, ce merită tot atîta încredere în problemele de ordin public ca

şi în cele confidenţiale, îi mai scriu unele lucruri, pe care ţi le va comunica. Te rog mult să te ocupi de cele ce mă privesc pe mine personal şi să-mi sprijini proiectul cu toată prietenia dumitale credincioasă.

WILHELM CĂTRE ABATE

Dacă nu mă înşel, nepreţuitul prieten Lenardo se află printre voi şi de aceea trimit copia unei scrisori, ca să~i ajungă cu mai multă siguranţă. Acum cînd, după cum sper, sufletul i s-a liniştit, cred că acest tînăr remarcabil se va uni cu cercul vostru, depunînd o activitate neîntreruptă şi importantă.

In ceea ce mă priveşte, după ce m-am supus unui examen îndelung şi scrupulos, nu pot decît să reînnoiesc cu încă mai multă insistenţă cererea pe care v-am adresat-o odinioară prin Montan : dorinţa de a-mi termina anii de drumeţie cu mai multă linişte sufletească şi statornicie devine din ce în ce mai puternică. încredinţat că argumentele mele vor găsi înţelegere, mi-am şi isprăvit pregătirile şi mi-am luat toate măsurile. După ce voi termina treburile de aici aşa cum doreşte nobilul meu amic, voi putea începe încrezător noul meu fel de viaţă în condiţiile pe care le-am arătat. După ce voi mai face un pelerinaj pios, am intenţia să mă duc la***. Acolo sper că voi găsi scrisorile voastre şi voi. reîncepe o existenţă conformă cu înclinările mele fireşti.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

După ce a expediat scrisorile de mai sus, prietenul nostru şi-a continuat drumul, străbătînd munţii din împrejurimi şi mergînd mereu mai departe, pînă i s-a des-

chis în faţa ochilor un ţinut de văi minunate, ţinut în care, înainte de a-şi începe felul nou de via|,ă, mai avea de încheiat o mulţime de treburi. Pe neaşteptate se întîlni cu un călător tînăr şi plin de viaţă, a cărui tovărăşie i-a fost de folos, atft pentru a-şi vedea duse la bun sfîrşit strădaniile, cît şi pentru a gusta bucurile ce-i ieşeau în cale. Iată-l deci în tovărăşia unui pictor, aşa cum apar şi se vîntură atîţia în lumea largă, şi mai ales în romane şi drame ; dar de data aceasta călătorul se arată a fi un artist foarte talentat. De îndată, cei doi s-au înţeles foarte bine unul cu altul şi şi-au mărturisit reciproc înclinaţiile, intenţiile, şi dorinţele ; curînd s-a vădit că acest pictor excelent care se pricepea să-şi împodobească peisajele în acuarelă cu ingenioase figuri ornamentale, desenate şi executate admirabil, era cuprins de pasiune pentru soarta, înfăţişarea şi fiinţa bietei Mignon. El o pictase de foarte multe ori şi pornise în această călătorie pentru a reda după natură locurile unde trăise drăgălaşa copilă şi pentru a o înfăţişa în împrejurări şi clipe fericite ori nefericite, evocînd şi pentru ochii oamenilor chipul fetei ce dăinuia în toate inimile delicate.

Cei doi amici ajunseră curînd în preajma lacului celui mare. Wilhelm încercă să regăsească rînd pe rînd locurile de care i se vorbise. Vile bogate, mînăstiri întinse, lacuri şi golfuri, limbi de pămînt şi debarcadere, toate le~au cercetat, neuitînd nici locuinţele bravilor pescari, orăşelele vesele, clădite pe maluri, şi micile castele de pe înălţimile învecinate. Toate acestea le-a prins artistul, armonizîndu-le, prin efecte de culoare şi de lumină, cu dispoziţia sufletească trezită de fiecare dată de momentul istoric evocat, activitate care îl ţinea pe Wilhelm într-o continuă şi profundă emoţie.

Pe mai multe dintre aceste tablouri, Mignon apărea în prim plan, aşa cum arăta în viaţă, căci Wilhelm ajuta imaginaţia bogată a pictorului prin descrieri precise şi ştia

să încadreze ideea generală în limitele personajului reprezentat.

Şi astfel fetiţa-băiat a fost înfăţişată în locurile şi atitudinile cele mai diferite. Sub portalul înalt al minunatei vile, privind gînditoare la statuile din vestibul, legănîndu-se în luntrea legată de mal, ori căţărîndu-se pe catarg, ca un marinar îndrăzneţ.

Dintre toate tablourile, se remarca mai ales acela pe care artistul îl făcuse în timpul călătoriei, înainte de a se întîlni cu Wilhelm şi în care prinsese toate trăsăturile caracteristice ale modelului. Graţioasa copilă, travestită în băiat, străluceşte în mijlocul unor munţi sălbatici, e înconjurată de stînci prăvălite, stropită de cascade, împresurată de o hoardă greu de descris. Poate că niciodată n-a fost mai atrăgător şi mai semnificativ pictată o străveche văgăună sumbră şi abruptă. O şatră pestriţă de ţigani, sălbatică şi fantastică în acelaşi timp, stranie şi vulgară, prea dezordonată ca să-ţi inspire teamă, şi prea neobişnuită ca să-ţi trezească încrederea. Animale viguroase de povară trecînd pe cărări acoperite de crengi, sau coborînd pe trepte tăiate în stîncă, avînd un bagaj învălmăşit şi pestriţ de care atîrnă, bălăbănindu-se, tot soiul de instrumente făcute pentru o orchestră asurzitoare, ce obosesc urechea cu sunetele aspre pe care le scot din cînd în cînd. în mijlocul tuturor, drăgălaşa copilă, închisă în sine fără îndîrjire, revoltată fără să se împotrivească, luată fără voie, dar nu tîrîtă. Cine n-ar fi admirat acest tablou, remarcabil executat ? Colţul acela îngrozitor de stîncărie, cu prăpăstii întunecoase, brăzdînd tot vălmăşagul de tancuri grămădite pînă la cer şi ameninţînd să închidă orice ieşire, dacă un pod aruncat cu îndrăzneală n-ar fi arătat posibilitatea unei legături cu restul lumii, era deosebit de puternic caracterizat. Artistul, cu un simţ echilibrat şi poetic al adevărului, schiţase de asemenea şi o peşteră, ce putea fi o fabrică naturală de cristale sau bîrlogul unui neam fabulos şi înspăimîntător de balauri.

Prietenii noştri au vizitat palatul marchizului, cuprinşi de o sfîntă sfială ; bătrînul încă nu se întorsese din călătorie ; dar şi în acest ţinut ei au fost bine primiţi şi trataţi prieteneşte, pentru că ştiau să se poarte cum se cuvine cu autorităţile spirituale şi cu cele lumeşti.
Lui Wilhelm i-a părut bine că stăpîna casei lipsea ; căci deşi l-ar fi revăzut cu plăcere şi l-ar fi salutat cordial, îi era teamă de generozitatea lui recunoscătoare şi de vreo răsplată, pe care ar fi fost constrîns s-o primească, pentru devotamentul şi dragostea cu care se purtase şi pentru care primise de mult recompensa cea mai gingaşă.
Apoi, într-o barcă elegantă, prietenii străbătură lacul în toate direcţiile de la un mal la altul. Era cel mai frumos anotimp şi ei nu pierdeau nici un răsărit sau apus de soare, nici una dintre miile de nuanţe pe care lumina cerească o răspîndeşte cu dărnicie pe firmament şi de acolo pe ape şi pămînt, arătîndu-şi deplina măreţie abia în acest reflex.
O vegetaţie luxuriantă, semănată de natură, întreţinută şi favorizată de iscusinţa omenească, îi înconjura din toate părţile. încă de la început, pădurile de castani le uraseră bun sosit, iar acum nu-şi puteau stăpîni un surîs melancolic cînd, stînd întinşi sub chiparoşi, priveau cum se înalţă dafinii, cum se rumenesc rodiile, cum înfloresc portocalii şi lămiii şi în acelaşi timp le strălucesc fructele prin frunzişul întunecat.
Datorită acestui proaspăt tovarăş Wilhelm gustă o nouă desfătare. Natura nu-i dăruise ochi de pictor. Pînă atunci nu fusese sensibil decît la frumuseţea vizibilă a făpturii omeneşti — şi deodată îşi dădu seama că un prieten înzestrat cu sentimente asemănătoare, dar format pentru cu totul alte lucruri şi activităţi, îi dezvăluie lumea înconjurătoare.
Prin convorbiri instructive asupra frumuseţilor mereu schimbătoare ale peisajelor, însă mai ales asupra reproducerii lor plastice, ochii i s-au deschis şi s-a eliberat de toate îndoielile păstrate pînă atunci cu încăpăţânare.
M

Picturile făcute după peisaje italiene îi fuseseră totdeauna suspecte ; i se părea că cerul e prea albastru, că tonul vioriu al depărtărilor, fermecător, ce e drept, era fals, iar nenumăratele tonuri de verde proaspăt, prea împestriţate. Dar acum se indentificase cu noul său prieten şi, receptiv cum era, se deprinse să privească lumea cu ochii acestuia ; pe cînd natura îşi desfăşura misterul vizibil al frumuseţii sale, el simţea o atracţie de neînvins pentru această artă, care e interpreta ei cea mai valoroasă.
Dar prietenul pictor, l-a iniţiat pe Wilhelm, cu totul pe neaşteptate, şi în alt domeniu al artei. Intona uneori cîte un cîntec vesel, înviorînd şi însoţind ceasurile liniştite ale plimbărilor de-a lungul şi de-a latul lacului. S-a întîmplat odată să găsească într-unui dintre palate un instrument cu coarde cu totul deosebit; o mică lăută cu sunet puternic şi frumos, uşor de mînuit şi de purtat ; pictorul se pricepu s-o acorde şi. să cînte din ea atît de iscusit şi de plăcut, fermecîndu-i pe toţi cei de faţă, încît, ca un nou Orfeu, izbuti să-l înduplece pe intendent, care pînă atunci se arătase sever şi distant, să-i lase instrumentul o bucată de vreme, cu condiţia să i-l restituie neapărat înainte de plecare şi să vină într-o duminică sau într-o sărbătoare ca să înveselească familia cu cîntecele sale.
Lacul şi malurile prinseseră acum o nouă viaţă ; bărcile şi luntrele se întreceau să rămînă în preajma celor doi tineri, chiar corăbiile de mărfuri se opreau în apropierea lor, şiruri întregi de oameni se ţineau după ei pe mal şi, cînd. debarcau, se vedeau îndată înconjuraţi de o gloată veselă ; iar la plecare, toţi îi binecuvîntau, fericiţi, dar şi cu părere de rău.
Cineva străin, care i-ar fi urmărit pe prietenii noştri, şi-ar fi putut da seama foarte bine că misiunea lor'era propriu-zis terminată. Toate ţinuturile şi localităţile, care aveau vreo legătură cu Mignon, fuseseră schiţate, unele cu indicaţiile de lumină, umbră şi culoare, altele terminate cu grijă în orele ..de arşiţă ale zilei. Ca să ajungă la

acest rezultat au trebuit să se mute necontenit din loc în loc, pentru a nu călca legămîntul lui Wilhelm, dar cîteodată s-au priceput să-l evite, făcîndu-şi socoteala că angajamentul era obligatoriu numai pe pămînt, dar că nu era aplicabil şi pe apă.

Chiar şi Wilhelm îşi dădea seama că scopul lor fusese atins ; dar în acelaşi timp simţea că trebuie să-şi împlinească şi dorinţa de a o vedea pe Hilaria şi pe văduva cea frumoasă, dacă voia să părăsească ţinutul cu inima împăcată. Prietenul, căruia îi mărturisise întîmplarea, era tot atît de doritor să le întîlnească şi se bucura că avea într-unui din desenele sale un loc liber minunat, pe care se gîndea să-l împodobească, artisticeşte cu chipurile acelor persoane atît de graţioase. I'.

Amîndoi au străbătut lacul în lung şi lat, observînd punctele pe unde străinii au obiceiul să pătrundă în acest paradis. Şi-au anunţat barcagii că speră să întîlnească acolo nişte prieteni ; n-a trecut mult şi au văzut lunecînd spre ei o barcă foarte elegantă, pe care au început s-o urmărească şi nu s-au lăsat pînă n-au abordat-o cu îndrăzneală. Femeile, destul de speriate, s-au liniştit îndată ce Wilhelm le-a arătat foaia de hîrtie, pe care au recunoscut fără ezitare săgeata desenată chiar de ele. Imediat prietenii au fost poftiţi să treacă în barca doamnelor, ceea ce au şi făcut cu repreziciune.

Acum închipuiţi-vă aceste patru personaje stînd faţă în faţă în cea mai minunată barcă, ■ purtaţi de valurile ' strălucitoare, sub suflarea blîndă a zefirului, în peisajul I cel mai încîntător. Gîndiţi-vă la cele două femei, pe care I le-am descris mai înainte, la cei doi bărbaţi, în tovărăşia I cărora călătorim de cîteva săptămîni şi, după puţină reflecţiune, vă veţi da seama că se aflau cu toţii în cea mai plăcută, dar şi în cea mai primejdioasă situaţie.

Pentru cele trei persoane, care cu voie sau fără voie, aparţineau celor care renunţă, nu avem a ne îngriji prea

mult, însă a patra persoană trebuia să se vadă admisă în acea confrerie cit mai repede.
După ce au trecut de mai multe ori lacul şi au vijzitat locurile cele mai interesante de pe maluri şi insule, doamnele au fost conduse la aşezarea unde trebuiau să petreacă noaptea şi unde un ghid priceput, ales pentru această călătorie, le procurase tot confortul dorit. Aici, legămîntul lui Wilhelm s-a dovedit un maestru de ceremonii corect, dar incomod, căci tocmai în această localitate prietenii noştri stătuseră de curînd trei zile şi văzuseră tot ce era mai interesant prin împrejurimi. Artistul, pe care nu-l reţinea nici un fel de legămînt, ceru voie doamnelor sâ le însoţească pe uscat, dar ele refuzară, aşa că se despărţiră la oarecare distanţă de port.
îndată ce sări în barca sa, care se depărta grăbită de mal, cîntăreţul îşi apucă lăuta şi începu să intoneze cu sensibilitate acel cîntec plin de o sfîşietoare melancolie, pe care gondolierii veneţieni îl fac să răsune de pe maluri spre mare şi de pe mare spre uscat. Fiind destul de priceput, ajunse de data aceasta să dea melodiei o interpretare deosebit de graţioasă şi de expresivă, întărindu-şi vocea pe măsură ce se îndepărta, aşa că persoanele de pe mal puteau crede că cel plecat rămînea mereu la aceeaşi distanţă. La urmă îşi lăsă lăuta să tacă şi, încrezîndu-se numai în glasul său, avu bucuria să vadă că doamnele, în loc să se retragă în casă, zăboveau pe mal să-l asculte. Pictorul era atît de înflăcărat că nu se putea hotărî să înceteze nici atunci cînd, în sfîrşit, noaptea şi distanţa şterseră cu totul vederea celor aflaţi pe ţărm. Pînă la urmă, prietenul său, care era cu mult mai calm, îi atrase atenţia că, deşi întunericul era favorabil muzicii, barca ieşise de mult din raza în care cîntecul ar mai fi putut fi auzit.
A doua zi, se întîlniră din nou pe lac, aşa cum se înţeleseseră. Se familiarizară, într-o cursă rapidă, cu acele aşezări minunate care se înşiruiau unele după altele, ori apăreau şi dispăreau pe planuri diferite şi care, reflec-
sa

Cate aidoma în apă, ofereau la plecarea de la mal cel mai variat şi încîntător spectacol. Pe lingă aceasta, desenele artistului îngăduiau doamnelor să intuiască ceea ce nu văzuseră direct în ziua aceea. Se părea că pentru toate acele frumuseţi, tăcuta Hilaria poseda un simţ deosebit.

Spre amiază, vraja din ajun reîncepu ; doamnele coborîră singure pe uscat, bărbaţii rămaseră în faţa portului. Cîntăreţul căuta să-şi potrivească vocea cu distanţa mică la care se afla şi care îi îngăduia să spere că va obţine efectul dorit, nu numai cu tonul duios şi plin de modulaţii al unui cîntec de dor, ci şi cu accente mai năvalnice, graţioase şi vesele. De cîteva ori îi veniră pe buze, plutiră pe coardele lăutei, unele cîntece pe care le datorăm fiinţelor iubite din *Anii de ucenicie ;* dar el se stăpîni, dintr-un sentiment de delicateţe faţă de prietenul său şi chiar faţă de el însuşi, şi preferă imagini şi sentimente străine ; cîritecul său deveni astfel şi mai seducător.

Blocînd portul în felul acesta, amîndoi prietenii nu s-ar fi gîndit la mîncare şi băutură, dacă doamnele, prevăză^ toare, nu le-ar fi trimis o mulţime de bunătăţi, însoţite de vinuri alese.

Orice despărţire, orice[1] obstacol în calea unei pasiuni ce încolţeşte, o întărită în loc s-o înăbuşe ; şi de data aceasta putem bănui că scurta absenţă a sporit de-o parte şi de alta dorinţa de a se revedea. într-adevăr, doamnele rear părură foarte repede, în gondola lor strălucitoare.

Dar cuvîntul gondolă nu trebuie luat în tristul sens veneţian ; el denumeşte aici o barcă veselă şi confortabilă, în care ar fi avut destul loc o societate de două ori mai numeroasă decît micul nostru grup.

Astfel au trecut cîteva zile, în această alternanţă ciudată de întîlniri şi despărţiri, de reuniri şi separări ; dar în plina desfătare a acelei încîntătoare familiarităţi plutea mereu, în faţa sufletului emoţionat, ameninţarea despărţirii şi a regretului. în prezenţa noilor prieteni, îşi aduceau aminte de prieteni vechi, cînd nu erau de

faţă, trebuiau să recunoască sincer că şi aceştia îşi cîştigaseră drepturi neîndoielnice la amintire. Numai un spirit încercat şi stăpîn pe sine, ca al frumoasei noastre văduve, putea în asemenea ceasuri să se menţină într-un echilibru perfect.

Inima Hilariei era prea rănită pentru a fi în stare sâ primească o impresie nouă şi pură ; dar cînd farmecul unui ţinut minunat ne copleşeşte, potolindu-ne durerea, cînd blîndeţea afectuoasă a unor prieteni ne înconjoară, spiritul şi simţirea noastră sînt supuse unei influenţe ciudate, care reclamă, ca în vis, trecutul şi pe cei absenţi, îndepărtînd prezentul, ca pe o fantasmă. Astfel au plutit cîteva zile, legănaţi mereu între aceste alternative, atraşi şi respinşi, apropiaţi şi îndepărtaţi.

Fără a-şi îngădui să judece aceste relaţii, ghidul, om inteligent şi cu experienţă, observă o schimbare în comportarea, pînă atunci atît de calmă a doamnelor, şi după ce-şi lămuri, în sfîrşit, ciudăţenia situaţiei, se pricepu să intervină şi aici cît se poate de abil. Tocmai cînd doamnele trebuiau să fie conduse la locul unde le era pregătit prînzul, întîlniră o altă barcă împodobită ; cînd se apropie de a lor, văzură o masă încărcată cu toate bunătăţile îmbiindu-i la un prînz sărbătoresc. în felul acesta au putut să petreacă mai multe ceasuri împreună şi numai sosirea nopţii i-a hotărît să se despartă.

Din fericire, datorită unui anume spirit de contradicţie, cei doi prieteni neglijaseră în plimbările lor de pînă atunci să viziteze tocmai insula cea mai remarcabilă şi nu se gîndeau nici acum să arate doamnelor obiectele* de artă pe care le conţinea, şi care nu erau în prea bună stare, pînă n-ar fi terminat de văzut toate minunatele decoruri naturale.
Dar pînă la urmă le-a venit o idee, i-au spus-o în taină călăuzei, acesta a organizat imediat o excursie şi toţi călătorii au socotit-o admirabilă. După atîtea bucurii întrerupte mereu, acum puteau spera şi aştepta să petreacă dumnezeieşte trei zile întregi, reuniţi într-un. loc izolat.

Aici trebuie să lăudăm cu deosebire călăuza. Era unul dintre acei oameni neastîmpăraţi, activi şi iscusiţi care, însoţind mereu străini, băteau 'des aceleaşi drumuri, cunoscînd foarte bine avantajele şi inconvenientele lor. Păzindu-se de unele şi folosindu-se de altele, fără să-şi neglijeze propriile, interese,, ştia să-şi conducă clienţii prin ţinut, mai plăcut Şi mai puţin costisitor, decit ar fi reuşit ei singuri, pe socoteala lor.
în acelaşi timp, s-a înfăţişat o femeie de serviciu foarte vioaie şi capabilă să le slujească pe doamne, aşa că frumoaşa văduvă putu să pretindă celor doi prieteni să-i fie oaspeţi, mulţumindu-se cu o găzduire modestă. Şi de data aceasta, toate lucrurile au reuşit cit se poate de bine, deoarece ca şi în alte împrejurări, iscusita călăuză a ştiut să folosească atît de ab'il scrisorile de recomandare şi de credit ale doamnelor, că, în absenţa proprietarului, li s-a deschis castelul şi grădina ; li s-a pus la dispoziţie bucătăria, ba chiar aveau oarecare perspective şi în ce priveşte pivniţa... Toate au contribuit ca, din prima clipă, călătorii Sa se simtă ca acasă, ca şi cum ar fi fost stăpîni de drept ai acelui rai.
îndată au fost aduse pe insulă toate bagajele călătorilor noştri, spre tihna deplină a întregii societăţi ; dar cel mai mare avantaj al acestui aranjament a fost strîngerea la un loc a tuturor mapelor excelentului artist, ceea ce i-a îngăduit pentru întîia dată .să arate doamnelor în ordine perfectă drumul pe care-l străbătuseră. Lucrările au fost cercetate cu îneîntare. Nu se schimbară amabilităţile obişnuite între amatori şi artişti, ci se aduceau elogii inteligente şi bine simţite unui om excepţional. Dar pentru a nu fii bănuiţi că abuzăm de cititorii creduli înlocuind prin fraze generale ceea ce nu putem reproduce, vom da aici judecata unui cunoscător, care a pdmirat acele lucrări şi altele asemănătoare cu mulţi ani mai tîrziu.
„Artistul izbuteşte să redea liniştea senină a lacurilor calme, unde locuinţele îneîntătoare de pe mal se reflectă

în valurile limpezi, de parcă s-ar scălda în ele ; ţărmurile mărginite de coline verzi, în spatele cărora se înalţă munţi împăduriţi, şi piscuri acoperite cu gheţari şi zăpezi veşnice. Coloritul, acestor peisaje e limpede şi vesel ; depărtările par învăluite de o ceaţă blinda cenuşie, ce urcă din rîpe şi văi mdicmd conturul lor sinuos. Nu-i mai puţin de laudă măiestria artistului în înfăţişarea văilor de la poalele munţilor prăpăstioşi, cu pante acoperite de o vegetaţie bogată, unde torentele clare se revarsă vijelios.
El ştie să arate admirabil, în înfăţişarea puternică a arborilor stufoşi din primul pian, caracterul deosebit al diferitelor soiuri, fie prin forma trunchiurilor, fie prin mişcarea ramurilor şi detaliile frunzelor, precum şi prin varietatea nuanţelor de verde proaspăt al frunzişului, în care se.joacă lumina şi adie suflarea blîndă a unui vînt uşor.
în planul din mijloc, tonul viu al verdelui se stinge treptat, topindu-se deasupra munţilor îndepărtaţi într-un siniliu slab, ce se uneşte cu albastrul cerului. Dar artistul nostru reuşeşte mai ales în redarea priveliştilor din Alpii înalţi : calmul şi simplicitatea lor măreaţă, păşunile lor întinse pe costişe, îmbrăcate în verdele cel mai proaspăt, brazii, singuratici şi întunecaţi, înălţîndu-se clin covoarele de iarbă, şi izvoarele înspumate ce ţîşnesc din pereţii stîncoşi. Fie că populează păşunile cu vite care pasc, sau cu cai de povară şi cafîri coborînd pe cărări înguste ce şerpuiesc printre stînci, toate le desenează perfect şi cu inteligenţă ; animalele sînt aşezate totdeauna la loc potrivit, şi nu în mare număr, împodobind şi dînd viaţă tablourilor, fără să distrugă sau să micşoreze liniştea singurătăţii. Execuţia arată o mînă îndrăzneaţă de maestru : uşurinţă, cîteva trăsături sigure, dar desăvârşite." Mai tîrziu artistul a întrebuinţat culori englezeşti inalterabile, ceea ce a dat picturilor sale o strălucire deosebită, nuanţele fiind luminoase, dar în acelaşi timp puternice şi intense.
Peisajele cu defileuri prăpăstioase, în care se înalţă de pretutindeni numai piatră neînsufleţită, cu poduri aruncate

îndrăzneţ peste torente sălbatice ce spumegă turbat, ne plac mai puţin ; totuşi sîntem impresionaţi de realismul lor şi admirăm puternicul efect al ansamblului redat cu cea mai mare sobrietate, prin cîteva trăsături viguroase şi cîteva mase de culoare specific locală.

Tot atît de caracteristic ştie artistul să înfăţişeze regiunile munţilor înalţi, unde nu se mai află nici arbori, nici tufişuri, şi unde numai unele petice însorite, între tancurile stîncilor şi piscurile înzăpezite, sînt presărate cu o iarbă delicată. Oricît de frumos şi de îmbietor a colorat aceste locuri, el s-a ferit, pe bună dreptate, să le adauge turme ce pasc, căci aceste ţinuturi nu dau hrană decît caprelor negre şi un cîştig plin de primejdii cosaşilor sălbatici."

Noi nu ne îndepărtăm de la intenţia de a prilej ui lectorilor noştri o cunoaştere cît mai exactă a acestor regiuni sălbatice, lămurind pe scurt expresia *cosaş sălbatic* întrebuinţată mai sus. Aşa sînt numiţi locuitorii săraci din munţii înalţi, care se încumetă să facă fin pe pajişti inaccesibile pentru dobitoace. Pentru asta ei se caţără pe povârnişurile cele mai pieptişe şi mai primejdioase, cu erampoane la picioare, sau, cînd e nevoie, se coboară pe frînghii pînă pe pajiştile de care am vorbit. Cînd iarba e cosită şi uscată, o aruncă de sus la vale, unde e din nou adunată şi vîndută proprietarilor de vite, care preţuiesc cu deosebire acel fin, datorită calităţii lui.,

Aceste tablouri, care aveau de ce să bucure şi să atragă pe oricine, erau privite de Hilaria cu o atenţie deosebită. Observaţiile ei dovedeau că nici ea nu era străină de această artă, lucru evident mai ales pentru artist, care ţinea mai presus de orice să fie preţuit de acea fiinţă, mai drăgălaşă decît oricare alta pe lume. De aceea, prietena mai în vîrstă

nu mai tăcu şi începu s-o dojenească pe Hilar ia fiindcă şovăia şi de data aceasta, ca totdeauna, să-şi dea pe faţă aptitudinile ; nu era vorba să fie lăudată sau criticată, ci să înveţe. O ocazie mai potrivită, poate că nu va mai găsi niciodată.

Abia cînd a fost obligată să-şi arate desenele, s-a dovedit ce talent ascundea această fiinţă calmă şi delicată ; calităţile ei erau înnăscute şi exersate cu sîrguinţă. Tînăra fată avea un ochi precis şi îndemînarea pe care femeile o capătă lucrînd la gătelile lor şi care ie fac capabile şi de o artă superioară. Ce e drept, se observa oarecare nesiguranţă în desen, din care pricină nu era redat suficient caracterul obiectelor ; se putea admira sincer grija execuţiei, totuşi ansambulul nu era prins în aspectul lui cel mai favorabil şi nici tratat artistic. S-ar fi zis că pictoriţa se temea să nu profaneze subiectul dacă nu l-ar înfăţişa absolut fidel, de aceea era timidă şi se pierdea în detalii.

Acum, condusă de talentul puternic şi liber al artistului şi de mîna lui îndrăzneaţă, ea îşi dădea seama cum se trezeşte într-însa, ca dintr-un somn, simţirea şi gustul artistic ; înţelegea că trebuie să urmeze, curajos şi întocmai, sfaturile şi preceptele generale pe care pictorul i le insufla necontenit cu prietenoasă stăruinţă. Astfel a ajuns să aibă siguranţă în desen, încetul cu încetul s-a obişnuit să se oprească mai puţin asupra detaliilor şi îndemînarea ei excepţională s-a transformat pe .nesimţite într-o adevărată măiestrie. Tot aşa, bobocul de trandafir pe lîngă care am trecut seara fără să-l observăm, a doua zi dimineaţa, o dată cu răsăritul soarelui, se deschide sub privirea noastră şi ni se pare că vedem cu ochii tremurul de viaţă care îl face să se învolbure superb în lumină.

O asemenea cultivare estetică n-a "rămas fără urmări sufleteşti, căci sentimentul de recunoştinţă adîncă faţă de cel căruia îi datorăm o îndrumare decisivă, are un efect magic asupra oricărui suflet curat. Pentru Hilaria, aceasta era prima bucurie ce-i încălzea inima după atîta vreme. Să

ai zile întregi în faţă splendorile lumii "şi să te simţi dintr-o dată înzestrată cu puterea de a le reda ! Ce încîntare să te apropii,, prin desen şi culoare, de ceea ce nu se poate exprima ! I se părea că-i năpădită ele o nouă tinereţe şi nu putea să se împotrivească unei înclinări deosebite faţă de cel căruia îi datora asemenea fericire.
Cînd stăteau unul lingă altul, n-ai fi putut deosebi care era mai grăbit : cel care dădea sfaturile artistice sau cel care căuta să le prindă şi să Ie aplice. Era o întrecere frumoasă, cum rareori se naşte între ucenic şi maestru. Cîteoclată prietenul voia să intervină pe foaia de hîrtie cu o trăsătură hotărîtoare ;; dar eleva, îndepărtîndu-i încet mîna, se grăbea, spre uimirea lui, să execute ea însăşi eeea ce era de dorit şi necesar.
în acest timp frumoasa văduvă se plimba cu Wilhelm pe sub pini şi chiparoşi, sau pe sub bolţile de viţă şi de portocali, de-a lungul teraselor ; pînă la urmă n-a fost chip să se împotrivească dorinţei delicat exprimate de noul prieten, anume de a-i dezvălui întîmplările ciudate, datorită cărora prietenele s-au rupt de relaţiile lor anterioare, s-au legat atît de strîns împreună şi au pornit în lumea largă.
Wilhelm, care avea darul să memoreze totul cu precizie, a scris mai tîrziu această confidenţă pe care avem de gînd s-o împărtăşim cîndva cititorilor noştri, aşa cum a redactat-o şi a trimis-o el Nataliei prin Rersilia.
Sosise ultima seară şi strălucirea vie a lunii pline făcea să nu se simtă trecerea de la zi la noapte. Societatea se instalase pe una dintre terasele cele mai înalte, pentru a contempla în întreaga sa lărgime lacul liniştit, care primea şi răsfrîngea lumina în toate direcţiile, în timp ce o parte din lungimea lui rămînea ascunsă.
în asemenea clipe, oamenii nu se pot stăpîni să nu repete ceea ce au mai spus de-o mie de ori despre aspectele minunate ale acestui cer,, ale acestei ape, ale acestui pă-

mînt, sub influenţa unui soare puternic, a lunii Mînde, şi
să nu elogieze toate în chip liric şi exclusiv.
Dar ceea ce nu-şi spuneau, ceea ce abia dacă~şi mărturiseau lor înşişi, era sentimentul profund şi dureros ce agita fiecare inimă mai puternic sau mai slab, dar la fel de sincer şi de duios. Presentimentul despărţirii plutea asupra tuturor ; se aşternu o tăcere ce devenea aproape îngrijorătoare.
Atunci cîntăreţul se îmbărbăta, luă o hotărîre şi începu să preludieze cu putere la lăută, uitînd de menajamentele pe care le avusese în vedere pînă atunci. Chipul bietei Mignon îi apăru în minte, o dată cu primul cîtec duios al acelei copile adorabile. Exaltat peste măsură, însufleţind coardele sonore cu degetele-i înfrigurate, el începu să cînte :

Cunoşti tu oare ţara, unde-s lămîi în floare ?
Acolo portocale de aur...

Hilaria, zguduită, se ridică şi plecă, acoperindu-şi fruntea. Cu o mînă, frumoasa văduvă făcu un gest ele dezaprobare spre cîntăreţ, iar cu cealaltă mînă apucă braţul lui Wilhelm. Tînărul, foarte tulburat, se duse după Hilaria, iar văduva, mai stăpînă pe ea, păşi cu Wilhelm în urma lor şi, cînd toţi patru se găsiră faţă în faţă sub lumina limpede a lunii, nu-şi mai tăinuiră emoţia. Femeile căzură una în braţele celeilalte, bărbaţii se îmbrăţişară şi astrul nopţii fu martorul celor mai nobile, mai curate lacrimi. îşi reveniră cu încetul.; se despărţiră în tăcere, cuprinşi de sentimente şi de dorinţe ciudate, lipsite de orice speranţă, Artisul nostru, pe care prietenul îl luase cu dînsuî, simţi atunci sub firmamentul maiestuos, în ceasurile acelea grave ale nopţii, că fusese iniţiat în toate probele dureroase, de primul grad, ale celor ce renunţă, probe pe care ceilalţi prieteni le trecuseră, dar acum se vedeau în primejdie de a fi din nou încercaţi dureros.

Tinerii se duseră tîrzîu la odihnă ; scuîîndu-se de dimineaţă, îşi făcură curaj pentru a-şi lua rămas bun de la acel rai, alcătuind felurite planuri, care le-ar fi îngăduit să-şi prelungească şederea în vecinătatea plăcută a doamnelor, fără* să-şi calce legămîntul.
Tocmai se pregătea să le comunice proiectele lor, cînd li se aduse vestea neaşteptată că doamnele plecaseră în zorii zilei. Un bilet scris de mîna suveranei inimilor le dădea explicaţii. Era greu de ştiut dacă fusese dictat de raţiune sau de bunătate, de iubire sau de prietenie, din stimă pentru merit sau dintr-o prejudecată plină de pudoare şi delicateţe. Din păcate, scrisoarea se încheia cu interzicerea fermă de a fi urmate sau căutate vreodată, ba chiar cu hotărîrea ca, dacă se vor mai întîlni cîndva din, întîmplare, să se evite negreşit unii pe alţii.
Pentru prietenii noştri, raiul se prefăcu într-o imensă pustietate, ca printr-o lovitură de baghetă magică ; desigur că ar fi surîs ei înşişi dacă în acea clipă şi-ar fi dat seama limpede cît de nedrepţi şi nerecunoscători deveniseră dintr-o dată faţă de piesajul acela atît de frumos şi de încîntător. Nici un om morocănos şi egoist n-ar fi criticat şi bagatelizat cu mai multă asprime şi rea-voinţă clădirile ruinate, zidurile părăginite, turnurile roase de vreme, drumurile năpădite de buruieni, copacii uscaţi, grotele pline de muşchi mucegăit, şi atîtea altele ce s-ar mai fi putut observa. Pînă la urmă au izbutit totuşi să-şi mai vină în fire ; pictorul şi-a împachetat cu grijă lucrările şi apoi s-au îmbarcat împreună : Wilhelm l-a condus pînă în regiunea de sus a lacului unde, potrivit înţelegerii luate dinainte prietenul urma s-o caute pe Natalia şi să-i arate tablourile, transpdrtînd-o astfel şi pe ea în locuri pe care poate că nu le va vedea atît de curînd. în acelaşi timp, era autorizat să mărturisească împrejurarea neaşteptată prin care a ajuns în situaţia de a fi primit atît de prieteneşte în sînul

membrilor confreriei celor ce renunţă, care, prin tratamentul lor plin de afecţiune, dacă nu l-au vindecat, cel puţin l-au consolat.

LENARDO CĂTRE WILHELM

Scrisoarea dumitale, scumpe prietene, m-a găsit într-o activitate pe care aş putea-o numi zăpăceală, dacă n-ar avea un scop atît de înalt pe care sînt sigur că-l voi atinge. Asocierea cu ai dumitale e mai importantă decît am fi crezut-o şi unii şi alţii. Despre aceasta nu trebuie să încep a scrie, căci apar de la sine evidente amploarea întregii probleme şi caracterul inefabil al relaţiilor. Fapte fără vorbe, asta trebuie să fie de aici înainte lozinca noastră. Mii de mulţumiri că mi-ai dezvăluit, din depărtare o taină atît de plăcută ; mă bucur că făptura aceea bună se află într-o situaţie atît de simplă şi fericită, în timp ce eu sînt purtat de un vîrtej de încurcături, în care totuşi îmi luceşte o stea călăuzitoare. Mai departe şi-a luat asupră-şi abatele să te informeze : eu n-am voie să mă gîndesc decît la progres ; durerea se alină în toiul muncii şi al activităţii. Dumneata m-ai — dar mă opresc : acolo unde-i mult de lucru, nu mai rămîne timp şi pentru gânduri.

ABATELE CĂTRE WILHELM

Puţin a lipsit ca scrisoarea dumitale atît de bine intenţionată, să nu devină foarte dăunătoare pentru noi, contrar dorinţei ce-o aveai. Descrierea celei pe care ai regăsit-o este atît de înduioşătoare şî are atîta farmec, încît ciudatul nostru prieten era gata să lase totul baltă pentru a se duce şi el la dînsa, dacă planurile noastre de aici înainte comune n-ar fi atît de măreţe şi nu ar avea prespective atît de

/'•,

vaste. Acum însă văd că a trecut cu succes prin această încercare şi s-a dovedit cu totul pătruns de importanţa acţiunii noastre, care constituie singura lori preocupare. După o cercetare mai amănunţită, a reieşit că această nouă legătură, ce ţi-o datorăm dumitale, prezintă, atît pentru noi cît şi pentru prietenul nostru, avantaje mult mai mari decît ne-am fi putut închipui la început.
Şi aceasta pentru că de curînd s-a proiectat construirea unui nou canal într-o regiune prea puţin favorizată de natură şi în care se găseşte situată o parte dintre posesiunile lăsate lui Lenard'o de către unchiul său, canal ce trebuie să străbată şi proprietăţile noastre şi care, dacă ne asociem, ar putea ridica valoarea acestora în mod incalculabil.
Cu acest prilej, Lenardo va putea să-şi dezvolte în voie înclinaţia lui dominantă de a porni lucrurile de la început. De. ambele părţi ale acestui curs de apă se găsesc destule terenuri neeultivate şi nelocuite ; acolo s-ar putea instala ţesătoare şi torcătoare, zidari, dulgheri şi fierari, construindu-li-se ateliere corespunzătoare. Toate vor putea fi ridicate chiar de ei înşişi, în timp ce noi ne vom ocupa cu rezolvarea problemelor dificile şi cu promovarea reformelor necesare.
Aceasta va fi deci prima sarcină a prietenului nostru.
De la munte ajung pînă la noi mai multe plîngeri că acolo se întinde foametea.; totodată, după cît se pare, în aceste regiuni populaţia a crescut peste măsură de mult. El se va duce să facă cercetări la faţa locului spre a cunoaşte oamenii şi situaţia lor, atrăgîndu-i de partea mişcării noastre pe cei cu adevărat harnici şi folositori atît lor înşişi cît şi altora.
Mai departe pot să te înştiinţez că Lothario pregăteşte soluţia definitivă. A întreprins o călătorie la pedagogi, pentru, a le cere artişti, puţini la număr, dar din cei mai valoroşi. Artele sînt sarea pământului ; ceea ce este sarea în bucate, este şi arta în industrie. De la artă nu. preluăm.

decît atît cit e nevoie pentru ca meşteşugurile să nu fie lipsite de gust.
în genere, o legătură constantă cu acea instituţie .pedagogică va fi pentru noi cit se poate de utilă şi necesară. Noi trebuie să acţionăm şi nu ne putem gîndi la educaţie ; în schimb datoria noastră cea mai de seamă este să-i atragem de partea noastră pe cei ce au primit o bună educaţie.
De aceasta se leagă mii şi mii de consideraţii, însă, potrivit vechiului nostru obicei, îngăduie-mi să-ţi mai comunic numai o singură observaţie prilejuită de un pasaj din scrisoarea dumitale către Lenardo. Noi cu contestăm virtuţilor domestice valoarea ce li se cuvine ; pe ele se bazează siguranţa individului, şi pe aceasta se sprijină, în definitiv, fermitatea şi demnitatea lui ; ele nu înseamnă încă totul ; trebuie să le adăugăm şi virtuţile de ordin universal, să dăm sentimentelor noastre de probitate şi umanitate un cîmp de aplicaţie mai vast. în aşa fel încît să ne îngrijim nu numai de aproapele nostru, ci de întreaga omenire.
Pentru a pomeni in sfîrşit de cererea dumitale, iată ce am a-ţi spune : Montan ne-a transmis-o la timpul potrivit. Acest om ciudat n-a vrut în ruptul capului să ne dezvăluie care-i de fapt intenţia dumitale. dar ne-a dat cuvîntul său de prieten că e o propunere înţeleaptă şi că, de va izbuti, va fi extrem de folositoare pentru asociaţie. De aceea ţi se iartă faptul că nici dumneata nu mărturiseşti nimic de ;pre asta în scrisoarea dumitale. într-un cuvînt, eşti acum dezlegat de orice restricţie, lucru care s-ar fi întâmplat mai de mult, dacă am fi cunoscut locul unde te afli. De aceea îţi repet în numele tuturor : proiectul dumitale, deşi nemărturisit nouă, este aprobat, datorită încrederii ce-o avem în Montan şi în dumneata. Călătoreşte, opreşte-te, circulă şi stabileşte-te unde crezi ; ceea ce vei izbuti, va fi bine ; aş dori să devii veriga cea mai necesară a lanţului nostru.

închei, anexînd un mic tabel, ce-ţi va indica centrul mobil al comunicaţiilor noastre. Vei găsi în el locurile unde urmează să trimiţi scrisorile, potrivit cu anotimpul; am prefera să te foloseşti de curierii siguri, care sînt indicaţi în număr destul de mare în diferite localităţi. La fel, sînt însemnate pe tabel, locurile unde va trebui să cauţi pe anumiţi oameni de-ai noştri.

DIGRESIUNE

Ne gâsim acum în situţia de a anunţa cititorilor noştri o pauză de cîţiva ani. Am fi încheiat bucuroşi volumul în locul acesta, dacă lucrul n-ar fi fost legat de probleme de tipografie.

Totuşi şi intervalul dintre două capitole va fi suficient pentru a trece peste amintitul răstimp, căci sîntem de mult obişnuiţi să acceptăm o asemenea convenţie, între lăsarea şi ridicarea cortinei, în prezenţa noastră.

în această a doua carte am văzut cum relaţiile dintre vechii noştri prieteni se întăresc şi, în acelaşi timp, ne-am cîştigat şi alţi cunoscuţi ; perspectivele sînt de aşa natură încît putem spera să-i vedem pe toţi izbîndind, cum nu se poate mai bine, dacă vor şti să se conducă în viaţă. De aceea să ne aşteptăm ca, pînă la urmă, să-i regăsim pe rînd, unul după altul, pe cărări bătute sau nu, reunindu-se şi despărţindu-se iarăşi.

CAPITOLUL AL OPTULEA

Dacă am porni acum în căutarea prietenului nostru, pe care l-am lăsat de cîtva timp în voia soartei, l-am găsi pe

cale de a pătrunde dinspre şes, în Provincia pedagogică. Străbătînd lunci şi păşuni, înconjurînd o mulţime de iazuri, păşind prin islazuri uscate şi privind colinele acoperite mai degrabă de tufişuri decît de păduri, pretutindeni vederea se întinde pînă departe, pe un teren foarte puţin accidentat. După toate aceste semne, îşi dă curînd seama că se găseşte în regiunea crescătoriilor de cai; de altfel, întîlneşte ici şî colo herghelii mai mici sau mai mari, alcătuite din aceste nobile animale de sexe şi vîrste diferite. Deodată însă orizontul se întunecă de un nor ameninţător de praf, ce creşte pe măsură ce se apropie învăluind toată lărgimea văii şi apoi, împrăştiat de o palā de vînt răcoros, e silit să dezvăluie vălmăşagul clocotitor pe care-l ascunde.
O ceată mare de animale nobile năvăleşte în galop ; ele sînt minate şi ţinute laolaltă de paznici călări. Iureşul trece pe dinaintea călătorului ; din mijlocul paznicilor, un tînăr chipeş îl priveşte uimit, se opreşte, sare jos şi-şi îmbră-ţişează tatăl.
Şi încep întrebările şi povestirile ; fiul îi spune tatălui că, în timpul primei perioade de încercare, a avut de în-durat multe ; îi părea rău după calul său şi era nevoit să bată cîmpiile şi păşunile cu piciorul; aşa cum spusese de la început, nu s-a prea distins în viaţa paşnică, dar anevo-ioasă de agricultor. Ce e drept, sărbătoarea secerişului i-a plăcut' foarte mult, dar apoi nu s-a împăcat eu aratul, săpatul şi toate celelalte munci legate de cultivarea ogoa* relor. S-a ocupat şi de animalele domestice, dar totdeauna fără nici o mulţumire sufletească, pînă ce, în sfîrşit, a fost primit în rîndul călăreţilor, unde e mai multă viaţă. în-datorirea de a păzi iepele şi mînjii e uneori destul de plic» ticoasă ; în schimb, cînd vezi sărind înaintea ta un mie animal vioi, care peste vreo trei-patru ani va purta vesel în spinare un călăreţ, e cu totul altceva decît să-ţi treci timpul cu viţeii şi cu" purceii, al căror singur rost în viaţă' este să fie bine hrănit şi, odată îngrăşaţi, să fie tăiaţi.

Tatăl putea fi pe deplin mulţumit de felul în care crescuse băiatul, acum pe cale să devină un adolescent, de înfăţişarea lui sănătoasă, de felul lui de a vorbi, liber şi însufleţit, ba chiar spiritual. Amîndoi porniră în grabă călări în urma hergheliei ce galopa şi. trecînd pe lîngă ' cîteva ferme izolate, ajunseră la locul unde se ţinea iarmarocul cel mare. Acolo domnea o învălmăşeală de neînchipuit şi n-ai fi putut deosebi cine stîrnea mai mult praf, negustorii, sau marfa. în acest loc se întîlneau laolaltă cumpărători din toate părţile, doritori să-şi procure cai de rasă dresaţi cu grijă. Aveai impresia că auzi toate limbile din lume ; printre ele răsuna şi larma veselă a instrumentelor de suflat. Totul arăta că acolo e mişcare, putere şi viaţă.

Drumeţul nostru îl întîlni la iarmaroc pe supraveghetorul pe care mai avusese prilejul să-l cunoască. însoţit de alţi oameni destoinici, care se pricepeau să ţină ordinea şi disciplina pe tăcute şi aproape fără a fi observaţi. Wilhelm, căruia i se păru că remarcă aici încă un exemplu de ocupaţie exclusivă şi de educaţie specializată, dori să ştie ce obiect mai sînt puşi elevii să studieze, pentru a-i împiedica să devină, dat fiind ocupaţia lor sălbatică, brută chiar, tot atît de sălbatici ca şi animalele pe care le hrănesc şi le dresează. Şi astfel află cu mare plăcere câ specialitatea aceasta, violentă şi aspră în aparenţă, este legată de studiul cel mai delicat din lume, cunoaşterea şi folosirea limbilor străine.

în clipa aceea, Felix plecă de lîngă tatăl său, care-l zări amestecat în mulţime, tocmindu-se aprins cu un vînzător ambulant de la care voia să cumpere nişte mărunţişuri. Curînd nu-l mai văzu deloc. Cînd supraveghetorul îl întrebă de ce părea neliniştit şi tulburat şi află că pricina era fiul său, îi răspunse pentru a-l linişti : Lâsaţi-l în pace, că nu se pierde ; dar iată cum îi ţinem pe ai noştri laolaltă! Suflă cu putere într-un fluieraş, ce-i atîrna la piept ; într-o clipă îi răspunseră zeci de fluierase din toate părţile. Su-

praveghetorul continuă : Acum să ne mulţumim cu atît ăsta nu-i decît un semnal că supraveghetorul e pe aproape şi vrea să ştie aproximativ cîţi îl aud. La al doilea semnal ei nu răspund, dar se pregătesc ; iar al treilea, răspund şi se adună grabnic în jurul meu. De altfel, semnalele sînt de mai multe feluri şi deosebit de folositoare.

Deodată în jurul lor se făcu un gol; acum puteau vorbi mai în voie îndreptîndu-se spre înălţimile apropiate. Cît priveşte studiul limbilor, reluă vorba supraveghetorul, am ajuns la ideea aceasta, din pricină că aici se află tineri din toate părţile lumii. Pentru a împiedica pe compatrioţi să se strîngă la un loc, aşa cum se întîmplă de obicei în străinătate, şi să formeze grupuri separate, despărţindu-se de celelalte naţiuni, noi încercăm să creem între toţi o apropiere, datorită posibilităţii de a comunica liber între ei în diferite limbi.

Acest studiu generalizat al limbilor este cu atît mai necesar, cu cît la astfel de iarmaroace oricărui străin ii face plăcere să se exprime în limba lui şi, totodată, îi vine mai uşor să cumpere şi să vîndă. Pentru ca să nu se nască însă o confuzie babilonică cu efecte nefaste, se vorbeşte în cursul anului, în general, numai cîte o *singură* limbă în fiecare lună, aceasta după principiul că nu trebuie să înveţi nimic altceva, în afară de materia pe care vrei s-o stăpîneşti.

Noi îi privim pe toţi elevii noştri ca pe nişte ânotători, care constată cu uimire că elementul ce ameninţa să-i înghită îi susţine la suprafaţă ; aşa e cu tot ce întreprinde omul.

Totuşi, dacă vreunul dintre elevii noştri arată o înclinare deosebită pentru o limbă sau alta, se găsesc mijloace de a-i da o instrucţie solidă şi serioasă în mijlocul acestei vieţi aparent tumultuoase, dar care oferă în acelaşi timp multe ceasuri de libertate, de trîndăvie în singurătate - şi ehiar de plictiseală. Vă va fi greu să deosebiţi printre aceşti centauri, cu şi fără barbă, pe specialiştii noştri în

Bl

gramatică, dintre care unii sînt adevăraţi pedanţi. Felix al dumneavoastră s-a consacrat limbii italiene şi deoarece, aşa cum ştiţi, baza sistemului nostru de educaţie e cîntecul, îl veţi putea auzi, în timpul ceasurilor lungi cit păzeşte herghelia la păscut, cîntînd o mulţime de lieduri, cu multă sensibilitate şi delicateţe. O viaţă activă şi practică e mult mai favorabilă, decît s-ar crede, unui învăţămînt temeinic. Deoarece fiecare regiune celebra sărbătoarea în chip deosebit, vizitatorul fu condus în districtul de muzică instrumentală. învecinat cu cîmpia, el oferea vederii văi ospitaliere şi plăcute, dumbrăvi, pîraie line, pe malurile cărora apărea ici-colo cîte o stîncă acoperită cu muşchi. Pe dealuri erau risipite case, înconjurate, de verdeaţă ; în văi, casele se strîngeau mai aproape unele de altele. Cele de pe dealuri erau atît de împrăştiate încît nici sunetele, nici disonanţele nu mai răzbăteau pînă la ele. Curînd ajunseră într-o piaţă întinsă şi umbrită, înconjurată de clădiri, unde se strînsese om lîngă om ; toţi păreau stăpîniţi de emoţie, într-o aşteptare încordată. Tocmai cînd oaspetele pătrunse în piaţă începu o simfonie puternică, executată de toate instrumentele, a căror forţă şi delicateţe îi stîrni admiraţia.

Alături de orchestra aceasta mare, se afla alta, mai restrmsă, care îi atrase în mod deosebit atenţia. Era formată din elevi de diferite vîrste, care stăteau cu instrumentele pregătite, dar fără să cînte ; erau cei ce încă nu puteau sau nu îndrăzneau să se alăture ansamblului. Se observa cu simpatie că păreau gata să se avînte şi Wilhelm ; auzi că rar se încheie o asemenea serbare, fără ca să nu se vădească vreun talent nou.

Deoarece printre instrumente începură să se audă şi cîntece, nu mai era îndoială că aici era cultivată şi muzica vocală. La întrebarea călătorului dacă educaţia mai cuprinde şi alte obiecte, i se răspunse că elevii învaţă şi arta poetică, şi anume latura ei lirică. Scopul care se urmăreşte aici este ca ambele arte să se dezvolte fiecare prin ea şi

pentru ea şi apoi reciproc şi simultan. Elevii învaţă întîi să le cunoască toate caracterele specifice, pe urmă li se arată cum se condiţionează una pe alta, pentru ca apoi să se emancipeze iarăşi.

Ritmului poetic compozitorul îi opune măsura şi mişcarea în tact. Aici se vădeşte însă repede superioritatea muzicii asupra poeziei, căci dacă poetul acordă, aşa cum se cuvine-şi e necesar, toată atenţia unităţilor sale cantitative, pentru muzician puţine silabe sînt definitiv lungi sau scurte ; el sfarmă după plac construcţia cea mai riguroasă a poetului, ba transformă şi proza în cîntec, de unde rezultă posibilităţile cele mai uimitoare ; poetul s-ar simţi nimicit, dacă n-ar şti la rîndul lui să-i inspire compozitorului respect prin gingăşia şi îndrăzneala sa lirică şi să-i trezească noi sentimente, uneori prin curgerea dulce a versului, alteori prin tranziţii neaşteptate. -

Cîntăreţii care se află aici sînt cea mai mare parte şi ei poeţi. Se predă, de asemenea, şi dansul în liniile lui generale, pentru ca toate aceste dexterităţi să se poată răspîndi uniform în orice regiune.

Cînd călătorul trecu hotarul în ţinutul învecinat, dădu de un stil arhitectonic cu totul diferit. Casele nu mai erau răzleţe şi nu mai semănau a cabane., Erau clădite după un anumit plan, solide şi frumoase pe dinafară, încăpătoare, confortabile şi elegante pe dinăuntru ; se vedea că se înălţase acolo un oraş întins, bine construit, în armonie cu regiunea înconjurătoare. Aici era sediul artelor plastice şi al meşteşugurilor înrudite cu ele ; o linişte cu totul deosebită domnea pretutindeni.

Artistul plastic nu poate fi conceput decît in legătură cu tot ce există şi se desfăşoară în viaţa oamenilor, însă munca lui este solitară şi, în acelaşi timp, printr-o contra-" dicţie din cele mai bizare, el are nevoie mai mult decît oricare altul de un mediu în care activitatea clocoteşte; Deci aici fiecare creează în tăcere ceea ce, curînd, va atrage veşnic privirile oamenilor, O linişte ca de sărbătoare dom-

neşt'e în întreaga localitate şi de nu s-ar auzi din cînd în cînd tîrnăcopul pietrarului sau cioeănelile ritmice ale dulgherilor, grăbiţi să termine o clădire măreaţă, văzduhul n-ar fi tulburat de nici un sunet.
Călătorul nostru" a fost surprins de seriozitatea, de uimitoarea severitate cu care erau trataţi atît începătorii cît şi elevii mai avansaţi. Ai fi zis că nici unul dintre ei nu ; lucrează din propria sa voinţă şi iniţiativă, şi că un spirit tainic îi însufleţeşte şi-i conduce pe toţi spre un scop unic şi măreţ. Nicăieri nu se vedeau schiţe şi proiecte ; fiecare linie era trasă cu băgare de seamă. Atunci cînd Wilhelm rugă călăuza să-i explice felul acesta de a proceda, i se răspunse că imaginaţia este, după cum se ştie, o facultate vagă şi capricioasă, şi tot meritul artistului plastic constă în a o canaliza, a o stăpîni şi a o ridica pînă la înălţimea realităţii.
Se aminti de necesitatea unor principii sigure şi în alte arte. Oare muzicianul ar îngădui elevului să atace 'corzile fără socoteală, sau să inventeze intervale după bunul său plac ? Aici apare evident că nu trebuie lăsat nimic pe seama capriciilor elevului .; ambianţa în care trebuie să lucreze, îi este indicată cu precizie ; 1 se înmînează instrumentui de care urmează să se slujească, i se prescrie chiar şi modul în care. trebuie să se folosească de el. adică digitaţîa, astfel încît un deget să nu stea în calea altuia, ci să pregătească locul celui următor. Numai prin această cooperare ordonată devine posibil ceea ce pare imposibil. Exigenţele noastre severe, regulile noastre absolute, se : justifică mai ales prin faptul că tocmai geniul, talentul înnăscut, le percepe imediat şi li se supune cu cea mai mare docilitate. Numai mediocritatea ar vrea să înlocuiască , Universalitatea necondiţionată cu individualitatea ei limitată şi să prezinte într-o lumină frumoasă procedeele sale false, pretinzîd că ele ar izvorî dintr-o originalitate şi o libertate neîngrădite. Noi însă nu admitem asemenea Iucruri ; dimpotrivă, ne ferim elevii de acele greşeli care

deformează şi distrug o mare parte din viaţa unui om, ba, uneori, chiar viaţa întreagă.

Cel mai mult ne place să avem de-a face cu geniul, căci fiind însufleţit de un spirit just, ştie să recunoască îndată ce-i este folositor. El înţelege că arta este artă tocmai pentru că nu este natură. Se supune cu respect chiar faţă de ceea ce s-ar putea numi convenţional ; deoarece convenţia nu-i altceva decît faptul că oamenii, superiori sînt de acord să considere ceea ce este necesar şi de neînlăturat, drept lucrul cel mai bun ; şi oare asta nu-i totdeauna condiţia fericirii ?

Pentru a uşura munca dascălilor, s-a introdus şi aici, ca -pretutindeni la noi, cele trei feluri de respect cu semnele lor exterioare, aducînd şi cîteva modificări, potrivii cu. natura ocupaţiei principale.

Continuîndu-şi vizita, călătorul era din ce în ee mai mirat văzînd cum oraşul se tot întinde şi cum străzile dau mereu clin una în alta, oferind perspective variate. Exteriorul clădirilor arăta clar destinaţia lor ; erau sobre şi impozante, mai mult frumoase decît somptuoase. • După construcţiile nobile şi severe din mijlocul oraşului, urmau altele mai vesele ; se întindeau apoi elegante cartiere mărginaşe, într-un stil foarte plăcut, care ajungeau în sfîrşit să se piardă printre vile eîmpeneşti.

Wîlhelm nu s-a putut stăpîni să nu facă observaţia că locuinţele muzicienilor din districtul învecinat nu se puteau compara, ca mărime şi frumuseţe, cu cele de faţă ale pictorilor, sculptorilor şi arhitecţilor. I s-a răspuns că aceasta e în firea lucrurilor. Muzicianul trebuie să fie totdeauna interiorizat, sâ-şi perfecţioneze eul său lăuntric, pentru ca apoi să-l poată îndrepta spre exterior. El n-are nevoie să i se îneînte ochiul Ochiul înşală cu uşurinţă[1] urechea, momind spiritul din adîncuri în afară. Artistul plastic însă trebuie să trăiască în lumea dinafară şi oarecum inconştient să se manifeste prin obiectele exterioare şi în obiectele exterioare. Artiştii aceştia trebuie să lbeu-

iască asemenea regilor şi zeilor ; altfel cum ar putea zidi şi împodobi lăcaşurile regilor şi ale zeilor ? în sfîrşit, ei trebuie să se înalţe atît de sus deasupra vulgului, încît întregul popor să se simtă înnobilat în operele lor şi prin operele lor.

Prietenul nostru mai ceru să i se explice şi alt paradox : de ce tocmai în aceste zile de sărbătoare, cînd tumultul şi veselia însufleţeau alte districte, aici domneşte tăcerea cea mai deplină şi lucrul nu e întrerupt ?

Un pictor sau un sculptor, i s-a spus, n-are nevoie de nici o sărbătoare ; pentru el, e sărbătoare tot anul. Cînd a creat o operă de seamă, aceasta rămîne expusă mereu înaintea ochilor săi şi ai lumii întregi ; nu mai are nevoie de repetiţie, de noi sforţări, de noi succese, pentru care trudeşte atîta muzicianul, căruia trebuie să-i oferi sărbători splendide cu un auditoriu cît mai numeros.

Totuşi, replică Wilhelm, cred că în aceste zile ar fi potrivită o expoziţie, unde s-ar putea vedea şi judeca cu plăcere progresele făcute timp de trei ani de cei mai buni elevi,

O asemenea expoziţie poate fi utilă în alte locuri ; la noi însă nu. Toată fiinţa şi viaţa noastră este o expoziţie. Priveşte aceste clădiri felurite, toate construite de elevi, bineînţeles după planuri gîndite şi discutate de nenumărate ori : căci cel care construieşte nu trebuie să bîjbîie şi să încerce. Ceea ce urmează să rămînă în picioare trebuie executat solid, aşa fel ca să dureze, dacă nu o veşnicie, cel puţin o bună bucată de vreme. Poţi oricînd săvîrşi o greşeală, dar n-ai voie să construieşti nici una.

Cu sculptorii şi mai ales cu pictorii sîntem mai indulgenţi : lor le e îngăduit să facă încercări, fiecare în genul lui. Sînt liberi să aleagă în interiorul sau exteriorul clădirilor, ori în pieţele publice, locurile pe care doresc să le împodobească. Apoi ne comunică ideile lor şi dacă acestea merită întrucîtva să fie aprobate, li se permite executarea
w

şi anume în două moduri. : fie cu dreptul de a-şi retrage mai devreme sau mai tîrziu lucrarea, dacă însuşi artistul n-o socoate izbutită, fie cu condiţia s-o lase neschimbata la locul ei, o dată ce-a expus-o. Cei mai mulţi dintre elevi aleg primul mod şl—şi menţin dreptul acordat; în acest caz, nu au a se plînge niciodată. Cel de-al doilea caz se întîlneşte mai rar şi e de remarcat că atunci artiştii se încred mai puţin în ei şi se sfătuiesc îndelung cu camarazii lor şi cu cunoscătorii, izbutind astfel să producă opere care merită într-adevăr să dureze şi să fie admirate.
După toate aceste explicaţii, Wilhelm nu uită să întrebe ce învăţământ era asociat cu cel al artelor plastice ; i se răspunse că poezia, şi anume poezia epică.
Prietenul nostru a fost însă foarte mirat aflînd mai departe că elevilor nu li se îngăduie să citească sau să declame operele definitive ale poeţilor antici sau moderni ; li se expune pe scurt numai un număr de mituri, tradiţii şi legende. Felul în care ei transpun aceste subiecte, în pictură sau în poezie, dă măsura facultăţii creatoare a talentului închinat uneia dintre aceste două arte. Şi poetul şi pictorul se adapă de la acelaşi izvor şi fiecare încearcă să abată apa spre sine, pentru a-şi atinge scopurile proprii, conform exigenţei artei sale ; lucrul acesta îi izbuteşte mai bine aşa, decît dacă ar căuta să prelucreze ceva gata făcut.
Călătorul avu prilejul să vadă cu ochii lui aplicarea acestui sistem. într-o sală lucrau mai mulţi pictori ; un tînăr vioi istorisea însufleţit şi cu numeroase amănunte o poveste foarte simplă, aşa că întrebuinţa aproape tot atîtea cuvinte, pentru a-şi rotunji istorisirea, cîte trăsături cu penelul aplicau pictorii.
•Wilhelm a fost asigurat că tinerilor le place foarte mult acest gen de colaborare şi că adesea ies la iveală improvizatori, care izbutesc să trezească un mare entuziasm pentru această dublă formă de exprimare.

Prietenul nostru îşi îndreptă din nou atenţia spre artele plastice : Dumneavoastră nu aveţi expoziţii, zise el, şi, prin urinar.?, nici premii ? — De fapt, nu avem, răspunse însoţitorul ; însă aici, foarte aproape, vă putem arăta ceva mai folositor.
Pătrunseră într-o sală mare, luminată ingenios de sus. Wilhelm văzir mai întîi un cerc de artişti, lucrînd cu în-frigurare ; în mijloc se înălţa un grup colosal, expus în lumina cea mai bună. Figuri puternice de bărbaţi şi femei, în atitudini violente, aminteau acea luptă memorabilă între *ammm&me* şi' eroi tineri, în care ura şi duşmănia ajung pînă la- urmă să se contopească în ajutor şi încredere reci-prqcă/. Această operă, complicată, dar admirabilă, oferea o pMvciişte egal de satisfăcătoare din orice punct ai fi pri-vit-o. Artiştii, şezînd într-un cerc larg, sau stînd în picioare, iucrau fiecare în felul său : pictorul, la şevalet, desenatorul, la planşetă ; unii modelau basoreliefuri, alţii rallefuri, unii arhitecţi făceau chiar proiectul piedestalu-lui pe care mai. târziu urma să fie aşezată o asemenea capodoperă.. Fiecare participant îşi urmărea propria sa Inspiraţie ; pictorii şi desenatorii reproduceau grupul pe ş-iîf.raf'aţă plană, avînd grijă să nu distrugă efectul anasm-blului, ci dimpotrivă străduindu-se să-l păstreze cu fideli-tate. Tot aşa- şi. cu basoreliefurile. Un singur artist repro-dusese grupul în întregime, în dimensiuni reduse, şi se părea, că întrecuse chiar modelul în- ce priveşte proporţia membrelor şi: unele mişcări.
Wilhelm. află că acesta era chiar autorul grupului care; înainte de a-l executa în marmură, îl supunea la o probă, nu, critică, ci practică ; după ce observase eu grijă tot ceea ce colaboratorii lui văzuseră, păstraseră, sau schimbaseră în lucrarea sa, fiecare după propria lui inspiraţie, ştiuse să profite de indicaţiile lor şi astfel să-şi supună opera la un nou examen ; în felul acesta, grupul sculptat în mar-mură, deşi conceput, modelat şi executat de *un singur* ins, putea să. pară' că: aparţine tuturor.

Şi în această incintă domnea cea mai desăvîrşită liniște ; dar supraveghetorul ridică vocea şi strigă : Cine din cei de faţă ar putea, în prezenţa acestei opere imobile, să aţîţe într-atîta imaginaţia prin vorbe potrivite, încît tot ceea ce vedem aici încremenit, să recapete mişcare, fără a-şi pierde însă .caracterul său specific, dcmonstrîndu-ne astfel că lucrurile înfăţişate de artist merită să dureze ?

Un tînăr chipeş, strigat pe nume ele către toţi, îşi părăsi lucrul şfTncepu o expunere foarte liniştită, în care părea numai că descrie opera de artă pe care o vedea în faţă ; curînd însă se avîntă în domeniul propriu al poeziei, pătrunzînd pînă în miezul acţiunii_cu desăvîrşită siguranţă, stăpîn deplin pe subiectul ales ; treptat, datorită felului admirabil în care declama, descrierea sa atinse culmi atît de înalte, încît grupul imobil părea într-adevăr să se rotească pe ax, iar numărul figurilor să se dubleze şi să se tripleze. Wilhelm, cuprins de entuziasm, se ridică în picioare exclamînd : Cine ar mai putea fi în stare să se stăpînească şi să nu treacă la cîntecul adevărat, la poezia ritmică ?,

Eu m-aş opune, răspunse supraveghetorul, căci dacă excelentul nostru sculptor vrea să fie sincer, atunci va recunoaşte că poetul nostru l-a stingherit, cei doi artişti fiind cît se poate de departe unul de altul ; în schimb, aş jura că mulţi dintre pictori au găsit în această povestire unele trăsături pline de viaţă, ce şi le vor însuşi.

Totuşi aş vrea ca prietenul nostru să asculte un_cîntec plăcut şi duios, unul dintre acelea pe .care voi îl executaţi cu o gravitate plină de farmec ; el cuprinde arta în întregime şi de cîte ori îl aud, simt că-mi creşte inima.:

După-o clipă de linişte, în care timp tinerii îşi făceau semne şi se înţelegeau între ei, în întreaga încăpere răsună acest cîntec nobil, făcut să înalţe sufletul si spiritul :

întru taina zămislirii
Singur eşti, o creator !
Bucuria împlinirii
O vei duce tuturor,
însuşi crugul vieţii tale
îţi apare-n ei, deplin,
Truda-ţi, semănată-agale,
Răsări-va>-ntr~un vecin.
Situaţii, plan, idee,
Personaje, timp şi loc
îndeajuns de bun temei e
Cînd se-ndeamnâ reciproc.
Compoziţie-nţeleaptă,
Gingăşie, stil frumos ■—
Iată iscusita-ţi faptă
Ce-ţi aduce-n veci prinos.
în multiplă-ntruchipare
Vezi *un* singur Ziditor.
Tot *un* singur sens ţi-apare
Şi pe~al artelor ogor.
Şi-acel sens e adevărul
în frum'seţe îmbrăcat,
Care îşi înalţă zborul
Spre ce-i pur şi luminat.
După cum în vers şi proză
Se vădeşte un poet,
înflorească-a vieţii roză
Proaspătă, pe şevalet,
De surate-nconjurată
Şi de-al toamnei dulce rod,
Ge vădesc în lumea toată
Al vieţii-ascuns izvod.

Minunată ţi-e menirea
Mii de forme să creezi
Şi să simţi dumnezeirea
Chip de om cînd modelezi.
Fiţi, oricare vi-i unealta,
Fraţi întru acelaşi har
Şi cîntînd, puneţi înalta
Jertfă, pe încins altar.

Wilhelm aproba din toată inima aceste maxime, deşi unele i s-ar fi părut foarte paradoxale şi chiar imposibile, dacă nu le-ar fi văzut cu ochii lui. Deoarece însă lucrurile îi erau aduse la cunoştinţă pe faţă şi liber, într-o înlănţuire perfectă, n-avea nevoie să mai pună nici o întrebare, pentru a mai afla şi altele ; totuşi, pînă la urmă, nu s-a putut împiedica să nu-l întrebe pe însoţitorul său următoarele : Văd că aici oamenii s-au îngrijit cu multă înţelepciune de toate cîte merită să fie dorite în viaţă; y-aş ruga însă să-mi spuneţi în ce regiune se arată aceeaşi grijă faţă de poezia dramatică, şi.unde m-aş putea informa în privinţa ei ? Mă uit la toate edificiile dumneavoastră şi nu descopăr nici unul destinat unui asemenea scop.

La această întrebare, nu vă putem ascunde faptul că în toată Provincia noastră nu veţi putea întîlni nimic asemănător ; deoarece drama presupune o mulţime trîndavă, poate chiar o plebe, ori aşa ceva nu se găsesc aici; căci oamenii fără căpătîi, cînd nu pleacă ei înşişi de bună voie, sînt expediaţi peste graniţă. Totuşi, să fiţi sigur că, într-o instituţie atît de universală ca a noastră, un punct de importanţa acesteia â fost totuşi luat în consideraţie ; nici o regiune nu era înclinată să accepte, pretutindeni întîmpinam obiecţii importante. Care dintre elevii noştri s-ar hotărî cu uşurinţă să trezească, printr-o veselie prefăcută sau o durere simulată, un sentiment neautentic şi necorespunzător acelei clipe, cit atîta intensitate încît să

m

stîrnească la rîndul său o plăcere, totdeauna îndoielnică ?
Aceste scamatorii, noi le socotim cu totul primejdioase
şi nepotrivite cu scopul nostru serios.
Totuşi, se spune, răspunse Wilhelm, că această artă
cu sfera ei de influenţă atît de largă, stimulează pe toate
celelalte.
Nicidecum ! Ea se foloseşte de celelalte, dar le degra-
dează. Eu nu iau în nume de rău actorului cînd se asociază
cu pictorul, dar în această tovărăşie, pictorul e cel în
pierdere.
Fără nici un scrupul, dar cu folos pentru el, actorul va
pune in slujba scopului său frivol tot ce-i oferă arta şi
viaţa ; pictorul însă, care ar vrea să obţină avantaje de
pe urma teatrului, se va găsi totdeauna în pagubă ; muzi-
cianul se găseşte şi el în aceeaşi situaţie. Artele, în tota-
litatea lor, îmi fac impresia unor surori, dintre care majo-
ritatea sîht înclinate să trăiască chibzuit, dar una din ele,
mai uşuratică, pofteşte să pună mîna pe toată averea fa-
miliei şi s-o risipească. E cazul teatrului ; are o origine
dubioasă pe care nu şi~o poate ascunde cu totul, fie că e
privit ca artă, fie. ca meşteşug sau ca simplă distracţie.
Wilhelm îşi plecă fruntea, suspinînd adînc, căci de-
odată îşi aduse aminte de toate bucuriile şi suferinţele
Ce "ie simţise pe scenă şi în preajma, ei. în gînd, îi bine-
cuvîntă pe aceşti, oameni cu suflet curat, care-şi feresc
elevii de asemenea chinuri şi care, din principiu şi con-
vingere, au alungat din cercul lor aceste primejdii.
Dar însoţitorul său nu-l lăsă multă vreme cufundat
în gînduri ci continuă : întrucît principiul nostru suprem
şi sacru este să nu îngăduim să se irosească nici o pre-
dispoziţie, nici un talent, noi trebuie să ţinem seamă că
printre atit de mulţi elevi, se poate ivi un adevărat dar
fjvi'iascut pentru mimică ; el se vădeşte într-o plăcere ne-
stapînită de a imita caracterul, ţinuta, gesturile sau felul
de a vorbi al altora. Noi nu încurajăm asemenea predis-
poziţie, dar îl observăm, pe elev cu atenţie şi, dacă rămîne
?.v:

credincios naturii sale, cum sîntem în legătură cu teatrele de frunte ale tuturor naţiunilor, îl trimitem acolo pe acela care şi-a dovedit cu adevărat aptitudinea, pentru a putea cît mai repede, ca raţa pe iaz, să se bălăcească şi să mă-căiască pe scenă tot restul vieţii.

Wilhelm asculta toate acestea cu răbdare, dar numai pe jumătate convins şi' probabil că destul de supărat ; căci omul e atît de bizar încît chiar dacă e încredinţat cîe lipsa de valoare a unui lucru iubit, chiar dacă nu mai ţine la el şi-l părăseşte blestemîndu-l, nu suportă ca şi alţii să se comporte la fel. Spiritul de -contradicţie, înnăscut în om, nu se manifestă poate niciodată mai viu şi mai aprig ca în asemenea cazuri.

Chiar şi redactorul acestor pagini mărturiseşte că inserează acest ciudat pasaj cu oarecare neplăcere. Căci n-a închinat el oare teatrului, în fel şi chip, mai mult timp din viaţa sa şi mai multă energie decît s-ar fi cu-venit ? Şi ar putea oare fi convins că aceasta a fost o greşeală de neiertat, o osteneală lipsită de roade ?

Dar nu e vreme să ne lăsăm .pradă acestor amintiri şi sentimente, căci iată, prietenul nostru are din nou sur-priza plăcută să vadă înaintea-i pe unul dintre cei trei, şi anume chiar pe acel mai .-simpatic. Blîndeţea iui plină de bunăvoinţă, semn al unui suflet paşnic şi curat, era co-municativă şi binefăcătoare. Wilhelm se apropie de el cu încredere şi simţi că i se răspunde la fel.

Aflâ de la acesta că superiorul e- acum la sanctuare, predînd, instruind şi binecuvînţînd, în timp ce ei trei îşi împărţiseră îndatorirea de a vizita toate regiunile pen-tru ca, adunînd informaţii precise şi sfătuindu-se cu su-praveghetorii în subordine, să continue dezvoltarea mă-surilor introduse şi să pună bazele unor înnoiri, înde-plinindu-şi astfel cu devotament înalta lor misiune.

Acest om minunat îi dădu lui Wilhelm o idee generală despre situaţia internă şi despre relaţiile externe ale instituţiei, precum şi despre influenţa diferitelor regiuni

as

una asupra alteia, li mai explică şi cum poate trece un elev dintr-un district într-altul, după un timp mai lung ori mai scurt. într-un cuvînt, i s-a confirmat pe deplin tot ce aflase pînă atunci. în acelaşi timp prietenul nostru s-a bucurat mult de Mul cum i-a fost descris băiatul său, şi programul la care voiau să-l supună pe viitor a primit deplina lui aprobare.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Pe urmă, Wilhelm a fost poftit de ucenici şi de supraveghetori la o serbare a minerilor, care urma să aibă loc curînd. Urcară cu greu muntele. Lui Wilhelm i se păru că, spre seară, călăuza rărea pasul, ca şi cum nu se temea că întunericul va pune şi mai multe piedici în cale. Dar cînd în jurul lor se lăsă o beznă adîncă, nedumerirea i s-a risipit ; văzu cum pîlpîiau şi licăreau, din văgăuni şi văi, flăcări mici care se înălţau alcătuind şiruri lungi, ce jucau pe coamele munţilor. Mult mai plăcut decît erupţia unui vulcan ce ameninţă să. distrugă ţinuturi întregi sub împroşcările lui detunătoare, se înfăţişa fenomenul acesta care devenea tot mai luminos, mai întins şi mai copleşitor ; scînteia asemenea unui torent de stele, ce ar inunda tot ţinutul, lent şi încîntător, dar semeţ.

După ce călăuza se bucură o bucată de vreme de uimirea lui Wilhelm — căci feţele şi staturile lor erau luminate, la fel ca şi poteca, de văpaia din depărtare — începu să dea explicaţii. Ce-i drept, vedeţi aici un spectacol minunat ; aceste lumini, care tot anul strălucesc şi activează zi şi noapte sub pămînt, înlesnind exploatarea comorilor ascunse şi aproape inaccesibile, izvorăsc acum din abisurile lor iluminînd noaptea intensă. Rar poţi să te bucuri de asemenea privelişte grandioasă în care munca cea mai

folositoare, dusă în măruntaiele pământului şi ascunsă' privirilor, se arată în toată plinătatea ei, revelînd o armonie măreaţă şi tainică.

Tot vorbind astfel, ajunseră la un loc, unde pîraiele de foc se adunau într-un lac de flăcări, în jurul unei insule scăldate în lumină. Acum călătorul se găsea într-un cerc orbitor, în care miile de lumini pîlpîitoare creau un contrast misterios cu cei care le purtau, "înşiraţi pe fundalul întunecat al peretelui de stîncă. Deodată izbucni o muzică veselă acompaniată de glasuri puternice. O îngraş mădire de stînci boltite înaintară, ca împinse de maşinării,' formînd o grotă strălucitoare, sub privirile încîntate ale spectatorului. Reprezentanţii de mimică i şi tot ce poate în asemenea momente să veselească mulţimea se uniră pentru a atrage şi a satisface atenţia publicului.

Dar cîtă mirare îl cuprinse pe prietenul nostru atunci cînd fiind prezentat conducătorilor, recunoscu printre ei, îmbrăcat în costum sobru şi impunător de miner, pe amicul său Jarno ! Nu degeaba, spuse dînsul, mi-am schimbat numele cu cel semnificativ de Montan ; mă găseşti aici iniţiat în tainele munţilor şi ale peşterilor şi, cu toate îngrădirile în care trăiesc sub pămînt şi la suprafaţa lui, sînt mai fericit decît ţi-ai putea închipui. — Deci acum, cînd eşti atît de învăţat, replică Wilhelm, cred că vei fi mai darnic cu explicaţiile jjl învăţăturile decît ai fost faţă de mine acolo, în munţi, printre stîncăriile unde te-am întîlnit. '— Ba de loc ! răspunse Montan. Munţii sînt dascăli muţi şi formează învăţăcei tăcuţi.

După această festivitate, s-a mîncat la un mare număr de mese. Toţi oaspeţii cîţi se găseau acolo, poftiţi sau nepoftiţi, făceau parte din breaslă, din care pricină chiar şi la masa la care se aşezaseră Montan şi prietenul său s-a pornit o discuţie potrivită cu locul în care se aflau ; era vorba numai despre munţi, filoane şi zăcămintele de metal din ţinut. Dar curînd s-a trecut la generalităţi, dezbătîn-

du-se, nici mai mult nici mai puţin, decît problema creaţiei şi originii lumii. Ajunsă insă aici, convorbirea n-a rămas multă vreme paşnică, ci, curlnd, s-a iscat o aprigă controversă.

Unii voiau să explice apariţia uscatului prin retragerea treptată a apelor care acoperiseră pămîntul. Ei citau în sprijinul lor, rămăşiţele de animale marine, ce se găsesc azi pe munţii cei mai înalţi şi pe podişuri. Alţii, adversari îndîrjiţi, socoteau că la început totul era topit şi incandescent ; focul care domnea pretutindeni, după ce-a activat destul la suprafaţă, s-a retras în adîncuri, manifestîndu-se mereu prin vulcani, ce-şi arată furia în mări ca şi pe pămînt şi care au format cei mai înalţi munţi prin erupţii succesive şi prin scurgeri de lavă ; celor ce nu erau de părerea lor, le opuneau faptul că fără foc nu poate exista căldură şi că un foc activ presupune întotdeauna un focar. Oricît de conformă cu experienţa ar fi părut această teorie, unii nu erau satisfăcuţi de ea ; ei susţineau că în sînul pămîntului ar fi existat formaţiuni enorme desăvîrşite şi că, datorită unei forţe 5e elasticitate irezistibile, ele au fost proiectate în sus prin scoarţă şi că în timpul acestei erupţii, părţi din ele s-au desprins şi au fost împrăştiate în jur pînă departe. Susţinătorii acestei teorii făceau apel la o seamă de fenomene ce nu puteau fi explicate decit prin această ipoteză.

Un al patrulea grup, deşi nu prea numeros, rîdea de sforţările acestea zadarnice, afirmînd că multe dintre fenomenele de pe suprafaţa terestră nu s-ar putea explica niciodată dacă nu ş-ar admite că mase stîncoase, mai mari sau mai mici, au căzut din atmosferă şi au acoperit întinderi întregi. Ei invocau blocurile de mărimi felurite, ce se găsesc împrăştiate în multe ţări şi care, chiar şi în zilele noastre, se consideră drept căzute din cer.

în sfîrşit, vreo doi-trei comeseni mai paşnici au invocat o epocă de frig groaznic, închipuindu-şi nişte piste

înclinate de gheaţă pornind din lanţurile celor mai înalţi munţi, pînă departe pe cîmpie şi care serviseră drept lunecuş unor mase grele şi străvechi de piatră. La epoca dezgheţului, ele s-au prăbuşit şi au rămas pentru veşnicie pe teren străin. Se putea presupune că gheţarii plutitori ar fi putut aduce din nord blocuri imense de stîncă. însă aceşti oameni cumsecade n-au putut să-şi impună ideile lor cam glaciale. Se socotea că e mult mai potrivit cu legile naţurîi ca formarea lumii să se producă cu trosnete şi izbucniri colosale, cu bubuituri sălbatice şi împroşcări de flăcări. Pe de altă parte, focul vinului contribuind şi el în mare măsură, era cît pe ce ca minunata serbare să se termine cu o bătălie sîngeroasă.

Prietenul nostru rămase năucit şi întristat ; în sinea lui fusese totdeauna convins că la început spiritul plutise deasupra apelor şi valurile potopului întrecuseră cu cincisprezece coţi cele mai înalte piscuri. După aceste discursuri neobişnuite i se părea că lumea, atît de bine rînduită, acoperită de vegetaţie şi de populaţie se prăbuşeşte în haos.

A doua zi dimineaţa, îi ceru lui Montan, a cărui seriozitate o preţuia atît de mult, lămuriri în legătură cu toate acestea. Ieri, îi spuse el, nu te-am putut înţelege ; între atâtea vorbe şi discuţii ciudate, am sperat să aud în sfîrşit părerea şi verdictul tău ; în loc de asta, tu te alături cînd unora, cînd altora, căutînd întotdeauna să sprijini părerea celui ce vorbea în acel moment. Spune-mi acum într-adevăr ce gîndeşti despre subiectul ăsta, ce ştii despre el ? Ştiu tot atît cît şi ei şi n-am chef de loc să mă gîndesc la acest lucru, răspunse Montan. ~- Dar în privinţa asta, replică Wilhelm, sînt o mulţime de păreri contradictorii şi se zice că adevărul se află la mijloc. — Nicidecum, replică "Montan ! în mijloc se află problema ; poate eă e insolubilă, dar poate că e accesibilă, dacă ştii cum s~o ataci.

m

După ce au mai vorbit cîtva timp, întorcînd lucrurile pe dos şi pe fată, Montan continuă confidenţial : Mă învinuieşti că l-am susţinut pe fiecare vorbitor în parte ; dar pentru fiecare părere se poate găsi întotdeauna încă un argument nou. E drept că prin aceasta am sporit confuzia, numai că nu-i prea pot lua în serios pe indivizii aceştia. Sînt însă adînc convins că ceea ce ne e mai scump, convingerile noastre adică, trebuie să le ţinem ascunse în adîneul sufletului nostru ; ceea ce ştie fiecare, ştie numai pentru sine însuşi şi trebuie să-şi păstreze ştiinţa în taină ; de cum o exprimă, apare şi contradicţia şi de se lasă atras în. discuţie, îşi pierde echilibrul interior, iar ceea ce e mai bun în el, de nu e nimicit, e totuşi zdruncinat.
Provocat de unele obiecţii ale lui Wilhelm, Montan şi-a continuat lămuririle : Cînd apuci să cunoşti esenţa lucrurilor încetezi de a mai fi vorbăreţ. — Şi care este esenţa lucrurilor ? întrebă Wilhelm, cu înfrigurare. — Nu-i mult de spus. Gîndire şi acţiune, acţiune şi gîhdire, asta e toată înţelepciunea, recunoscută de cînd e lumea şi tot de atunci practicată, dar pe care nu oricine ştie s-o vadă. Gîndirea şi acţiunea trebuie să alterneze necontenit în viaţă ca inspiraţia şi expiraţia ; trebuie să fie inseparabile ca întrebarea şi răspunsul. Cel care acceptă drept lege ceea ce geniul raţiunii umane şopteşte tainic la urecBea oricărui nou-născut, şi anume să verifice acţiunea prin gîndire şi gîndirea prin acţiune, acela nu va greşi niciodată, iar dacă greşeşte, va regăsi degrabă calea cea dreaptă.
Apoi Montan l-a condus metodic pe prietenul său prin districtul minier ; pretutindeni au fost salutaţi cu un viguros noroc bun, la care răspundeau voioşi la fel. îmi vine uneori, zise Montan, să le strig mai degrabă : minte bună ! căci mintea e mai importantă decît norocul; totuşi mulţimea are destulă minte atunci cînd conducătorii ei sînt înzestraţi cu ea. "Deoarece aici am dreptul, dacă nu să dau
•&

ordine, cel puţin să dau sfaturi, m-am străduit să studiez natura acestor munţi. Metalele pe care le conţin sînt de-, osebit de preţuite. De aceea am căutat să-mi explic existenţa unor asemenea zăcăminte şi am izbutit. Norocul singur nu face nimic ; e nevoie de minte, ea atrage norocul şi-l foloseşte. Nu ştiu cum s-au ivit munţii aceştia şi nici nu vreau să ştiu, dar mă străduiesc să le aflu particularităţile. Toţi sînt avizi de plumbul şi argintul ce se găsescjn măruntaiele lor. Nu spun nimănui cum procedez, ci dau numai prilejul de a se găsi metalele căutate. Bizuindu-se pe vorba mea, ceilalţi întreprind cercetări, izbutesc şi atunci se spune că am noroc. Ceea ce ştiu, ştiu pentru mine, ceea ce-mi reuşeşte, reuşeşte şi pentru alţii şi nimănui nu-i trece prin cap că pe această cale ar putea izbuti şi el la fel de bine. Oamenii mă bănuiesc că posed o baghetă magică ; dar nimeni nu observă că ei mă combat de îndată ce spun ceva raţional şi că astfel îşi taie calea ce duce la pomul cunoaşterii din care se pot rupe astfel de ramuri profetice.
încurajat de aceste vorbe, convins că prin faptele şi gîndurile sale de pînă acum a reuşit să satisfacă în esenţă cerinţele prietenului său, cu toate că într-un domeniu cu totul diferit,. Wilhelm îl puse la curent cu felul cum şi-a întrebuinţat timpul de cînd i se îngăduise să nu-şi mai împartă în zile şi ore drumeţia la care fusese constrîns, ci potrivit cu scopul adevărat, acela al perfecţionării educaţiei sale.

Din întîmplare, n-a mai fost nevoie de multe explicaţii, căci un eveniment important i-a dat prietenului nostru prilejul să-şi folosească cu iscusinţă şi cu rezultat bun talentul pe care-l dobîndise, devenind astfel cu adevărat folositor societăţii omeneşti.

Dar de ce natură a fost acest eveniment, nu putem spune deocamdată ; insă cititorul nostru va fi încunoştinţat pe larg înainte de a lăsa din mînă această carte.

CAPITOLUL AL ZECELEA
HERSILIA CĂTRE WILHELM

De ani îndelungaţi, toată lumea mă învinuieşte că aş îi o fată capricioasă şi bizară. Chiar dacă sînt astfel, nu e din vina mea. Oamenii au trebuit să aibă răbdare cu mine şi acum am şi eu nevoie de răbdare faţă de mine însămi, faţă de imaginaţia mea, care-mi aduce din cînd în cînd înaintea ochilor pe tată şi pe fiu, ba împreună, ba pe rînd. îmi apar mie însămi ca o Aîcmenă [1] nevinovată, urmărită necontenit de două fiinţe care nu înfăţişează decît pe una şi aceeaşi.

Am multe să-ţi spun şi totuşi se pare că-ţi scriu numai' atunci cînd am a-ţi istorisi o aventură ; ce e drept, şi restul e destul de aventuros, dar nu-i o aventură. Iat-o aşadar pe cea de azi :

Stau sub teii cei mari şi termin un mic portofoliu, un lucru foarte elegant, fără să ştiu exact cine-l va avea, tatăl sau fiul, dar desigur că unul dintre ei doi. Deodată se apropie un tînăr vînzător ambulant cu coşuri şi cutiuţe, care se legitimează respectuos înfăţişîndu-mi autorizaţia oficială ce-i îngăduie să meargă din casă în casă, pe la moşii. Mă uit la lucruşoarele lui, pînă şi la fleacurile de care nimeni n-are nevoie, dar pe care fiecare le cumpără dihtr-un îndemn copilăresc de a poseda şi de a risipi banii. Băieţandrul pare să mă cerceteze iscoditor. Are ochi minunaţi, cam şireţi, sprîncene frumos desenate, plete bogate, dinţi sclipitori — pe scurt un aer oriental.

îmi pune felurite întrebări despre persoanele din familie, cărora ar putea să le ofere ceva ; apoi, prin fel de fel de ocolişuri, ajunge să afle cum mă cheamă. Hersilia J

[1] în mitologie, soţia lui Amphitryon ; în lipsa soţului ei e vizitată de Zeus, care ia chipul bărbatului plecat. îndată după aceea j soseşte si adevăratul Amphitryon. în urma acestei duble uniri, Alcmena naşte doi fii.

rc

rosteşte el discret, îmi va îngădui Hersilia să-i transmit un mesaj ? Mă uit la el mirată ; dînsul scoate la iveală o tăbliţă foarte mică de ardezie cu ramă albă, din acelea care se fabrică la munte pentru copiii ce încep a învăţa să scrie. O iau, văd că e ceva scris pe ea şi citesc această inscripţie, gravată frumos cu un condei de piatră ascuţită :

Felix
o iubeşte
pe Hej'silia.
Maistrul călăreţ
vine curînd.

Sînt surprinsă, sînt cuprinsă de uimire la vederea lucrului pe care-l ţin în mînă, de ceea ce-mi văd ochii şi mai cu seamă de faptul, că soarta se arată a fi aproape şi mai bizară decît mine. Ce-nseamnă asta ? mă întreb. Iar ştrengarul acela mic îmi pare mai prezent decît oricînd ; ca şi cum mi s-ar fi întipărit. în ochi chipul său.

încep să-l descos pe negustorul ambulant şi nu obţin decît răspunsuri ciudate şi nesatisfăcătoare ; îl cercetez .şi nu aflu nimic ; vreau să mă mai gîndesc şi nu-mi pot aduna ideile. Pînă la urmă, potrivind toate cîte s-au spus, ajung să ghicesc că, trecînd prin Provincia pedagogică, el a cîştigat încrederea tînărului meu admirator, care î~a cumpărat o tăbliţă şi a scris pe ea aceste cuvinte, făgăduindu-i răsplată bună dacă-i va aduce măcar o vorbă drept răspuns. Iar băiatul îmi întinde o tăblifă asemănătoare, din care avea mai multe printre mărfurile lui, şi un condei, şi mă roagă şi stăruie atît de drăguţ că pînă la urmă le-am luat. M-am gîndit, m-am tot gîndit şi, negăsind altceva, am,scris :

Hersilia
îl salută
Pe Felix.
Maistrul călăreţ
să fie sănătos.

îl

Mă uitam la ce scrisesem şi eram necăjită de stîngăcia expresiilor. Nici urmă de drăgălăşie, nici duh, nici glumă, riumai sfială şi de ce ? Aveam în faţă un băieţandru, scriam altuia la fel cu dînsul ; era firesc oare să-mi pierd cumpătul ? Cred chiar că am şi suspinat şi că aveam de gînd să şterg cele scrise ; dar solul mi-a luat atît de drăguţ tăbliţa din mînă şi m-a rugat să-i dau ceva în care s-o învelească, încît, nu ştiu cum s-a întîmplat, dar am pus tăbliţa în portofoliu, l-am legat cu panglica făcînd o fundă şi i l-am dat băiatului ; el l-a apucat cu graţie, s-a înclinat adînc mai zăbovind o clipă, atît cît sâ am timp să-i pun în palmă punguţa mea, regretînd că n-am. a-i da mai mult. A plecat sprinten şi grăbit, şi cînd m-am uitat în urma lui, dispăruse fără să-mi dau seama cum.

Acum toate acestea au trecut, am reintrat în monotonia rutinei zilnice şi abia dacă mai pot crede în realitatea acestei apariţii. Dar nu am tăbliţa în mînă ? E nespus d.e drăguţă. Inscripţia e executată foarte frumos şi cu grijă ; cred că aş fi sărutat-o, de nu mi-ar fi fost teamă că voi şterge scrisul.

Am lăsat să treacă o vreme, după ce-am scris cele de mai sus, dar gîndurile mele sînt tot neclare. Chipul vînzătorului avea desigur ceva misterios ; asemenea chipuri sînt nelipsite în romanele de astăzi ; trebuie să le mai întîlnim şi în viaţă ? Plăcut şi suspect, straniu şi totuşi trezinclu-ţi încrederea ; de ce-a dispărut înainte de a mi se risipi tulburarea ? De ce n-am avut destulă prezenţă de spirit ca să-l reţin sub un pretext plauzibil ?

După o pauză, iau încă o dată pana în mînă ca să-mi continui mărturisirile. Afecţiunea hotărîtă şi constantă a unui tînăr care abia a păşit pragul adolescenţei m-a măgulit ; dar mi-a venit în minte că la această vîrstă se întîmplă adesea ca băieţii să se uite la femei mai mature. într-adevăr, există o tainică înclinare care îi atrage pe •

•*n*

tineri spre femeile mai coapte. Altădală, cînd lucrul acesta nu mă privea pe mine, rîdeam de aşa ceva şi spuneam cu maliţie că e o reminiscenţă a duioşiei dintre sugar şi doică, de care aceşti tineri nu s-au dezbărat încă. Astăzi însă nu-mi place acest gînd. Pe bietul Felix îl cobor la vîrsta copilăriei şi totuşi nici. aşa eu nu rămîn într-o postură avantajoasă. Vai, cît e de mare deosebirea cînd te" judeci pe tine, sau cînd judeci pe altul !

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

WILHELM CĂTRE NATALIA

De cîteva zile mă învîrt de colo-colo şi nu mă pot hotărî să pun mîna pe pană ; sînt atîtea de spus ; prin viu grai toate s-ar lega între ele, una ar atrage uşor pe alta după sine, de aceea dă-mi voie, mie, cel ce sînt atît de departe, să încep cu lucrurile mai generale ; poate că, pînă la urmă, ele mă vor duce la istoria ciudată, pe care vreau să,ţi-o comunic;

Ai auzit despre tînărul care, plimbîndu-se pe malul mării, a gă~it o furchetă de vîslă. Interesul pe care aceasta i-a trezit-o l-a împins să facă o vîslă ca ,o completare necesară furchetei. Dar nici aceasta nu-i putea folosi la nimic. Atunci ş-a apucat serios să facă o barcă şi a izbutit. Totuşi, barca, furchetă şi vîsla neajutîndu~l la mare lucru, şi-a făcut un catarg, pînze şi tot aşa mai departe, pînă ce-a avut tot ce trebuie pentru iuţeala şi uşurinţa navigaţiei. Apoi, printr~o străduinţă chibzuită, a 'cîştigat o iscusinţă deosebită, norocul l-a favorizat şi, pînă la urmă, s-a văzut stăpînul şi patronul unui mare vas şi astfel s-a ridicat din succes în succes, cîştigînd avere, vază şi renume printre navigatori.

După ce ţi-am dat prilejul de a reciti această poveste frumoasă, trebuie să-ţi mărturisesc că ea nu are decît o legătură foarte depărtată cu subiectul meu ; în schimb, însă, îmi deschide calea spre ceea ce am a-ţi spune. Dar deocamdată mai trebuie să fac încă un ocol.

Facultăţile ce se află în om pot fi împărţite în> generale şi particulare ; cele generale trebui privite ca aptitudini neutre şi latente, care sînt trezite de împrejurări şi îndreptate spre cutare sau cutare scop. Darul oamenilor de a imita este general, el vrea să reproducă, să copieze ceea ce vede, fără a avea totuşi nici un mijloc intern sau extern de a-şi ajunge scopul. E deci firesc să dorească să facă şi el ceea ce vede că fac alţii. Dar lucrul cel mai firesc ar fi ca un fiu să se apuce de meseria tatălui său. Aici toate se găsesc adunate laolaltă : o activitate specială, poate înnăscută, îndreptată într-o direcţie dată dintfu început, o j continuă practică, treptat progresivă, un talent dezvoltat | ce ne obligă să continuăm pe calea pe care am apucat-o, chiar şi atunci cînd se nasc în noi şi alte îndemnuri ce ne-ar împinge să ne alegem o carieră pentru care natura nu ne-a înzestrat nici cu predispoziţia, nici cu stăruinţa necesară. De aceea, îndeobşte, oamenii cei mai fericiţi sînt cei care au prilejul să-şi formeze în cercul familiei un talent înnăscut, moştenit din tată în fiu. Am văzut asemenea familii de pictori ; printre ei se aflau, desigur, şi talente slabe, totuşi au produs lucrări folositoare, şi poate chiar mai bune decît ar fi putut face Cu facultăţile lor limitate, dacă ar fi fost lăsaţi să-şi aleagă singuri altă carieră.

Dar cum nici aceasta nu-i ceea ce doream să-ţi, spun, trebuie să caut altă cale pentru a mă apropia de mărturisirea mea.

Cînd sîntem departe de prieteni, cel mai trist e faptul că nu putem expune legătura părţilor intermediare a gîndurilor noastre şi asociaţiile de idei, chiar în clipa în care ele se dezvoltă şi se înteţesc cu iuţeala fulgerului. Voi începe deci cu una dintre cele mai vechi amintiri din copilăria mea.

Noi, copiii crescuţi într-un oraş vechi şi posomorit, ne formasem noţiuni doar despre străzi, pieţe, ziduri înconjurătoare, apoi despre şanţuri de apărare, glacis [i] şi grădini împrejmuite. Pentru a ne duce măcar o dată în aer liber, sau mai degrabă pentru a ieşi ei înşişi din oraş, părinţii noştri hptărîseră de mult o petrecere cu nişte prieteni care locuiau la ţară, plan care se tot amîna. în sfîrşit, de Rusalii, invitaţia a fost atît de stăruitoare, încît a fost acceptată, cu condiţia să ne putem întoarce acasă la vremea nopţii ; căci a dormi în alt pat decît în cel în care erau obişnuiţi părea părinţilor noştri cu neputinţă. Desigur, era greu să concentrezi toate plăcerile zilei într-un timp atît de scurt; trebuia să vizităm doi prieteni, cu atît mai pretenţioşi cu cît vizitele erau mai rare ; totuşi se spera că toate vor fi îndeplinite cu cea mai mare punctualitate.

In, cea de-a treia zi de sărbătoare toţi eram veseli şi gata din zori ; trăsura sosi la ceasul hotărîi Curînd am lăsat în urma noastră tot ce limita vederea — străzile, porţile, podurile şi şanţurile oraşului ; un orizont vast, neîngrădit de nimic, se întindea înaintea ochilor noştri nedeprinşi cu asemenea privelişti. Ploaia din timpul nopţii înviora verdele ogoarelor şi al păşunilor ; nuanţele variate ale copacilor şi arbuştilor abia înmuguriţi, albul orbitor al pomilor în floare apărînd de pretutindeni, vesteau dulceaţa paradiziacă a orelor ce ne aşteptau.

[1] Loc liber în faţa fortăreţelor.

La ceasul hotărît, am ajuns la primul popas : casa unui pastor venerabil. Primiţi prieteneşte, ne-am încredinţat repede că deşi sărbătoarea bisericească se sfîrşise, vizitatorii dornici de odihnă şi libertate nu au fost totuşi lipsiţi de atmosfera ei. Pentru prima dată în viaţă, am privit o gospodărie de ţară cu plăcere şi Interes ; plugul şi grapa, trăsura şi căruţa îşi arătau de la sine întrebuinţările ; chiar şi gunoiul, neplăcut la vedere, părea aici lucrul cel mai necesar ; era adunat cu grijă şi aşezat cu un fel de eleganţă. însă ochii neexperimentaţi, fixaţi asupra atîtor lucruri noi, dar totuşi pe măsura priceperii noastre, au fost curînd atraşi de un spectacol mai plăcut : plăcinte," la vederea cărora gura îţi lăsa apă, lapte proaspăt şi o I mulţime de alte bunătăţi obişnuite la ţară ne-au cîştigat toată atenţia. După aceea, părăsind grădiniţa din jurul casei şi chioşcul primitor, copiii au alergat în peticul de livadă învecinat, ca să îndeplinească o treabă dată de o mătuşă grijulie. Anume, trebuiau să culeagă cît puteau de multă ciuboţica cucului, şi s-o aducă negreşit în oraş, ; căci, gospodină cum. era mătuşa, obişnuia să facă din ea fel de fel de fierturi de leac.

Pe cînd alergam în toate părţile pe pajişti, pe marginea drumurilor şi pe lîngă garduri, văzîndu-ne de treaba ce, ni se dăduse, mai mulţi copii din sat s-au întovărăşit cu noi, in timp ce mirosul plăcut al mănunchiurilor de flori primăvăratice părea că devine din ce în ce mai înviorător şi mai puternic.

Culesesem atîtea flori cu tulpinile lor, că nu mai ştiam] ce să facem cu ele ; atunci am început să rupem numai corolele galbene, căci numai de ele era nevoie ; fiecare căuta să adune cît mai mult în pălăriuţa sau şăpcuţa lui.' I Cel mai mare dintre băieţii din sat, fiul unui pescar,[1] 1 ceva mai răsărit clecît mine, plictisindu-se pesemne să-şi 1 petreacă timpul cu florile, m-a chemat să mă duc cu el Ia rîul ce curgea prin apropiere şi care era destul de lat.' Băiatul acesta îmi plăcuse nespus de mult de cum l-am]

văzut. Ne-am aşezat cu cîteva undiţe într-un loc umbros, unde, în apa adîncă, liniştită şi limpede, se vedea săgetînd încolo şi încoace cîte un peştişor. Mi-a arătat cum să umblu cu undiţa, cum să pun nada în cîrlig şi am izbutit de cîteva ori să trag din apă, unul după altul, cîţiva dintre acei peştişori delicaţi. Stînd aşa liniştiţi, rezemîndu-ne unul de altul, prietenul meu păru că se plictiseşte şi-mi arătă o limbă de prundiş ce pornea de lîngă noi şi se întindea pînă departe ta apă. Era o ocazie grozavă de scăldat. Sărind deodată în picioare, îmi strigă că nu se putea împotrivi ispitei şi, pînă să bag de seamă, a coborî t la mal, s-a dezbrăcat şi a intrat în rîu.
Deoarece înota foarte bine, n-a rămas mult acolo unde era apa mică, ci s-a lăsat dus de rîu şi a venit pînă la mine, prin apa mai adîncă. Eram într-o stare sufletească ciudată. Cosaşii săreau în jurul meu, furnicile mişunau în toate părţile, cărăbuşi coloraţi se legănau, pe ramuri iar libelulele, fecioarele soarelui, cum le spunea tovarăşul meu de pescuit, zburau la picioarele mele schimbîndu-şi mereu direcţia, asemenea unor năluci, pe cînd el îmi arăta vesel un rac mare pe care-l scosese dintre nişte rădăcini unde voia să-l ascundă pentru a-l regăsi mai tîrziu în locul ştiut. Era atît de puternică zăpuşeala, încît fugeai de soare căutînd umbra şi, după răcoarea umbrei, o doreai pe aceea mai mare a apei. Aşa că prietenului meu nu i-a fost greu să mă ademenească ; nu m-am putut împotrivi îndemnului, deşi teama de a-mi supăra părinţii la care se adăuga şi frica de un element necunoscut îmi pricinuia o nelinişte neînchipuită. îndată ce m-am dezbrăcat pe prundiş, am îndrăznit să intru încet-încet în apă, dar nu la adînc, ci numai cît îngăduia înclinarea uşoară a terenului. El m-a lăsat să-l aştept acolo şi s-a îndepărtat, dus de valuri, apoi s-a întors ; cînd a ieşit din apă şi cînd a rămas în picioare, ca să se usuce în plin soare, mi s-a părut că privirile mi-au fost orbite ca de un soare întreit, atît de minunat era trupul omenesc, de care pînă atunci nu avusesem

nici o idee. Mi s-a părut că şi el se uită la mine cu aceeaşi luare-aminte. Imbrăcîndu-ne în grabă, am rămas unul în faţa celuilalt, *dar* parcă am fi fost încă despuiaţi ; sufletele noastre se atrăgeau şi, cu sărutări înfocate, ne-am jurat prietenie veşnică.

Apoi am alergat repede, repede spre casă, ajungînd tocmai la timp, deoarece cu toţii erau gata să facă o foarte plăcută plimbare pe jos, prin pădure, cale cam de o oră şi jumătate pînă la locuinţa judecătorului. Prietenul meu mă însoţea, eram acum nedespărţiţi ; dar cînd, la jumătatea drumului, am cerut îngăduinţa de a-l lua cu mine şi a sta împreună cu el acolo unde ne duceam., s-a împotrivit soţia parohului, care a încercat să mă convingă cu blîndeţe că nu se cuvenea să fac acest lucru ; în schimb i-a poruncit băiatului cu străşnicie să-i spună tatălui său, cînd s-o întoarce, să-i aducă neapărat nişte raci frumoşi, pe care voia să-i dăruiască musafirilor, ca să-i ia la oraş ca o raritate. Băiatul s-a despărţit de noi, dar mi-a făgăduit, strîngîndu-mi mîna, că mă va aştepta la vremea serii în colţul acela de pădure.

Grupul nostru a ajuns curînd după aceea la casa judecătorului, unde am dat iar peste o aşezare de ţară, dar mult mai importantă. Din vina stăpînei casei, care se agita prea mult, masa a întîrziat ; nu eram însă nerăbdător, căci am. petrecut de minune plimbîndu-mă prin grădina bine îngrijită, împreună cu fiica judelui, o copilă ceva mai mică decît mine, care mă însoţea pe cărări şi-mi arăta plantele. Erau flori de primăvară de toate soiurile umplînd straturi minunat rînduite sau împodobind marginea cărărilor. în-Koţitoarea mea era frumoasă, blinda şi bălaie ; păşeam, alături ca doi vechi prieteni şi curînd ne-am luat de mînă, simţindu-ne în culmea fericirii. în felul acesta, am trecut pe lîngă straturi de lalele, pe lingă şiruri de narcise albe şi galbene ; ea mi-a arătat mai multe locuri unde tocmai se trecuseră zambile dintre cele mai frumoase. în schimb luaseră măsuri şi pentru anotimpurile următoare : tufele

de teişor şi anemone începuseră să înverzească ; grija cu care fuseseră plantate nenumărate răsaduri de garoafe făgăduia o înflorire îmbelşugată ; mai grabnic urmau să *m* împlinească speranţele tulpineîor bogate în flori ale crinilor, împrăştiaţi, cu multă socoteală printre trandafiri. Şi cîte umbrare nu erau gata să dăruiască umbră şi să se fălească mai tîrziu cu caprifoi, iasomie şi cu tot soiul de plante agăţătoare !

Cînd, după atîţia ani, mă gîndesc la starea în care mă aflam atunci, ea îmi apare într-adevăr vrednică de invidiat. Pe neaşteptate, în aceeaşi clipă, a pus stăpînire pe mine presimţirea a ceea ce poate fi prietenia şi dragostea. Căci, luîndu-mi cu părere de rău, rămas bun de la frumoasa copilă, mă şi mîngîiam la gîndul ca-i voi mărturisi acest sentiment tânărului meu prieten şi voi avea şi bucuria interesului pe care îl va arăta simţirii mele proaspete.

. Şi dacă pot să mai adaug o reflecţie, atunci trebuie să mărturisesc că această primă înflorire a lumii exterioare a rămas totdeauna pentru mine adevărata natură primordială, faţă de care tot ce mai apoi ne atinge simţurile pare a nu fi decît o copie, asemănătoare desigur, dar lipsită de spiritul şi sensul original.

Cît de disperaţi am fi, văzînd lumea dinafară atît de rece, atît de lipsită de viaţă, dacă nu s-ar trezi în adîncul nostru ceva ce proslăveşte natura, dîndu-i cu totul alt chip, şi conferindu-ne în acelaşi timp o forţă creatoare ce ne înnobilează pe noi înşine în sînul ei !

începuse să se întunece, pe cînd ne apropiam din nou de acel loc din pădure, unde prietenul meu îmi făgăduise să rnă aştepte. Mi-am încordat privirea ca să~l descopăr,

dar văzînd că strădania mea e zadarnică am apucat-o nerăbdător înaintea celorlalţi, care păşeau agale ; am alergat în toate părţile prin tufişuri ; l-am strigat, cuprins de îngrijorare ; nu-mi răspundea, nu era nicăieri ; am simţit pentru întîia oară o durere copleşitoare, durere întreită şi însutită.

în mine se născuse o dorinţă nemăsurată de afecţiune încrezătoare ; simţeam nevoia irezistibilă de a-mi elibera spiritul de imaginea acelei făpturi blonde, vorbind despre ea cu un prieten, de a-mi uşura inima de sentimentele ce Ie trezise în mine. Preaplinul inimii mele era gata să se reverse, buzele începeau să şoptească singure. L-am învinuit cu glas tare pe bietul băiat că a rănit prietenia noastră, călcîndu-şi cuvîntul.

Dar mă aşteptau alte încercări mai grele. Din casele de la marginea satului au năvălit femei şi copii ţipînd şi urlînd înfiorător ; nimeni nu era în stare să ne spună ce se petrece. De după colţul unei case, apăru pe uliţă un convoi jalnic, care înainta încet ; părea un convoi mortuar, dar nu era unul singur ci mai multe ; năsăliile veneau una după alta. Ţipetele sporeau într-una, mulţimea se aduna din toate părţile. S-au înecat, s-au înecat cu toţii ! El ! Cine ? Care ? Mamele care-şi vedeau copiii alături de ele,' păreau mai liniştite. Dar un om în toată firea păşi întunecat spre soţia pastorului şi-i spuse : Din nenorocire am venit acasă prea tîrziu. Adolf s-a înecat împreună cu alţi patru băieţi ; a vrut- să-şi ţină făgăduiala, şi pe-a lui şi pe a mea. Omul, era chiar pescarul, plecă mai departe după convoi; noi am rămas locului înspăimîntaţi şi împietriţi: Un băieţel se apropie întinzînd un sac : Iată racii, doamnă pastor, zise el, ridicînd în sus obiectul fatal. Ne-am tras înapoi îngroziţi ca din faţa unui lucru blestemat. Băieţelul a fost întrebat, cercetat şi s-a putut afla că el rămăsese pe mal ca să culeagă racii pe care ceilalţi îi aruncau din apă.

După alte şi alte întrebări, am aflat că Adolf intrase în rîu cu doi băieţi în stare să-l ajute, că alţi doi mai mici li se alăturaseră nechemaţi şi că toate ocările şi ameninţările lui Adolf n-au putut să-i oprească. Cei dintîi aproape trecuseră de un loc primejdios, plin de pietre, cînd cei din spate au alunecat, s-au agăţat unii de alţii pînă a căzut şi cel din frunte, iar la urmă s-au prăbuşit cu toţii în bulboană. Adolf, înotător bun, s-ar fi putut salva, dar toţi ceilalţi, în groaza lor, s-au prins de el, trăgîndu-l astfel la fund. Băieţelul, de pe mal a alergat îndată în sat, ţipînd şi ţinînd strîns în mîini sacul cu raci. Pescarul, care din întîmplare se întoarse tîrziu acasă, a alergat acolo împreună cu ceilalţi chemaţi în ajutor. I~au scos pe copii rînd pe rînd : erau morţi şi acum îi aduceau în sat.
Pastorul şi pescarul s-au îndreptat îngînduraţi spre . casa comunală. Luna plină răsărise luminînd cărarea morţii ; adînc zguduit, am mers în urma lor, dar nu mi-au îngăduit să intru. într-o stare sufletească groaznică am înconjurat casa şi nu m-am lăsat pînă ce n-am găsit o fereastră deschisă şi am sărit înăuntru.
în sala cea mare unde se ţineau de obicei tot felul de adunări, nenorociţii copii zăceau întinşi pe paie, goi, ţepeni, cu trupurile de un alb strălucitor, deşi nu erau luminaţi decît de o biată lampă. M-am prăbuşit peste trupul celui mai mare, peste prietenul meu. Eram ca ieşit din minţi şi plîngeam în hohote, scăldîndu-i pieptul larg cu şiroaie de lacrimi. Auzisem că, în asemenea cazuri, fricţiunile pot fi de folos. L-am frecat cu lacrimile mele şi mă amăgeam cu căldura pe care o provocam astfel. în rătăcirea în care mă aflam, m-am gîndit să-l înviu cu suflarea mea, dar dinţii lui, ca nişte mărgăritare, erau încleştaţi ; buzele, pe care părea că mai stăruie încă sărutul de despărţire, refuzau să dea un semn cît de slab de răspuns. înţelegând că orice strădanie omenească este zadarnică, m-am refugiat în rugăciune. Am cerut ajutorul divin, am implorat, simţeam că în clipa aceea trebuia neapărat să

fac o minune, să rechem la viaţă sufletul ce mai săiâşluia
în el sau, dacă plutea în jur, să-l ademenesc să reintre
în trup.

Am fost smuls de-acolo cu sila ; plîngînd şi suspinînd
stăteam în trăsură şi nu pricepeam ce vorbeau părinţii.
Mama, aşa după cum am auzit-o repetînd deseori mai
tîrziu, spunea că asta a fost voia lui Dumnezeu. Pînă la
urmă am adormit şi m-am trezit în dimineaţa următoare
foarte tîrziu, posomorit, într-o stare de tulburare de
nedescris.

Dar cînd m-am dus la gustare, am găsit-o pe mama, pe
mătuşă-mea şi pe bucătăreasă ţinînd o consfătuire impor-
tantă. Racii n-aveau să fie nici fierţi, nici serviţi la masă ;
tata nu îngăduia să mai vadă ceva care să-i amintească
în mod atît de direct de nenorocirea din noaptea trecută.
Mătuşa părea însă foarte doritoare să pună mîna pe lighi-
oanele acelea, fără să uite, în acelaşi timp, să ne dojenească
pe toţi că nu i-am adus florile de ciuboţica cucului. Dar
s-a potolit îndată, cînd i s-au înmînat monştrii aceia care
se, zvîrcoleau unii peste alţii şi despre soarta cărora a
discutat apoi cu bucătăreasa. ,

Pentru a se înţelege mai bine semnificaţia acestei
scene, trebuie să dau aici cîteva lămuriri asupra caracte-
rului şi felului de a fi al mătuşii mele. însuşirile ei perso-
nale n-aveau nimic de laudă din punct de vedere strict
moral ; totuşi, considerate din punct de vedere social şi.
familial, acele însuşiri aveau folosul lor. Era zgîrcită în
adevăratul înţeles al cuvântului, căci îi părea rău de orice
bănuţ pe care era nevoită să-l scoată din pungă şi căuta
totdeauna să-şi procure lucrurile de care avea nevoie
umblînd după surogate pe care le putea căpăta pe degeaba,
prin schimb, sau prin alte mijloace. Astfel folosea ciuboţica
cucului pentru un ceai pe care-l socotea mai sănătos decît
oricare soi de ceai chinezesc. Dumnezeu, spunea ea, a dat
fiecărei ţări tot ce-i trebuie ca hrană, mirodenii şi medica-
mente şi nu-i nevoie să le cauţi în străinătate. De aceea
'V'A

cultiva într-o grădiniţă cele ce, după părerea sa,, făceau ca mâncărurile să fie gustoase şi erau indicate pentru bolnavi ; nu intra niciodată într-o grădină străină fără să plece de acolo cu ceva de folos.
Maniile acestea, şi toate cîte decurgeau din ele, îi erau uşor trecute cu vederea, deoarece capitalul pe care-l aduna cu atîta sîrguintă trebuia să revină pînă la urmă familiei. Tata şi mama ştiau şi ei să se supună mătuşii şi să-i facă pe plac.
Ea mai avea însă şi o altă patimă, una care-i dădea mult de lucru şi care se remarca necontenit : mania de a fi luată drept o persoană importantă, plină de influenţă. Şi, într-adevăr, îşi merita reputaţia pe care şi-o cîştigase, căci se pricepuse să utilizeze în folosul ei flecărelile inutile şi adesea dăunătoare ale femeilor. Ştia foarte bine tot ce se întîmpla în oraş şi în sînul fiecărei familii şi nu se ivea nici o poveste încurcată, în care să nu găsească mijlocul de a se amesteca, ceea ce-i. era cu atît mai uşor, cu cît căuta totdeauna să se facă folositoare, sporindu-şi astfel creditul şi reputaţia. Aranjase o mulţime de căsătorii în care măcar unul dintre cei doi soţi era, poate, mulţumit. Dar ocupaţia ei de căpetenie era să ajute şi să sprijine pe cei care căutau o slujbă sau o situaţie'; în felul acesta, ea îşi formase o clientelă numeroasă, a cărei influenţă o utiliza iarăşi, în alte împrejurări.
Ca văduvă a unui înalt funcţionar, om integru şi sever, ea învăţase cum îi poţi cîştiga cu fleacuri pe cei pe care nu-i poţi îndupleca prin ofrande mari.
Dar, pentru a nu ne îndepărta de subiect, să mai spunem că izbutise să capete o mare influenţă asupra unui om care ocupa un post important. Era tot aşa de zgîrcit ca şi dînsa şi, spre nenorocul lui, tot atît de lacom şi pofticios. Aşa că mătuşa mea avea grijă înainte de toate să-i pună pe masă, sub vreun pretext oarecare, tot soiul de bunătăţi îmbietoare. Conştiinţa acestuia nu era prea deli-

cată, dar trebuia să recurgi şi la curajul şi îndrăzneala lui în cazurile dificile, cînd urma să înăbuşe vocea datoriei şi rezistenţa colegilor săi.

Se nimerise că tocmai atunci mătuşa noastră proteja pe un candidat fără nici un merit ; făcuse tot posibilul ca să-l vîre într-un post : lucrurile luaseră o întorsătură favorabilă şi acum îi picaseră din fericire la timp racii, care, ce e drept, erau o raritate. Urmau să fie păstraţi cu grijă şi să-i fie serviţi pe rînd la masă înaltului protector, care de obicei mînca singur şi pe sponci.

De altfel, acel accident funest a stîrnit multă vîlvă şi multe discuţii de interes social. Tata era, pe atunci, unul dintre primii care se simţea îndemnat de un vast spirit filantropic să-şi extindă atenţia şi grija dincolo de cercul familiei şi dincolo de raza oraşului. împreună cu cîţiva medici şi cu cîţiva funcţionari inteligenţi, el şi-a dat silinţa să îndepărteze marile piedici care frînau la început introducerea vaccinării antivariolice. O îngrijire mai bună în spitale, un tratament mai omenesc în închisori şi tot ce mai putea fi în legătură cu acestea, constituiau obiectul, dacă nu al vieţii, cel puţin al lecturilor şi meditaţiilor sale. Şi, deoarece îşi exprima pretutindeni convingerile, a făcut într-adevăr foarte mult bine.

El privea societatea burgheză, oricare ar fi fost forma ei de guvernământ, ca o stare naturală, cu părţile ei bune şi rele, cu obişnuitul ei curs al vieţii, cu succesiunile de ani de belşug şi de sărăcie, cu grindinile, inundaţiile şi incendiile, tot atît de. întîmplătoare şi neprevăzute ; binele trebuie descoperit şi folosit ; răul, ocolit sau suportat. Dar, după părerea lui, lucrul cel mai de dorit era răspîndirea unei bunăvoinţe universale, independente de oricare alte consideraţii.

Datorită acestui fel de a gîndi, tatăl meu a fost determinat să vorbească din nou despre o activitate filantropică asupra căreia mai atrăsese atenţia şi altă dată : anume,

reanimarea celor socotiţi morţi, indiferent în ce măsură ar lipsi semnele exterioare ale vieţii. Cu prilejul unor asemenea discuţii, am aflat că se încercase şi se întrebuinţase pentru salvarea acelor copii tocmai ce nu trebuia şi că fuseseră oarecum asasinaţi ; mai departe am auzit că, dacă li s-ar fi luat sînge, ar fi scăpat, poate cu toţii. în zelul meu copilăresc m-am hotărît în sinea mea să nu pierd nici o ocazie de a învăţa ceea ce e necesar în asemenea cazuri şi mai ales cum se ia sînge şi tot ce mai putea fi folositor.

Dar viaţa obişnuită m-a purtat repede înainte ! Nevoia de prietenie şi dragoste îmi fusese trezită şi căutam pretutindeni în jur prilej s-o potolesc. Cu timpul, simţurile, imaginaţia şi spiritul mi-au fost cu totul stăpînite de teatru ; cît de departe m-a ademenit şi m-a tîrît această pasiune, nu e nevoie s-o mai repet.

Cum m-aş putea dezvinovăţi dacă, după această povestire atît de amănunţită, ar trebui să-ţi mărturisesc că tot n-am ajuns încă la ţinta ce mi-am propus şi că numai printr-un ocol aş putea spera să ajung la ea ? în orice caz aş putea spune următoarele : dacă umoriştilor le este îngăduit să bată cîmpii, lăsîndu-i cu îndrăzneală pe cititori să descopere singuri, sub aluzii, semnificaţiile ce se pot desprinde, trebuie să i se îngăduie şi omului înţelept şi rezonabil să-şi dirijeze acţiunea, într-un mod bizar în aparenţă, asupra mai multor puncte, pentru ca apoi acestea să fie regăsite, concentrate şi răspnîdite într-un singur focar, învăţînd pe cititori să recunoască felul în care influenţele cele mai diverse care îl înconjoară pe om duc spre o concluzie pe care nu ar fi putut-o concepe pe nici o altă cale, nici în virtutea unui impuls interior şi nici ca urmare a unei împrejurări externe.

w

Printre diferitele lucruri ce-mi mai rămîn să-ţi spun, pot să-l aleg pe acela cu care vreau să încep ; dar şi aici ordinea înşirării nu are însemnătate. Trebuie să te înarmezi cu răbdare ; continuă să citeşti fără a te opri şi vei ajunge pînă la urmă să desprinzi într-un mod foarte firesc, ceea ce, exprimat cu un singur cuvînt, ţi-ar părea într-atît de ciudat, că n-ai mai găsi cu cale să dăruieşti măcar o clipă de atenţie acestor preliminări, date în chip de lămuriri.

Dar ca să mă apropii în anumită măsură de drumul dorit, aş vrea să mă reîntorc la acea furchetă de vîslă şi să amintesc o convorbire ce-am avut-o cu bunul nostru prieten Jarno, pe care l-am găsit în munţi sub numele de Montan, convorbire ce mi-a trezit întâmplător un sentiment cu totul deosebit. Evenimentele din viaţa noastră au un curs misterios care nu poate fi calculat dinainte. îţi aminteşti desigur de trusa pe care a scos-o la iveală chirurgul vostru, cînd eram rănit şi zăceam în pădure, iar tu te-ai apropiat să-mi dai ajutor. Acea trusă mi-a atras privirile şi mi-a făcut o impresie atît de puternică, încît am fost încîntat cînd am regăsit-o, după ani de zile, în mîinile unui chirurg mai tînăr. Acesta nu-i acorda vreo importanţă deosebită ; în ultima vreme se fabricau instrumente mai bune, mai potrivite cu scopul lor ; tînărul mi-a cedat trusa cju atît mai uşor, cu cît astfel i-am înlesnit procurarea uneia noi. De atunci am purtat-o mereu cu mine ; nu-mi foloseşte la nimic, fireşte, dar e 6 amintire cu atît mai credincioasă şi consolatoare : a fost martora clipei în care a început fericirea mea şi la care am ajuns abia după un lung ocoL

Jarno a văzut trusa din întîmplare, cînd am înnoptat la. cărbunari, a recunoscut-o îndată şi, după ce a ascultat lămuririle mele, mi-a spus : N-am nimic împotriva unor asemenea fetişuri în amintirea unei fericiri neaşteptate, în amintirea consecinţelor importante ce pot rezulta dintr-o întîmplare oarecare ; acesta ne înalţă, ca orice .lucru ce

are o semnificaţie neînţeleasă, ne susţine în clipele grele şi ne întăreşte speranţele. Totuşi, ar l'i şi mai frumos dacă aceste instrumente te-ar îndemna s'ă cunoşti şi întrebuinţarea lor şi să faci ceea ce ele îţi cer în limba lor fără grai.
Trebuie să mărturisesc, i-am răspuns, că asta mi-a trecut prin gînd de nenumărate ori ; se trezea în mine o voce interioară care-mi arăta adevărata mea vocaţie. I-am povestit apoi întîmplarea cu băieţii înecaţi şi cum, aflînd că ar fi putut fi salvaţi luîndu-li-se sînge, mă hotărîsem să învăţ s-o fac, dar că o mulţime de împrejurări m-au îndepărtat de acest gînd.
Apucă-te acum, a replicat Jarno. Te văd de-atîta vreme ocupîndu-te de lucruri care privesc spiritul, sensibilitatea, inima omului, sau cum le-o mai fi spunînd ; dar ce-ai cîştigat prin asta pentru tine şi pentru ceilalţi ? Suferinţele sufleteşti pricinuite de nenorociri sau de greşelile noastre nu le poate vindeca raţiunea, ci doar într-o mică măsură înţelepciunea şi, într-o mai mare măsură, 'timpul;; în schimb o activitate hotărîtă vindecă totul; fiecare să acţioneze şi efectul se va răsfrînge şi asupra lui însuşi; asta se învaţă din experienţa proprie; şi din experienţa. altora.
A continuat, să mă cicălească folosind cuvinte tari şi amare, aşa cum îi e obiceiul, şi mi-a spus vorbe aspre, pe care nu vreau să ţi le repet. A încheiat astfel : Nimic nu-i mai demn de sforţările noastre decît cunoaşterea unei ştiinţe, care ne dă putinţa să ajutăm un om sănătos, lovit de un accident neprevăzut ; sănătatea se recapătă repede printr-un tratament priceput. Pe bolnavi să-i lăsăm medicilor ; dar nimeni n-are mai multă nevoie de chirurg, decît omul sănătos. în viaţa tihnită de la ţară, în cercul restrîns al familiei, el e tot atît de binevenit, ca şi în vălmăşagul bătăliilor ; în clipele cele mai dulci, ca şi în cele mai amare şi mai cumplite pretutindeni domneşte soarta
sv

rea, mai crudă decît moartea şi tot atît de brutală, ba încă vătămmd bucuria şi viaţa într-un chip umilitor.
Tu îl cunoşti şi-ţi vei închipui cu uşurinţă că nu m-a cruţat, aşa cum nu cruţă pe nimeni. îndeosebi s-a sprijinit pe acest argument, pe care l-a îndreptat împotriva mea, în numele marii societăţi : Cultura voastră generală şi toate instituţiile legate de ea nu sînt decît nişte caraghioslâcuri. Ceea ce-i important e ca omul să cunoască temeinic ceva, să poată îndeplini la perfecţie ceea ce nu poate face cu aceeaşi uşurinţă altul din apropierea lui. Acest aspect se vădeşte de la, sine, mai ales în asociaţia noastră. Tu eşti tocmai la vîrsta cînd omul are discernămîntul necesar pentru a-şi alege un scop, pentru a judeca lucurile cu pricepere şi a le aborda în felul cel mai potrivit, îndreptîndu-şi talentele şi iscusinţa spre activitatea care îi convine.
De ce să-ţi povestesc mai departe ceea ce se înţelege de la sine ? Mi-a explicat că aş putea să fiu scutit de viaţa nomadă, ce mi-a fost atît de ciudat impusă, deşi acest lucru va fi greu de obţinut. Tu eşti, mi-a spus el, unul dintre oamenii care se obişnuiesc uşor cu un anumit loc, djar nu cu o anumită însărcinare. Tuturor acestora, noi le prescriem un fel de viaţă rătăcitoare, în speranţa că aşa vor ajunge la un mod stabil de viaţă. Dacă vrei să te consacri cu seriozitate celei mai divine dintre toate profesiunile — să vindeci fără miracole şi să faci miracole fără vorbe — atunci am să intervin pentru tine. Aşa a vorbit, cu vehemenţă, adăugind toate argumentele puternice pe care elocvenţa lui i le punea la îndemînă.
Acum sînt hotărît să închei ; în curînd însă vei afla amănunţit cum am folosit îngăduinţa de-a sta mai multă vreme într-un loc anumit şi cum am ştiut să mă adaptez

şi să mă perfecţionez în profesiunea pentru care am simţit totdeauna o atracţie tainică. înţr-un cuvînt, în marea operă pe care o întreprindeţi, voi deveni un membru util şi indispensabil al asociaţiei şi vă voi urma calea cu o anumită siguranţă şi cu o anumită mîndrie de asemeni, căci nu-i mîndrie mai nobilă decît aceea de a fi demn de voi.

Cartea a treia

Capitolul întâi

După toate aceste întâmplări, primul gînd al lui Wilhelm a fost să se apropie din nou de membrii asociaţiei şi sâ intre în legătură cu vreuna din secţiunile lor. De aceea, după ce şi-a consultat tabelul, a pornit pe drumul ce făgăduia să-l ducă direct la ţintă. Dar, deoarece pentru a ajunge la locul cel mai potrivit trebuia să străbată regiunea de-a curmezişul, s-a văzut nevoit să facă drumul pe jos, iăsînd bagajele să-i fie trimise în urma lui. Osteneala i-a fost răsplătită, căci la fiecare pas descoperea pe neaşteptate cele mai încîntătoare privelişti, caracteristice regiunii dintre poalele munţilor şi cîmpie : coline împădurite, costişe line, folosite gospodăreşte, păşuni verzi, nici un loc rîpos, sterp sau nearat. Curînd a ajuns într-o vale largă, în care se vărsau toate pîrîiaşele din văile laterale ; şi aici pămîntul era cultivat, cu grijă, oferind o privelişte foarte plăcută ; copaci cu trunchiuri zvelte se înălţau de-a lungul cotiturilor rîului şi ale afluenţilor lui şi cînd Wilhelm îşi consultă harta, ce-i slujea drept ghid, văzu cu surprindere că linia care i se indicase tăia tocmai această vale şi deci, cel puţin deocamdată, se găsea pe drumul eăutat.
Un castel vechi, în bună stare, renovat în epoci diferite, se înălţa pe o colină împădurită, la poalele căreia se întindea un tirguşor vesel, cu hanul lui care-ţi atrăgea de la început privirea. Wilhelm se îndreptă într-acolo ;

hangiul îl primi, ce-i drept foarte cuviincios, dar îşi ceru iertare că nu-l poate găzdui decît dacă va îngădui societatea ce închinase tot hanul pe mai multă vreme ; de aceea, el e silit să trimită pe toţi oaspeţii la hanul vechi, care se află ceva mai departe. După ce statură puţin de vorbă, omul păru a cumpăni şi spuse : Acum nu-i nimeni aici, dar azi e sîmbătă şi trebuie să vină intendentul ca să încheie socotelile *şl* să dea ordine pentru săptămîna viitoare. Oamenii aceştia sînt de cuvînt şi-i o plăcere 'să ai de-a face cu ei, deşi sînt strînşi la pungă ; dar chiar dacă n-am un cîştig prea mare, în schimb am un cîştîg sigur. Apoi îl pofti pe călător să urce în sala cea mare de sus şi să aibă răbdare să aştepte ce se va întîmpla mai departe.

Wilhelm găsi sus o încăpere largă şi curată, dar goală, numai cu cîteva bănci şi cîteva mese ; cu atît mai mare i-a fost mirarea văzînd deasupra unei uşi o tăblie pe care se puteau citi următoarele cuvinte, scrise cu litere de aur : *„Ubi homines sunt modi sunt"* — ceea ce vom traduce astfel : Acolo unde oamenii sînt adunaţi în societate, se nasc imediat modalităţi de convieţuire. Maxima aceasta ii făcu pe Wilhelm să reflecteze ; o socoti un semri bun, căci găsea în ea confirmarea a ceea ce recunoscuse de multe ori în viaţă drept înţelept şi folositor. Peste puţin timp, apăru şi intendentul care, pregătit de hangiu, după o scurtă convorbire în care nu-i puse lui Wilhelm nici o întrebare indiscretă, îl primi la han cu următoarele condiţii : să rămînă trei zile, să ia parte liniştit la tot ce se va petrece şi, orice s-ar întîmpla, să nu ceară lămuriri, şi nici nota de plată cînd va pleca. Călătorul nostru trebui să accepte toate condiţiile, căci împuternicitul n-avea dreptul să cedeze în nici unul din aceste puncte.

Cînd tocmai voia să plece, se auzi pe scară răsunând un cîntec ; intrară doi tineri chipeşi cărora intendentul, printr-un simplu semn, le dădu să înţeleagă că străinul era primit între ei. Fără să-şi întrerupă cîntecul, tinerii

îl salutară prietenos ; duetul lor încîntător dovedea că erau perfect exersaţi şi mari meşteri în arta lor. Deoarece Wilhelm părea că-i ascultă cu foarte mult interes, ei se opriră şi-l întrebară dacă în peregrinările lui nu i se întîmplă uneori să compună vreun cîntec, ca să-l fredoneze pentru sine, pe drum. Natura nu mi-a dăruit o voce frumoasă, răspunse Wilhelm ; totuşi, deseori mi se pare că un duh ascuns îmi murmură ceva ritmat, aşa că păşesc totdeauna în tact; în acelaşi timp am impresia că aud sunete uşoare acompaniind vreun lied care îmi vine întâmplător în minte.
Dacă-ţi aduci cumva aminte de un asemenea lied, scrie-l pentru noi, ziseră tinerii ; vrem să vedem dacă-l putem acompania pe demonul dumitale cîntăreţ.
Wilhelm rupse o foaie din carnetul său şi le înfăţişă următoarele versuri : *

Peste munţi, peste coline
Şi în vale, pînă-n zări,
Freamăt, ca de aripi line,
Dulce zvon, ca de cîntări.
Marele imbold al firii
E şi-un sfat de tîlcuri plin :
Lasă căile iubirii !
Fapta fie-al tău destin !

După ce s-au gîndit puţin, tinerii au început un cîntec vesel, pe două voci, numai bun pentru drumeţie, care înaintînd mereu cu repetiţii şi variaţii, ..l-a entuziasmat cu totul pe Wilhelm ; se întreba dacă era propia sa arie, tema lui iniţială, sau dacă melodia fusese acum adaptată atît de bine, că nu ţi-ai fi putut închipui alta mai potrivită.
Cîntăreţii continuau să cînte cu plăcere, cînd intrară doi flăcăi voinici, zidari fără îndoială, după înfăţişare, apoi alţi doi, care însă trebuie să fi fost dulgheri. Toţi patru îşi puseră jos uneltele fără să facă zgomot, ascultară cu atenţie eîntecul, apoi se alăturară şi ei cu uşurinţă şi siguranţă,

de ai fi crezut că ai în faţă o întreagă societate de drumeţie, străbătînd munţi şi eîmpii. Wilhelm era convins că nu auzise niciodată ceva mai plăcut, ceva mai înălţător pentru suflet şi spirit. Dar încîntarea urma să-i fie încă mai mare, sporită la culme, atunci cînd o făptură uriaşă urcă scara călcînd apăsat şi cu putere, deşi îşi dădea toată osteneala să păşească uşurel. Voinicul aşeză într-un colţ sacul greu pe care-l purtase în spate şi se lăsă şi el pe o bancă, ce începu să pîrîie, lucru care stîrni rîsul celorlalţi, fără totuşi să le întrerupă cîntecul. Wilhelm a rămas însă uimit cînd acest fiu al lui Enac [1] începu şi el să cînte cu o voce grozavă de bas, de se cutremura sala. Interesant era faptul că uriaşul schimbase iute refrenul în partea pe care-o cînta el şi anume în felul acesta :

Şi în locul zăbovirii,
Fapte după fapte vin.

Apoi se mai putea observa că tot el încetinea ritmul, silindu-i şi pe ceilalţi să-l urmeze. După ce se opriră, căci se saturaseră de cîntat, toţi l-au dojenit că a căutat să-i încurce.

Nu-i adevărat ! strigă uriaşul; voi aţi vrut să mă încurcaţi pe mine, să mă scoateţi din pasul meu, care trebuie să fie măsurat şi sigur cînd urc sau cobor pe drum de munte cu povara în spinare, ca să ajung la ceasul hotărît şi să vă mulţumesc pe toţi,

Apoi, unul după altul au intrat la intendent şi Wilhlem înţelese că era vorba de socoteli, despre care însă nu putea cere nici o explicaţie. în acest răstimp au sosit doi băieţi frumoşi şi sprinteni, care au pus iute masa, aşezînd pe ea din belşug mîncare şi vin ; intendentul intră din nou în sală şi-i pofti pe toţi să ia loc. Băieţii slujeau la masă, dar nu uitau nici de ei, mîncînd în picioare. Wilhelm îşi aduse aminte de scene asemănătoare, pe vremea cînd ducea casă

[1] Aluzie la *Vechiul testament,* unde fiii lui Enac sînt înfăţişaţi ca o seminţie înaltă şi puternică.

cu actorii ; însă adunarea de faţă i se părea cu mult mai serioasă, urmărind în viaţă nu gluma şi aparenţa, ci ţeluri importante.
Convorbirea meşteşugarilor cu intendentul îl lămuri cît se poate de clar în această privinţă. Cei patru flăcăi voinici lucrau în apropiere, unde un incendiu violent prefăcuse în cenuşă cel mai frumos orăşel din regiune ; Wilhelm mai află că harnicul intendent se ocupa cu procurarea lemnului şi a celorlalte materiale de construcţie, ceea ce prietenului nostru i se păru de neînţeles, căci, evident, oamenii aceştia nu erau localnici, ci se aflau doar în trecere.
La sfîrşitul mesei, sfîntu' Christoph, cum i se spunea uriaşului, aduse paharul de vin bun pus deoparte pentru a fi băut înainte de culcare, şi un cîntec vesel îi mai uni cîtva timp pe comeseni doar pentru auz,, căci altfel se împrăştiaseră care încotro. Wilhelm a fost condus într-o cameră cu o vedere încîntătoare. Luna plină răsărise luminînd priveliştea bogată şi trezind în inima călătorului nostru amintiri asemănătoare. I se perindară în minte chipurile tuturor prietenilor dragi, dar mai ales imaginea lui Lenardo era atît de vie încît i se părea că-l are aievea înaintea ochilor. Toate acestea îi aduseseră într-o stare sufletească prielnică somnului, cînd deodată aproape îngheţă de spaimă la auzul unui zgomot nemaipomenit de ciudat. Răsuna din depărtare şi totuşi părea că porneşte chiar din casă, căci uneori casa se cutremura şi grinzile bubuiau, cînd tonul ajungea la apogeu. Wilhelm, care altfel avea o ureche destul de fină pentru a deosebi toate sunetele, nu putea eu nici un chip să-l identifice pe acesta ; îl asemuia cu sforăitul unei ţevi groase de orgă care, datorită lărgimii, nu scotea un sunet precis. E greu de spus dacă această spaimă a nopţii a încetat spre dimineaţă sau dacă Wilhelmv obişnuindu-se treptat, a ajuns să n-o mai simtă ; fapt este că,, pînă la urmă,; a adormit şi Sra trezit vesel la răsăritul soarelui.

îndată după ce unul dintre băieţii care slujeau i-a adus gustarea de dimineaţă, în cameră intră un ins pe care-l remarcase la cină fără să priceapă ce meserie va fi avînd. Era un bărbat înalt, cu umeri largi şi mişcări îndemînatice care, prin uneltele ce începuse să le înşire, dovedea că-i bărbier şi se pregăteşte să-şi facă oficiul de care Wilhelm avea atîta nevoie. începu să lucreze tăcut, cu o mînă extrem de uşoară, fără să articuleze măcar o silabă. Atunci începu Wilhelm vorba : Te. pricepi în meseria dumitale ca un maestru şi nu ştiu să fi simţit vreodată pe obraji un brici mai fin ; dar în acelaşi timp văd că ţii seamă cu mare străşnicie de legile asociaţiei.

Zîmbind mucalit şi pumndu-şi un deget pe buze, omul tăcut ieşi pe uşă.

Pot să jur, strigă Wilhelm în urma lui, că eşti Manta-roşie \ sau dacă nu chiar el, atunci sigur un descendent; noroc că nu aştepţi de la mine acelaşi serviciu ; ai păţi-o rău !

De-abia plecase acel om straniu şi intră pe uşă prea-cunoscutul intendent ca să-i transmită o invitaţie pentru amiază, invitaţie care suna şi ea destul de ciudat : *Uniunea,* spuse el răspicat, îi urează străinului bun venit, îl pofteşte la masă şi nădăjduieşte că va intra în relaţii mai strînse cu dînsul. Apoi intendentul se interesă cum se simte oaspetele şi dacă e mulţumit de găzduire. Wilhelm nu avea decît cuvinte de laudă pentru tot. ce-l înconjura. Ce-i drept, ar fi vrut să-l întrebe şi pe omul acesta, ca mai înainte pe bărbierul cel tăcut, despre zgomotul înfiorător din timpul nopţii, care dacă nu se poate spune câ-l înspăimîntase, îl neliniştise totuşi. Amintindu-şi însă de angajamentul luat, se feri să pună întrebări, spe-

[1] Aluzie la bărbierul cu manta roşie din povestea *Dragoste tăcută* de scriitorul german J.K.A. Musäus (1735—1787) ; acest personaj, după ce dfuce la îndeplinire o treabă, «ere un contraserviciu periculos.

m

rînd că, fără să fie indiscret, va afla ce doreşte datorită amabilităţii celorlalţi, sau din întîmplare.
Abia după ce rămase singur, prietenul nostru se gîndi la personajul ciudat care-i trimisese invitaţia ; nu ştia bine ce trebuie să creadă ; i se părea o precauţie prea mare ca unul sau mai mulţi superiori să fie desemnaţi printr-un titlu colectiv neutru. încolo, în jurul, lui domnea o tăcere atît de adîncă, încît era încredinţat că nu apucase nici-odată o duminică mai liniştită. Ieşi din casă şi, auzind sunet de clopote, porni spre oraş. Liturghia tocmai se sfîrşise ; în. mulţimea de localnici şi ţărani zări trei dintre cunoscuţii lui din ajun, un dulgher, un zidar şi unul dintre băieţi. Mai tîrziu, recunoscu printre credincioşii protestanţi pe ceilalţi trei. Nu putea şti cum îşi îndeplinesc îndatoririle religioase ceilalţi, dar crezu că poate trage concluzia că în acea societate domnea o libertate religioasă desăvârşită.
La amiază, intendentul i-a ieşit înainte pe poarta caste-lului şi, conducîndu-l prin mai multe culoare, l-a introdus într~un vestibul mare unde l-a rugat să ia loc. Au trecut diferite persoane pe lîngă el, intrînd într-o încăpere ve-cină- ; printre aceştia se aflau şi cunoscuţii săi; chiar şi sfîntu' Christoph trecu pe-acolo ; nici unul nu uita să salute pe intendent şi pe noul sosit. Dar mai mult ca orice îl mira pe prietenul nostru faptul că nu, vedea decît me-seriaşi, toţi îmbrăcaţi ca de obicei, dar în straie foarte curate ; în orice caz, erau prea puţini acei pe care i-ar fi putut lua drept funcţionari de cancelarie.
După ce trecură toţi musafirii, intendentul îl conduse pe prietenul nostru, printr~o uşă monumentală, într-o sală foarte vastă ; acolo era întinsă o masă mare de nu-i vedeai capătul şi Wilhelm păşi de-a lungul ei pînă sus, unde prezidau trei persoane. Dar cît de mult s-a mirat cîncl, apropiindu-se, Lenardo îi sări de gît, înainte chiar de-a apuca el să-l recunoască. Nici nu-şi veni bine în fire şi un altul îl îmbrăţişa tot atît de focos şi de însufleţit ; era năzdrăvanul de Friedrich, fratele Nataliei. Entuziasmul

prietenilor îi cuprinse pe toţi cei de faţă ; un strigăt de bucurie şi bun sosit răsună în toată sala. însă dintr-o dată, după ce .s-au aşezat jos, s-a făcut linişte ; bucatele au fost servite şi mîncate într-o atmosferă oarecum solemnă.
Către sfîrşitul mesei, Lenardo făcu un semn şi doi cîntă-reţi se ridicară în picioare, Wilhelm se minună auzind din nou cîntecul său din ajun, pe care găsim necesar să-l reproducem aici pentru o mai bună înţelegere a celor ce vor urma :

Peste munţi, peste coline
Şi în vale, pînă-n zări,
Freamăt, ca de aripi line,
Dulce zvon, ca de cântări.
Marele imbold al firii
E şi-un sfat de tîlcuri plin :
Lasă căile iubirii !
Fapta fie-al tău destin !

Dar cînd acest duo, acompaniat în surdină de un cor foarte plăcut, era pe sfîrşite, alţi doi cîntăreţi se ridicară dintr-o dată de cealaltă parte a mesei şi, cu o ardoare plină de gravitate, mai mult transformară cîntecul decît îl continuară ; spre mirarea sa, noul sosit îl auzi cîntînd astfel :

Nu mai am ce să mă lege
Şi încrederea s-a stins.
Nu ştiu, nu pot înţelege
Ce-ntîmplare m-a împins
pornesc la drum deodată
Ca o văduvă-ntristată,
Tot pe altul să-nsoţesc
Şi mereu să rătăcesc.

Corul, care începuse să acompanieze această strofă, devenea.tot mai numeros, tot mai puternic, dominat totuşi de vocea lui sfîntu' Christoph, aşezat la celălalt capăt al mesei.

Pînă la urmă, această jeluire, amplificîndu-se, deveni aproape înfricoşătoare. Datorită talentului cîntăreţilor, starea de spirit sumbră dădea ansamblului un caracter de fugă muzicală, cutremurîndu-l pe Wilhelm. într-adevăr cu toţii păreau pătrunşi de acelaşi sentiment, plîngîndu-şi propria soartă în preajma despărţirii apropiate. Refrenurile în forme tot mai ciudate, desele reluări însufleţite, cînd ai fi socotit cîntecul gata să se stingă, a părut pînă la urmă primejdioase însuşi corului ; Lenardo se sculă în picioare şi îndată toţi se aşezară, întrerupînd imnul. El începu cu aceste vorbe prieteneşti ;

Nu vă pot ţine de rău că vă amintiţi necontenit de soarta care ne aşteaptă, pentru a fi pregătiţi în fiecare ceas s-o înfruntaţi. Dar dacă oameni bătr-îni şi osteniţi de viaţă au strigat către ai lor : Gîndeşte-te la moarte ! noi tinerii, care ne bucurăm de viaţă, trebuie să ne încurajăm şi să ne îndemnăm necontenit unii pe alţii cu aceste vorbe vesele : Gîndeşte-te să călătoreşti ! Totodată e bine să pomenim cu măsură şi voie bună ceea ce avem de gînd să facem, fie din voia noastră, fie din obligaţiile pe care credem eă le avem. Ştiţi mai bine ca oricine ce e permanent între noi şi ce e schimbător. Arătaţi-ne aceasta prin melodii care să ne insufle curaj şi veselie; pentru aceste cîntece ale voastre ridic acum paharul de despărţire. Golindu-şi paharul, Lenardo se aşeză jos ; cei patru cîntăreţi se ridicară îndată şi începură pe mai multe tonuri armonizate între ele.

Nu sta locului, porneşte
Cap isteţ, braţ iscusit
Pretutindenea găseşte
Uh voios bine-ai venit!
Şi oriunde este soare
Griji puţine vom avea.
Doar de asta-i lumea mare :
Să ne risipim în ea.

m

Cînd corul reluă cîntecul, Lenardo se sculă în picioare şi, o dată cu el, toţi cei de faţă. La un semn al lui, întreaga adunare din jurul mesei se puse în mişcare cîntînd. Cei din celălalt capăt al mesei, cu sfîntu' Christoph în frunte, ieşiră doi cîte doi din sală ; cîntecul de drumeţie răsuna tot mai voios şi mai liber ; cel mai mare efect îl avu atunci cînd societatea se adună pe terasele grădinii castelului şi contemplă valea întinsă, în frumuseţile căreia ar fi fost cu toţii bucuroşi să se piardă. Pe cînd mulţimea se. împrăştia după plac, Wilhelm a putut să fie prezentat celui de-al treilea conducător. Acesta era administratorul regiunii, care pusese la dispoziţie membrilor asociaţiei, pentru timpul cît ei vor socoti că le convine să stea acolo, castelul unui conte, castel situat în mijlocul mai multor aşezări seniorale, oferindu-le felurite avantaje, dar totodată, ca ora priceput, trăgînd şi foloase de pe urma prezenţei unor oaspeţi atît de neobişnuiţi. Vînzîndu-le cu un preţ foarte ieftin legume şi procurîndu-le şi celelalte alimente şi măr-furi necesare, el izbutise să repare acoperişurile stricate de multă vreme, să schimbe căpriorii şi să întărească zidurile, să reînnoiască duşumelele şi să împlinească multe lipsuri, în aşa fel, încît proprietatea părăginită şi ruinată a unei nobile familii scăpătate luase înfăţişarea veselă a unei case locuite, dovedind astfel că viaţa creează viaţă şi că cel ce e folositor altora îi pune în situaţia să-i fie şi lui folositor, la rîndul lor.

CAPITOLUL AL DOILEA

HERSlLlA CĂTRE WILHELM

Starea mea îmi aminteşte de trageliile lui **Alfieri**[i] \ confidenţii lipsind cu desăvîrşire, toată acţiunea se petrece

[1] Vittorio Alfieri (1749—1883), scriitor italian, autor d« tragedii Ue factură clasicistă.

pînă la urmă în monoloage. într-adevăr, o corespondenţă cu dumneata seamănă perfect cu un monolog, căci răspunsurile dumitale nu fac altceva decît să reia superficial, ca un ecou, silabele rostite de mine. Ai răspuns oare măcar o singură dată ceva, la care să ţi se poată răspunde din nou ? Scrisorile dumitale sînt reci şi evazive ; cînd mă ridic, ca să-ţi ies în întîmpinare, dumneata mă împingi iarăşi. înapoi pe scaunul meu.
Raidurile de mai sus au fost scrise acum cîteva zile ; iată însă că s-a ivit un imbold nou şi am prilej să trimit această scrisoare lui Lenardo ; ea te va găsi acolo, sau vor şti alţii unde să te găsească. Dar ori în ce loc te vor ajunge aceste rînduri, dacă după ce le citeşti, nu sari de pe scaun să alergi la mine, ca un pelerin; devotat, nu-mi rămîne decît să declar că eşti mai bărbat decît toţi bărbaţii, adică lipsit cu totul de cea mai încîntătoare calitate a sexului nostru şi anume curiozitatea, care pe mine, în clipa de faţă, mă chinuie îngrozitor.
într-un cuvînt ; s-a găsit cheiţa preţioasei dumitale casete. Acest lucru însă nu trebuie să-l ştie nimeni, afară de noi doi. Iată cum a ajuns în mîinile mele :
Acum cîteva zile, judecătorul nostru a primit de la o instanţă străină o adresă în care e întrebat dacă în cutare şi cutare timp n-a locuit în vecinătatea noastră un băiat care a făcut fel de fel de pozne şi, pînă la urmă, şi-a pierdut şi haina într-o ispravă îndrăzneaţă.
După cum era descris acel pungaş, nu mai încăpea nici o îndoială că era vorba de vestitul Fitz de care ne tot povestea Felix şi pe care dorea atît de des să-l aibă iarăşi camarad de joacă.
Instanţa aceea ruga să i se trimită haina, dacă mai există, deoarece băiatul, care era sub cercetare, o invoca în apărarea lui. Judecătorul nostru ne vorbeşte întîmplă-

tor despre această cerere şi ne arată şi haina înainte de a o trimite.
Un duh bun, sau poate unul rău, m~a împins să scotocesc în buzunarul de la piept al hăinuţei ; dau de ceva mic, colţuros şi ascuţit. Eu, care sînt de obicei atît de temătoare, delicată şi uşor de mspăimîntat, apuc obiectul, strîng pumnul, nu spun nimic, şi haina e expediată. Dintr-o dată am fost cuprinsă de cea mai ciudată senzaţie. De la prima privire, aruncată pe furiş, ghicesc, sînt sigură că e cheia casetei dumitale. Apoi m-au copleşit probleme ciudate de conştiinţă şi fel de fel de scrupule. Să mărturisesc descoperirea şi să predau obiectul, îmi era cu neputinţă ; ce să facă judecătorii cu un lucru care-i poate fi atît de folositor prietenului meu ? Legea şi datoria au ridicat din nou alte argumente, dar nu m-au putut convinge.
îţi dai seama acum în ce stare m-a adus prietenia ; de dragul dumitale în mine se dezvoltă o facultate miraculoasă ; ce extraordinară întîmplare ! Numai de n-ar fi ceva mai mult decît prietenie sentimentul acesta care trage atît de greu în cumpănă faţă de conştiinţa mea ! Cuprinsă de o stranie tulburare, şovăi între vinovăţie şi curiozitate ; îmi fac fel de fel de gînduri şi spaime despre urmările faptei mele ; cu legea şi justiţia nu-i de glumit ; Hersilia, făptura aceasta sinceră, uneori zburdalnică, să fie implicată într-un proces penal ! Căci lucrurile într-acolo se îndreaptă. Şi ce-mi mai rămîne, decît să mă gîndesc la prietenul pentru care îndur toate acestea ? Mă gîndeam şi înainte la dumneata, dar numai din cînd în cînd ; acum însă mă gîndesc necontenit. Cînd îmi bate inima şi îmi amintesc de porunca a şaptea, mă întorc spre dumneata ca spre sfîntul care m-a făcut să calc porunca şi care poate să-mi dea şi dezlegarea ; numai deschiderea casetei mă va linişti. Curiozitatea îmi creşte mereu. Vino cît mai repede şi adă . caseta. Vom hotărî împreună de care tribunal ţine secretul acesta ; pînă atunci, să rămînă numai între noi ; nimeni pe lume să nu afle nimic, oricine ar fi.

Dar caseta va sta mai întîi închisă între mine şi dum-
neata şi, după ce va fi deschisă, ne va porunci singură ce urmează să facem. Aş vrea să nu se găsească nimic în ea şi cîte alte dorinţe n-aş mai avea şi cîte n-aş mai vrea să-ţi povestesc... dar toate le trec deocamdată sub tăcere, ca să te hotărăsc să porneşti mai grabnic la drum.

Şi acum un post-scriptum, aşa cum obişnuiesc fetele !

La drept vorbind, ce ne priveşte, pe mine şi pe dumneata, caseta ? li aparţine lui Felix ; băiatul a descoperit-o şi şi-a însuşit-o ; pe el trebuie să-l aduci aici ; fără prezenţa lui n-avem dreptul s-o deschidem.

Şi iarăşi, de ce atîtea complicaţii ! «Ele n-au alt scop decît să lungească vorba şi să ne pierdem timpul.

De ce tot umbli mereu prin lume ? Vino aici şi adu-l pe băiatul acela drăgălaş, pe care doresc atît de mult să-l revăd. Iată că lucrurile se repetă : tatăl şi fiul ! Fă ce ştii, dar veniţi amândoi.

CAPITOLUL AL TREILEA

Scrisoarea ciudată, pe care-am redat-o mai înainte, fusese, într-adevăr, scrisă de multă vreme şi purtată dintr-un Ioc în altul, pînă cîrtd, în sfîrşit, a putut fi înmînată aşa cum arăta adresa. Wilhelm se hotărî sâ răspundă prieteneşte, dar refuzînd, şi să trimită răspunsul cu primul curier. Hersilia nu ţinea, se vede, nici o socoteală de distanţa ce-i despărţea ; în tot cazul, el era prea prins de ocupaţiile Iui ca să mai poată simţi chiar şi cea mai slabă curiozitate pentru conţinutul casetei.

Gîteva accidente suferite de unii dintre cei mai viguroşi membri ai asociaţiei i-au dat, tot în acel timp, prilej să-şi dovedească măiestria, în arta căreia se consacrase. Şi după cum o vorbă aduce alta, tot astfel şi o faptă decurge inevitabil din altă faptă ; iar dacă pînă la urmă faptele se comentează cu vorbe, acestea sînt cu atît mai rodnice şi mai înălţătoare. Convorbirile membrilor asociaţiei erau instructive şi totodată atrăgătoare pentru că prietenii îşi comunicau unul altuia tot ce se referea la mersul învăţăturii şi activităţii lor. De aici rezulta o dezvoltare intelectuală care-i uimea şi pe ei înşişi în asemenea măsură, încît li se părea> că trebuie să facă din nou cunoştinţă unii cu alţii.
Deci, într-o seară, Wilhelm începu să povestească despre dînsul:
Studiile mele de chirurgie le-am făcut la cel mai important institut dintr-un oraş foarte mare, căci numai astfel poţi învăţa ceva temeinic ; de la început m-am pasionat pentru anatomie, ca disciplină de bază.
încă dinainte cunoşteam destul de bine trupul omenesc ; această ştiinţă o căpătasem într-un mod ciudat, pe care nimeni nu l-ar putea ghici, şi anume, în timpul carierei mele teatrale. Acolo, dacă te gîndeşti bine, rolul principal îl are fizicul : un bărbat frumos, o femeie frumoasă ! Dacă directorul e destul de norocos să-i găsească, succesul autorilor tragici şi comici este asigurat. Moravurile mai libere în care trăieşte o asemenea societate îngăduie membrilor ei să cunoască mai bine decît alţii adevărata frumuseţe a trupului omenesc gol ; chiar şi unele costume îî obligă să-şi scoată în evidenţă ceea ce, de obicei, se poartă acoperit. Despre toate acestea aş avea multe de spus, ca şi despre defectele fizice pe care un actor priceput trebuie să ştie a le vedea la el şi la alţii, pentru a le îndrepta, sau măcar pentru a le ascunde. Aşa că eram destul de pregătit să urmăresc cu atenţia cuvenită prelegerile de anatomie, care ne învaţă să cunoaştem precis structura exterioară a corpului ; nici structura internă nu-mi era necunoscută, căci avu-

sesem totdeauna un fel de intuiţie despre ea. Studiile noastre întîmpinau însă o piedică neplăcută din cauza lipsei de material, din cauza numărului prea mic de corpuri neînsufleţite pe care un scop atît de nobil le cere pentru a fi i supuse disecţiei. Ca să le obţinem, dacă nu în număr suficient, cel puţin în număr cît mai. mare, s-au emis legi drastice prin care ni se dădea dreptul nu numai asupra leşului criminalilor, care nu puteau dispune de fiinţa lor în nici un fel, dar şi asupra trupurilor celor lipsiţi la moartea lor de orice îngrijire corporală şi spirituală.
-O dată cu cerinţele noastre şi cu stricteţea dispoziţiilor, creştea şi "opoziţia populaţiei, care potrivit concepţiilor ei religioase şi morale, nu putea să-şi abandoneze propriul trup, şi nici pe cel al persoanelor apropiate.
Situaţia se înrăutăţea cu atît mai mult, cu cît se iscase spaima îngrozitoare că ar fi ameninţate chiar şi mormintele paşnice ale decedaţilor iubiţi. Nici vîrsta, nici meritul, nici rangul înalt sau modest, nu mai asigurau nimănui liniştea de veci. Movilita ce fusese împodobită cu flori, inscripţia ce trebuia să păstreze amintirea decedatului, nimic nu putea fi o apărare împotriva acestei tîlhării bănoase. De aceea durerea dispariţiei eterne devenea şi mai crudă şi oamenii se întorceau de la groapă stăpîniţi de teama că trupul fiinţei iubite, împodobit pentru repaosul de veci, va fi tăiat, împrăştiat şi profanat.
Toate acestea se dezbăteau mereu şi tot mai aprig, fără,.' ca să fi găsit vreun remediu, sau măcar cineva să se fi gîndit la el. Plîngerilese înmulţiră şi de-o parte şi de alta, cînd nişte tineri, care urmăriseră cu atenţie prelegerile, voiră. să se convingă ei înşişi de cele ce învăţaseră numai teoretic pînă atunci, ca să-şi fixeze mai viu şi mai adînc în minte acele cunoştinţe atît de necesare. în asemenea clipe, se naşte un soi de foame ştiinţifică ciudată şi nefirească, care împinge la căutarea satisfacţiei celei mai respingătoare, ca şi cum ar fi cea mai plăcută şi cea mai . stringentă.

De cîtva timp oamenii de ştiinţă şi de acţiune erau pre-
ocupaţi de aceste piedici şi amînări, cîrid o întîmplare, care
a emoţionat tot oraşul, i~a făcut să discute cu violenţă
într-o dimineaţă, timp de cîteva ore, împărţindu-i în două
tabere „pentru" şi „contra". O fată frumoasă, cu mintea
rătăcită din pricina unei iubiri nefericite, şi-a căutat şi şi-â
găsit moartea aruncîndu-se în apă ; institutul a intrat în
posesia cadavrului. Zadarnic s-au zbătut părinţii, familia
şi chiar iubitul, care fusese bănuit pe nedrept. Autorităţile
superioare, care tocmai atunci publicaseră nişte ordonanţe
foarte stricte, nu au vrut să admită nici o excepţie. De
altfel prada a şi fost împărţită cît s-a putut de repede,
pentru a fi utilizată
Wilhelm, care fusese şi el chemat, ca viitor aspirant,
găsi în faţa scaunului ce-i fusese destinat, o planşetă foarte
curată şi pe ea, acoperit cu o pînză albă, cel mai frumos
braţ de femeie care a înlănţuit vreodată gîtul unui tînăr.
Stătea cu trusa în mînă şi şovăia s-o deschidă ; rămăsese în
picioare, neîndrăznind să se aşeze. In el se lupta repulsia
de a ciopîrţi şi mai mult această minunată operă a naturii,
cu datoria pe care o are oricare om însetat de ştiinţă şi pe
care o îndeplineau acum toţi cei din jurul lui.
în clipa aceea, văzu înaintînd spre el un bărbat distins
pe care-l mai remarcase la cursuri, unde apărea, ce-i drept,
rar, dar era extrem de atent la tot ce se petrecea în sală.
Wilhelm ceruse adesea informaţii despre el, dar nimeni
nu-i putuse da lămuriri precise ; că ar fi fost sculptor,
despre asta erau cu toţii de acord ; dar se zicea că mai
era în acelaşi timp şi alchimist şi că locuia într-o casă mare
şi veche, unde persoanele care veneau să-l viziteze sau să
lucreze cu el nu erau primite decît în vestibul; toate
celelalte încăperi erau încuiate. Omul acesta se apropiase
în mai multe rînduri de Wilhelm ; ieşiseră uneori împreună
din sala de cursuri, dar sculptorul părea sa evite orice
explicaţie şi orice legătură mai strînsă.

De data aceasta însă îi vorbi cu mai puţină rezervă ;

Văd că şovăi ; te uiţi la frumuseţea asta şi n-ai puterea s-o distrugi. Ridică-te deasupra spiritului de breaslă şi vino cu mine. Apoi acoperi braţul, făcu un semn laborantului şi plecă împreună cu Wilhelm. După ce-au mers o bucată de vreme în tăcere, noul cunoscut se opri în faţa unei porţi mari, deschise o uşiţă joasă şi-l introduse pe amicul nostru într-un gang mare, acoperit, cum se văd încă în vechile case de comerţ, pentru a depozita baloturile şi lăzile la sosire ; se aflau acolo mulaje de ghips, statui şi busturi, precum şi felurite lăzi, unele pline, altele goale. Arată a negustorie, zise omul ; posibilităţile de transport pe apă existente aici sînt pentru mine un avantaj nepreţuit.

Toate acestea se potriveau perfect cu meseria de sculp-tor ; acelaşi lucru îl remarcă Wilhelm şi atunci cînd amabila gazdă, făcîndu-l să urce cîteva trepte, îl conduse într-o încăpere spaţioasă, împodobită de jur împrejur cu alto şi basoreliefuri,, cu figuri de diferite mărimi, cu busturi şi chiar cu cîte un braţ sau un picior foarte frumos modelate. Prietenul nostru privea la toate cu plăcere şi asculta cu interes explicaţiile instructive ale gazdei, dîndu-şi seama totuşi că era o prăpastie între lucrările acestea de artă şi preocupările ştiinţifice de la care porniseră. In sfîrşit, stăpînul casei îi spusve cu oarecare gravitate : Vei înţelege îndată de ce te-am adus aici.. Uşa aceasta, continuă el, dîndu-se la o parte, e mai aproape de sala de unde am plecat, decît ţi-ai putea închipui.

Wilhelm intră acolo şi avu într-adevăr de ce să fie mirat ; în loc să vadă-ca mai înainte imitaţii de corpuri vii, găsi pereţii acoperiţi cu piese anatomice detaşate ; erau din ceară sau din altă substanţă şi aveau aspectul proaspăt şi colorat al preparatelor de curînd executate.

Aici, prietene, zise artistul, vezi surogate de preţ în locul lucrărilor noastre pe care, trezind aversiunea lumii, le preparăm cu atîta osteneală în clipe nepotrivite, cu dezgust şi adesea cu teama că se vor strica sau eă se vor

păstra Jntr-o formă respingătoare. Sînt silit să le execut în cea mai mare taină, căci desigur ai auzit pe specialişti vorbind de ele cu dispreţ. Dar nu mă descurajez şi sînt pe cale să realizeze ceva ce va avea, fără îndoială, o foarte mare importanţă mai tîrziu. Mai ales chirurgul, dacă se va ridica la această concepţie plastică, va putea la orice accident să vină mai cu folos în ajutorul naturii veşnic creatoare ; chiar şi medicul va ajunge pe o treaptă mai înaltă a artei sale datorită unei astfel de concepţii. Dar nu e nevoie de atîtea vorbe. Curînd vei afla că înveţi mai mult construind, decît distrugînd, adunînd decît despărţind, însufleţind ceea ce e mort, decît ucigînd a doua oară. într-un cuvînt : vrei să fii elevul meu ?

La răspunsul afirmativ al lui Wilhelm, savantul îi înfăţişă scheletul unui braţ de femeie, chiar în poziţia aceluia pe care-l văzuseră.cu puţin timp înainte.

Am remarcat, continuă maestrul, că dai o atenţie deosebită studiului ligamentelor şi ai dreptate, căci numai prin ele scheletul neînsufleţit începe să capete, pentru noi, viaţă. Desigur că lezechil[1] a văzut în felul acesta cîmpul lui plin de oseminte cum se adună şi se leagă între ele, înainte ca mădularele să se mişte, braţele să pipăie şi picioarele să se ţină drept. Aici ai ceară moale, beţişoar'e şi tot ce ţi-ar mai trebui; încearcă-ţi norocul !

Noul discipol se concentra şi, cînd începu să examineze mai cu atenţie oasele, observă că erau iscusit făcute din lemn.

Am întîlnit un om foarte îndemînatic, continuă maestrul, pe care arta lui nu-l mai hrănea, căci sfinţii şi martirii pe care îi sculptase în lemn pînă atunci nu mai aveau căutare ; l-am sfătuit să se apuce de fabricarea scheletelor după natură, executîndu-le în diferite mărimi.

Prietenul nostru îşi dădu toată osteneala ca să cîştig® laudele îndrumătorului său. Cu acest prilej îşi supuse unui

[1] Aluzie la profetul lezechil din *Vechiul testament*

im.

examen memoria, găsind, cu plăcută uimire, că ea putea fi trezită prin activitate. Se pasiona de acea muncă şi-l rugă pe maestru să-l găzduiască în casa lui. Acolo începu să lucreze fără preget. Peste puţin timp, oasele mari şi mici ale braţului au fost legate cum se cuvine între ele. Dar după aceea, ele trebuiau să fie acoperite de tendoane şi muşchi, şi prietenului nostru i se păru cu neputinţă să reconstituie tot corpul la fel, cu toate părţile componente, păstrînd proporţiile juste. Maestrul îl încuraja, arătîndu-i cum poate fi reprodus un obiect în mai multe exemplare cu ajutorul mulajului şi, totodată, cum retuşarea fiecărui exemplar, pentru a obţine o copie exactă, cere mereu o nouă sforţare şi o nouă atenţie.

Orice lucru de care se ocupă omul cu seriozitate nu are limite. Singura metodă de a învinge obstacolele e numai activitatea plină de emulaţie. Wilhelm se eliberă curînd de sentimentul propriei sale neputinţe, care e totdeauna un soi de disperare, şi ajunse să găsească satisfacţie deplină în muncă.

Mă bucur ca ai putut să-ţi însuşeşti procedeul, îi spuse maestrul; pentru mine e o dovadă că metoda mea dă roade, deşi nu e recunoscută de maeştrii breslei. Trebuie să avem o şcoală şi preocuparea ei este, în primul rînd, tradiţia : ce s-a tăcut pînă acum, trebuie să se facă şi pe viitor ; aşa e bine, şi aşa trebuie să fie. Cînd şcoala se poticneşte însă, trebuie să-ţi dai seama şi să reflectezi ; trebuie să surprinzi şi să aplici mereu ceea ce-ţi dictează viaţa, dar în taină, căci astfel eşti stingherit de alţii şi stinghereşti şi tu pe ceilalţi. Dumneata ai simţit asta cu toată puterea şi ai dovedit-o prin munca dumitale : e mai bine să reuneşti, decît să desparţi, mai bine să reproduci imaginea, decît s-o priveşti.

Wilhelm află apoi că acele modele aveau, pe ascuns, o largă răspîndire şi mai află, cu foarte mare uimire, că piesele disponibile urmau să fie împachetate şi să treacă oceanul. Curajosul artist intrase în legătură cu Lothario "şi

prietenii lui; aceştia recunoscuseră că înfiinţarea unei astfel de şcoli ar fi deosebit de potrivită în acele provincii în curs de formare, ba chiar foarte necesară printre acei oameni cumsecade, cu o civilizaţie naturală, pentru care disecţia seamănă oarecum a canibalism. Dacă recunoşti că majoritatea medicilor şi chirurgilor nu păstrează în memorie decît o impresie generală despre anatomia corpului omenesc, şi sînt încredinţaţi că asta le este suficient, atunci e sigur că modelele noastre vor izbuti să le readucă în minte.. imaginile care s-au şters încetul cu încetul şi să menţină viu ce e necesar. Datorită înclinării şi pasiunii pentru această muncă, se va ajunge la reproducerea celor mai delicate rezultate, ale disecţiei. S-a şi reuşit asta în desen, pictură şi gravură.
Apoi maestrul deschise un dulăpior lateral şi-i arătă lui Wilhelm o admirabilă reproducere a nervilor faciali :
Aceasta e, din nefericire, ultima lucrare a unui tînăr asistent al meu, care a murit, şi-n care îmi pusesem nădejdea că-mi va continua ideile şi le va răspîndi în lume cu folos.
Au mai vorbit mult despre aspectele multiple şi rezultatele acestui procedeu ; raporturile cu artele plastice au constituit de asemenea subiectul unei convorbiri interesante. Ca un admirabil exemplu de aplicare a principiului, atît într-un sens cît şi în altul, maestrul i-a arătat lui Wilhelm un frumos tors antic de adolescent, mulat de dînsul; acum încerca să îndepărteze, cu pricepere, epiderma de pe acest chip ideal şi să transforme frumoasa operă vie într-un preparat anatomic veridic al musculaturii.
Şi aici, zise el, mijlocul şi scopul se împletesc strîns şi trebuie să mărturisesc că am acordat întîietate mijlocului, neglijînd scopul, dar nu cu totul din vina mea. Omul gol e omul adevărat. Sculptorul trebuie aşezat alături de Elohimi \ care ştiau să transforme lutul amorf şi hîd în chipuri
EWhiiaa — una dintre denumirile ebraice ale lui Dumnezeu.

minunate ; asemenea gînduri divine trebuie să nutrească şi artistul. Pentru cel curat, totul e curat ; de ce n-ar fi la •fel şi înfăptuirea directă în natură a intenţiei lui Dumnezeu ? Dar veacului nostru nu-i putem cere aşa ceva ; fără foi de viţă şi piei de animale n-o putem scoate la capăt, şi încă nici astea nu-s de-ajuns. De-abia apucasem să învăţ ceva şi mi s-a cerut să. fac oameni venerabili în halate, cu mîneci largi şi nenumărate falduri. Atunci, am dat înapoi ; dacă nu-mi era îngăduit să-mi folosesc priceperea nici măcar pentru a exprima ce-i frumos, am preferat să fiu folositor, căci şi acest lucru este important. Dacă dorinţa mea se împlineşte, dacă se va recunoaşte, ca în atîtea alte domenii, că faptul de a copia, şi înseşi copiile, vin în ajutorul imaginaţiei şi al memoriei cînd spiritul şi-a pierdut din prospeţime, atunci. fără îndoială că mulţi sculptori îşi vor schimba cariera, ca şi mine, şi vor prefera să lucreze pentru cei din breasla dumitale, decît să continue, împotriva convingerilor şi sentimentelor lor, un meşteşug dezgustător.

Aici se poate adăuga considerentul că arta şi tehnica, înrudite de aproape, se cumpănesc mereu şi se înclină în aşa măsură una spre alta, încît arta nu poate decădea fără să se transforme într-un meşteşug lăudabil, iar meşteşugul nu se poate înălţa, fără a lua un caracter artistic.

Cei doi se înţelegeau atît de bine şi se obişnuiseră atît de mult unul cu celălalt, încît atunci cînd au trebuit să plece, fiecare urmărindu-şi propria lui ţintă, s-au despărţit cu multă părere de rău.

Ca să nu se creadă că vrem să ne situăm în afara naturii şi că o renegăm, a spus maestrul, vom deschide o perspectivă nouă. Acolo, peste ocean, unde se dezvoltă mereu simţiri nobile, interzicerea pedepsei cu moartea va necesita construirea unor închisori vaste, spaţii închise cu ziduri, pentru a apăra contra criminalilor pe cetăţenii paşnici şi pentru a nu lăsa crima în libertate şi nepedepsită. Acolo, prietene, în acele ţarcuri ale tristeţii, vom înălţa o capelă

lui Esculap unde, izolată ca şi pedeapsa însăşi, ştiinţa noastră se va împrospăta necontenit ca un material a cărui disecare nu va răni sentimentul de omenie şi la vederea căruia scalpelul nU ne va rămine nemişcat în mînâ, ca atunci cînd ai avut în faţă acel frumos braţ nevinovat ; mila nu va mai înăbuşi setea de cunoaştere.
Acestea au fost ultimele noastre convorbiri, încheie Wilhelrn ; am văzut lăzile perfect împachetate coborînd fluviul şi le-am urat, lor, călătorie bună, iar nouă, bucuria de a fi împreună de faţă la despachetare.
Prietenul nostru, care-şi începuse expunerea cu însufle-ţire şi entuziasm, şi-a terminat-o la fel, ba chiar cu o anumită vioiciune în voce şi limbaj, care în ultima vreme nu-i mai erau obişnuite. Totuşi, către sfîrşitul cuvîntării, i se păru că Leonardo, distrat şi absent, nu-i mai urmărise vorbele şi că Friedrkh, în schimb, zîmbise scuturînd de cîteva ori din cap. Wilhelrn, fin şi sensibil cunoscător al fizionomiilor, a fost atît de surprins de puţina atenţie acordată de ei unui subiect oe-i părea de mare importanţă, încît nu s-a putut abţine să nu le ceară .lămuriri.
Friedrkh a răspuns simplu şi sincer că socotea această acţiune lăudabilă şi bună, însă- în nici un caz -deosebit de importantă şi, mai ales, i se părea greu de realizat. Şi-a susţinut părerea cu argumente.ce pot jigni, mai mult decît s-ar crede, pe un om pasionat de o idee pe care vrea s-o ducă la bun sfîrsit. De aceea, anatomistul nostru plastician, după ce l-a ascultat o bucată de vreme cu răbdare aparenta, -i-a replicat vehement:
Dragă Friedrich, tu ai calităţi pe care nimeni nu ţi le poate tăgădui, eu mai puţin ca oricare altul; dar acum vorbeşti, aşa cum vorbesc de obicei oamenii obişnuiţi. In >eeea ce e noii, ei nu văd decît partea ciudată ; dar ca să discerni îndată ce e semnificativ într-xm lucru ciudat, se cere ceva mai mult. Pentru voi, toate trebuie să se transforme întâi în fapt, să se realizeze, să apară în faţa

ochilor posibile, reale, şi atunci abia le treceţi în rînclul celorlalte lucruri acceptate. îi aud de pe acum pe învăţaţi şi pe profani repetînd obiecţiile tale, cei dinţii din prejudecată şi ca să-şi păstreze liniştea, ceilalţi din indiferenţă.'
Poate că un proiect ca al nostru nu poate fi îndeplinit deeît într-o lume nouă, unde spiritul trebuie să prindă curaj, să caute mijloace noi pentru satisfacerea unei necesităţi imperioase, căci mijloace tradiţionale lipsesc cu totul. Atunci se trezeşte spiritul de inventivftate, atunci nevoii i se alătură îndrăzneala şi perseverenţa.
Un medic, fie că intervine cu leacuri, sau numai cu mîna, nu are nici o valoare fără cunoaşterea precisă a structurii corpului omenesc, atît a structurii interne, cit şi a celei externe ; şi nu-i de-ajuns să fi căpătat la şcoală o idee superficială despre forma, poziţia şi legătura diferitelor părţi ale organismului uman, atît de insondabil. Adevăratul medic trebuie să caute zilnic prilej să-şi reîmprospăteze cunoştinţele asupra corpului omenesc, trebuie să aibă mereu în minte şi în faţa ochilor conexiunea părţilor componente ale acestui miracol viu. Dacă şi-ar cunoaşte interesul, cum n-are timp el însuşi pentru asemenea lucrări, şi-ar angaja un anatomist care, muncind în umbră şi sub îndrumarea lui, ar şti să răspundă îndată la întrebările cele mai grele, ca şi cum. ar fi de faţă la toate formele complexe pe care le iau firele încurcate ale vieţii. Cu cît vom fi mai convinşi de acest lucru, cu atît studiul anatomiei va fi cultivat cu mai mult zel, îndîrjire şi pasiune. Dar în aceeaşi măsură se vor împuţina şi mijloacele de studiu : materialele, corpurile omeneşti, pe care se bazează aceste studii, vor lipsi, vor deveni rare, scumpe şi se va naşte un adevărat conflict între cei vii şi cei morţi. în lumea veche nu e decît rutină : ce e nou, e vîrît în tipare vechi, ce e în creştere, e tratat rigid. Acest conflict pe care-l prevăd între vii şi morţi va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte ; se vor folosi intimidări, se vor face anchete, vor ieşi mereu alte ordonanţe şi nu *se* va ajunge la nimic.

în asemenea cazuri, interdicţiile şi măsurile de prevedere sfrit neputincioase ; trebuie să tai răul din rădăcină. Şi tocmai acest lucru nădăjduim, maestrul meu şi cu mine, să-l realizăm în noile împrejurări. De altfel, nu-i o noutate, lucrul e făcut; numai că ceea ce este acum o artă trebuie să devină o meserie ; ceea ce se face în particular trebuie să se generalizeze, căci nimic nu se poate răspîndi dacă nu-i acceptat de toţi. E necesar ca munca şi activitatea noastră să fie recunoscute ca singurele remedii contra unei calamităţi ce ameninţă îndeosebi marile oraşe. "Vreau să vă împărtăşesc vorbele' maestrului meu şi vă rog să mă ascultaţi cu atenţie. într-o zi mi-a spus în cea mai mare taină :

Cititorii gazetelor găsesc că-s interesante şi chiar nostime materialele în care e vorba de oameni care învie morţii. Aceştia încep prin a lura leşurile, neştiuţi de nimeni ; împotriva lor se pun paznici în cimitire ; atunci ei vin în cete înarmate, ca să,-şi ia prada cu forţa. Şi se mtîmplă lucrul cel mai îngrozitor : nu trebuie s-o spun cu glas tare, căci aş fi implicat într-o anchetă foarte primejdioasă, ce-i drept nu în 'calitate de complice, ci ca tăinuitor al unui fapt aflat din întâmplare. în orice caz aş fi pedepsit că n-am denunţat justiţiei crima, de îndată ce-am descoperit-o. Dumitale pot să-ţi mărturisesc, prietene, că în oraşul acesta s-au comis omoruri pentru a procura material de studiu anatomiştilor, buni platnici. Corpul neînsufleţit zăcea în faţa noastră. Nu-ţi pot descrie scena. Colegul meu a descoperit crima ; eu de asemeni ; ne-am \.iitat unul la altul' şi-am tăcut amîndoi ; am plecat privirile, n-am scos o vorbă şi ne-am apucat de lucru. Şi asta *e,* dragă prietene, ceea ce rn-a exilat între ceară şi ghips ; asta te va lega şi pe dumneata, de arta care, mai devreme sau mai tîrziu, va fi preţuită mai mult decît toate celelalte:

Friedrich sări în picioare, bătînd, din palme şi nemaicontenind cu uralele, încît Wilhelm ajunse să se supere cu, adevărat.

"t.

n\

Bravo ! exclamă Friedrioh ; acum, în sfîrşit, te recunosc. Pentru întîia oară, după atâta vreme, vorbeşti ca un om căruia îi pasă într-adevăr de ceva ; pentru întîia oară te-a răpit iarăşi valul de vorbe ; te-ai arătat a fi un om în stare să înfăptuiască şi să laude din toată inima ce face.
Lenardo luă cuvîntul şi lămuri perfect mica neînţelegere : Păream absent, dar numai din pricină că eram mai mult decît prezent. îmi adusesem aminte de un mare muzeu de acest fel, pe care-l văzusem în călătoria mea şi care mă interesase atiît de mult încît custodele, care,
• pentru a scăpa de mine, începuse să-mi turuie obişnuitele-i snoave învăţate pe de rost, a ajuns foarte curînd să-şi părăsească rolul şi mi-a dat asupra tuturor exponatelor explicaţiile cele mai savante, ceea ce nu era greu, căci era chiar autorul lor. Ce minunat contrast să văd în faţa mea, vara, în săli răcoroase, pe cînd afară te înăbuşeai de căldură, acele obiecte, de care abia îndrăzneşti să te apropii chiar şi în toiul iernii. Acolo puteai să-ţi satisfaci în voie curiozitatea ştiinţifică. Custodele mi-a arătat cu metodă şi mult calm, minunile organismului omenesc, fericit că mă poate convinge că acea colecţie era suficientă pentru a începe studiile chirurgicale şi pentru a păstra amintirea celor învăţate, ceea ce nu împiedică pe nimeni în răstimp să se adreseze naturii şi, atunci cînd i se oferă prilejul, să studieze o parte sau alta a trupului omenesc. El m-a rugat să-i dau recomandaţii, căci pînă atunci nu lucrase decât o singură colecţie pentru un muzeu foarte important din străinătate. Universităţile se opuneau cu încăpăţînare, pentru că maeştrii se pricepeau să formeze prosectori, dar nu şi proplasticieni.
Pînă atunci, crezusem că omul acela iscusit era singurul pe lume ; acum însă auzim că şi altcineva se ocupă de aceleaşi lucrări. Şi cine ştie dacă nu se va mai ivi şi un al treilea sau al patrulea ? Cît ne priveşte pe noi, vom

da acestei iniţiative <? mînă de ajutor. Recomandările trebuie să vină dinafară şi, m noua noastră^ situaţie, această acţiune folositoare va fi neapărat sprijinită.

CAPITOLUL AL PATRULEA

A doua zi dimineaţă, Friedrich intră la Wiihelm in odaie cu un caiet în mînă, pe care i-l întinsa, spunindu-i : Ieri seară ai .făcut o relatare atît de amănunţită despre toate virtuţile tale, că n-a mai fost loc să "vorbesc despre mine şi meritele mele cu care şi eu pot să mă laud şi care îmi conferă titlul de membru util al acestei caravane. Uită-te în acest caiet şi vei vedea o mostră a priceperii mele.

Wiihelm parcurse filele în fugă şi găsi relatarea făcută cu o zi înainte asupra studiilor sale anatomice, scrisă citeţ, deşi la repezeală, şi aproape cuvînt cu cuvînt, aşa cum o rostise. îşi manifestă uimirea.

Cunoşti, răspunse Friedrich, legea fundamentală a asociaţiei noastre ; cine vrea să facă parte din ea, trebuie să stăpînească perfect o specialitate. Mi-am bătut multă vreme capul să aflu de ce-aş fi bun şi nu găseam nimic, deşi aş fi putut să-mi dau seama că nimeni nu mă întrecea în privinţa memoriei şi nimeni nu scria mai iute, mai lesnicios şi mai citeţ. Ţi-aduei desigur aminte de acest talent al meu de pe vremea carierei noastre teatrale, cînd iroseam praful de puşcă pe vrăbii, cum se spune, fără să ne gîndim că un glonte tras mai cu socoteală putea să ne aducă în bucătărie un iepure. De cîte ori n-am fost sufleur fără să am textul în faţă ! De câte ori n-am transcris rolurile din memorie numai în cîteva ceasuri ! Asta vă convenea atunci, socoteaţi că era un lucru firesc ; aşa credeam şi eu şi nici nu-mi trecea prin minte cît d« bine

mi-ar putea prinde vreodată. Abatele a făcut cel dintîi descoperirea ; a socotit că asta ar aduce apă la moara lui ; m~a pus Ja muncă, şi mie îmi făcea plăcere să îndeplinesc o treabă uşoară care mulţumea pe un om atît de serios ; acum, Ia nevoie, pot înlocui o cancelarie întreagă ; în afară de asta am introdus la noi un fel de maşină de calculat cu două picioare ; nici un prinţ, cu oricîţi funcţionari, nu-i atît de bine servit ca şefii noştri.

Convorbirea însufleţită despre asemenea activităţi a amintit prietenilor noştri şi de alţi membri ai asociaţiei. Ţi-ar veni oare să crezi, întrebă Friedrich, că fiinţa în aparenţă cea mai inutilă din lume, Philine a mea, e pe cale să devină veriga cea mai folositoare din marele nostru lanţ ? Dă-i o bucată de stofă, adă~i o femeie sau un bărbat în faţa ochilor ; fără să ia măsuri, taie din bucata întreagă şi se pricepe, aşa de bine să întrebuinţeze toate bucăţelele şi resturile că realizează şi o mare economie ; şi toate astea fără nici un tipar. Are un ochi sigur care-i spune tot : numai se uită la tine şi croieşte ; după asta poţi să pleci şi să te duci unde pofteşti, că ea croieşte înainte şi-ţi scoate un costum de crezi eă-i turnat pe tine. Totuşi treaba n-ar fi cu putinţă dacă n-ar fi atras şi o cusătoreasă, pe Lydia lui Montan, care s-a cuminţit şi va' rămîne şi" de aici înainte cuminte. Coase mai bine deoît oricine, face împunsătură după împunsătură, parcă înşiră mărgele, parcă .brodează. Iată ce se poate scoate din oameni ; numai că ne acoperă ca o manta peticită de calic atîtea lucruri inutile : obişnuinţă,, inerţie, slăbiciune şi capricii. De aceea nu putem descoperi ce a vrut natura cu noi, şi nu folosim însuşirile cele mai de preţ pe care ea le-a sădit 4n noi.

Felurite consideraţii generale, pe care prietenii le-au făcut asupra avantajelor oferite de o asemenea asociere fericită, au arătat cît de frumoase sînt perspectivele ce se deschideau înaintea lor.

Cînd a intrat la ei Lenardo, Wilhelm l-a îndemnat să
le povestească şi el, cu încredere prietenească, despre viaţa
pe oare a dus-o pînă atunci şi despre Mul în care a lucrat
spre folosul său şi al altora.
Ţi-aduci desigur aminte, dragă prietene, răspunse
Lenardo, în ce stare de exaltare mă aflam cînd ne-am
cunoscut; eram prins în mrejele unui dor ciudat, pradă
a unui îndemn căruia nu mă puteam împotrivi ; atunci nu
puteam vorbi de altceva, decît de clipa pe care o trăiam,
de suferinţa ce-mi fusese hărăzită şi pe care mă pricepeaim
atît de bine s-o fac eu însumi şi mai cumplită. Nu ţi-am
putut împărtăşi atunci istoria tinereţii mele, aşa cum o
veţi auzi acum, pentru a vă arăta drumul ce m-a adus aici.
Printre primele însuşiri pe care împrejurările le-au
dezvoltat treptat ân mine, s-a arătat o anumită înclinare
spre tehnică, hrănită de nerăbdarea ce o simţi la ţară
cînd, cu prilejul construcţiilor mari, dar mai cu seamă
a micilor schimbări, reparaţii sau fantezii, vezi că trebuie
să te lipseşti cînd de un lucrător, cînd de altul; preferi
să te apuci singur de treabă, neîndemânatic şi ca un cîrpaci,
decît să întîrzii aşteptînd un meşter priceput. Din fericire,
în ţinutul nostru, umbla din loc în loc un meşter bun la
toate, care-mi da ajutor, prefermdu-mă înaintea oricărui
vecin, căci la mine ieşea mai bine la socoteală. îmi instalase
un strung de care se slujea, de fiecare dată, mai mult în
folosul lui decît spre învăţătura mea. Mi-am mai procurat
unelte de tîmplărie şi înclinarea" mea pentru astfel de
îndeletniciri a crescut şi s-a intensificat cu atît mai mult,
cu cît pe atunci era foarte răspîndită părerea că nimeni nu
trebuie să se arunce în virtejul vieţii .dacă nu ştie, la
nevoie, să-şi cîştige pîinea cu ajutorul unui meşteşug.
Rîvna mai era susţinută şi de principiile celor care xn~au
educat; nu-mi aduc aminte să mă fi jucat vreodată ;
toate ceasurile libere le foloseam lucrînd sau constniind
ceva. Mă pot chiar lăuda că eram încă un copil cînd,

datorită îndemnurilor mele, im fierar îndemînatio s-& ridicat pînă la lăcătuş, şlefuitor de pile şi ceasornicar.
Pentru a executa toate acestea, era nevoie, fireşte, să ne procurăm întîi unelte şi am căzut în boala acelor tehnicieni care, oonfundînd mijlocul cu scopul, îşi pierd timpul 'Cu pregătirile şi instalaţiile, în loc să se ţină serios de lucrarea propriu-zlsă. Dar activitatea în care am putut realiza rezultate practice a fost înfrumuseţarea parcurilor, de care nu se -mai poate lipsi nici un proprietar ; tot felul de colibe din muşchi şi scoarţă de copac, ori poduri şi bănci din ramuri sînt o dovadă a zelului cu care ne-am apucat să reproducem, în mijlocul lumii civilizate, arhitectura primitivă cu toate aspectele ei fruste.
Pe măsură ce treceau anii, acest impuls m-a făcut să mă ocup serios de tot ce e folositor lumii, ba chiar absolut necesar în starea ei actuală ; aceasta a dat lungilor mele călătorii un interes deosebit.
Totuşi, deoarece omul înclină să continue pe drumul pe care a pornit de la început, maşinile îmi plăceau mai puţin decât munca manuală directă în care folosim puterea fizică simultan cu simţirea ; de aceea preferam să mă opresc în acele regiuni restrînse, în care se practica cîte un meşteşug tradiţional. Asemenea specializări conferă fiecărei populaţii o fizionomie aparte ; fiecare familie a unui grup format din mai multe familii are un caracter bine definit; ai sentimentul clar că eşti în contact ou un tot organic.
Cu acest' prilej, luasem obiceiul să-mi notez toate, înzestrîndu-mi însemnările cu desene ; îmi petreceam .astfel timpul în mod mulţumitor şi plăcut, şi totodată cu anumite perspective în ce priveşte utilizarea viitoare a acelor însemnări.
Această înclinare, aoest dar natural pe care mi l-am cultivat, îl folosesc acum în misiunea importantă ce mi-a fost încredinţată de asociaţia noastră şi anume, de a studia situaţia locuitorilor de la munte şi de a-i atrage în cercul

nostru pe cei .dornici de drumeţie şi care ne pot fi utili.
Şi acum, în seara asta frumoasă, cinci pe mine mă cheamă numeroase treburi, n-aţi vrea să vă petreceţi timpu] «iţind o parte din jurnalul meu ? Nu spun că e agreabil de citit, dar cred totuşi că-i interesant şi chiar instructiv. E drept că ne place să ne oglindim, mereu în tot ceea ce facem.

CAPITOLUL AL CINCILEA

JURNALUL LUI LEONAKDO

Luni, 15 septembrie

După ce-am urcat cu, destulă trudă muntele pînă la jumătate, am poposit noaptea, tîrziu, la un han bunicel; spre marele meu necaz, înainte de revărsatul zorilor, m-a trezit dintr-un somn întremător, un zgomot prelung, de clopote şi zurgălăi. Treceau cai de povară în şirag nesfîrşit, fără să-mi lase timp să mă îmbrac şi să le-o iau înainte. Pornind la drum, am aflat îndată cît poate fi de neplăcută, şi supărătoare o astfel de tovărăşie. Clinchetul monoton al clopoţeilor îţi asurzeşte urechile.; povara (nişte saci mari cu bumbac) se bălăbăneşte greoi de-o parte şi de alta pe coastele animalelor şi „adesea se hîrşcîie de stînci ; iar atunci cînd dobitoacele caută să se ferească trăgînd spre cealaltă latură a drumului, povara pluteşte deasupra prăpastie!, spre spaima şi ameţeala celui care priveşte ; dar cel mai rău e faptul că şi într-un caz şi în celălalt e cu neputinţă să-ţi faci loc pentru a o lua înainte. .
în sfîrşit, am ajuns lîngă *o* stîncă ieşită mai în cărare' Sfîntu' Christoph, care-mi purta voiniceşte bagajele, a dat bineţe unui bărbat ce stătea acolo nemişcat, părînd că trece în revistă convoiul. Era într-adevăr conducătorul convoiului*;* o mare parte dintre vitele de povară erau ale

lui, pe celelalte le închiriase împreună eu cei ce le -minau ; în afară de asta, îi aparţinea şi o mică parte din marfă. Ocupaţia lui de căpetenie însă era să asigure transportul mărfurilor unor negustori mari. Stînd de vorbă cu dînsul, am aflat că bumbacul acela venea din Macedonia şi Cipru prin Triest şi că de la poalele munţilor era dus de cai şi catîri pe aceste înălţimi şi încă mai departe, pînâ dincolo de munte, uncie prin văi şi văgăuni, nenumăraţi torcători şi ţesători pregăteau o marfă mult căutată în străinătate. Pentru a fi transportată mai uşor, marfa era împărţită în baloturi de cîte o sută cincizeci de livre şi de cîte trei sute de livre, acestea din urmă reprezentînd încărcătura maximă a unui animal. Omul lăudă calitatea bumbacului sosit pe această cale, comparîndu-l cu cel din. Indiile de Est şi de Vest, mai ales cu cel din Cayenne, Cel mai cunoscut : părea că se pricepe birre în meserie şi, deoarece nici eu nu eram străin de ea, convorbirea noastră a fost interesanta şi folositoare. în răstimp, convoiul trecuse în întregime şi mă uitam cu necaz la şirul nesfîrşit de dobitoace împovărate, şerpuind spre culmi, în urma căruia trebuia să păşesc agale şi să mă coc printre stînci, sub soarele dogoritor ce se înălţa tot mai sus. Pe cînd mă plîngeam de asta călăuzei mele, apăru un om scund şi vesel, purtînd într-un coş de nuiele destul de mare, o povară ce nu părea prea grea. Ne-am salutat unii pe alţii şi, după strîngerea zdravănă de mînă, se putea vedea că sfîntu' Christoph şi noul drumeţ se cunoşteau foarte bine. Iată ce-am aflat îndată despre ei : în ţinuturile de munte mai depărtate, de unde lucrătorilor izolaţi le vine greu să se ducă la- tîrg, umblă un fel de negustor intermediar, sau colector, numit *Strînge-aţă.* Acesta străbate văile şi văgăunile, umblă din casă în casă, aduce torcătorilor bumbac în cantităţi mici, ia în schimb sau cumpără fire de orice calitate şi le vinde cu un mic cîştig fabricanţilor stabiliţi la poalele muntelui.

Cînd am ajuns să pomenesc iar de neplăcerea de a mă tîrî după catîri, omul îmi propuse să trecem într-o vale laterală, care se despărţea tocmai acolo de valea mare, ca să ducă apele într-o altă regiune. Ne-am hotărît repede şi, după ee-am urcat, cu oarecare trudă, o creastă abruptă, am avut în faţa noastră celălalt versant, oare, la prima vedere, nu mi-a plăcut deloc. Piatra era de altă natură, cu un aspect de şist; nici un fel de vegetaţie nu dădea viaţă stîncilor şi grohotişurilor şi ne vedeam ameninţaţi să tăiem u:n coborîş foarte prăpăstios. Din multe părţi gîlgîiau izvoare ; am trecut şi pe lingă un lac mic, înconjurat de stînci ascuţite. în sfîrşit, am dat de brazi, lance şi mesteceni, întîiici-colo câte unul, apoi pilcuri întregi printre care se iveau locuinţe ţărăneşti foarte sărăcăcioase, ridicate chiar de locuitorii lor, din trunchiuri de lemn cioplite şi încheiate între ele ; şindrila groasă şi înnegrită a acoperişurilor era proptită cu pietre, ca să n-o zboare viîntul. Dar, cu toată înfăţişarea aceasta triştă pe dinafară, înăuntru, deşi cam strimt, nu era deloc neplăcut ; era cald, uscat şi foarte curat, atmosferă care se potrivea de minune cu înfăţişarea voioasă a locuitorilor în mijlocul cărora te simţeai îndată .ca la tine acasă.

Se părea că negustorul era aşteptat; venirea lui fusese chiar pîndită de la obloanele căsuţelor, pentru ca obişnuia, pe oî-t îi era cu putinţă, să sosească în aceeaşi zi a săptămânii. A cumpărat fire de tors şi a împărţit bumbac ; apoi ne-am coborît repede spre un grup de colibe din apropiere, aşezate una lîngă alta. De cum am fost văzuţi, locuitorii au alergat cu toţii în întâmpinarea noastră ; copiii s~au îngrămădit şi ei în jurul nostru, bucurîndu-se grozav cînd au -primit cîte o pîinişoară ori un covrig, încmtarea era mare şi a crescut şi mai mult atunci cînd sfîntu' Christoph a scos şi el din sac asemenea bunătăţi, avînd, la rîndul lui, bucuria de a primi mulţumirile copiilor, cu atît mai plăcute pentru el, cu cît, ca şi tovarăşul lui, ştia foarte bine cum să se poarte cu cei mici.

în schimb, bătrânii aveau o mulţime de întrebări de pus ; fiecare voia să afle veşti despre război, care, din fericire, se purta departe, dar şi de-ar fi ajuns mai aproape, tot n-ar fi fost primejdios pentru acele locuri. Totuşi, se bucurară auzind că e pace, deşi erau îngrijoraţi de altă primejdie ce-i ameninţa ; căci era de netăgăduit ca în ţară maşinile se înmulţeau necontenit, ameninţînd să lase atîtea mîinî harnice fără muncă. Se mai găsiră, totuşi, temeiuri destule pentru a-i îmbărbăta pe aceşti oameni, dîndu-le noi speranţe.

Totodată, noului venit i s-au cerut fel de fel de sfaturi, căci nu le era numai prieten, ci şi medic de casă, purtînd cu el totdeauna picături de leac, săruri şi alifii.

Intrînd în diferite case, am avut prilejul să-mi satisfac vechea mea pasiune şi să cercetez îndeaproape tehnica torsului. M-am uitat atent la copiii care scărmănau harnic şi cu [j]multă grijă ghemotoacele de bumbac, curăţindu-le de seminţe, rămăşiţe de coji şi alte impurităţi ; asta se numeşte *alesul.* Am întrebat dacă alesul e lăsat numai în grija copiilor şi am aflat că, în serile de iarnă, se aşază la lucru şi bărbaţii casei.

Apoi, fireşte, mi-au atras atenţia robustele torcătoare ; iată cum se pregăteşte . materialul : bumbacul, ales şi curăţat, este înrtins pe carde, desfăcut şi dărăcit, operaţie prin care se scoate praful şi se dă firelor aceeaşi direcţie ; apoi bumbacul e tras din darac şi făcut fuioare pentru roţile de tors.

Mi s-a arătat deosebirea dintre firul tors la stînga şi cel tors la dreapta ; cel dintîi e mad fin şi se obţine trecînd coada ce învîrte fusul în jurul turtelei, aşa.cum se vede clar din desenul de alături. (Pe care, cu părere de rău, nu-l putem reproduce aici, cum nu putem reproduce nici celelalte desene.)

JToreătoarele stau în faţa roţii pe cîte tm scăunel scund ; unele ţin pe loc roata cu picioarele încrucişate,

altele o ţin numai cu piciorul drept, trăgând sttagul înapoi. Cu mina dreaptă, toreătoarea învârte roata, întinzînd braţul cît mai departe şi mai sus, prilej pentru mişcări frumoase oe scot în evidenţă, prin aplecarea graţioasă a corpului, o talie zveltă şi rotunjimea unui braţ plinuţ. Poziţia torcătoarelor care ţin roata numai cu piciorul drept e şi mai picturală, aşa că frumoasele noastre doamne n-ar trebui să se teamă că ar pierde ceva din farmec şi graţie adevărată dacă ar vrea cândva să schimbe chitara cu roata de tors.
în acea atmosferă mă copleşeau simţiri şi senzaţii cu totul noi ; sfîrîitul roţilor are un fel de elocvenţă ; fetele cîntă psalmi şi uneori, mai rar, şi alte cântece. Scatiii şi stieleţii din cuştile atârnate pe perete ciripesc şi ei laolaltă ; cu greu s-âr putea să găseşti o privelişte unde să domnească atîita activitate însufleţită ca in camera unde lucrează mai multe torcătoare.
Mult mai preţuit decît firul tors la roată, aşa cum l-am descris, este firul tors la cornet, pentru care se întrebuinţează bumbacul cel mai bun, cu fire mai lungi. După ce a fost *ales* bine, în loc să fie dat la darac, bumbacul e pieptănat pe piepteni făcuţi din şiruri de ţepi lungi de oţel; după aceea, fâşiile cu firele cele mai lungi şi mai fine se iau cu un cuţit tocit (termenul meşteşugăresc e tăietor), se păturesc şi se aşază într-un soi de cornet, firul este tras cu mîna şi tors cu fusul, de aceea i se spune fir de cornet.
Acest fel de a lucra e adoptat numai de fiinţe blînde şi liniştite ; toreătoarea la cornet are o înfăţişare mai calmă, mai delicată decît cea de la- roată ; torsul la roată se potrivefte făpturilor zvelte şi voinice. Aveam în faţă asemenea caractere diferite lucrând diferit, în aceeaşi încăpere, şi până la urmă nu mai ştiam bine 3a oe să mă uit, la lucru sau la lucrătoare ?
Trebuie însă să recunosc că muntencele, însufleţite de prezenţa unor oaspeţi atît de rari, *m* -arătau foarte prietaa

tenoase şi îndatoritoare. Se bucurau mai ales că întrebam despre toate atîfc de amănunţit şi că le ascultam explicaţiile cu atenţie, desenînd uneltele şi maşinile lor simple şi schiţînd în treacăt, cu delicateţe, o mînă, un braţ, o siluetă elegantă, aşa cum se poate vedea *în* deseiiele alăturate.
Seara, fiecare şi-a arătat lucrul făcut; apoi au aşezat fusele pline în lădiţe speciale şi au pus cu grijă la păstrare întreaga muncă a zilei. Familiaritatea dintre noi crescuse, dar activitatea îşi tvrma cursul; acum venise la rînd depănatul şi mi s-a' arătat, cu şi mai multă voie bună, maşinile şi întrebuinţarea lor, iar eu mi-am notat, cu grijă, toate.
Depănate ar ea are o roată şi un indicator ; la fiecare învîrtitură se ridică un arc, care cade după ce roata a făcut o sută de mvîrtituri. La o mie de ture e gata un scul şi după greutatea lui e. apreciată fineţea firului.
Firul tors la dreapta dă 25 pînă la 30 de sculuri la un pfund, iar cel tors la stînga, dă 60 pînă la 80 şi itneori chiar 90 de sculuri. Circumferinţa depanatoarei e aproximativ de un cot şi trei sferturi, sau ceva mai «mit.
Torcătoarea cea zveltă şi harnică susţinea că ea toarce zilnic la roată 4 sau chiar 5 sculuri, ceea ce înseamnă 5 000 de ture ale depanatoarei, deci 8 000 pînă la 9 000 coţi de fir ; era gata să pună rămăşag şi să ne dovedească, dacă am fi vrut să mai rămînem acolo o zi.
La asta, torcătoarea cea liniştită şi modestă, care torcea din cornet, n-a vrut să se lase mai prejos ; ne~a încredinţat că ea poate scoate dintr-un pfund 120 de sculuri, într-un timp potrivit. :(Torsul din cornet merge mai încet decît cel la roată, dar e şi mai bine plătit; poate că la roată se toarce de două ori mai mult.) Ea tocmai îşi împlinise numărul turelor la depanatoare şi mi-a arătat cum se răsuceşte firul de cîteva ori în jurul sculului şi cum se înnoadă ; apoi a luat sculul,, l-a răsucit trăgînd un capăt prin celălalt şi mi-a arătat astfel, cu o mîndrie naivă, cum arată munca încheiată a unei torcătoare îndemînatice.

Cum nu mai era nimic de văzut şi de notat în această materie, mama fetelor s-a ridicat de la locul ei spunând că, deoarece, tânărul domn doreşte să vadă toate, ea îi va arăta şi ţesutul uscat. Apoi, aşezîndu~se la război, mi-a explicat cu aceeaşi răbdare şi bunăvoie, că la ei acesta era singurul fel de a ţese, potrivit numai pentru stamba grosolană, la care bătătura se pune neumezită şi nu se bate prea tiare ; apoi mi-a arătat şi eîteva bucăţi ţesute astfel; această ţesătură e totdeauna netedă, fără dungi, pătrăţele sau vreun alt desen, şi nu-i mai lată de un cot şi-un sfert
Luna strălucea olar pe cer şi colectorul de fire stărui să mergem mai departe, căci trebuia să respecte zilele şi orele, dacă voia să ajungă pretutindeni la timp ; potecile erau bune şi se vedeau limpede, mai ales cu asemenea făclie de noapte. Noi, din partea noastră, am înveselit despărţirea oferind panglici şi băsmăluţe de mătase, din pachetul destul de mărişor, pe care-l căra' sfîntu' Christoph ; am predat stăpînei casei darurile, ca să le împartă ea celor din familie.
Marţi, 16, dimineaţa
Drumul, pe o noapte nemaipomenit de luminoasă, a fost uşor şi plin de farmec. Am ajuns la un cătun ceva mai măricel, care s-ar fi putut numi chiar sat *i* la oare-care depărtare; pe o colină, se afla o capelă.; locul începea să pară mai populat, mai civilizat. Am trecut pe lîngă îngrădituri care arătau că acolo, deşi nu se aflau grădini, se apărau totuşi fînaţurile cu grijă.
Ne-am oprit într-un loc unde, pe lîngă torsf- oamenii se ocupau, mai serios cu ţesutul.
Călătoria din ajun, care se prelungise pînă noaptea tîrziu, istovise cu totul puterile noastre tinere şi robuste ; colectorul de fire s-a urcat îndată într-un pod cu fîn şi tocmai aveam de gînd să-l urmez, cînd sfîntu' Christoph

foni dădu în grija coşul lui şi ieşi pe uşă afară. Ştiam bunele lui intenţii şi l-am lăsat în pace.
A doua zi dimineaţă însă, s-a strîris toată familia şi le-a interzis cu străşnicie copiilor să iasă pe uşă, căci un urs sau vreo altă dihanie înspăimîntătoare se afla probabil prin împrejurimi ; noaptea se auziseră dinspre capelă gemete şi mîrîieli de se cutremurau stâncile şi casele.din jur. Am fost sfătuiţi ca în drumul nostru lung din ziua aceea să fim cu multă băgare de seamă. Am căutat să-i liniştim pe oamenii aceia de treabă pe cît ne-a fost cu putinţă, lucru ce s-a dovedit a fi destul de greu în pustietatea de acolo.
Colectorul de fire îmi spuse că se va grăbi să-şi termine treburile şi că va veni îndată după aceea să ne ia, căci ne aştepta un drum lung şi greu ; nu mai aveam de coborît în văi, ca pină acum, ci urma să ne căţărăm pe o creasta de munte ce se înălţa în faţa noastră ca o barieră. M-am hotărât să folosesc cît mai bine timpul'şi să mă las iniţiat de către gazdele mele în tainele ţesutului.
Amândoi erau bătrâni, binecuvântaţi la o vârstă înaintată cu doi sau. trei copii ; sentimentele lor religioase şi ideile superstiţioase ce-i stăpâneau se v&deau în tot ce-i înconjura, în faptele şi vorbele lor. Ajunsesem tocmai la Începutul lucrului, la trecerea de la tors la ţesut, şi cum nu găseam nici o altă distracţie, i-am pus să-mi dicteze operaţia întocmai aşa cum se desfăşura în faţa mea.
Prima lucrare, încleiatul firului, se făcuse în ajun.
Firul se fierbea într-un amestec subţire de amidon şi clei de tîmplărie, datorită căruia devenea mai ţeapăn. Dimineaţa, firele erau uscate şi gata să fie depănate, adică înfăşurate[1] pe ţevi cu ajutorul vîrtelniţei. Această muncă uşoară o îndeplinea moşul"şezînd lîngă sobă ; un nepoţel stătea în picioare lîngă dânsul şi părea doritor să învîrte şi el roata. în vremea asta, tatăl, care se pregătea să urzească, aşeza ţevile pe un cadru împărţit prin nişte 'beţe transversale, astfel că acestea ee mişcau liber în

jurul unor sîrme tari aşezate perpendicular, lăsînd firul să circule. Pe unele ţevi firul e mai gros, pe altele mai subţire, toate fiind aşezate într-o ordine anumită, după «un cere modelul, sau mai degrabă dungile ţesăturii. Un instrument, un fel de *scîndurică,* are de ambele părţi nişte găuri prin care se trag firele ; ţesătorul îl ţine în mina lui dreaptă, în timp ce cu stînga prinde firele laolaltă şi le aşază cu o mişcare de dute-vino pe cadru. Cînd dai o 'dată de sus în jos şi apoi *de* jos în sus, înseamnă o bătaie ; numărul bătăilor depinde de grosimea şi lăţimea ţesăturii. Lungimea e sau de 64 de coţi sau numai de 32. La începutul fiecărei bătăi se aşază cu degetele mîinii stingi unul sau două fire sus şi tot atîtea jos ; asta se cheamă *firuţă*; firele încrucişate sînt aşezate pe două cuie în partea de sus a cadrului, pentru ca ţesătorul să poată menţine totdeauna firele în aceeaşi ordine. Cînd urzitul s-a isprăvit, se leagă jos firele încrucişate şi fiecare bătaie se execută cu multă grijă, ea să nu se încurce iţele, apoi se fac la ultima bătaie *semne* cu o soluţie de sulfat de cupru, pentru ca ţesătorul să predea aceeaşi cantitate. în sfîrşit, se scoate totul şi se strînge în formă de scul mare, care se numeşte *urzeală.*

Miercuri, 17

Am pornit la drum ou mult înaintea zorilor şi ne-am bucurat de o lună minunată, care mai zăbovea pe cer. Zorii ce mijeau, apoi soarele ce se înălţa ne-au dezvăluit un ţinut mai populat şi mai bine cultivat. Acolo sus, ca să trecem pîraiele, nu găseam ca să păşim deeît bolovani sau, cîteodată, vreo punte îngustă avînd numai într-o parte o bară de sprijin ; aici se aflau poduri de piatră, peste ape din ce în ce mai late. încetul cu încetul, frumuseţea ordonată se îmbina tot mai mult cu sălbăticia, umplînd de bucurie sufletele drumeţilor.

nr

Din cealaltă parte a muntelui, din altă vale, se apropie de noi un bărbat zvelt, ou plete negre şi cîrlionţate, care strigă de departe, ca unul ce are ochi buni şi glas puternic : Ziua' bună, cumetre Strînge-aţă ! Acesta îl aşteptă să se mai apropie, apoi strigă şi el cu mirare : Mulţumim dumitale, cumetre Drege-toate ! De unde vii ? Ce întîlnire neaşteptată ! Păşind spre noi, omul îi răspunse : De două luni tot bat munţii dimprejur ca să le dreg oamenilor uneltele, să le tocmesc războaiele, ca să mai poată lucra iarăşi o bucata de vreme.
Atunci colectorul se întoarse spre mine : Deoarece, dumneata, domnişorule, vădeşti atîta dragoste şi plăcere faţă de munca noastră şi te interesezi atîta de ea, omul ăsta pică tocmai la timp, aşa cum ţi-am dorit eu zilele astea, în sinea mea. Te va lămuri mai bine. decît fetele, cu toată bunăvoinţa lor ; e mare meşter în meseria lui şi se pricepe la toate cîte ţin de torcătorie, ţesătorie şi celelalte asemănătoare, explicînd, întocmind, întreţinînd şi dregînd orice lucru de care e nevoie, ori îl doreşte cineva.
Am stat de vorbă cu el şi am găsit că-i un om foarte isteţ, chiar instruit într-un anume sens, cunoscîndu-şi meseria perfect, aşa că am repetat cu dînsul ceea ce învăţasem pînă atunci, rugîndu-l să-mi limpezească unele îndoieli ; i-am spuis ce aflasem în ajun în legătură cu principiile ţesutului. Atunci el a exclamat cu bucurie : Văd că am ajuns tocmai la timp ca să dau unui domn atît de respectabil şi de 'Cumsecade toate lămuririle despre cea mai veche şi mai. nobilă artă care, de fapt, l-a făcut pe om să se deosebească de dobitoace. Astăzi vom ajunge la nişte oameni de treabă şi pricepuţi şi, uite, sa nu-mi mai spui meşter Drege-toate daca n-ai să pricepi îndată meşteşugul ăsta tot aşa de bine ca şi mine.
I-am mulţumit din toată inima şi am urmat să vorbim despre tot felul de lucruri; după câteva popasuri şi după ce am gustat ceva, am ajuns la un grup de case, aşezate,

ce-î drept, ş| ele, Qftre mai sus, care ;mai jos, însă ou mult •mai bine construite, Omul.nostru ne-a .îndreptat la cea mai arătoasă dintre acestea. A intrat. întîi colectorul de fire cu sfîntu' Chr'istpph şi cit mine, aşa. cura. ne Imţele-' sesero şi abia pe urmă, după primele saluturi şi cîteva .glume, a urmat şi meşterul, -stârnind, vădit, mare bucurie tuturor. Tatei], mama, fetele , şi. copiii s-au adunat în. junii lui ; o fată frumoasă, care stătea la război, rămase in. aer cu suveica pe care tocmai voia s-o treacă prin jrzeală ; se opri din lucru, se ridică şi ea, încet şi sfioasă, şi ■veni. să-i întindă mina. Cei' doi, cumătrul Stringe-aţă şi meşterul Drege-toate, îşi reluară, glumind şi istorisind» vechiul lor drept de prieteni ai casei ; după ce au petrecut aşa o bucată de vreme, vrednicul meşter s-a întors spre mine spunîmdu-mi ; Dragă 'domnule, cu toată bucuria pricinuită de revederea prietenilor[1] noştri, nu se cade sâ vă dăm uitării ; cu ei mai pot flecari zile întregi, dar dumnea-voastră trebuie să plecaţi mîine ; de aceea eti zic .să vă arătăm tainele meşteşugului nostru. Scrobitul şi răsucitul îe cunoaşteţi, să vă arătăm şi; restul ; fetele au să fie ■bune să m-ajute. Văd că la războiul ăsta tocmai se .înfăşură urzeala. De treaba asta se apucase fata mai mică, de care 'ne-am apropiat. Cea mare se aşeză din'nou la'războiul ei şi-'ş'i reluă tăcută şi -zimbitoare lucrul, în ritm vioi.
M-am uitat cu. băgare de seamă la *înfăşurare.* Aceasta. se .face .trecând rînd perind firele urzelii, în ordine; printre dinţii unui *pieptene* mare, de lăţimea sulului, pe tare trebuie să se înfăşoare ; sulul e prevăzut cu o crestătură pe. care se sprijină un beţişor rotund, trecut, prin capătul, urzelii. Un băieţel sau. o fetiţă stă. sub război şi ţine urzeala bine întinsă, în timp ce ţesătoarea învîrte repede sulul cu ajutorul unei" pîrghii, ■ băgînd mereu de seamă ca toate firele să vină în ordine. Cînd înfăşurarea s-a terminat se trec prin *nap vergelele,* adică un beţişor rotund şi alte două plate, ca să se ţină tare ; apoi începe legatul.

§ — Anii. de drumeţie ai Iui *Wilheim* Meîster, voi, H.'

De la ţesutul dinainte, mai rămăsese pe cel de-ăî I
doilea sul cam un sfert de cot de pînză, cu fire lungi cam de trei sferturi de cot ; de ele, ţesătoarea a legat cu grijă, unul după altul, firele noii urzeli şi, cînd a isprăvit, le-a tras pe toate deodată, aşa fel ca firele~noi să ajungă pînă la sulul gol din faţă. Se înnoadă firele rupte, băteala e depănată pe ţevi mici ca să intre^în suveică şi se trece 'la ultima .pregătire înainte de ţesut, anume netezitul.

Pe toată lungimea războiului, se umezeşte bine urzeala cu nişte perii muiate mereu într-im clei subţire preparat din piele de mănuşi ; apoi se trag îndărăt vergelele care fineau urzeala, aşezînd cu grijă toate firele la locul lor, şi se face vînt deasupra cu o pană de gîseă legată de-un băţ, pînă ce se usucă ; acum se -poate începe ţesutul şi merge înainte pînă ce e nevoie iarăşi de netezit.

Netezitul şi vînturatul e lăsat" de obicei pe seama copiilor atraşi de meseria ţesutului ; dar în seri de iarnă, dacă n-au altă treabă, vreun, frate sau vreun drăguţ al ţesătoarei îi face acest serviciu, sau măcar îi deapănă băteala pe ţevile mici pentru suveică.

Muselina fină e ţesută umedă ; asta înseamnă că finii bătelii e vîrît în apă cleioasă, depănat încă ud pe bobine şi imediat lucrat ; prin aceasta- ţesătura iese mai netedă şi arată mai strălucitoare.

Joi, 18

Găsesc că aceste mici ateliere de ţesătorie au în ele ceva activ, plin de viaţă, intim şi paşnic. Mai multe războaie erau în mişcare ; alături sfîrîiau roţile de tors şi vârtel-niţele, iar lîngă sobă bătrînii stăteau la taifas cu vecinii sau cunoscuţii veniţi în vizită. Din cînd în cînd se auzeau şi cîntece, de cele mai multe ori psalmi pe patru voci al lui Ambrosius Lobwasser \ mai rareori cîntece lumeşti ; apoi

[1] Ambrosius Lebwasser a adaptat în 1573 pentru psalmii săi versificaţi melodiile religioase ale francezului Goudinel.

mai răsuna şi rîsul voios al vreunei fete, cînd vărul Jacob spunea cîte o glumă cu haz.
O ţesătoare. îndemînati'Că şi, în acelaşi timp, harnică, poate să facă într--o săptămînă, dacă i se dă ajutor, o bucată de muselină obişnuită de 32 de coţi ; dar asta e rar şi, dacă mai punem la .socoteală şi treburile casnice, asemenea muncă, cere 14 zile.
-Frumuseţea ţesutului depinde de mersul regulat al războiului, de bălaia regulată a spatei, ca şi de faptul dacă urzeala e umedă sau uscată. La acestea mai contribuie, şi *păsuirea* puternică, dar egală a urzelii ; de aceea, femeia care ţese stambă mai fină atîrnă un pietroi greu de cuiul sulului din faţă. Dacă ţesătura e întinsă foarte, tare în timpul lucrului, la 64 de coţi ea sporeşte cam cu un cot şi jumătate, iar la 32 de coţi, cam cu trei sferturi de cot. Aceasta diferenţă se plăteşte ţesătoarei în plus sau îi rămîne ca să-şi facă din ea basmale, şorţuri şi altele.
în noaptea cu lună, care răspîndea o lumină clară şi dulce cum numai la munte se poate vedea, toţi ai casei împreună cu oaspeţii stăteau în faţa uşii vorbind cu însufleţire ; numai Lenardo era cufundat în gînduri. Chiar în toiul activităţii, pe cînd se interesa de aspectele diferite ale acestui meşteşug, şi-a reamintit de scrisoarea pe care Wilhelm i-o scrisese ca să-l liniştească. Cuvintele pe care le citise şi le recitise, rîndurile pe care le privise de atîtea ori, îi apăruseră iar înaintea ochilor. Şi aşa cum o melodie îndrăgită răsună pe neaşteptate în auz, tot astfel în adîncuî sufletului său revenea acea comunicare delicată :
O gospodărie întemeiată pe evlavie, însufleţită şi întreţinută cu sîrguinţă şi ordine ; nici prea mică, nici prea mare, iar îndatoririle sînt pe măsura capacităţilor şi & puterilor. In jurul ei se grupează meşteşugari, în accepţie originară cea mai pură a cuvîntului ; aici se vădeşte o activitate limitată dar influentă, prevăzătoare, modestă, inocentă şi harnică.

Dai* acum amintirea mai mult ii aţi ţa decît îl liniştea pe Lenardo. Desenerea aceasta generală şi laconică se'potriveşte cu tot ceea ce ,mă înconjură aici, îşi spunea"el/ Nu-i şi aici pace, evlavie, activitate neîntreruptă *1* Nu văd-însă.; limpede o influ-enţă la distanţă. Poate Că Nahodina- însufieţeste un. cere asemănător acestuia, dar unul mai larg,, mai bun ; poate oă-i mulţumită, ca şi oamenii aceştia de aici, poate că-i şi mai mulţumită decit ei şi priveşte în Jur eu mai multă seninătate şi siguranţă,

'Apoi atenţia i-a fost atrasă de convorbirea;celorlalţi[1], devenită mai 'însufleţită şi mai zgomotoasă : ascultând despre ce■ era vorfba, îi apăru.ciar în-'minte o idee.care II urmărea de mai multe ceasuri... ■ Nu s-ar putea' .oare ca omul acesta, care bate drumurile, reparând cu. îndemânare Unelte şi războaie' de ţesut, să devină cel ■ mal"folositor membru *aii* asociaţiei noastre *t* Cumpănea în gîM toate - calităţile pe care le remarcase la acest lucrător priceput Îndreptă ■ discuţia pe acest făgaş, întrebînd, oarecum îa glumă, dar-'într-un'fel cu atît mai firesc, dacă meşterul a-ar vrea să intre-i Inti-o :.asociaţiei'iimportanta şi să-emigreze peste ocean.

Omul mărturisi pe acelaşi ton glumeţ că .met nu se -girideşie, că-i merge bine aici şi aşteaptă să.-i meargă şi mai bine, că-i născut în ţinutul- acela şi -s~a obişnuit cu el, că "toată lumea îl cunoaşte şi-. pretutindeni *e* primit cu încrede .re. De altfel, în-văile acelea, nu bintuie .dorul de emigrare, oamenii nu.se tem de nici-un, necaz,, iar muntele, dac'ă te-a prins o dată, te ţine bine., . .

Tocmai de aceea mă mir, spuse -coiectar-ul.de. .fire, de ■zvonul că doamna Suzana.se mărită cu asociatul .ei,,.-îşi. vinde proprieăţile şi pleacă peste.ocean cu bănuţi .frumoşi: Intre bînd, Lenardo află că e .vorba de-o .văduvă ţînără, care făcea, -comerţ cu produsele de pe munte în condiţii foarte bune, lucru de care şe va putea convinge şi el iŞţngur a.doua zi,.'căci după cum era hotărât, trebuia să ajungă lă ea di&-'de~&iminea.ţă Am auzit prxmenlridu-se

de, multe ori de doamna Qu^aiia., zise Lepardo , se Sipttfie
că dă viaţă, văii acesteia şi face mult bine, dar piuă acum
n-am. avut prilej să întreb mai pe îndelete despr'e dînsa..
Să mergem mai bine la, culcare, spu.se colectorul cfe i:uv,
ca să folosim, din'zjdrî ziua, de rnii'ne care arată să fie senină'.
Manuscrisul se termaha aici şi cind Wîiheim cerii uj>
marea, află că în momentul acela nu mai era în. mîinile
prietenilor lui. I s-a spus că fusese trimis Makariei care,
cu înţelepciunea şi dragostea ei, trebuia să aplaneze unele
încurcături ce erau menţionate acolo şi să rezolve nişte
complicaţii grave. Prietenul .nostru trebui, să se resemneze
şi să aştepte seara, cînd avea să se. distreze cu discuţii
vesele, în.tovărăşie plăcută, .

CAPITOLUL AL, ŞASELEA

o boltă de viţă de
Seara, pe cînd prietenii stăteau, su'l
unde priveliştea se întindea de-jur împrejur; pînă departe,
apăra în prag un personaj cu o statură impozantă ; Wil-
helm recunoscu' imediat pe bărbierul din' dimineaţa aceea,,
La înclinarea lui adîncă- şi mută, Lenardo răspunse :: Ca
totdeauna, vii la timp potrivit ; cred că n-ai să refuzi să
ne distrezi cu talentele dumitale, Apoi, întoreîndu-se spre
Wîlhelm, continuă ; Am. să-ţi povestesc cîte ceva despre
asociaţia noastră, în'care mă pot lăuda că sînt •elementul
de coeziune. Astfel, nimeni nu intră în cercul nostru, decit
dacă dovedeşte că are un talent cu care poate îi de folos
sau procura o plăcere oricărei societăţi,, Omul acesta este
un chirurg îndrăzneţ care, în cazuri grele, cînd, se cere
hotărîre şi forţă fizică, stă cu vrednicie alături, de riiaestr'ul

său. Cît priveşte arta bărbieritului, poţi să-i dai dumneata însuţi un brevet. De aceea, pentru noi el e tot atît de necesar, pe cît de binevenit. Dar, deoarece profesiunea aceasta e întovărăşită de obicei de o flecăreală nesfîrşită şi obositoare, el şi-a impus pentru propria-i educaţie o condiţie ; e ştiut că oricine vrea să trăiască printre noi trebuie să suporte o limitare într-un anumit domeniu, deşi în celelalte i se dă cea mai deplină libertate. Deci, el şi-a interzis să vorbească atît timp cît n-are de exprimat decît ceva obişnuit sau lipsit de importanţă. De aici însă s-a dezvoltat în el un alt talent oratoric, care urmăreşte intenţionat un efect estetic şi pedagogic, vreau să spun darul de povestitor.

Viaţa lui e plină de peripeţii'ciudate, pe care altădată le risipea pălăvrăgind cînd era timpul mai nepotrivit ; acum, însă, fiind obligat să tacă, el şi le repetă în gînd şi le pune în ordine. La aceasta se adaugă şi imaginaţia, care împrumută viaţă şi mişcare faptelor întîmplate. E meşter iscusit în a spune basme pline de adevăr şi istorii fantastice, cu care ne prilejuieşte ceasuri pline de încîntare, atunci cînd îi dezleg limba, cum fac acum. Totodată vreau să-l laud, că de cînd îl cunosc nu s-a repetat niciodată. Nădăjduiesc că şi de data asta,- de dragul şi în cinstea scumpului nostru prieten, va fi la înălţime.

Chipul lui Manta-roşie se lumină de o voie bună plină de duh. Fără a mai zăbovi îşi începu povestirea.

NOUA MELUSINĂ[1]

Preaonoraţilor domni, deoarece ştiu că nu vă plac discursurile preliminare şi introducerile, vreau să vă asigur fără multe vorbe că de data aceasta nădăjduiesc s-o scot bine la capăt. Pînă acum am povestit destul de multe is-

[1] Zînă din legendele şi romanele cavalereşti franceze, preluată de romanele şi cărţile populare germane.

torii adevărate, spre marea şi deplina mulţumire a tuturor. ; dar azi trebuie să spun că am de istorisit una care depăşeşte cu mult pe cele de pînă acum şi care, deşi sînt ani de cînd mi s-a întîmplat, mâ tulbură încă de cile ori imi amintesc de ea, ba chiar mă face aproape să nădăjduiesc într-un alt #eznodămînt. Cu greu s-ar putea găsi o rioveste asemănătoare.
înainte de toate trebuie să vă mărturisesc că nu mi-am întocmit totdeauna viaţa aşa fel ca să fiu sigur de viitor, sau măcar de ziua de mîine. în tinereţe n-am ştiut de loc să mă chivernisesc şi m-am aflat adesea în felurite încurcături. Intr-o zi am hotărit să întreprind' o călătorie, ce trebuia să-mi aducă un bun cîştig ; dar. îmi croisem un plan prea,măreţ, aşa că după ce am pornit.în caleaşca şi am continuat cu diligenta o bucată de vreme, pînă la urmă, m-am văzut silit să-mi sfîrşesc drumul mergînd pe jos.
Cum eram un băiat vesel, îmi făcusem obiceiul ca, de. îndată ce ajungem la un han, s-o caut pe hangiţă sau pe bucătăreasă şi să le cîştig bunăvoinţa cu linguşiri ; în felul acesta, izbuteam de cele mai multe ori. să cheltuiesc mai puţin.
Intr-o seară, ajungînd la hanul poştei dintr-un mic orăşel, tocmai mă pregăteam să-mi încerc norocul precum v-am spus ; deodată se opreşte drept în spatele meu o trăsură frumoasă cu două locuri, trasă de patru cai ; mă întorc şi văd în ea o doamnă singură, fără cameristă, fără servitor. Mă reped îndată să-i deschid portiera şi s-o întreb dacă pot să-i fiu de folos cu ceva. Cînd a coborît din trăsură, am văzut că avea o statură frumoasă, dar faţa ei plăcută, dacă o priveai cu luare-amînte, arăta o urmă uşoară de tristeţe. Am întrebat-o din nou dacă-i pot fi cumva de folos. O, da ! zise dînsa, dacă ai vrea să iei cu grijă caseta asta din trăsură şi s-o duci sus ; dar te rog

foarte 'mult s-o ţii foarte drept şi să n-o .datini - sau s-o sgîiţîi cumva. Am luat caseta cu. multă băgare de seamă ; ea a' închis portiera şi, după ce am urcat amindoi scările, a spus slugilor că voia să rnîie peste noapte acolo.

Ne- aflam singuri în cameră ; doamna rn~a rugat să aşez caseta pe o masă rezemată de perete ,şîf cînd am observat după unele mişcări că ar dori să răniină singură, mi-am luat rămas bun, sărutîndu-i nuna respectuos, dar. înfocat,.

Comandă, te rog, cina pentru noi doi, îmi spuse ea atunci. Vă puteţi uşor închipui cu cîtă plăcere i-am îndeplinit porunca ; acum., în înfumurarea mea, abia de mă mat uitam peste umăr la hangiţă şi la slugi. Aşteptam cu nerăbdare .clipa ce trebuia să mă readucă în preajma, ei, Cînd-masa a fost servită, ne-am aşezat unul în faţa celuilalt ;• de multă vreme nu mai avusesem parte de o mîncare atît de bună şi de o privelişte atît de încîntătoare ; ba mi s6 părea că necunoscuta, cu fiecare clipă, se făcea tot mai frumoasă.

Conversaţia ei era plăcuta, dar evita tot ce avea legătură cu simpatia sau dragostea. După masă[1] am şovăit, căutînd tot felul de şiretlicuri cu. ajutorul■ cărora să mă. apropii de ea, în zadar Insă ; mă ţinea la distanţă cu un fel de demnitate care-mi impunea, şi, împotriva dorinţei mele, a trebuit să mă despart de dînsa destul de devreme, După o noapte de nesomn şî visuri neliniştite, m-am sculat dis-de-dimineaţă şi m-am interesat dacă a dat ordin să fie înhămaţi caii ; mi s-'a răspuns că nu. M-am dus . atunci în grădină şi, văzînd-o că stă îmbrăcată la fereastră, am zburat sus la ea.- Cînd mi-a ieşit înainte, atît de frumoasă, mai frumoasă ca în ajun, s-a trezit deodată în mine dorinţa, şiretenia, şi îndrăzneala ; m-am repezit spre ea. şi am. cuprins-o în braţe strigînd ; Fiinţă angelică, irezistibilă, iartă-mă, dar nu mă pot împotrivi ! Ea s-a desprins din braţele mele cu o îndemînare de necrezut şi n-am putut, s-o sărut măcar o dată pe obraz.

m

Slăpî.neşte-ţi asemenea izbucniri de patimă subita, îmi.
spuse,'dacă nu vrei să pierzi în chip uşuratic, o-fericire
care-ţi stă foarte aproape, dar pe care n-o vei putea do-
bîndi decil după ce vei trece prin unele încercări.
Cere-mi ce" vrei, îngere ! am strigat, dar nu mă 'îm-
pinge la disperare.
Ea replică zîmbind : Dacă vrei să intri în slujba mea,
atunci ascultă care sînl condiţiile. Ano venit aici ca să~mi
vizitez o prietenă la care am de gînd să rămîn cîteva zile ;
doresc însă ca în vremea aceasta trăsura mea şi caseta'să
fie duse mai departe. Vrei să iei,asta asupra dumitale ?
Nu ai nimic de făcut decît să aşezi cu grijă caseta' In-trĂ-r-
sură şi tot aşa s-o scoţi cu grijă ; în trăsură, să stai.alătun.
de ea şi să fii mereu cu băgare de seamă. Ginta ajungi la
un han, s-o aşezi pe-o masă, într-o cameră separată, .în
care'nu trebuie să locuieşti, nici să dormi. Vei încuia .de
fiecare dată camera, cu. cheia asta, care încuie şi descuie
orice broască'şi are însuşirea că nimeni altui nu-i în stare'
să deschidă uşa.pe-a;fost încuiată ,cu ea.. .,
' Am. privit-o cuprins :de: .o simţire ciudată şi i-am tăgă-
duit să fac orice, dacă puteam spera că o voi revedea.cu.:-
rînd şi dacă voia să-mi pecetluiască această speranţă eu
un sărut. Ea mi-a îndeplinit dorinţa şi din acea: clipă i-ara
devenit rob. Acum dă ordin să înhame, îmi zise.-ea. An%
discutat despre, drumul "pe care trebuia să. merg şi.despre
locurile unde trebuia să ..mă opresc şi. s-o. aştept. La. sfîrşit,
mî-a pus ,o pungă cu galbeni în mînă, iar eu mi-am./pus,
buzele pe? mîinile ei. Părea foarte mişcată ia despărţire,,
cît despre mine nu-mai. ştiam nici ce fac, nicice-ar trebui
După ce-ăm dai poruncile cuvenite în ce priveşte tră-
sura, m-am întors şi am găsit odaia închisă. Am încercat
îndată cheia miraculoasă care şi-a trecut perfect proba.
Uşă s-a deschis, dar înăuntru nu mai" era nimeni ; numai-
caseta se afla pe masă, acolo unde o aşezasem eu.
ti'!

Trăsura a tras la scară ; am coborît cu grijă caseta şi am pus-o lîngă mine. Hangiţa m-a întrebat : Dar doamna unde-i ? Un copil i-a răspuns : A plecat în oraş. Mi-am luat rămas bun şi am pornit în triumf, eu, care cu o seară înainte ajunsesem acolo cu ghetele prăfuite. Vă puteţi uşor închipui că n-aveam altă îndeletnicire decît să mă gindesc in fel şi chip la această întîmplare, să-mi număr banii, să fac tot felul de presupuneri şi să mă uit din cînd în cînd la casetă. Am ţinut drumul drept înainte, am trecut de cîteva staţii de poştă, fără să cobor, şi nu m-ăm oprit decît cînd am ajuns într-un oraş mai important, pe care mi-l numise dînsa. I-am îndeplinit toate poruncile cu grijă ; am aşezat într-o cameră deosebită caseta, cu cîteva luminări neaprinse alături, tot după cum hotărîse slăpîna, şi am închis uşa cu cheia. Apoi m-am instalat în camera mea, avînd grijă să-mi fie şi mie bine.
Mi-am petrecut o bucată de vreme gîndindu-mă la 'frumoasa doamnă, însă curînd -am început să mă plictisesc. Nu eram obişnuit să trăiesc fără tovărăşie ; însă aşa ceva am găsit uşor şi după placul meu, pe la birturi şi în localuri publice. Dar cu acest prilej au început să se topească banii şi au dispărut chiar cu totul din pungă într-o seară cînd, imprudent, m-am lăsat tîrît la un joc pătimaş de cărţi. M-am întors in cameră scos din fire. Lipsit de bani, aşteptîndu-mă la o notă de plată foarte pipărată, datorită înfăţişării mele de om bogat, neştiind dacă şi cînd se va arăta iar frumoasa mea, mă găseam în cea mai cumplită încurcătură. Oftam îndoit după dînsa, încredinţat că nu voi mai putea trăi fără ea şi fără banii ei.
După cina care nu-mi plăcuse deloc, pentru că de data asta fusesem silit să mănînc singur, am început să mă învîrtesc tulburat prin cameră, să vorbesc cu mine însumi, să-mi fac mustrări ; mă trînteam la pămînt, îmi smulgeam părul, într-un cuvînt m-am purtat într-un fel cu totul ne-' stăpînit. Deodată aud în camera încuiată de alături o mişcare uşoară şi, îndată după aceea, nişte bătăi în uşa zä-

vorîtă. Mă silesc să-mi vin în fire, iau iute cheia, dar canaturile se deschid de la sine şi la pîlpîirea celor două luminări aprinse o văd pe frumoasa mea ieşindu-mi înainte. Mă arunc la picioarele ei, îi sărut veşmîntul, mîinile, ea mă ridică de jos, eu nu îndrăznesc s-o îmbrăţişez, nici măcar s-o. privesc ; totuşi îi mărturisesc sincer şi ruşinat. greşeala în care-am căzut. — Poţi fi iertat, zise ea, numai că, din păcate, cu asta ai amînat fericirea dumitale şi a mea. Iar trebuie să porneşti în lume o bucată de vreme, pînă să ne putem revedea. Iată ai aici iarăşi nişte aur care îţi va ajunge dacă vei fi mai chibzuit. Dacă de data asta vinul şi jocul de noroc te-au dus la asemenea necaz, de acum înainte să te păzeşti de vin şi de femei ; să nădăjduim că ne vom revedea curînd.

S-a întors repede în cameră şi canaturile s-au închis ; am bătut la uşă, m-am rugat, dar n-am mai auzit nimic. Cînd, in dimineaţa următoare, am cerut socoteala, chelnerul mi-a spus zîmbind : Acum ştim şi noi de ce vă încuiaţi uşile atît de iscusit şi misterios, că nu le putem deschide cu nici, un şperaclu. Bănuiam că aveţi bănet şi lucruri de preţ, dar am văzut comoara zburînd pe scară şi ni s-a părut că merită într-adevăr să fie bine păzită.

N-am răspuns nimic, i-am achitat nota şi, luîndu-mi caseta m-am urcat în trăsură. Am pornit iar în lume, hotărît ca pe viitor să ţin seama de sfaturile misterioasei mele prietene. Totuşi cum am' ajuns iarăşi într-un oraş mare, am şi făcut cunoştinţă cu nişte femei foarte simpatice, de care n-am putut scăpa cu nici un chip. Se părea că voiau să mă pună la plată grea pentru amabilităţile lor căci, deşi mă ţineau mereu la distanţa, mă duceau dintr-o cheltuială în alta şi deoarece căutam să le fac plăcere, nu' m-am mai gîndit nici de data asta la bani, ci plăteam şi risipeam mai departe, aşa cum mi se mai întîmplase. Cît de mare mi-a fost însă uimirea şi satisfacţia, cînd am observat, după cîteva săptămîni, că punga nu numai câ nu scăzuse, dar era tot atît de rotofeie şi bucşită ca la ni

cepul. Am vrut să mă încredinţez: de aceasta .însuşire frumoasă, aşa că m-am apucat iar s-o duc înţr-o petrecere. eu societatea mea, ca .şi .înainte. N-au lipsit călătorii . ţară, plimbări pe apă, dansuri, cântece şi alte distracţii. Nu era însă nevoie de prea mare atenţie, ea 'să-mi dau seama, că punga se micşora cu adevărat, ca şi cum prin numărătoarea mea nesăbuită am păgubit-o de însuşirea ei miraculoasă. Dar viaţa. mea de petreceri mergea înainte ; nu mă: mai puteam opri şi curînd. am dat de fundul 'pungii... îmi blestemam starea în care ajunsesem, îmi ocăram prietena care mă împinsese astfel în ispită, o ţineam de rău că nu se mai arată, îmi spuneam, în necazul .meu, 'că eram eliberat de orice obligaţie faţă de ea ; aşa că m-am hotarît să deschid caseta, să văd dacă nu găsesc acolo ceva care să mă scoată din încurcătură. Căci, deşi nu.era atîtide grea'ea să conţină bani, putea să. fie în ea giuvaere şi mi-ar fi fost şi acestea de mare folos. Eram pe cale să-mi îndeplinesc planul, .totuşi am amînat pînă la. vremea nopţii,,'ca să nu fiu stingherit şi m-am. grăbit.să;mă duc la.un banchet, unde tocmai fusesem poftit. Acolo lucrurile mergeau iarăşi grozav, erau eu toţii foarte aprinşi de -viri şi de fanfare, dar la desert am avut o surpriză neplăcută fostul prieten ai iubitei, mele a intrat pe neaşteptate, sosind dintr-o călătorie şi s-a aşezat alături de ea, încercînd. fără multă vorbă să-şi valorifice vechile drepturi. De aici s-a iscat supărare,, ceartă şi bătaie. Am scos armele din teacă şi am fost adus acasă cu. mai multe răni, pe jumătate mort. Chirurgul ro-a pansat şi. m-a părăsit ; era noaptea tîi> ziu ; îngrijitorul meu. dormea ; uşa camerei, alăturate s-a deschis, prietena mea misterioasă a păşit înăuntru şi s-a aşezat lingă patul meu. M-a întrebat cum mă simt ;. nu i-am răspuns nimic, căci eram sleit de puteri şi supărat. Ea' a continuat să-mi vorbească afectuos şi mi-a frecat timpi ele cu un balsam, după care m-am simţit deodată înzdrăvenit, atît de inzdrăvenit ca să mă pot înfuria şi s-o cert. Cu violenţă am aruncat toată vina nefericirii mele

asupra ei, asupra .patimii ce mi-a insuflat, asupra apariţiilor
şi dispariţiilor sale, asupra plictiselii, a dorului care muL
raăcina. Mă mfierbîntarri din ce in ce mai mult, ca şi cum
aş fi fost cuprins de febră,. şi' la urmă i-am'jurat că dacă
nu. vrea să fie a mea, să-mi aparţină şi să se unească cu
mine,, atunci nu mai vreau să trăiesc ; i-am cerut un răs-
puns'limpede. Deoarece ea şovăia şi îritîrzia să se explice,
mi-am ieşit din fire, am smuls bandajele, de .pe răni, cu
itatenţia hotărită de a-mi pierde tot sîngele, Dar ce uimit
am fost cînd mi-am văzut toate rănile vindecate, trupul
neatins şi strălucitor de sănătate, iar pe ea în braţele mele,
Eram perechea cea mai fericită din lume, Ne ceream
iertare unui altuia fără să ştim nici noi bine de ce. Mi-a
făgăduit apoi că va călători mai departe cu mine ; curînd
stăteam unul lingă altui in trăsură, cu caseta pe bancheta
din faţa noastră. Nu-i pomenisem niciodată de ea ;, nici
acum nu-mi trecea prin gînd să-i vorbesc,' deşi caseta se
afla in faţa ochilor noştri şi, priirlr-un fel de înţelegere
tacită., îi purtam fiecare de grijă, după cum era nevoie ,
numai-'că tot" eu "o scoteam şi o aşezam ja.r în Irăsu'ră ;şi
mă oeupam; de'încuiatul uşilor, ca şi înainte,
Atil timp cît s-a mai găsit ceva în pungă, am continuat
să plătesc eu ; dar cînd banii au început să fie pe .sfîrşiţe»
i-am atras'luarea-amînte. La asta e uşor de găsit leac, zise
ea, arătîndu-mi sus, de o parte şi de alta a trăsurii, două
buzunăraşe, pe care le văzusem de mult, dar nu le folosi-
sem. Le-a desfăcut şi a scos din unul citeva monede de
aiii' şi din celălalt cîteva monede de argint, arătîndu-mi
astfel că putem să cheltuim mai departe după plac,
.Aşa am călătorit din oraş în oraş, din ţinut în ţinut,
plini de voie bună şi cînd eram numai noi,, şi' cînd eram cu
alţii. Nu mi-a'trecut prin minte că ar putea iar să mă lase
singur, cu atît mai mult cu cît observasem, de o bucată de
'vreme,,, că aştepta uri copil, fapt care ne sporea bucuria
şi dragostea.' Dar, din nefericire, într-o dimineaţă n-am
mai găsit-o; şi cum mi-eca urît să'rămîri .pe loc fără ea, am

pornit iar la drum cu caseta ; am pus la încercare puterea celor două buzunăraşe şi ra-am bucurat că şi-o păstraseră neştirbită.

Călătoria se desfăşura fără nici un necaz ; dar dacă pînă atunci nu mă gindisem prea mult la aventura mea, aşteptînd ca această miraculoasă întîmplare să se termine într-un fel firesc, totuşi s-a ivit ceva, un fapt care m-a umplut de uimire, îngrijorare, ba chiar de spaimă. Deoarece nu puteam.sta într-un loc şi eram deprins să călătoresc ziua şi noaptea, adesea mergeam pe întuneric şi dacă se întîmpla să mi se stingă felinarele, rămîneam uneori cufundat în beznă. într-o asemenea noapte întunecoasă am adormit şi, cînd m-am deşteptat, am văzut o licărire de lumină pe acoperişul trăsurii. Privind cu luare-aminte, mi-am dat seama că ieşea din caseta care părea a avea o crăpătură, pricinuită, probabil, de vremea caldă şi uscată-a începutului de vară. M-am gîndit iarăşi la giuvaeruri şi presupunînd că în casetă se afla un rubin, am vrut să mă încredinţez de acest lucru. M-am sucit şi m-am răsucit cît am putut şi am izbutit să mă uit cu un ochi prin crăpătură. Dar cît de mare mi-a fost uimirea cînd am văzut o cameră bine luminată cu luminări, mobilată cu mult gust, ba chiar luxos ; parcă priveam în sala unui palat, prin lucarna unei bolţi ! Qe e drept, nu puteam vedea decît o parte a încăperii, dar asta mă ajuta să-mi închipui şi restul. Se părea că arde un foc într-un cămin, lîngă care. se afla un fotoliu. Mi-am ţinut răsuflarea şi am continuat să privesc. Din partea cealaltă a sălii a apărut o doamnă cu o carte în mîini şi am recunoscut-o îndată pe soţia mea, deşi chipul îi era redus la cele mai mici proporţii. Frumoasa se aşeză în fotoliul de lîngă cămin ca să citească şi clăti tăciunii mai bine, cu cel mai nostim vătrai din lume ; cu acest prilej am observat limpede că acea fiinţă minusculă şi adorabilă aştepta de asemenea un copil. Curînd am fost obligat să-mi schimb întrucîtva poziţia incomodă în care mă aflam, dar cînd am vrut să mă uit din

şi priveam într-o beznă pustie.
nou şi să mă conving că n-a fost un vis, lumina dispăruse
E lesne de înţeles cît de uimit şi de speriat am fost.
Mi-am făcut fel de fel de gînduri despre această descoperire şi de fapt nu ştiam ce să cred. Apoi am adormit şi, cînd m-am trezit, mi-am închipuit că visasem numai ; totuşi parcă mă simţeam ceva mai înstrăinat faţă de iubita mea şi, purtînd caseta cu mai multă grijă decît oricînd, nu ştiam dacă trebuie să doresc sau să mă tem de reapariţia ei în mărime naturală..
După cîtva timp, într-o seară, ea s-a întors într-adevăr, îmbrăcată în alb şi, deoarece în cameră tocmai începuse să se întunece, mi s-a părut mai înaltă ca de obicei ; atunci mi-am adus aminte că, după cum auzisem, toţi cei din neamul ondinelor şi spiriduşilor îşi sporesc simţitor înălţimea la căderea nopţii. A zburat ca de obicei în braţele mele, dar n-o puteam strînge cu bucurie sinceră la piept căci eram tulburat.
Iubitul meu, exclamă ea, simt prea bine, după felul în care mă primeşti, ceea ce, din nefericire, am şi aflat ! M~ai văzut în acest răstimp ; acum ştii starea în care mă aflu în anumite epoci ; prin asta, fericirea ta şi a mea e zdruncinată, ba e gata să fie nimicită cu desăvîrşire. Trebuie să te părăsesc şi nu ştiu dacă te voi mai vedea cîndva.
Prezenţa ei, drăgălăşia cu care-mi vorbea au şters de îndată aproape orice amintire a acelei înfăţişări, care şi pînă atunci îmi plutise în faţa ochilor numai ca un vis. Am * strîns-o în braţe cu patimă, încredinţînd-o de dragostea mea şi, asigurînd-o că nu sînt vinovat, i-am istorisit cum am descoperit totul din întîmplare, într-un cuvînt am făcut tot ce se putea, încît părea că s-a liniştit şi acum încerca, la rîndul ei, să* mă liniştească pe mine.
Gîndeşte-te, îmi spuse ea, dacă această descoperire n-a dăunat dragostei tale, dacă poţi uita că mă aflu lîngă tine sub două înfăţişări diferite, dacă micşorarea fiinţei mele nu-ţi micşorează şi dragostea faţă de mine.

Mă uitam la ea ; era, mai frumoasă ca Oricînd şi-mi, spuneam, în, sinea mea : E oare atît de mare nenorocire să ai, o soţie care, din cînd. în cînd, se face pitii că încît poţi s-o duci într-o casetă ? N-ar fi cu mult- mai rău dacă ai." deveni, uriaşă şi şi-ar vîrî bărbatul în cutia ? îmi recăpăta-' sem veselia. Pentru nimic în lume n-aş- fi lăsat-o sta, plece. — Inimioară scumpă, am exclamat eu, să rămînem, aşa cum, am fost si. pînă acum. Ar putea, fi oare ceva mai minunat ? Fă. Cum vei. găsi. de cuviinţă, iar eu. îţi. făgăduiesc să am şi. mai multa grijă de casetă,. Cum. ar putea să-mi. lase o impresie neplăcută lucrul cel mai drăgălaş ce'il-'am văzut in viaţa mea ? Ce fericiţi ar fi.'amanţii dacă ar putea avea asemenea miniaturi. ! Şi., Ia urma. urmei, n-a fost decît o viziune, un. fel de scamatorie. Tu mă pui la încercare şi glumeşti, cu 'mine, clar ai să vezi. cum am s'ă mă port

* Lucru] e mai serios decât îţi închipui, îmi spu.se frumoasa mea ; totuşi sîn.t foarte mulţumită că-liei în. uşor ; asta poate să aducă pentru amîndoi urmările cele mai fericite. Voi.avea încredere în tine şi, din. parte-mi, voi face tot e'e-i cu putinţă. ; dar jură-mi că nu. te vei. gîndi niciodată cu neplăcere la această descoperire. Şi mai adaug o rugăminte foarte stăruitoare * fereşte-te mai mult ca oricine! să bei şi. să te înfurii,

■ l-am făgăduit ee-rni cerea j.eram gata. sâ-i făgăduiesc orice ; dar ea. singură a schimbat vorba şi totul a reintrat pe făgaşul de mai înainte. N-aveam de ce să. schimbăm locul în care ne aflam ; oraşul era mare, societatea variată, iar anotimpul prilejuia multe petreceri la ţară şi în aejî liber.

La toate aceste distracţii, soţia mea era foarte bine ptîmită şi căutată atît de bărbaţi, cît şi de femei. Felul ei de a fi, plăcut şi atrăgător, şi un. anumit aer maiestuos, o făceau -iubită, şi respectată de toată lumea. în afară de.-asta, eînta şi se acompania admirabil cu lăuta şi toate petrece-

iile nocturne trebuiau să fie neapărat încununate de talentul ei. , ':

Trebuie să mărturisesc însă că muzica nu m-a interesat niciodată, bâ chiar avea asupra mea un efect neplăcut. Iubita mea. care-şi dăduse îndată seama, n-a căutat niciodată să mă distreze în felul acesta, atunci cînd eram singuri ; în schimb, părea că se despăgubeşte în societate, unde găsea admiratori cu duiumul.

Şi, de ce să ascund ? Ultima noastră convorbire, cu toată bunăvoinţa mea, n-a fost în stare să mă liniştească deplin ; mai degrabă pot spune că mi-a schimbat felul de a simţi, fără să fiu prea conştient de acest fapt. Dar, într-o seară, pe cînd. ne aflam într-o societate numeroasă, nemulţumirea mea tăinuită a izbucnit şi de-aici mi s-au tras cele 'mai grozave' necazuri.

Dacă mă gîndesc acum bine, trebuie să recunosc că, de cînd cu descoperirea aceea nefericită, îmi iubeam mai puţin soţia şi devenisem şi gelos, ceea ce, pînă atunci, nu-mi trecuse niciodată prin gînd. în acea seară, pe cînd ne aflam la masă, aşezaţi la oarecare depărtare unul în faţa celuilalt, m-am simţit de minune între vecinele mele, două doamne care, de cîtva timp, mi se păreau fermecătoare. Printre vorbe glumeţe şi galante, vinul curgea din plin, pe cînd de cealaltă parte a mesei doi amatori de muzică îmi acaparaseră soţia şi-i îndemnau pe ceilalţi.să cînte, cîte unul singur, sau în cor. Asta m-a indispus ; cei doi iubitori de muzică deveneau tot, mai stăruitori; muzica mă enerva şi cînd mi s-a cerut şi mie să cînt o strofă solo, m-am înfuriat de-a binelea, mi-am golit paharul şi l-am trîntit pe masă, într-un fel foarte nedelicat. Ce-i drept, datorită drăgălăşeniei vecinelor mele, m-am potolit îndată ; totuşi, nu e bine cînd mînia apucă să se stîrnească. Ea clocotea înainte pe ascuns, deşi toate ar fi trebuit să mă dispună la veselie şi îngăduinţă. Dimpotrivă, am. devenit şî mai arţăgos atunci cînd a fost adusă lăuta şi soţia'mea începu să se acompanieze, spre admiraţia

tuturor celorlalţi. Din nefericire s-a cerut linişte deplină ; deci nu mai puteam să flecăresc şi muzica îmi călca pe nervi. Nu e de mirare că, pînă la urmă, o mică scînteie a aprins pălălaia.
Cîntăreaţa tocmai isprăvise de' cîntat un lied în aplauzele însufleţite ale celor de faţă şi-mi aruncă o privire, trebuie s-o mărturisesc, foarte drăgăstoasă. Din, păcate, însă, privirea ei m-a lăsat nesimţitor. Văzînd că de--abia. golisem un pahar de vin şi acum îl umpleam din nou, mă ameninţă drăgălaş cu degetul. Bagă de seamă, e vin ! îmi spuse ea încet, ca s-o aud numai eu. — Apa-i'pentru ondine ! i-am strigat eu. — Doamnelor, zise ea, adrosindu-se vecinelor mele, împodobiţi-i paharul cu toate graţiile dumneavoastră ca să nu-l golească atît de des ! — Cred că n-ai să te laşi dădăcit ! îmi şopti la ureche una din vecinele mele. — Ce tot vrea pitica de la mine ? am urlat eu, gesticulînd violent, din care pricină am răsturnat paharul. — Acum s-au răsturnat multe ! exclamă soţia mea ; apoi făcu să sune coardele ca să abată atenţia societăţii de la acest incident şi s-o atragă asupra ei. Şi a reuşit, într-adevăr, cu atît mai mult cu cît s-a ridicat în picioare, ca şi cum ar fi "vrut să aibă o poziţie mai comodă pentru cîntat, eontinuînd să preludeze.
Cînd am văzut cum se întinde vinul roşu de pe faţa de masă, mi-am venit iar în fire. îmi dădeam seama acum de marea greşeală săvîrşită şi eram distrus sufleteşte. Pentru întîia oară, muzica îmi spunea ceva ; prima strofă pe care a cîntat-o era un prietenos rămas bun societăţii, care nu avea încă de gînd să se împrăştie. La strofa următoare, societatea parcă se topise, fiecare se simţea singur, izolat, nimeni nu se mai credea de faţă la petrecere. Dar ce să mai spun de a treia strofă ? Ea mi se adresa numai mie, era vocea iubirii rănite care-şi lua rămas bun de la orgoliu şi. mînie.
Am condus-o fără să scot o vorbă şi neaşteptînd nimic, bun. Dar abia ajunserăm în camera noastră, şi ea se arătă

foarte prietenoasă şi plină de drăgălăşenie, chiar glumeaţă, făcîndu-mă să mă simt cel mai fericit om din lume.
In dimineaţa următoare, i-am spus înseninat şi plin de iubire : Ai cîntat adesea cînd te ruga o societate aleasă ; de pildă, ieri seara, cîntecul acela atît de mişcător de despărţire... Cîntă-mi acum numai pentru mine, un cîntec frumos şi vesel, de bun sosit în ceasul acesta al dimineţii ; să ne simţim ca atunci cînd ne-am întîlnit pentru întîia oară.
Acest lucru nu mi--e cu putinţă, dragă prietene,. îmi răspunse ea grav. Cîntecul de ieri seara era o aluzie la despărţirea noastră, care trebuie să aibă loc chiar acum şi nu pot să-ţi spun decît atîta : încălcarea făgăduinţei şi jurămîntului are pentru noi amîndoi cele mai rele urmări ; tu ai distrus în chip uşuratic o mare fericire şi eu însămi trebuie să renunţ la dorinţa mea cea mai scumpă.
Cînd am stăruit şi am implorat-o să vorbească mai limpede, ea .mi-a răspuns : Din nefericire pot să fac acest lucru, căci de-aici înainte nu voi mai rămîne cu tine. Află deci acum ceea ce aş fi dorit să-ţi ascund cît mai multă vreme. înfăţişarea sub care m-ai văzut în casetă e într-arlov "r aceea cu care m-am născut şi-mi este naturală, căci eu sînt din spiţa regelui Eckwald \ puternicul suveran al piticilor, despre care istoria cea adevărată spune atîtea. Poporul nostru e tot atît de harnic şi de activ ca şi în vechime, şi de aceea e uşor de cîrmuit. Să nu-ţi închipui însă că piticii au rămas în urmă în ceea ce priveşte munca lor. Pe vremuri erau renumiţi pentru săbiile care urmăreau duşmanul cînd erau aruncate asupra lui, pentru lanţurile misterioase şi nevăzute, pentru scuturile de nepătruns şi atîtea altele. Astăzi însă se ocupă mai ales eu obiecte de lux şi de podoabă şi, în domeniul acesta, întrec toate popoarele din lume. Ai fi uimit, dac-ai putea străbate atelierele şi depozitele noastre. Toate ar fi bune, dacă n-ar

[1] Regele piticilor, Eckwald, ca şi alte motive provin din cartea populară *Siegfried cel cornos.*

exista o împrejurare cu totul deosebita, care priveşte întreaga naţiune, dar mai ales familia regala.

Deoarece a tăcut o clipă, i-am Cerut amănunte asupra acelei taine misterioase ; ea a continuat să-mi explice: Se ştie că Dumnezeu, îndată ce a zidit lumea, cînd ţ6t pămîntul era uscat şi munţii se ridicau puternici şi măreţi, se ştie, zic, că Dumnezeu a creat, înainte de toate, neamul piticilor pentru a se găsi şi fiinţe raţionale, care să-i poată admira şi proslăvi minunile în adincul pămîntului, în peşteri şi crăpături de stînci. Se ştie mai departe că, după aceea, neamul nostru mărunţel s-a semeţit şi a vrut sa pună stăpînire pe întregul' pămînt, de aceea Dumnezeu i-a creat pe zmei, ca să-i împingă iar pe pitici în munţii lor ; dar fiindcă zmeii s-au încuibai şi ei în peşterile cele mari şi în crăpăturile dintre stînci şi au rămas să locuiască acolo, ba unii dintre ei vărsau foc pe nări şi săvîrşeau şi alte pustiiri, neamul piticilor a ajuns în aşa mare primejdie şi necaz, că nu mai ştia ce să facă şi de aceea s-a întors umilit şi rugător către Domnul Dumnezeu, implorîndu-l ' sa nimicească neamul cel spurcat al zmeilor,. Atunci, fiindcă în înţelepciunea sa, nu se putea hotărî să distrugă făpturile făcute de el, iar pe altă parte i se rupea inima de jalea bieţilor pitici, Dumnezeu a creat pe uriaşi, care aveau menirea să se războiască cu zmeii şi să-i stârpească sau măcar să-i împuţineze.

Dar apoi, cînd uriaşii mai că isprăviseră cu zmeii, li s-a urcat şi lor la cap înfumurarea şi împăunarea, din care pricină au săvîrşit o sumedenie de nelegiuiri, mai ales faţă de piticii atît de paşnici care, în deznădejdea lor, s-au îndreptat iar spre Domnul. Şi atunci, Domnul,' în atotputernicia sa, i-a creat pe cavaleri, ce trebuiau să lupte cu uriaşii şi cu zmeii şi să trăiască în bună înţelegere cu piticii.. Astfel zidirea lumii a fost lerminată în această privinţă şi de atunci s-au ţinut laolaltă zmeii cu uriaşii, iar cavalerii cu piticii. Din acestea poţi vedea, dragă prietene, că noi

.sîntem din neamul cel mai. vechi pe lume, ceea ee ne fa.ee multă cinste, dar ne aduce şi necazuri multe.
Deoarece însă nimic nu poate dăinui, veşnic, ci dimpotrivă, tot ce-a fost odată mare devine mic şi împuţinat, aşa şi noi scădem de ia facerea lumii încoace, iar mai mult decît toţi ceilalţi, familia noastră regală care, din pricina purităţii sîngelui. ei, este cea dintîi supusă acestei fatalităţi.. De aceea, cu mulţi ani ÎIT urmă, înţelepţii noştri s-au gîndit că singura scăpare este să fie trimisă din cînd în c'ind pe pămînt o prinţesă din casa. regală, spre a se căsători, cu un cavaler de vază, ca astfel seminţia piticilor să fie împrospătată şi salvată ele la o decădere totală.
In timp ce iubita mea rostea aceste vorbe cu un ton plin de sinceritate, eu o priveam bănuitor, căci mi se părea că vrea să-şi bată joc de mine. în ce priveşte obîfşia ei atît de simpatică, aici nu mai aveam nici o îndoială ; dar faptul că m-a. ales tocmai pe mine în locul unui cavaler, mă făcea. să fiu neîncrezător, deoarece mă cunoşteam prea bine şi nu-mi puteam închipui că strămoşii mei au fost creaţi de-a dreptul ele Dumnezeu.
Ascunzîndu-mi uimirea şi îndoiala, am întrebat-o cil un ton prietenos : Dar, ia spune-mi, copilă dragă, cum ai ajuns la statura asta înaltă şi maiestuoasă ? Căci cunosc prea puţine femei, care să se poată măsura cu tine în ce priveşte frumuseţea trupului. — Vei afla şi asta, îmi răspunse iubita mea. De cînd e lumea, regii piticilor au. avut principiul să se ferească, atît cît este cu putinţă, de orice pas neobişnuit, lucru pe care-l găsesc şi eu foarte potrivit şi firesc. Poate că ar mai fi trecut multă vreme pînă să fie trimisă iarăşi o prinţesă în lume, dacă frăţiorul meu, mezinul, n-ar fi fost într-atît de mic, încît-doicele l-au pierdut printre/scutece şi nu se mai ştie ce s-a ales de el. Datorită acestei întîmplări nemaipomenite în analele regatului nostru, înţelepţii s-au adunat la sfat şi pînă la urmă au. hotărît să fiu trimisă. în căutarea unui soţ.
;:*)

Au hotărît ! am exclamat eu ; uşor de zis ! Poţi hotărî şi decide cît vrei ! Dar cum de-au izbutit înţelepţii voştri să dea unei pitice o înfăţişare de zeiţă ?
Şi asta a fost prevăzut de strămoşii noştri, răspunse ea. în vistieria regală se găseşte un inel de aur, fără seamăn de mare. Vorbesc despre el aşa cum mi-a apărut atunci cînd, în copilărie, mi-a fost arătat acolo unde se afla, căci e acelaşi care-l port acum pe deget. Iată cum s-a procedat : într-o zi mi s-a spus despre toate cîte mă aşteaptă şi am învăţat ce trebuie să fac şi ce nu se cade să fac. S-a construit un palat măreţ, după modelul reşedinţei de vară a părinţilor mei, alcătuit dintr-o clădire principală, aripi laterale şi tot ce se poate dori. Palatul era aşezat la intrarea unei peşteri mari şi arăta ca o adevărată podoabă. în ziua hotărîtă, curtea a pornit într-acolo împreună cu părinţii mei şi cu mine. A defilat armata şi douăzeci şi patru de preoţi au adus cu destulă greutate, pe o targa de preţ, inelul miraculos, care a fost depus pe pragul palatului, chiar la intrare, astfel că trebuia păşit peste el. După ce s-au săvîrşit diferite ceremonii şi după ce mi-am luat un duios rămas bun, am pornit la treabă. M-am apropiat de inel, am pus mîna pe el şi îndată .am început să cresc văzînd cu ochii. în cîteva clipe am ajuns la mărimea pe care o am acum, după care mi-am pus îndată inelul pe deget. Cît ai clipi, s-au închis ferestrele, uşile şi poarta, aripile laterale s-au-tras în corpul principal al clădirii şi lîngă mine, în locul palatului, se afla acum o casetă, pe care-am ridicat-o şi am luat-o cu mine, cu un simţămînt plăcut, văzîndu-mă atît de mare şi de puternică, ce e drept tot o pitică faţă de arbori şi munţi, de rîuri şi cîmpii, dar totuşi o uriaşă faţă de iarbă şi buruieni şi mai ales faţă de furnici, cu care noi, piticii, nu sîntem totdeauna în bune relaţii şi care adesea ne chinuie îngrozitor.
Ar fi multe de povestit despre cum mi-a mers în pelerinajul meu, pînă ce te-am întîlnit pe tine. Pe scurt, i-am pus pe mulţi la încercare, dar nimeni în afară de tine nu

mi s-a părut vrednic să reînnoiască şi să perpetueze stirpea nobilului Eckwald.
La toate poveştile astea, fără să vreau,, clătinam din cînd în-cînd uşurel din cap. I-am pus felurite întrebări, la care n-am primit nici un răspuns precis. Am aflat doar atît, spre marea mea mîhnire, că după cele ce se petrecuseră, ea trebuia neapărat să se întoarcă la, părinţii ei. Ce e drept, mai păstra nădejdea că va putea să revină la mine, dar acum. trebuia numaidecît să se înfăţişeze acolo, altfel totul ar fi pierdut, şi pentru ea şi pentru mine. Pungile ar fi încetat curînd să mai plătească şi ar fi urmat multe alte neplăceri.
Cînd am auzit că aveau să ne lipsească banii, n-am mai întrebat ce altceva se mai putea întîmpla. Am dat din umeri, am tăcut şi ea păru că mă înţelege.
Ne-am făcut bagajele şi ne-am aşezat în trăsură, punînd în faţa noastră caseta, pe care tot nu mă puteam obişnui s-o privesc ca pe un palat. Aşa am trecut cîteva staţii. Banii pentru poştă şi bacşişuri au fost plătiţi din belşug şi fără nici o greutate, scoţîndu-i din buzunărâşele din dreapta şi din stînga trăsurii, pînă ce am ajuns într-un ţinut muntos unde ne-am coborît ; frumoasa mea a luat-o grăbită înainte, iar eu, la chemarea ei, am urmat-o cu caseta.'M-a dus pe-o cărare cam pieptişă, pînă într-o pajişte prin mijlocul căreia sărea şi şerpuia un pîrîiaş limpede. Aici ea mi-a arătat un tăpşan mai înălţat, mi-a poruncit să aşez caseta jos şi mi-a spus : Rămîi cu bine ! Ai să-ţi găseşti uşor drumul înapoi. Nu „mă uita ; nădăjduiesc să te revăd.
In clipa aceea, mi se părea că n-aş putea-o părăsi. Era iarăşi ca în zilele, sau, dacă vreţi, ca în ceasurile ei bune. Singur, cu o fiinţă atît de adorabilă, într-o poiană mare, între iarbă şi flori, înconjurat de stînci şi de murmurul apei, ce inimă ar fi rămas nesimţitoare ? Am vrut s-o iau de mînă, s-o îmbrăţişez, dar ea m-a respins, ameninţîn-

c3u-mă, destul de drăgăstos totuşi, că mă aşteaptă o mare primejdie dacă nu plec imediat.
•Dar nu-i oare nici un mijloc ca să rămîn cu tine, să mă păstrezi lingă tine ? am strigat eu, însoţind aceste cuvinte cu gesturi şi suspine atît de jalnice, încît ea păru mişcată şi, după oarecare şovăire, îmi mărturisi că o prelungire a legăturii noastre n-ar fj chiar cu neputinţă. Cine era mai fericit ca mine ? Stăruinţele mele tot mai vii au silit-o pînă ia urma să vorbească şi să-mi dezvăluie că, dacă m-aş. hotărî să devin şl eu lot atît de mic cum o văzusem pe ea, aş putea să rămîn chir din clipa asta cu dînsa, urmînd-o în casa ei, în regatul ei, în familia ei. Propunerea nu mi-a prea plăcut, dar în acel moment nu mă puteam despărţi de iubita mea şi, cum eram deprins de multă vreme cu miraculosul şi gata oricând să iau holărîri la repezeală, am fost de acord, declarind că poate face cu mine ce vrea.
■■ Atunci a trebuit să întind degetul cel mic de ia mîna dreaptă, lîngă care l-a lipit pe al ei, şi împingînd încetişor cu niîna stingă inelul ei de aur -mi l-a trecut pe deget. în-dată, am simţit o durere cumplită, inelul se tot slrîngea pricinuindu-mi chinuri îngrozitoare. Ara scos un ţipăt puternic şi, fără voie, ani întins mîiniie în jur după iubita mea, dar ea dispăruse. N-aş putea găsi cuvinte să descriu prin ce-um trecut atunci. De altfel nu-mi mai rămîne de spus decît că, foarte curlnd, m-am pomenit sub chipul unui om mititel lîngă frumoasa mea, în mijlocul unei pă-duri de fire de iarbă. Bucuria revederii după o despărţire atît de scurtă şi atît de ciudată sau, dacă vreţi, regăsirea fără să fi avut loc o.despărţire întrece orice închipuire,. Am îrabrăţi'șat-o, ea a răspuns mîngîierilor mele şi perechea cea mititică se simţi ia fel de fericită ..ca şi cea mare.
Am urcat apoi, cu oarecare greutate, o colină, căci. co-vorul de iarbă devenise pentru noi o pădure aproape de nestrăbătut. Totuşi, pînă la urmă, am ajuns într-o poiană ; cît de mare mi-a fost uimirea văzînd acolo un fel. de munte

înalt şi de formă regulată în care am recunoscut caseta, în poziţia în care o aşezasem ! y

Du-te, dragă prietene, îmi zise iubita mea, şi ciocăneşte cu inelul ; vei vedea minuni. M-am apropiat şi cum am atins caseta cu inelul, am văzut într-adevăr cea mai mare minune. Părţile laterale s-au prefăcut în două aripi de clădire ; în acelaşi timp, au început să cadă, ca niştesolzi sau nişte aşchii, diferitele părţi ale unui edificiu, apărînd dintr-o dată, la locurile potrivite, uşi, ferestre, colonade şi toate cît.e sînt necesare unui palat desăvîrşit. Cine a văzut vreuna din ingenioasele mese de scris ale Iui Rontgen * la care, printr-o simplă apăsare, sînt puse în mişcare o mulţime de arcuri şi resorturi, făcînd să apară deodată, sau repede, pe rînd : pupitrul, cele trebuincioase pentru scris, sertarele cu scrisori ori cu bani, acela îşi poate imagina desigur felul cum a apărut palatul în care mi-a condus dulcea mea însoţitoare. în sala de primire, am recunoscut îndată căminul pe care-l văzusem altădată de sus, şi jilţul în care se aşezase ea atunci. Iar cîti'd mi-am înălţat privirea,- mi s-a părut într-adevăr că mai desluşesc in cupolă crăpătura pe unde privisem înăuntru. Vă scutesc de descrierea celorlalte detalii ; ajunge să spun că palatul era spaţios, cu mobile, de preţ şi de foarte bun gust. Be-abia începusem să-mi vin în fire din uluială, cînd ani auzit de foarte departe o muzică'militară. Soţia mea sări In sus de bucurie şi-mi anunţă, încîntată, sosirea părintelui ei. Ne-am apropiat de poartă şi am văzut un alai strălucitor ieşind din crăpătura largă a unei stînci. Soldaţi, slujitori, gărzi şi o somptuoasă curte regală înaintau pe rînd, în sfîrşit, a apărut şi regele în mijlocul unei mulţimi de curteni în veşminte de aur, Cînd întreg cortegiul a ajuns şi s-a oprit în faţa palatului, regele împreună cu suita au păşit înainte. Fiica lui iubită s-a repezit în întîmpinare, trăgîndu-mă şi pe mine cu dînsa, l-am căzut în genunchi ;

* David Rontgen *(m.* 1807) era un cunoscut tîmplar de mobilă 'fi'iaâ din Neuwied." - .

regele m-a ridicat cu bunăvoinţă, dar cînd m-am înălţat
în faţa lui, mi-am dat searna că, în lumea aceea măruntă,
tot eu aveam statura cea mai arătoasă. Am intrat cu toţii
în palat şi regele, în prezenţa întregii sale .curţi, într-un
discurs bine ticluit, a binevoit să-mi ureze bun venit,
exprimîndu-şi uimirea că ne găsea acolo ; m-a recunoscut
de ginere şi a fixat ceremonia nunţii pe a doua zi.
Cînd am auzit vorbindu-se de însurătoare, m-am în-
spăimântat grozav, căci totdeauna m-am temut de aşa ceva
mai mult chiar decît de muzică, şi aceasta,-totuşi, mi se
păruse odinioară lucrul cel mai adios de pe pămînt. Cei
ce fac muzică, obişnuiam eu să spun, trăiesc în iluzia că
se înţeleg unii cu alţii şi că lucrează în armonie ; căci după
ce şi-au acordat îndelung instrumentele şi ne-au spart
urechile cu tot felul de disonanţe, sînt încredinţaţi că de
aici înainte lucrurile merg strună şi că fiecare instrument
se potriveşte perfect cu celelalte. Chiar şi capelmaistrul
împărtăşeşte această fericită iluzie şi aşa încep să cînte
voios, pe cînd nouă, celorlalţi, ne ţiuie necontenit urechile.
Dar în căsătorie lucrurile nu stau nici măcar aşa :
căci deşi nu-i decît un duet şi s-ar putea crede că două
voci, adică două instrumente, ar trebui să se poată acorda
într-o oarecare măsură, asta se întîmplă, totuşi, foarte rar ;
în realitate, cînd bărbatul dă un ton, femeia o ia repede
pe un ton mai înalt, iar bărbatul, la rîndul lui, şi mai înalt ;
aşa că se trece de la muzica de cameră la cea de cor şi aşa
mai departe, încît pînă la urmă nici instrumentele de suflat
nu i-af mai putea urma. Iar eu, care nu pot să sufăr nici
măcar muzica armonioasă, sînt cu atît mai puţin în stare
s-o suport pe cea lipsită de armonie.
Nu pot şi nici nu vreau să vă povestesc despre toate
ceremoniile care s-au desfăşurat în ziua aceea, întrucît nu
prea le-am luat în seamă. Nici mîncarea aleasă, nici vinu-
rile excelente nu mi-au tihnit deloc. Mă gîndeam şi mă
tot socoteam ce-i de făcut, dar nu erau multe de gîndit.
M-am hotărît ca, fără multă vorbă, s-o şterg de-acolo de

cum s-o lăsa noaptea şi să mă ascund pe undeva. Am avut norocul să găsesc o crăpătură într-o piatră, în care m-am strecurat şi m-am ascuns cît am putut mai bine. Prima mea grijă a fost să-mi scot blestematul acela de inel de pe deget, dar nu am izbutit cu nici un chip. Dimpotrivă, simţeam că mă strîngea tot mai tare de cum încercam să-l trag, pricinuindu-mi o durere violentă, care dispărea însă îndată ce renunţam la intenţia mea.

M-am trezit devreme, căci mica mea persoană dormise foarte bine, şi tocmai cînd voiam să pornesc mai departe, mi s-a părut că plouă deasupra mea ; într-adevăr cădea ceva peste firele de iarbă, peste frunze şi flori, un fel de nisip ori moloz, dar cît de tare m-am îngrozit văzînd că în jurul meu totul se pune în mişcare şi că năvăleşte vijelios spre mine o nesfîrşită armată de furnici. îndată ce m-au zărit, m-au şi atacat din toate părţile ; deşi m-am apărat voiniceşte şi cu destul curaj, pînă la urmă am fost atît de copleşit de ele, pişcat şi chinuit, încît m-am bucurat cînd le-am auzit strigîndu-mă să mă predau. M-am predat imediat ; atunci, o furnică de statură impozantă s-a apropiat politicoasă, chiar respectuoasă, şi mi s-a recomandat. Am aflat că furnicile deveniseră aliatele socrului meu şi că, în împrejurarea aceasta, el a făcut apel la dînsele şi le-a cerut să mă aducă la palat. Acum eu, mititelul, eram în mîinile altora şi' mai mici decît mine. Deci mă aştepta căsătoria şi trebuia să-i mai şi mulţumesc lui Dumnezeu că socrul meu nu s-a înfuriat şi că iubita mea nu era supărată.

Daţi-mi voie să trec sub tăcere toate ceremoniile ; pe scurt, ne-am căsătorit. Dar, oricît de voioşi şi de mulţumiţi' eram, se găseau totuşi şi ceasuri de singurătate, în care mă lăsam furat de gînduri şi mi s-a întîmplat ce nu mi se mai întîmplase niciodată ; ce anume şi cum, am să vă spun îndată.

Toate în jurul meu erau potrivite cu înălţimea şi cu nevoile mele, garafele şi paharele exact pe măsura unui

băutor mititel, ba chiar, proporţional, măsura lor era mai potrivită decît cea de la noi. Găseam delicioasă mincarea ; o sărutare dată de guriţa soţiei mele era mai mult decît o încîntare .şi nu neg că noutatea făcea ca toate să mi se pară-cit se poate de plăcute. Totuşi, din păcate, nu puteam uit-a situaţia mea trecută. Simţeam în mine scara mărimii mele dinainte şi asta mă nelinişte a şi mă făcea nefericit. Atunci am înţeles pentru întîia oară ce vor să înţeleagă filozofii prin idealurile lor, care-i chinuie pe oameni atît de cumplit. Aveam un ideal despre mine însumi şi uneori îmi apăream, în vis, ca uriaş. într-un cuvîat, nevasta, inelul, înfăţişarea, mea de pitic şi atîtea alte cătuşe mă făceau nespus de nenorocit, aşa că am început să mă gîndesc foarte serios la eliberarea mea.
Deoarece eram încredinţat că toată vraja era ascunsă în inel, m-am hotărît să-l pil esc. De aceea, am furat eîteva pile de la giuvaiergiul curţii. Din fericire eram stîngaci ; aşa se explică de ce nu făcusem nimic în viaţa mea cu dreptul. M-arn aşezat curajos la treabă ; nu era uşor, căci cercul de aur, oricît de subţire părea, devenise cu atît mai îndesat cu cît se micşorase. Pe ascuns, ara consacrat acestei lucrări toate orele mele libere şi am fost destul de prevăzător ca atunci cînd metalul a fost aproape tăiat, să mă aşez în faţa uşii palatului. Şi socoteala mea a fost. bună : cercul de aur a sărit deodată de pe deget, iar eu am ţîşnit cu asemenea putere în sus, de-am crezut că dau cu capul de bagdadia cerului ; în tot cazul aş fi putut sparge cupola palatului nostru de vară, ba chiar aş fi putut dărîma întreg edificiul, cu creşterea mea subită şi disproporţionată.
Iată-mă, deci, iarăşi, mare, cu mult mai mare, numai că, după cît îmi dădeam seama, şi cu mult mai tont şi mai neajutorat ca înainte. Cînd mi-a trecut ameţeala, am văzut lîngă mine caseta ; mi s-a părut destul de grea, cînd am ridicat-o ; am purtat-o cu mine pe cărarea care ducea
ÎMj

la staţia de poştă, unde am poruncit îndată să se înhame paii la trăsură şi am pornit mai departe. Pe drum, am încercat cele două buzunăraşe laterale. în locul banilor, care dispăruseră, am găsit o cheiţa ; era de la casetă, în care se afla o despăgubire destul de bună. Cit timp mi-a ajuns, m-am folosit de trăsură ; apoi am vîndul-o şi mi-am Continuat drumul cu poştalionul. De casetă m-am despărţit la urmă de tot, căci tot aşteptam să se mai umple o dată. Şi astfel am ajuns, în sfîrşit, ce-i drept după un ocol destul de mare, iarăşi la vatra bucătăriei, unde m-aţi cunoscut întîia oară.

CAPITOLUL AI; ŞAPTELEA

HERSILIA' CĂTRE WIÎ.HELM

Cunoştinţa cu cineva are adesea urmări foarte impor[1] taiiţe, chiar atunci cînd pare a i'i uh lucru indiferent ; eu atît mai mult cunoştinţa cu dumneata, care chiar de la început nu mi-a fost de loc indiferentă! Cheiţa miraculoasă mi-a căzut în mînă ca un gaj ciudat ; acum posed şi caseta. Cheiţa şi caseta, ce spui de asta ? Ce s-ar putea spune ? Ascultă cum s-au petrecut lucrurile.

Un tînăr distins se anunţă la unchiul meu şi-i istoriseşte că acel ciudat negustor de antichităţi, cu care ai fost mult timp în relaţii, a murit de curînd, lăsîndu-i toată interesanta lui colecţie. Totodată, însă, i-a impus şi îndatorirea de a restitui neîntârziat toate obiectele străine care fuseseră de fapt numai depozitate la el. Bunurile proprii,- spunea bătrînul, nu-ţi dau griji căci de le pierzi, singur suferi paguba. De aceea nu şi-a îngăduit să ţină în păstrare bunuri străine decît în cazuri speciale şi nu voia şă-l încarce nici pe el cu asemenea povară ; ba chiar cu dragoste şi autoritate paternă îi interzicea să se ocupe cu

aşa ceva. Spunînd aceste lucruri, tînărul scoase la iveală caseta ; deşi o cunoşteam din descrierea dumitale, mi s-a părut excepţională.
Unchiul meu, după ce a examinat-o pe toate laturile, i-a dat-o înapoi, spunîndu-i că şi el îşi făcuse o lege să se comporte la fel şi să nu se împovăreze cu nici un obiect antic, oricît de frumos, de remarcabil ar fi, dacă nu ştie cui îi aparţinuse înainte şi ce interes istoric prezintă. Or caseta aceea nu purta nici un fel de litere sau cifre, nici însemnarea anului sau vreo altă indicaţie, după care să bănuieşti ce meşter a făurit-o, sau cui a aparţinut ; aşadar era pentru el cu totul nefolositoare şi lipsită de interes.
Tînărul părea foarte încurcat şi, după o "clipă de gîndire, îl întrebă dacă nu i-ar îngădui s-o depună la tribunalul local. Unchiul zîmbi, apoi întorcîndu-se spre mine îmi spuse : Asta ar.fi o afacere bună pentru tine, Hersilia ; ai pînă acum tot soiul de podoabe şi lucruri de preţ drăguţe ; aşaz-o şi pe asta printre ele ; căci pot pune rămăşag că prietenul tău, care nu ţi-e indiferent, se va reîntoarce într-o zi şi o va lua,
Ţi-am descris toate acestea ca să-ţi arăt cum s-au petrecut lucrurile şi trebuie să mărturisesc de asemeni că priveam caseta cu jind şi că un soi de lăcomie pusese stapînire pe mine. Mi-era nesuferit gîndul să ştiu că acea splendidă casetă, pe care soarta a hărăzit-o frumosului Felix, va fi închisă în lada veche de fier ruginit de la tribunal. Mîna îmi era atrasă spre ea, ca bagheta magică de comorile ascunse în pămînt ; doar slaba mea raţiune o mai ţinea pe loc. Aveam cheia, însă lucrul acesta nu-l puteam dezvălui ; trebuia oare să-mi impun acum şi tortura de a nu mă atinge de broască, sau să mă las în voia unei îndrăzneli vinovate şi s-o deschid ? Dar, nu ştiu dacă era presentiment sau dorinţă, îmi închipuiam că vei veni, că vei veni îndată, că poate ai şi venit şi te voi găsi cînd voi.intra în camera mea. Pe scurt, eram într-o stare deosebit de ciudată şi de confuză, aşa cum mi se întîmplă în-

totdeauna cînd sînt obligată să ies din liniştea mea senină. Nu spun nimic mai mult, nu mai descriu şi nu mai explic nimic ; într-un cuvînt, caseta-i în faţa mea, aşezată în sertarul meu, cheiţa e alături, şi,, dacă ai cît de cît inimă şi simţire, gîndeşte-te în ce stare sînt, cîte patimi se luptă în mine, cît de mult doresc să fii aici, împreună cu Felix, ca să sfîrşim odată, sau cel puţin să ştim ce trebuie să' credem despre aceste miraculoase găsiri, regăsiri, despărţiri şi întîlniri. Şi chiar de nu voi scăpa de toate nedumeririle mele, doresc cu înfocare ca măcar aceasta să se lămurească, să se încheie, chiar dacă va trebui, după cum mi-e tare teamă, să mi se întâmple ceva încă şi mai rău.

. CAPITOLUL AL OPTULEA

Printre hîrtiile care se află în faţa noastră la redactarea acestei cărţi dăm de o snoavă hazlie, pe care o însemnăm aici fără nici un alt fel de pregătire, deoarece evenimentele devin din ce în ce mai grave şi mai tîrziu nu vom mai putea găsi loc pentru asemenea digresiuni.

Pe de altă parte s-ar putea ca această poveste să placă mult cititorilor, aşa cum a fost spusă de sfîntu' Cristoph, într-o seară, în faţa unei adunări de tovarăşi veseli.

RĂMĂŞAGUL PRIMEJDIOS

Este ştiut că oamenii, de îndată ce le merge bine şi după plac, nu-şi mai încap în piele de înfumurare şi obrăznicie ; tot aşa, nişte sudenţi veseli îşi făcuseră obiceiul ca, în timpul vacanţelor, să străbată ţinutul în cete şi să pună la cale farse care, bineînţeles, n-aveau totdeauna urmările

cele" mai bune. Printre ei se aflau oameni de toată raîna, aşa cum îi adună şi-i leagă viaţa de student. Erau diferiţi prin naştere şi avere, spirit şi educaţie, dar strîns legaţi între ei, cînd era vorba să umble -şi să se îndemne la petreceri. Pe mine mă alegeau adesea de tovarăş : căci duceam poveri mai grele decît oricare dintre ei, dar totodată trebuiau să-mi dea şi titlul onorific de mare poznaş, şi asta din pricină că şotiile mele, fiind mai rare, erau cu atît mai grozave, după cum pot dovedi cele ce.urmează.

în drumeţiile noastre, am ajuns într-un frumos sat de munte care, cu toate că era aşezat într-un loc cam retras, avea o staţiune de poştă şicîteva fete drăguţe printre cele ce locuiau în acea singurătate. Voiam să ne odihnim, să ne trecem timpul, să facem dragoste, să trăim o bucată de vreme mai ieftin şi, în schimb, să risipim bani mai mulţi. ' .

Eram tocmai după masă ; unii se aflau într-o stare de mare veselie, iar alţii erau abătuţi. Unii se culcaseră şi dormeau ca să le treacă beţia, în timp ce alţii erau dornici de isprăvi îndrăzneţe. Aveam cîteva camere bune, într-o aripă laterală, spre curte. Duruitul unui echipaj frumos, tras de patru cai, ne atrase pe toţi la ferestre. Servitorii au sărit de pe capră şi i-au ajutat să coboare din trăsură unui domn cu o înfăţişare impunătoare şi distinsă care, cu toată vîrsta sa, părea destul de viguros. Nasul lui mare şi. bine modelat mi-a sărit în ochi şi nu ştiu ce duh m-â inspirat, că într-o clipă am născocit planul cel mai nebun şi, fără să mă mai gîndesc, am pornit să-l duc la îndeplinire.

Ce credeţi despre acest domn ? am întrebat societatea. — Arată ca unul care nu ştie de glumă, zise cineva. — Da,, da ! întări un altul. Arată tocmai ca domnii aceia respectabili de care nu te poţi atinge. — Ei, şi cu toate acestea, am răspuns eu foarte sigur de mine, pe ce

I

puneţi, rămăşag că.-l apuc de nas, iară sa mi si i'ntîmpl© nimic rău, ba .mai vreau încă să-mi şi m'ul,ţura.ea'scâ ? Dacă izbuteşti asta, zise B.aufbok!, îţi dăm fiecare cîte un galben. — ■ încasează banii pentru mine. am strigăt ; în. dumneata am încredere ! — Cel mai tinăr dintre ei spu.se : Mai. degrabă aş smulge un fir din mustaţa unui leu. — N-am timp de pierdui, am..replicat eu şi am ebborît scara în. fugă.'

Observasem de la întiia privire că străinul" nu era bărbierit de ci'.tcva zile şi am bănuit că nici unul dintre oamenii lui nu se pricepea să-] radă, L-am intiin.it pe hangiu şi l-am întrebai dacă străinul nu căutase vreun bărbier. — Ba da, răspunse hangiul, şi are mare ni voie; Vali - tul lui a rămas în urină, calc de două zile, Domnul vrea să scape neapărat de barba şi singurul nostru bărbier a plecat undeva, Dumnezeu ştie unde.

Atunci anunţă-mă pe mine, i-am spus ;, recomandă-m§ ca" bărbier şi 'n-am să te fac de ruşine, Am .luai io&trur mentele de ras, pe care le-am găsit la han şi l-am urmat pe hangiu. ...

.Bătrînul domn m-a. primit, cu multă gravitate, m-a privit din creştet pînă în tălpi, ca şj curo.ar fi vrut să-mi vadă iscusinţa după fizionomie. Apoi m-a întrebat : 'Eşti. priceput la meseria dtu.mi.taie,?

•Fără să mă laud, n-am. găsit.încă pe cineva care să mâ întreacă, i-am, răspuns eu.

De altfel eram sigur pe mine, căci practicasem mai de riiu.lt această artă nobilă şi .eram vestit mai ales pentru faptul că rădeam cu mîna stingă.

-Camera în. care .respectabilul domn îşi făcea toaleta. dădea în curte şi era întîmplător astfel aşezată;'încît prietenii, mei puteau vedea perfect ce se 'petrece înăuntru, mai ales' dacă. ferestrele erau. deschise. Eu isprăvisem cu

pregătirile ; nu mai lipsea nimic. Clientul meu se aşezase pe scaun cu şervetul legat în jurul gîtului. M-am apropiat de el foarte umil şi i-am spus : Excelenţă ! Exercitîndu-mi arta fni-am dat seama de un lucru ciudat şi anume că pe oamenii simpli îi rad mai bine şi mai mulţumitor decît pe cei de vază. Am cugetat multă vreme, căutînd pricina cînd ici, cînd colo, iar la urmă am descoperit că lucrez cu mult mai bine în aer liber decît într-o cameră închisă. De aceea, dacă excelenţa-voastră îmi dă voie să deschid» fereastra, veţi vedea îndată efectul, după satisfacţia ce-o veţi simţi. El s-a învoit, şi am deschis fereastra.'-Făcînd prietenilor mei un semn, am început să-i săpunesc barba aspră cu multă delicateţe. Cu aceeaşi îndemînare şi uşu-rinţă i-am cosit otava ce-i acoperise faţa, iar cînd am ajuns la buza de sus, nu am uitat să-mi apuc clientul ^e nas, răsucindu-l cînd într-o parte, cînd în alta. Tot-odată am avut grijă să stau în aşa fel, încît cei cu care pusesem rămăşag să-şi poată da seama şi recunoaşte, spre marea lor plăcere, că l-au*pierdut.

Bătrînul se îndreptă foarte grav spre oglindă şi se privi cu o vădită mulţumire de sine căci, ce-i drept, era un bărbat foarte chipeş. Apoi îşi întoarse spre mine privirea ochilor lui negri şi focoşi, dar în care se citea bunăvoinţă, spunîndu-mi : Meriţi, prietene, laudele multora dintre confraţii dumitale, căci observ că ai mai puţine obiceiuri proaste decît ceilalţi. Văd că nu dai de mai multe ori înj acelaşi loc, ci îţi'ajunge o *singură* mişcare. Şi nici nu~ţij asculţi briciul cum fac alţii, în podul palmei, şi nu treci clientului pe la nas resturile de clăbuci şi păr. îndeosebi este însă de admirat îndemînarea mîinii stingi. Iată aici pentru osteneala dumitale, continuă el, dîndu-mi un florin însă să ştii un lucru : nu se cade să apuci de nas oamenii» de vază. Dacă pe viitor te vei lăsa de obiceiul acesta ţă-rănesc, vei reuşi frumos în viaţă.

M-am ploconit adine, i-am făgăduit tot ce a vrut, rugîndu-l ca, dacă va mai trece pe acolo la întoarcere, să mă onoreze din nou, şi m-am grăbit cît am putut să mă duc la tinerii mei tovarăşi care, în ultimele clipe, ajunseseră să mă sperie rău. Scoteau asemenea strigăte, rîdeau atît de tare, sărind ca ieşiţi din minţi prin casă, bătînd din palme, trezindu-i pe cei adormiţi şi povestind iarăşi întîmplarea, făcînd cu acest prilej din nou larmă şi izbucnind în noi hohote de rîs, încît, de cum am intrat în cameră, înainte de toate am închis fereastra şi i-am rugai să se liniştească ; dar, pînă la urmă, a trebuit să rîd şi eu cu ei de acea ispravă smintită pe care-am dus-o la capăt cu atîta seriozitate.
După cîtva timp, cînd larma hohotelor de rîs s-a mai potolit întrucîtva, am putut să mă gîndesc la norocul' meu ; aveam în buzunar galbenii şi florinul cîştigat şi mă socoteam bine căptuşit, lucru cu atît mai îmbucurător, cu cît societatea noastră hotărîse ca a doua zi să se împrăştie. Dar nu ne-a fost dat să ne despărţim cuminte şi în ordine. întîmplarea era prea hazlie ca tovarăşii mei să n-o spună şi altora, deşi îi rugasem stăruitor ca, măcar pînă la plecarea bătrînului, să-şi ţină gura. Unul dintre noi, poreclit Neastîmpăratul, eră în dragoste cu fata hangiului. Au avut o întîlnire şi, cine ştie de ce, poate că negăsind cum s-o distreze altfel,. i-a povestit toată păcăleala şi au rîs împreună de s-au prăpădit. Dar lucrurile nu s-au sfîrşit aici. Fata a dus povestea mai departe şi aşa a ajuns destul de repede la urechile bătrînului domn, care tocmai se pregătea de culcare.
Noi stăteam «mai liniştiţi decît ne era obiceiul, căci peste zi făcusem destul tărăboi, cînd ajutorul hangiului, care ne era devotat, dădu buzna în cameră strigînd : Fugiţi, vor să vă omoare în bătaie ! Am sărit cu toţii în
Ies

picioare, vriuti sa aflăm amănunte, dar- el o şi ştersese, M-am repezit şi ani"tras zăvorul. îh aceeaşi clipă am auzit bătăi şi izbituri in uşa/ ba' chiar ni se părea Că auzim cura e crăpată cu lovituri de secufce, Ne-ani retras maşinal *m* .camera din fund ; amuţiserăm cu toţii» Sintem trădat,!,., am strigat eu. Acum dracul ne ţine pe noi ae nas !! Raulboid şi^ş sens spada din teacă, in timp ce eu nu-ain arătat încă o dată puterea de uriaş împinglnd fără nici un âjutOr un scrin greu în uşâ, care, spre norocul nostru, se descindea înăuntru, îndată am auzit, insă larmă în camera de alături ş.i lovituri puternice in uşa noastră..

Raulboid părea hotărît să se adiere,, dar l-am strigat de cîteya ori şi iui şi celorlalţi : Fugiţi, căci nu-i vOrbs numai de lovituri, ci şi de Insulte; lucrul cel mai rău pentru cei ,de neam mare. Fata, cea care ne trădase, pătrunse disperata" în cameră, ştiindu-i pe iubitul eî în. primejdie de moarte. Fugiţi, fugiţi ! .strigă'ea'şi îşi apucă iubitul'de mînă ; fugiţi, .plecaţi ! am. să vă. duc prin pod, hambare şl Curte.' Veniţi cu toţii; ultimul trage scara d.upă el I Toţi s-au::[1] năpustit afară pe uşa din spate , eu am cnai ridicai *un* Cufăr, vrînd sâ-i pun peste scrin, că să împing înapoi canaturile crăpate ale uşii asediate j dar strădăni şi îndîriireâ mea erau să-mi fie fatalei

Ci'nd m-am repezit să-i urmez pe ceilalţi, am gâsia seara tras'ă şi orice speranţă de a mă salva spulberată. Şi astfel, eu, vinovatul cel adevărat, mă aflam acolo,,' fără a; mai avea vreo nădejde să mă'văd scăpat teafăr. Şiş cine ştie.— dar. să nu vă mai inşii- nimic, deoarece sini, acum împreună-cu dumneavoastră şi pot să vă istorisesc poves-tea asta. Aliaţi doar că această şotie smintită s-a isprăviţi foarte'prost,

Domnul cel- bătrân, adânc jignii' de batjocura rămasă! aerăzbunatâ,' s-a îmbolnăvit de-inimă rea si se :.zic6:id8

păţania aceasta, i-a pricinuit şi moartea, dacă nu, de-a dreptul, apoi în tot căzui a contribuit mult. Fiul său, care a pornit pe urmele făptaşilor, a. aflat din nenorocire despre participarea lui Raufbold şi., după ani de zile, cînd s-a convins de'vina lui, l-a provocat la-duel şi i-a pricinuit o rană omului aceluia frumos, desfigurîndu-l pe tot restul vieţi.i. Adversarul său a pierdut de .asemeni câţiva ani buni, datorită unor împrejurări legate întîrnplător de acel duel.

Şi acum orice poveste cuprinde şi o învăţătură, cred că morala acesteia pe- care v-am spus-o e cit se poate de clară pentru toţi cei/de faţă.

CA PITOLU L AL N OUALiL

Ziua cea. importantă, sosise ; trebuia să se facă primii, .paşi ..spre o emigraţie "-generală şi să se hotărască cine va pleca într-adevăr în lumea nouă şi cine preferă să rămînă şt.Să-şi caute.-norocul în partea ceastălaltă, pe pămîntu'i vechiului continent.

Un cîntec voios răsună pe toate străzile din tîrguşdrul acela vesel; se formau grupuri; .meşterii, ce ţineau, de aceeaşi breaslă se adunau între, ei şi se îndreptau spre sală'cîntînd ia unison, într-o ordine stabilită prin tragere la sorţi.

Conducătorii lor, aşa cum am hotărît să-i numim pe Lenardo,. Friedrich şî administratorul regiunii, tocmai se gîndeau să-i urmeze şi sa-şi ocupe locurile cuvenite, cînd . un bărbat cu înfăţişare plăcută' se apropie de ei şi le ceru îngăduinţa de a lua parte la adunare. Nu i s-ar. fi putut refuza nimic, atît de politicoasă, prevenitoare şi 'amabilă

era comportarea lui, care dădea un farmec deosebit unei statui impunătoare, indicînd o carieră de militar şi, în aceeaşi măsură, de curcan şi om de lume. A intrat şi el "' împreună cu ceilalţi şi i s-a oferit un loc de cinste. Toată lumea s-a aşezat jos, numai Lenardo a rămas în picioare, începînd să vorbească în felul următor :

Prieteni, dacă ne uităm la provinciile şi statele cele mai populate din vechiul continent, vedem că pretutindeni unde se găseşte un teren utilizabil, acel teren e cultivat, plantat, amenajat, înfrumuseţat şi în aceeaşi măsură dorit, posedat, fortificat şi apărat. Aceasta ne dovedeşte deosebita importanţă a proprietăţii funciare şi ne sileşte să o privim ca pe cel dintîi şi cel mai de seamă bun la care omul poate aspira. Examinînd lucrurile mai de aproape, găsim că dragostea filială şi cea paternă, că unirea strînsă a locuitorilor de la sat sau de la oraş, precum şi sentimentul general patriotic, se bazează nemijlocit pe pămînt ; aşadar cucerirea şi apărarea unui ţinut, fie el mare sau mic, ne apare tot mai întemeiată şi mai merituoasă. Da, aşa a vrut natura. Un om născut în glie îi aparţine prin puterea obişnuinţei ; omul şi glia devin un singur tot şi între ei se creează cele mai frumoase legături. Cine s-ar încumeta să atace aceste temelii ale oricărei existenţe şi să nu recunoască valoarea şi sfinţenia acestui unic dar ceresc ?

Şi totuşi, trebuie să spunem : dacă ceea ce posedă omul are o valoare atît de mare, atunci se cere să atribuim o valoare şi mai mare acţiunilor şi înfăptuirilor sale. De aceea, privind lucrurile dintr-un punct de vedere mai vast, putem considera că proprietatea funciară nu e decît o mică parte din bunurile care ne-au fost hărăzite. "Cele mai mari şi mal importante dintre ele constau de fapt j în bunurile mobile şi în cele ce sînt dobîndite printr-o viaţă activă.

Mai ales noi, tinerii, sîntem siliţi să ne îndreptăm pri-
virile în această direcţie, căci chiar dacă am fi moştenit
de la părinţii noştri dorinţa de a sta locului şi de a rămîne
la. cele vechi, totuşi mii de împrejurări ne îndeamnă să
deschidem ochii spre perspective mai îndepărtate şi ori-
zonturi mai vaste. Să alergăm la malul mării şi dintr-o
singură privire să ne încredinţăm de spaţiul nemărginit
ce se deschide în faţa activităţii noastre ; acest singur
gînd ne va insufla o ardoare nouă.
Dar să nu ne pierdem în asemenea întinderi nemă-
surate, ci să ne îndreptăm atenţia asupra teritoriului
concret şi vast al feluritelor ţări şi regate. Vedem acolo
ţinuturi întregi, străbătute de nomazi ale căror aşezări
sînt mobile, ale căror turme ce-i hrănesc, avere vie, tre-
buiesc mînate pretutindeni. îi vedem în inima desertu-
rilor, pe păşuni întinse şi verzi, poposind ca şi cum- ar
fi ancorat. într-un port multdorit. Aceste deplasări, aceste
migraţii au devenit pentru ei o obişnuinţă, o nevoie. Ei
ajung să privească faţa pămîntului ca şi cum n-ar fi
zăgăzuită de munţi, nici străbătută de ape. Doar am
văzut nord-estul îndreptîndu-se spre sud-vest ; am văzut
popoare izgonind pe altele dinaintea lor, schimbînd cu
totul stăpînirea şi proprietatea asupra pămîntului.
Aceasta se va mai întîmpla încă de multe ori de-a
lungul istoriei, pornind din ţinuturile suprapopulate. Ar
fi greu de spus ce ne aşteaptă din partea unor străini ;
dar e semnificativ faptul că,. din pricina suprapopulaţiei,
ne stingherim unii pe alţii la noi acasă şi, fără a mai aş-
tepta să fim izgoniţi ne izgonim singuri, rostind noi înşine
unii faţă de alţii sentinţa de exil.
A venit acum* momentul ca, fără mîhnire şi descu-
rajare, să facem loc în inima noastră unei anumite mobi-
lităţi, să nu înăbuşim neastîmpăruî care ne îndeamnă să ne
schimbăm locul. Totuşi, gîndurile şi proiectele noastre

să nu ne fie dictate de patimă sau-de oricare altă presiune,
ci să izvorască dintr-o Convingere întemeiata pe raţiune,,,
S-a spus şi s-a repetat : Unde-mi merge bine, acolo
mi-e patria. Totuşi aceasta maximă consolare ar fi şi mai
bine formulată, dacă ar suna aşa : Unde-s folositor, acolo-i
patria mea Acasă la el, un om poate fi nefolositor, fără
ca acest lucru să se bage de seamă îndată ; afară, în străi-
nătate, omul nefolositor se dă pe faţă de la început Şi dacă
spun: Fiecare să se străduiască oriunde s-ar afla să fie
folositor lui şi celorlalţi, aceasta nu-i nici învăţătură, nici
sfat, ci sentinţa vieţii însăşi . .
Acum să ne uităm La globul pămîn'tesc ş-i deocamdată
să nu ne ocupăm de mări, să nu ne, lăsăm atraşi de forfota
corăbiilor, ci să ne fixăm privirea asupra uscatului şi să ne
minunăm cum e împînzit de un neant di* furnici, mişunînd
pretutindeni şi încrucişţndu-şi drumurile. însuşi Domnul
Dumaezeu a hotărât astfel, impiedicînd înălţarea turnului.
Babei şi împrăştiind seminţia omenească pe tot întinsul
pământului S-ă-L slăvim, căci această binecuvîntare s-a
transmis asupra tuturor generaţiilor

Observaţi acum cu bucurie cu cîtă uşurinţă se pun tinerii în mişcare. Negăsmt nici în casă, nici la uşă mvă-'ţătura de care sînt însetaţi, ei aleargă spre ţările şi oraşele un.de ,îi atrage renumele savanţilor şi ai înţelepţilor de-acolo, După ce s-au instruit grabnk: şi cît de cît mulţu-mitor, se simt îndată îmboldiţi să-şi rotească privirile mai departe în lume, nerăbdători să descopere şi sa-şi însuşească orice. experienţă utilă, care i-ar putea ajuta să*şî realizeze scopurile, să-şi încerce deci norocul. Să. ne mai gîndim la acei oameni desăvîrşîţi, luminaţi, la,acei nobili cercetători ai naturii, care înfrunta in chip conştient orice. dificultate şi on.ee primejdie pentru a deschide lumii lumea' şi pentru a croi. cărări şi căi prin ţinuturile de nepătruns

Dar uitaţi^-vă şi la drumurile mari şi, netede,.,pe care colbul se ridică "în Irîmbe de nouri în urma trăsurilor confortabile, ticsite de bagaje şi în care călătoresc cei puternici şi bogaţi şi alîţia alţii, ale căror năzuinţe şi lei de a gîndi le analizează Yoriek ' atît de frumos. Vrednicu! meseriaş ce merge pe jos poate privi cu linişte în urma lor. el, căruia patria i-a impus să-şi însu-şească iscusinţa în ţări străine şi să nu se întoarcă la căminul părintesc decil după ce a izbutit s-o Tacă. Şi mai des întîlnim pe aceste drumuri neguţători şi misiţi. Chiar şi un mic vînzător de mărunţişuri trebuie să-şi pără-sească din cînd în cînd dugheana şi să bată iarmaroacele şi târgurile pentru-a se apropia de neguţătorii cei mari, sporindu-şi modestul .lui cîştig prin pilda unei mişcări comerciale nelimitate şi prin contactul cu ea. Dar şi mai n.eliniştiţi străbat drumuri principale şi lăturalnice .mul-ţimea de călăreţi singuratici, care caută să ne scoală banii din pungă chiar şi împotriva voiraţei noastre. Mostre de toate felurile,Şi liste d<> preţuri ne urmăresc la oraş şi ia ţară şi, oriunde ne-am refugia, ne găsesc, oferindu-ne negustoreşte ocazii, pe care noi înşine nu ne-am fi gîn-di t niciodată să le căutăm. Dar ce să mai spun de neamul acela care şi-a însuşit înaintea oricărui altul binecuvântarea de a fi veşnic călător şi care prin activitatea lui neoste-nită se pricepe să înşele pe oamenii sedentari şi s-o ia înaintea tovarăşilor de drum ! Bespre aceştia nu trebuie să vorbim nici de bine nici de rău; să nu-i vorbim de bine, fiindcă asociaţia noastră se fereşte de ei ; să nu-i vorbim de rău, deoarece călătorul are' îndatorirea să se poarte prietenos cu oricine s-ar îh'tîlni, gîndindu-se ia avantajele reciproce.

[1] Se referă la Yoriek, eroul romanului *Călătorie sentimentală* (3768) de Laurerice SCerne, care dă la început o listă de diferite tipuri de călători.

Dar, înainte de toate, trebuie să ne amintim cu simpatie de toţi' artiştii în genere, căci şi ei sînt strîns legaţi de mişcarea întregii lumi. Nu umblă oare pictorul cu şevaletul şi paleta lui de la un chip la altul ? Iar confraţii săi nu sînt oare chemaţi cînd ici, cînd colo, pentru că pretutindeni e ceva de clădit şi de sculptat ? Muzicantul păşeşte încă şi mai repede, căci, de fapt, el e cel ce aduce surprize noi pentru mereu alte urechi, un nou prilej de uimire pentru o sensibilitate mereu proaspătă. Apoi actorii care, deşi dispreţuiesc carul Iui Thespis [i], străbat totuşi mereu ţara în grupuri mai mici şi-şi înjgheabă într-o clipă lumea lor agitată, în orice loc ar poposi. Sacrificînd uneori legături serioase şi avantajoase, îşi schimbă adesea locul, îmboldiţi de un talent în creştere şi de cerinţele ce cresc şi ele în acelaşi timp. De obicei ei se pregătesc în acest scop, nelăsînd nici un, teatru important din ţară, pe scena căruia să nu se fi urcat. .

Aceste consideraţii ne îndeamnă. acum să ne ocupăm de corpul didactic ; îl găsiţi de asemenea într-o mişcare continuă ; dascălii trec de la o catedră la alta, pentru a împărţi pretutindeni cu dărnicie sămînţa unei instrucţiuni rapide. Dar mai sirguincioase şi cu o activitate mai largă sînt acele suflete pioase ce se împrăştie în toate părţile lumii pentru a duce popoarelor mîntuirea. Alţii, în schimb, pornesc în pelerinaj pentuu propria lor mîntuire ; ei se duc în cete numeroase spre locurile sfinţite, făcătoare de minuni, căutînd să dobîndească ceea ce sufletele lor nu puteau găsi la ele acasă, v

Dacă toţi aceştia nu ne pot stîrni mirarea, căci de cele mai multe ori faptele lor n-ar putea fi concepute fără călătorii, n-ar trebui, în schimb, să-i socotim legaţi de

[1] Thespis, poet elin, socotit creatorul tragediei greceşti (Sec. VI î.e.n.).

glie cel puţin pe cei care-şi dăruiesc pămîntului toată osîrdia lor ? Nicidecum ! Utilizarea unui lucru poate fi concepută şi fără posesiunea lui şi-l vedem pe plugarul harnic părăsindu-şi ogorul de pe care a avut timp de cîţiva ani foloase şi bucurie în calitate de arendaş temporar ; cuprins de neastîmpăr, el caută un folos egal, sau mai mare, fie în apropiere, fie mai departe. Dar chiar şi proprietarul îşi părăseşte pămîntul proaspăt desţelenit, trecîndu-l altuia mai puţin priceput şi căruia i-a plăcut, văzîndu-l cultivat. Şi iată-l avîntîndu-se din nou în pustietăţi, defrişînd păduri şi, ca răsplată pentru primele sale strădanii, întinzîndu-se pe un spaţiu de două şi de trei ori mai mare, pe care poate nici nu se gîndeşte să rămînă.

Să-l lăsăm să se lupte cu urşii şi alte jivine şi să ne întoarcem în lumea civilizată, unde nu vom găsi nici aici mai multă linişte. Să privim oricare stat mare şi bine organizat ; acolo omului celui mai capabil i se cere să fie totodată şi cel mai activ. La un semn al prinţului, la ordinul consilierului de stat, cel ce e folositor va fi trimis dintr-un loc în altul. Şi lui i se potriveşte lozinca noastră : Caută pretutindeni să fii. de folos şi pretutindeni vei fi ca la tine acasă. Dar cînd vedem oameni de stat importanţi părăsindu-şi cu părere de rău posturile înalte, avem motive să-i plîngem, căci nu-i putem socoti nici călători, nici emigranţi ; nu sînt emigranţi, căci pierd o poziţie de invidiat, fără a avea posibilitatea de a găsi cît de cît una mai bună, şi nu sînt 'călători, căci rareori le e dat să fie în altă parte utili în vreun fel oarecare.

însă, viaţa cea mai rătăcitoare e menită soldatului ; chiar şi în vreme de pace, e trimis cînd într-un post, cînd într-altul ; ca să poată lupta pentru patrie, în apropiere sau la depărtare, trebuie să fie mereu gata de plecare ; şi nu numai pentru salvarea imediată a patriei îşi îndreaptă

paşii spre toate părţile lumii ci şi după placul popoarelor şi al suveranilor ; numai la puţini le e dat să se stabilească într-un loc anumit. Dacă bravura e însuşirea de căpetenie a soldatului, ea e întotdeauna asociată cu noţiunea de fidelitate ; de asta vedem că anumite populaţii, renumite pentru statornicia lor, sînt chemate peste hotare spre a sluji ca gardă personală principilor şi înaltelor feţe bisericeşti. '■

Mai este o categoric; foarte nobilă şi foarte necesară statului, anume aceea a oamenilor cu misiuni diplomatice, trimişi de la o curte la alta, care asediază pe principi şi pe miniştri şi leagă tot pămîntul locuit cu fire invizibile. Nici unul dintre aceştia nu-i măcar o clipă sigur că va rămîne într-un loc. în timp de pace, cei mai abili dintre ei sînt trimişi dintr-o parte într-alta a lumii ; în timp de război, ei urmează armata victorioasă sau asigură retragerea celei învinse, fiind mereu gata să părăsească un loc pentru altul ; de aceea duc cu ei întotdeauna o mare provizie de scrisori de rămas bun.

Dacă pînă acum, la fiecare pas, am. putut să ne mîndrim cu cinstea de a avea elita oamenilor de acţiune ca tovarăşi şi părtaşi la aceeaşi soartă, în încheiere, scumpi prieteni, v-am rezervat o satisfacţie şi mai înaltă, căci vă veţi găsi înfrăţiţi cu împăraţii, regii şi principii. Să ne 'gîndim mai întîi, binecuvîntîndu-l, la Hadrian [2], acel nobil .împărat călător, care a străbătut pe jos, în fruntea armatei sale, tot pămîntul ce-i era supus şi astfel l-a luat în stăpînire cu adevăr&t. Să ne gîndim cu groază la cuceritor, acel călător înarmat, contra căruia împotrivirea e de prisos, căci zidurile şi bastioanele nu pot apăra popoarele

"' Aluzie la elveţieni, care au îndeplinit acest rol vreme de mai piuite secole.

[3] împărat roman (76—133).

paşnice : şi, în sfîrşit, sâ-i însoţim eu sinceră părere de rău pe acei nefericiţi principi alungaţi, pare, căzuţi din înălţimea situaţiei joi,:., nu pol fi primiţi nici măcar în societatea modestă a drumeţilor întreprinzători,

Acum,, după ce am, trecut în revistă .ţoale .acestea şi le-am lămurit, să nu ne lăsăm cuprinşi de vreo melancolie mărginită sau de o îngâmfare pătimaşă. A trecut vremea cînd o luai razna prin lumea întreagă ca un -aventurier ; datorită unor călători în jurul lumii care ne-au lăsat lucrări ştiinţifice, descrieri judicioase şi ilustraţii artistice, sîntem astăzi destul de informaţi, pentru a şti cu aproximaţie la ce ne putem aştepta pretutindeni.

Totuşi, uri om singur nu poale ajunge la'o cunoaştere desâvîrşitâ. însă asociaţia noastră are posibilitatea să-l. lumineze pe fiecare, după cerinţele şi scopurile ce şi-a propus. Dacă cineva are în minte o ţară către care e atras, noi căutăm să-i-clarificăm în amănunt obiectul năzuinţelor sale, care pînă atunci îi plutea vag în închipuire ; schimbul de vederi asupra lumii locuite şi locuibile este cel mai plăcut şi mai folositor subiect de conversaţie,. în sensul acesta, putem să ne considerăm înrolaţi într-o asociaţie mondială, Ideea e simplă şi măreaţă ; îndeplinirea ei e uşoară, dacă se întemeiază pe raţiune şi, forţă,. Unirea e atotputernică, de aceea între noi nu trebuie, să fie nici o dezbinare, nici o contradicţie, în măsura în care avem principii, ele trebuie să fie comune tuturor. Noi spunem ca. omul trebuie să înveţe a gîndi fără imbold exterior ; să caute logica, nu în circumstanţe, ci în sine însuşi ,: acolo o va găsi şi o va cultiva, eu dragoste. El se va forma şi se va organiza astfel, ea pretutindeni se va simţi ■ acasă. Cel ce se - dedică lucrurilor foarte necesare, acela îşi ajunge pretutindeni scopul, în chipul cel mai simplu. Alţii însă, care năzuiesc spre lucruri mai înalte, mai delicate, trebuie să fie mai prevăzători în" Ce priveşte

'ra

alegerea drumului. Dar omul, orice ar plănui şi ar începe, dacă e singur, nu poate face faţă ; societatea este absolut necesară pentru un ins activ. Toţi cei utili trebuie să fie în legătură unul cu altul, aşa cum cel ce vrea să clădească caută un arhitect, iar arhitectul caută zidari şi dulgheri.

Ştiţi .cu toţii cum şi. în ce mod s-a întemeiat şi s~a organizat asociaţia noastră. Printre noi nu se află nimeni care să nu-şi poată exercita meseria oricînd şi cu folos, care să nu fie încredinţat că oriunde l-ar duce întîmplarea, înclinarea, sau chiar pasiunea, va fi totdeauna bine recomandat, bine primit şi încurajat, iar în caz de nenorocire va fi ajutat, pe cît se poate, să-şi restabilească situaţia dinainte. Noi ne-am mai impus cu stricteţe două obligaţii : să respectăm orice formă de cult religios, căci toate sînt mai mult sau mai puţin cuprinse în *Crez ;* apoi să admitem toate formele de guvernămînt şi, întrucît toate cer şi încurajează o activitate folositoare, să lucrăm în cadrul fiecăreia aşa cum ni se cere, cît timp va fi nevoie. în sfîrşit, socotim de datoria noastră să practicăm şi să încurajăm moralitatea, dar fără pedanterie şi stricteţe, aşa cum ne pretinde respectul faţă de noi înşine, care rezultă din cele trei forme de respect pe care le profesăm cu toţii ; căci toţi avem norocul şi bucuria, unii dintre noi chiar din tinereţe, să fi fost iniţiaţi în această înţeleaptă şi înaltă doctrină universală. Toate aceste lucruri am vrut să le reamintim, să meditám la ele, să le recunoaştem şi să le proclamăm încă o dată în ceasul solemn al despărţirii şi să le pecetluim cu un cîntec de rămas bun cordial.

Nu sta locului, porneşte !
Cap isteţ, braţ iscusit
Pretutindenea găseşte
Un voios bine-ai venit !

Şi oriunde este soare
Griji puţine vom avea.
Doar de asta-i lumea mare :
Să ne risipim în ea.

CAPITOLUL AL ZECELEA

Cît a răsunat acest cîntec de încheiere, o mare parte dintre participanţi s-au sculat grăbiţi şi au părăsit sala în ordine, doi cîte doi, cu aclamaţii care răsunau pînă departe. Aşezîndu-se, Lenardo îl întrebă pe străin dacă avea de gînd să-şi facă acolo, în public, propunerea, sau dacă dorea o întrunire specială. Străinul se ridică, salută adunarea şi vorbi astfel :

Aici, tocmai înţr-o asemenea întrunire, doresc să dau explicaţii. Toţi aceşti oameni, ce-au rămas în sală liniştiţi şi care par toţi de ispravă după înfăţişare, arată limpede, stînd la locurile lor, că doresc şi au de gînd să trăiască mai departe pe pămîntul patriei, li salut pe toţi din inimă, căci le pot declara că sînt în situaţia de a le oferi tuturor destul de lucru pentru mai mulţi ani. Totuşi, voi cere curînd o nouă adunare, pentru că e necesar ca, înainte de toate, să expun pe larg planurile mele onoraţilor şefi care i-au condus pînă acum, şi să-i conving de seriozitatea misiunii ce o am. Se cuvine apoi să discut în parte cu fiecare dintre cei rămaşi pe loc, pentru a afla cu ce servicii se gîndesc să răspundă la importanta mea ofertă.

Lenardo îi ceru un oarecare răgaz pentru a se ocupa de treburi urgente şi după ce s-a fixat viitoarea întrevedere, cei rămaşi în sală s-au ridicat cuviincioşi şi au plecat, ca şi ceilalţi, doi cîte doi, cîntînd în cor.

Apoi Odoard le-a dezvăluit celorlalţi doi şefi intenţiile şi proiectele sale, arătîndu-şi împuternicirea ce i se dă-

duse. Dar cu h-rşţe oameni atit de aleşi nu. se putea discuta, multă vreme fără a se atinge mobilele de ordin sufletesc pe care se întemeia întreaga acţiune. Convorbirea i-a dus reciproc la explicaţii şi mărturisiri personale. Astfel au rămas împreună, pînă noaptea tîrzîu, rătăcind tot mai mult prin labirintul sentimentelor şi destinelor omeneşti. încetul cu încetul, Od.oard s-a simţit îndemnat să-şi mărturisească parte din preocupările spiritului şi ale 'inimii ; bineînţeles că şi din această discuţie nu avem, decît o relatare incompletă şi nesatisfăcătoare. Totuşi, datorită tot talentului lui Frieclrich de a prinde şi a reţine orice, sîntem în măsură să reproducem unele scene interesante din viaţa unui om eminent, care începe să ne preocupe, şi să aruncăm oarecare lumină asupra lor, chiar dacă pentru un moment nu avem decît simple indicaţii asupra faptelor, pe' care nădăjduim să le aflăm cîndva mai. amănunţit şi mai legat.

NU PREA DEPARTE

Bătuse ora zece şi totul era gata pentru ceasul hotărî! în sufrageria cea mică, împodobită cu. ghirlande de flori, era pregătită o masă splendidă pentru pat™ persoane ; un tort minunat şi fel de fel de dulciuri erau. aşezate printre flori şi candelabre strălucitoare. Ce se mai bucurau copiii de toate bunătăţile, căci aveau, să se aşeze şi ei la masă cu cei. mari ! Deocamdată ţopăiau prin cameră, costumaţi şi mascaţi şi, deoarece nimic nu-i poate poci pe copii, ei semănau cu doi. spiriduşi. adorabili.. Tatăl. îi chemă lingă dînsul şi micuţii recitară, cît se poate de drăgălaş şi fără prea mult ajutor, urarea în versuri compusă pentru aniversarea, mamei.

Timpul zbura ; din sfert în sfert de ceas bătrîna slujnică nu se putea stăpîni să. nu vină dih bucătărie, spo-

rind nerăbdarea stăpînului. Lămpile de pe scară shit gata să se stingă, se tînguia ea ; mi-i teamă e-au să se ardă mîncările ce-i plac sărbătoritei ! De plictiseală, copiii începură să fie neastîmpăraţi, devenind chiar nesuferiţi. Tatăl lor se slăpinea şi totuşi calmul lui obişnuit începea Să-l părăsească ; asculta atent, doar o auzi 6 trăsură ; trecură cîteva fără să se oprească :, era gata să se înfurie. Ca să omoare timpul, ceru copiilor să mai facă o repetiţie : dar copiii, obosiţi la culme, neatenţi şi stîngaci, recitau fals, cu gesturi nepotrivite, exagerînd ca actorii, cînd nu simt ceea ce joacă. Chinul bietului om creştea cu fiecare clipă ; era mai bine de zece şi jumătate ; urmarea lăsăm să ne-o zugrăvească el însuşi.

Ceasul bătuse unsprezece ; nerăbdarea crescuse pînă la disperare ;, nu. mai nădăjduiam, mi-era frică. Tremuram la ghidul 8a va intra şi se va scuza în treacăt, cu obiş-nuita-! graţie uşuratică, spunind că-i obosită şi compor-tîndu-se ca şi cum mi-ar reproşa că-i stric bucuriile. în mine- se învălmăşeau toate ; toate cîte îndurasem ani de zile îmi apăsau din nou sufletul. Simţeam c-o urăsc şi nu mai ştiam în ce fel ar trebui s-o întîmpin. Bieţii copii. împodobiţi ca nişte îngeraşi, dormeau liniştiţi pe sofa. îmi ardea pămîntul sub picioare, nu mai îmi dădeam seama ce-i cu mine şi nu-mi mai rămânea decît să fug, pînă aveau să treacă primele clipe de disperare. Am. alergat^ spre poartă, aşa cum eram îmbrăcat, într-un cos-tum subţire de sară. Nu ştiu ce explicaţii am mormăit bătrînei, care m-a silit să pun un .pardesiu pe umeri, şi m-am trezit pe stradă, într-o stare, în care nu, mă mai aflasem de mulţi ani. Asemenea tinerilor cuprinşi de patimă, care: nu mai ştiu ce-i cu ei, am porniţ-o la întîm-plare pe străzi ; aş fi ajuns şi în eîmp, dacă un vînt; rece şi umed n-ar fi bătut tăios şi aprig, potolindu-mi oarecum roînia.

După cum se poate lesne remarca din acest pasaj, fte-am însuşit dreptul poetului epic, introducînd pe cititorul binevoitor cam repede în mijlocul acestei relatări pasionante. Am văzut un om de vază, frămîntat de necazuri domestice, fără a şti nimic mai mult despre el ; de aceea, deocamdată, ca să lămurim întrucîtva situaţia, să ne întoarcem la bătrîna cea cumsecade, ascultînd cele ce murmură sau exclamă cu glas tare, în emoţia şi nedumerirea ei.

Am văzut eu asta de multă vreme ; am şi spus-o ; n-am cruţat-o pe cucoana şi i-am atras de multe ori atenţia ; dar trebuie să fie ceva mai tare decît ea. Cînd domnul vine obosit după o zi întreagă de treburi la cancelarie, în oraş sau la ţară, găseşte seara casa goală, sau plină de oameni care nu-i plac. Doamna nu se poate dezbăra de asta. Dacă n-are lume şi bărbaţi. în jurul ei, dacă nu vine şi pleacă, dacă nu se îmbracă şi se dezbracă schimbînd rochiile, parcă s-ar înăbuşi. Azi, cînd e ziua ei de naştere, porneşte de dimineaţă la ţară. Bun ! Noi facem aici toate pregătirile şi dumneaei jură că-i acasă la nouă. Sîntem gata. Domnul îi pune pe copii să spună o poezie drăgălaşă pe care-au învăţat-o pe de rost ; sînt îmbrăcaţi frumos. Lămpile şi luminările sînt aprinse, mîncărurile şi friptupile sînt gata — nimic nu lipseşte, dar dumneaei nu vine. Domnul se ţine bine, îşi ascunde nerăbdarea, însă pînă la urmă tot izbucneşte. Acum pleacă de acasă la ora asta de noapte ! De ce ? Asta e limpede. Dar încotro ? Eu am ameninţat-o de multe ori pe dumneaei cu o rivală, da, i-am spus-o cinstit şi pe faţă. Pînă acum n-am observat nimic la domnul ; dar este una care îl pîndeşte de multă vreme şi-i face ochi dulci. Cine ştie cum s-a ferit pînă acum ? De data asta însă s-a isprăvit ; l-a împins disperarea, că-şi vede bunăvoinţa neluată în seamă şi a pornit-o de-acasă la vreme de noapte ; cred că acuma

s-a sfârşit I-am spus eu de atîtea ori să nu împingă lucrurile prea'departe !
Acum să ne întoarcem la prietenul nostru şi să-l ascultăm din nou :
Trecînd pe dinaintea celui mai. mare hotel din oraş, am văzut jos lumină ; am bătut în fereastră şi l-am întrebat pe chelnerul care se apropiase dacă nu sosiseră sau nu se anunţaseră nişte străini. Recunoscîndu-mi vocea, băiatul s-a grăbit să deschidă uşa, mi-a răspuns negativ la întrebare şi m-a poftit înăuntru. în situaţia în care mă aflam, am. găsit potrivit să-mi continui minciuna. I-am cerut o cameră pe care mi-a şi dat-o imediat la etajul al doilea ; primul etaj trebuia să rămînă, după părerea lui. pentru străinii care urmau să vină. A şi alergat să pregătească toate ; l-am lăsat să facă ce vrea garantînd plata. Pînă aici toate erau bune, dar pe mine m-a cuprins iarăşi disperarea ; îmi aduceam aminte de toate cîte au fost, cînd agravîhdu-le, cînd atenuîndu-le ; mă ocăram pe mine însumi, încercînd să mă stăpînesc, să mă potolesc ; îmi spuneam că a doua zi de dimineaţă toate se vor linişti ; vedeam chiar cum în ziua următoare toate îşi vor relua cursul obişnuit ; apoi mînia izbucnea nestăvilită din nou ; n-am crezut niciodată că aş putea fi attt de nefericit.
Fără îndoială că acest bărbat nobil, pe care un eveniment neînsemnat îri aparenţă l-a tulburat atît de brusc şi pătimaş, a stîrnit interesul cititorilor noştri în asemenea măsură, încît ei ar dori să cunoască încă multe amănunte despre viaţa lui. Vom folosi deci momentul de răgaz în aventura lui nocturnă, cînd se plimba mut şi agitat prin cameră.
Odoard era vlăstarul unei familii vechi căreia un şir întreg de generaţii îi transmiseseră cele mai nobile calităţi Fusese educat în şcoala militară, unde îşi însuşise o ţinută

•frumoasă care, îmbinată cu cele mai alese calităţi spirituale, dădea fiinţei sale uri farmec deosebit, Un serviciu de scurtă durată la curte îl apropiase de cele mai de vază personalităţi şi, datorită favorii pe care şi-o cîştîgase repede, fusese, ataşat unei misiuni diplomatice, avînd astfel prilejul să vadă lumea şi să cunoască unele curţi străine. Dovedise ele la început o minte clară, o memorie excelentă chiar a celor mai mici amănunte şi mai ales un zel deosebit în toate împrejurările. Uşurinţa lui de a se exprima în mai multe limbi, felul iui de a se purta nestingherii, dar discret, îl făcuseră să înainteze din treaptă în treaptă. Avusese succese în toate misiunile lui diplomatice, pentru că ştia să cîştige bunăvoinţa oamenilor şi astfel, ajungea sa aplaneze diferendele şi îndeosebi să împace interesele părţilor opuse, cîntărind cu dreptate temeiurile existente.

Primul ministru se gîndise să-şi apropie un bărbat âtît'jje remarcabil şi-l căsătorise cu fiica sa, o fată deosebit de frumoasă, înzestrată cu toate calităţile ce se cer în societate. Dar, cum în cursul oricărei fericiri omeneşti, se iveşte eîteodată un zăgaz ce-i stă împotrivă, aşa se întîmplase şi de data aceasta. La curtea princiară fusese crescută principesa Sofronia, ca pupilă, fiind cea din urmă mlădiţă din neamul ei ; bunurile şi drepturile pe care le moştenise erau destul de mari, deşi, pământul şi iobagii îi reveniseră unchiului ei. De aceea, pentru a evita discuţii ce ar fi putut duce prea departe, voiau s-0 mărite cu prinţul moştenitor, care, e drept, era mai tînâr decît ea.

Odoard fusese bănuit că ar avea o slăbiciune deosebită pentru principesă ; se socotea că ar fi proslăvit-o prea pătimaş întavun poem, sub numele de Aurora. Din partea Sofroniei se mai adăugase şi o imprudenţă: cu caracterul ei impulsiv răspunsese prea sfidător la unele

HÎSir

glume ale domnişoarelor sale de on.oa.re, afirmînd ca ar trebui să n-aibă ochi. ca. să rărnină oarbe în faţa atîtor calităţi.
Prin căsătoria Iui, bănuiala se potolise, dar duşmanii lui ascunşi continuau'totuşi, s-o întreţină şi, cînd se ivea prilejul, s-o înteţească,
Cît despre problemele referitoare la drepturile principesei asupra moştenirii şi chiar asupra coroanei, oricît se căuta să nu fie atinse, tot se mai vorbea despre ele. Principele, dar mai ales înţelepţii lui sfetnici., socoteau. că lucrul cel mai bun, era ca situaţia să. fie lăsată şi mai departe aşa cum era, pe cînd susţinătorii secreţi ai principesei doreau ca situaţia să fie rezolvată şi S-o vadă pe nobila doamnă bueurîndu-se de o mai mare libertate,. Cu atît mai mult-cu cît batonul rege al statului învecinat, rudă şi protector al Soi'roniei, mai era încă în viaţă şi se arăta dispus să-şi exercite la nevoie influenţa paternă. Cu prilejul unei misiuni cu. caracter de pură ceremonie, Odoar'd fusese bănuit că ar fi încercat acolo să. reînvie iarăşi problema 'pe care principele voia s-o tărăgăneze. Adversarii lui. Odoard se folosiseră de această întîmpiare şi socrul său, pe care l-â convins de nevinovăţia lui, trebui să-şi uzeze toată influenţa pentru a-i obţine un fel de post de guvernator într-o provincie îndepărtată. Acolo, .el se simţea foarte fericit, căci putea să-şi desfăşoare întreaga energie ; erau de făcut o mulţime de lucruri necesare, folositoare,' bune, frumoase, importante ; putea crea opere durabile, fără să se sacrifice, pe cînd, în situaţia dinainte, ocupîndu-se împotriva convingerilor sale de lucruri efemere, risca să ajungă la. propria-i ruină.
Dar soţia sa era de altă părere ; ea nu putea trăi decît în cercurile înalte şi-l urmase abia mai tîrziu, de nevoie. Odoard se purta faţă de dînsa cu toate menajamentele

posibile, oferindu-i tot ce putea să-i înlocuiască plăcerile de pînă atunci : vara, petreceri cîmpeneşti în împrejurimi, iarna, un teatru de amatori, baluri şi tot ce mai poftea. Răbdase chiar şi prezenţa unui prieten al casei, un străin, care îi vizita des de cîtva timp, deşi lui nu-i plăcea de loc, fiindcă, priceput la oameni cum era, i se păruse că descoperă la şl o anumită falsitate.
Din toate cîte le-am spus pînă aici, e foarte probabil că, în grava împrejurare în care se afla acum, în sufletul lui Odoard se perindau imagini după imagini, unele întunecoase şi tulburi, altele mai clare şi mai coerente. în tot cazul, dacă după această expunere confidenţială, el cărei material îl datorăm memoriei deosebite a lui Friedrich, ne întoarcem la Odoard, îl vom regăsi umblînd tulburat prin cameră, arătînd prin gesturi şi exclamaţii ce luptă se dă în el.
Cufundat în asemenea gînduri, umblam agitat prin cameră ; chelnerul îmi .aduse o ceaşcă de supă, de care aveam mare nevoie, căci fiind preocupat de pregătirile serbării, nu mîncasem nimic la mine acasă, unde cina rămăsese neatinsă. în clipa aceea, am auzit pe stradă sunetele foarte plăcute de corn ale unui poştalion. Vine dinspre munte, zise chelnerul. Ne-am dus la fereastră şi am văzut la lumina a două felinare o trăsură luxoasă, încărcată de bagaje şi trasă de patru cai, oprindu-se în faţa hotelului. Servitorii au sărit de pe capră. Au sosit ! strigă chelnerul ; şi porni grăbit în întîmpinare. L-am ţinut pe loc, cerîndu-i stăruitor să nu spună că sînt acolo şi nici că s-au făcut pregătiri ; mi-a făgăduit şi a zburat pe uşă. Dar nu reuşisem să observ cine a coborît din trăsură şi o nouă nerăbdare m-a cuprins ; mi se părea că băiatul acela zăboveşte prea mult să-mi aducă vestea. în sfîrşit am aflat de la el că oaspeţii erau femei ; o doamnă mai în vîrstă, cu o înfăţişare distinsă, una de vîrstă mijlocie

de o graţie nespusă şi o cameristă cum nu se poate mai pe placul inimii. A -început, povesti el, cu porunci, a continuat cu linguşiri, iar cînd a văzut că-i fac ochi dulci, a trecut la un ton voios şi ştrengăresc care pare că-i cel mai apropiat de firea ei adevărată.

Mi-am dat seama curînd, continuă băiatul, cît erau de uimite yăzîndu-mă atît de plin de zel, şi găsind toate pregătite pentru primire : camerele luminate şi focul aprins în cămin ; s-au instalat bine, au găsit în sufragerie o cină rece şi le-am oferit şi o supă de care s-au bucurat foarte mult.

Doamnele s-au aşezat- deci la masă. Cea în vîrstă mînca puţin, cea frumoasă şi drăgălaşă aproape nimic ; camerista, care se numea Lucia, mînca straşnic şi lăuda hotelul, admirînd sfeşnicele cu atîtea luminări, faţa de masă, porţelanurile şi tacîmurile. După c,e s-a încălzit la flăcările din cămin, l-a întrebat pe chelner, cînd a revenit, dacă hotelul lor era totdeauna pregătit aşa, zi şi noapte să primească oaspeţi sosiţi pe neaşteptate. Băiatul acela îndemînatic s-a purtat de data asta la fel ca şi copiii, care, deşi ştiu să ţină un secret, nu pot totuşi ascunde că li s-a încredinţat o taină. Mai întîi le răspunse în doi peri, apoi se apropie de adevăr şi la urmă, cînd zvăpăiata cameristă îl zăpăci cu întrebările, mărturisi că venise un servitor, adică venise un domn, dar că plecase, ba se întorsese şi, pînă la urmă, strîns cu uşa, îi spuse că domnul acela era într-adevăr sus, la etaj, şi că se tot plimba neliniştit prin cameră. Doamna cea tînără sări în picioare, celelalte făcură la fel. Trebuie să fie un domn în vîrstă, ziseră ele cu grabă. Chelnerul le asigură că, dimpotrivă, era tînăr. Şi, deoarece dînsele se îndoiau, el a susţinut cu tărie că spune adevărul. încurcătura şi neliniştea sporeau. Sigur că e unchiul meu, fusese de părere tînăra ; lucrurile astea nu i se potrivesc, replică doamna

cea în virsta. Dai" nimeni .altul nu putea şti că vom sosi aici la ceaiul ăsta, stărui tînăra în părerea ei. Chelnerul însă'susţinea înainte că era un bărbat tînăr, voinic şi chipeş.. Lucia In schimb jura că trebuie să fie unchiul slăpînei şale şi că nu pot să se încreadă în chelner, un şoltic, care de o> jumătate de ceas se contrazice mereu.

Dup§ toate acestea, chelnerul a test silii şă se ducă sus ea să-l roage stăruitor pe domnul acela să coboare. îndată., căci altfel vor ven! ■ doamnele spre a-i mulţumi. E o harababură de neînchipuit, adaogă baia Lui ; nu înţeleg de ce şovăiţi să vă arătaţi ; slnteţi luat drept un unchi bătrlti, pe care doamnele doresc eu nerăbdare să-l îmbrăţişeze din nou, Coborîţi, vă rog. Nu sînt oare persoanele pe care le aşteptaţi? Nu dispreţuiţi o aventură atît de incintătoare ; face s~o vedeţi şi s-o auziţi pe doamna cea frumoasă şi tîhără ; sînt persoane foarte respectabile. Veniţi, degrabă ..jos căci .altfel urcă ele să vă caute aici, în cameră. . .

. Pasiunea provoacă pasiune. Tulburat cum era, Odoard dorea ceva n.ou, ceva'străin de, situaţia în care se găsea. Coborî, nădăjduind că va urma o explicaţie şi o discuţie cu, doamnele, într-o formă plăcută şi veselă, că va afla lucruri noi, că se va distra, şi lotuşi avea presentimentul că merge în intîmpinarea unei vechi cunoştinţe. Ajunse la uşă ;•". doamnele, care credeau că aud mei'sul unchiului, se. grăbiră să-î iasă înainte ; Odoard intră:"' Dar ce întîlnire ! Ce apariţie ! Doamna cea tînără scoase un strigăt şi se aruncă la pieptul doamnei în vîrslă ; Odoard le recunoscu pe amândouă, se trase speriat îndărăt;- apoi se avîntă şi căzu la picioarele frumoasei, atingîndu-i o clipă mina cu cel mai respectuos .sărut. Pe buzele lui se stinseră silabele : A-u-ro~ra !

• Dacă acum. ne întoarcem privirea spre casa prietenur lui nostru, vom găsi şi acolo o situaţie, dintre cele. mâi

ciudate. 'Bătrîna nu ştia ce să mai facă : ţinuse aprinse Lămpile din vestibul şi de pe scară, dar mîncarea o luase de pe foc căci unele bucate se şi arseserâ. Camerista rărnasese lingă copiii adormiţi şi supraveghease riuşe- r.oasele lumîhări din sufragerie, tot atîl de caimă şi răbdă- toare, pe eît efta bătrîna de necăjită şi agitată.
In siirşil, trăsura'se opri în faţa casei ; doamna cobori şi află că soţul ei plecase de cîteva ceasuri, chemat un- deva. Urcă scările fără să bage de loc de seamă luminiţa aceea de sărbătoare. Bătrîna află de la lacheu că pe drum avuseseră un accident : trăsura se răsturnase în şanţ şi urmaseră tot felul de necazuri.
Doamna intră în sufragerie : Ce-i mascarada asta? întrebă ea, arătînd spre copii. V-ar fi făcui mare plăcere/: răspunse camerista, dacă aţi fi sosit mai devreme. Copiii,, treziţi din somn, săriră în picioare şi, văzînd-o pe măicuţa lor, începură să-i recite felicitarea învăţată. Deşi eraur stingheriţi, la începui a mers cum a mers, dar apoi, lip- siţi de încurajare şi de ajutor, bieţii copii începură să se poticnească şi pînă la urmă se opriră de tot; cu cîteva mmgîieri, au fost trimişi la culcare. Văzîndu-se singură, doamna se aruncă pe sofa şi izbucni în hohote de plîns.
Acum, totuşi, e necesar să dăm informaţii mai precise asupra doamnei şi asupra serbării cîmpeneşti care se sfîrşise atît de prost, după cum se pare, Albertina era una dintre acele femei Căreia n-aveai ce să-i spui între patru ochi, dar pe care o întîlneai cu cea mai mare plăcere în societate. Aceste femei sînt podoaba reuniunilor şi mijlocul de a stimula conversaţia în clipa cînd lîncezeşte ; au o graţie căreia îi trebuie spaţiu vast- pentru a -străluci şi a evolua nestingherită ;- au nevoie totdeauna de multă lume în jur, de o atmosferă care să le îmboldească şi să le oblige să.fie amabile ; în faţa,.unui singur om nici nu ştiu cum trebuie să se poarte. , •:

Prietenul casei îşi cîştigase simpatia şi şi-o menţinea numai pentru că organiza şi-i oferea ocazii să fie mereu în mişcare şi pentru că întreţinea în jurul ei o societate, nu prea numeroasă, dar foarte veselă. La împărţirea rolurilor, îşi alegea pe cel de tată nobil şi se pricepea, prin comportarea lui demnă şi gravă, s-o ia cu mult înaintea tinerilor amorezi de rangul întîi, al doilea sau al treilea. Florina, proprietara unui domeniu important din apropiere, avea obligaţii mari faţă de Odoard, ale cărui reforme economice aduceau întîmplător multe foloase proprietăţilor ei şi perspectiva ca în viitor să le sporească venitul în mod simţitor. Ea îşi petrecea iarna la oraş şi vara la moşie, care devenea scena multor petreceri plăcute, îndeosebi, nu lăsa să treacă nici o aniversare fără să n-o sărbătorească, organizînd tot felul de distracţii. Florina era o fiinţă veselă şi glumeaţă, dar se părea că nu ţine la nimeni şi că nu încurajează nici nu doreşte vreun ataşament. Dansatoare pasionată, ea îi preţuia pe bărbaţi numai în măsura în care se mişcau corect în tact ; plină de vioiciune în societate, îi erau nesuferiţi cei ce rămîneau chiar şi o clipă cu privirile pierdute, părînd că reflectează la ceva ; de altfel juca foarte plăcut rolurile de subretă veselă, roluri care se găsesc în toate piesele şi în toate operele, astfel că nu se năştea nici o rivalitate între ea şi Albertina, care juca rolurile de ingenuă.
Pentru a-şi sărbători apropiata aniversate într-o societate plăcută, poftise persoanele cele mai de vază din oraş şi de la moşiile' din jur. Dansul, început chiar după gustarea de dimineaţă, continuase şi după-masă ; balul se lungise ; se plecase prea tîrziu şi, surprins de întuneric pe un drum rău, de două ori mai rău, căci de-abia fusese reparat, vizitiul cîrmise greşit şi răsturnase trăsura într-un şanţ. Frumoasa noastră, împreună cu Florina şi prietenul casei se văzuseră în situaţia cea mai proastă.

Prietenul izbutise însă repede să se ridice ; apoi, aplecîndu-se peste trăsură, strigase ; Florino, unde eşti ? Albertinei i se părea că visează ; el întinsese mîna şi o trăsese afară pe Florina, .care era leşinată ; îi dăduse primele îngrijiri şi luînd-o în braţe o dusese pînă la drumul bun. Albertina rămăsese în trăsură de unde o ajutară să iasă vizitiul şi lacheul ; sprijinindu-se de acesta din urmă, ea încercase să meargă mai departe. Dar drumul era prost şi deloc potrivit pentru pantofii ei de bal ; deşi susţinută de servitor, se .poticnise la fiecare pas. însă în suflet se simţea şi mai îndurerată, şi mai pustiită. Nu ştia, nu pricepea ce i se întîmplă.

Cînd însă ajunse la han şi o găsi într-o odăiţă pe Florina întinsă pe un pat şi' alături de ea pe hangiţă şi pe Lelio îngrijind-o, îşi dădu seama de nenorocirea ei. Dintr-o dată, cu iuţeala fulgerului, i se dezvăluise că între prietenul necredincios şi amica perfidă era o legătură tainică.. Trebuise să fie martoră cum Florina, deschizîndu-şi ochii, se aruncase de gîtul lui cu voluptatea pasiunii renăscute, cum ochii ei negri străluceau din nou şi cum o roşeaţă vie îi rumenise dintr-o dată obrajii palizi ; într-adevăr arăta întinerită, fermecătoare, adorabilă.

Albertina rămăsese în picioare, cu ochii în pămînt, singura, neluată în seamă de nimeni. îndrăgostiţii îşi veniră în fire, adoptară o atitudine potrivită, dar răul fusese săvîrşit. Fuseseră nevoiţi să se urce iar în trăsură , şi desigur nici chiar în iad n-ar. fi fost mai strîns îngrămădiţi trădătorii şi victima lor.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

' Lenardo şi Odoard au fost foarte ocupaţi timp de cîteva zile ; Lenardo îi aproviziona pe emigranţi cu toate cele

trebuincioase, iar Gd.oard făcea cunoştinţă cu cei ce rămî-
fteeiU pe loc, căutînd să ie cîntărească însuşirile, pentru
a-i putea instrui asupra proiectelor sale. în acest timp
Friedrich şi Wilhelm au avut destul răgaz pentru a sta
de vorbă pe îndelete. Wilhelm ceru. să i se explice planul
general al asociaţiei şi, după ce ş-a familiarizat îndeajuns
tii ţinutul, şi-a exprimat nădejdea că într-un teritoriu.
atit ele vast se va dezvolta o "populaţie numeroasă ; astfel
convorbirea s-a îndreptat curîrid de la sine spre ceea ce îi
uneşte propriu-zis pe oameni : religia şi morala. Asupra
acestora, Friedrich, cel totdeauna plin de voie bună, a
vorbit pe larg şi cititorii noştri ne-ar fi desigur îndatoraţi,
dacă am putea reproduce în întregime discuţia care, prin
întrebări şi răspunsuri, prin obiecţii şi argumente, s-a
desfăşurat in chip interesant, ajungînd după diverse oco-
luri să-şi atingă adevărata ţintă. Dar nu se cade să zăbo-
vim atit de rnult ; preferăm să dăm dintr-o dată conclu-
ziile, decît să lăsăm ca ele să se nască pe rînd în spiritul
cititorilor noştri.

în cele ce urmează se găseşte, deci, chintesenţa celoi"
discutate :

Morala noastră e cu totul independentă de religie ; *e*
pur activă şi "poate fi. formulată în, cîteva comandamente ;
moderaţie în cele ce facem din propria noastră voinţă,
sîrguinţă în cele ce facem, sub imperiul necesităţii. în
viaţă l'iecai'e poate utiliza aceste maxime laconice în felul
său, căci textul acesta atotcuprinzător poate fi dezvoltat
la infinit.

Tuturor copiilor noştri li se insuflă un mare respect
faţă de noţiunea de timp, ca fiind cel mai înalt dar al lui
Dumnezeu şi al naturii, şi însoţitor vigilent ah existenţei
La noi se găsesc orologii pretutindeni, iar minutarele şi

bătaia Lor arată fiecare sfert de ară. Pentru a răspândi *cli* mai mult cu putinţă aceste semnale, aparatele telegrafice Instalate in ţinutul nostru indică, atunci cînd nu-s ocupate ţ?u altceva, ceasurile din timpul, zilei şi al .nopţii, folosind un procedeu foarte ingenios.
Aşadar* murala noastră, care e întru totul practică, insistă CU deosebire asupra chibzuinţe! şi aceasta e f'ayp-, Hzată ÎO cea Hiai mare măsură de împărţirea timpului, de atenţia, dată fiecărei ore. în orice moment omul trebuie. 9â focă ceva şi cum s-ar putea asta, clacă n-am Ci atenţi la munca noastră şi la trecerea-'orelor ?
Ţ.u\înd seama că ne aflăm abia la început, acordăm maţe importanţă legăturilor de familie. De aceea ne gîndto să impunem părinţilor îndatoriri mari ; educaţişa VS fi ia noi cu atît mai uşoară, cu cît fiecare trebuie să.se 8©'J veasca singur, să fie propriul său slujitor sau slujitoare.
'Fireşte- că unele discipline trebuie predate după o regulă unrfprmă ; abatele s-a însărcinat să înveţe pe toată lumea cu uşurinţă cititul, scrisul şi socotelile ; metoda' lut seamănă CU învăţământul mutual, dar e mai ingeni7 oasă ; în esenţă totul se reduce la formarea în acelaşi timp atît a dascălilor cil---şi a elevilor,
Dar- trebuie să mai pomenesc despre încă un învăţăm-înt mutual *. şi anume de exerciţiile de atac şi apărare, Âicj o- specialist Lothario ; manevrele lui au ceva asemănător cu. cele ale v'înătorilor noştri de cîmp, însă, fiind. vorba de :£,oth.ario, Iţi închipui că nu pot fi altfel decît originale
Cu acest prilej adaug eâ in-viaţa civilă n-avem clopote şi în. cea militară n-avem tobe ; ne sînt suficiente vocea 'omenească şi instrumentele de **suflat.'Acestea'au** existat iŞi există şi,, acum ; dar folosirea lor cu pricepere o airi.-
«

buim spiritului, care, de altfel, ar fi putut foarte bine să le şi inventeze.
Nevoia cea mai importantă a unui stat e să aibă un guvern curajos şi guvernul nostru nu va duce lipsă de aşa ceva ; noi toţi sîntem nerăbdători să ne apucăm de lucru, convinşi că trebuie să începem simplu. De aceea nu ne gîndim la justiţie, ci la poliţie. Principiul ei de bază este exprimat energic astfel : nimeni să nu stânjenească pe ceilalţi ; cine stînjeneşte va fi dat la o parte, pînă va înţelege cum trebuie să se poarte pentru a fi îngăduit de ceilalţi. Dacă ne încurcă un lucru neînsufleţit, lipsit de raţiune, de asemeni va fi îndepărtat din cale.
în fiecare circumscripţie, se află trei directori de poliţie, care se schimbă între ei la fiecare opt ore, aşa cum e şi în mine, unde activitatea nu trebuie să se întrerupă niciodată ; unul dintre aceşti oameni trebuie să se afle la îndemînă totdeauna în timpul nopţii.
Directorii aceştia de poliţie au dreptul să atragă atenţia, să mustre, să admonesteze şi să excludă ; dacă găsesc necesar, ei pot convoca un număr oarecare de juraţi. Cînd părerile lor sînt,împărţite în mod egal, nu decide preşedintele, ci se trage la sorţi, deoarece sîntem convinşi că faţă de două păreri opuse, n-are importanţă pe care din ele o urmezi. ,
Cît priveşte majoritatea, avem păreri cu totul proprii ; o admitem atunci cînd e vorba de[1] împrejurări necesare şi curente de viaţă, dar în chestiunile grave, importante, nu prea avem încredere în ea. Dar despre asta n-am totuşi dreptul să vorbesc mai mult.
Autoritatea superioară, care dirijează totul, nu poate fi găsită niciodată într-un loc *unic.* Ea circulă necontenit, pentru a menţine echilibrul în lucrurile obligatorii şi a-i

,-

lăsa fiecăruia libertatea în cele facultative. De altfel, aceasta s-a mai întîmplat în decursul istoriei ; împăraţii germani călătoreau mereu din loc în loc şi acest lucru e cel mai conform cu spiritul statelor libere. Ne e teamă să fixăm o capitală, deşi vedem de pe acum punctul din teritoriul pe care-l posedăm, unde se va aduna cel mai mare număr de oameni. Dar lucrul acesta îl ţinem însă ascuns ; capitala se va alcătui încetul cu încetul şi, oricum, destul de curînd.

Acestea-s în general punctele asupra cărora sîntem în cea mai mare parte de acord ; dar ele sînt discutate-din nou de către membrii asociaţiei, de fiecare dată cînd se întrunesc în număr mai mare sau mai mic. Esenţialul este ca noi să ne găsim la faţa locului. De fapt, noua situaţie a asociaţiei, aceea care trebuie să dureze, o exprimă legea. Pedepsele noastre sînt blînde ; fiecare are dreptul de a dojeni, dacă a atins o anumită vîrstă ; numai celor mai bătrîni, cu o autoritate recunoscută, le e îngăduit. să mustre şi să admonesteze ; iar pedeapsa se hotărăşte de un număr de membri, convocaţi în acest scop.

Se observă că legile severe se tocesc repede .ji că încetul cu încetul devin tot mai îngăduitoare, pentru că natura îşi afirmă totdeauna drepturile sale. Noi avem legi îngăduitoare, pentru a putea să devenim treptat mai severi. Pedeapsa noastră consistă în îndepărtarea din obște, în mod mai blînd sau mai.'sMct, pe timp mai scurt sau mai lung, după caz. Cînd averea cetăţenilor va crește, atunci li se va tăia din ea o parte, în proporţie cu vina lor, ca să fie pedepsiţi şi în acest fel.

Acestea au fost aduse la cunoştinţa tuturor membrilor asociaţiei şi la examenul ce s-a instituit, s-a constatat că fiecare face asupra sa însuşi cele mai potrivite aplicaţii ale punctelor capitale. Principalul este să ducera cu noi

peste ocean avantajele civilizaţiei şi să lăsăm. în. urma noastră dezavantajele ei : cîrciumi. şi săli de lectură n-o să îngăduim la noi; prefer să nu-ţi spun cum. ne vom, comporta faţă de cărţi şi de garafe ; asemenea lucruri, pentru a fi judecate, cer să fie mai întîi îndeplinite."
Din aceleaşi motive, cel ce-a adunat aceste turtii şi le-a pus în ordine nu vrea să vorbească, de alte dispoziţii care circulă în cadrul asociaţiei., deocamdată numai, ca probleme, şi care poate că, la. faţa locului, nu, vor fi găsite bune de aplicat. Caca le-am expune aici amănunţit, ar avea şi mai puţin sorţi să fie aprobate.

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

Ziua hotărîtă pentru conferinţa lui Odoard sosise ; după ce s-a. adunat toată lumea şi s-a făcut linişte, ei a început a vorbi în felul următor : Opera măreaţă, la care am. poftit să ia parte această mulţime de oameni vrednici., nu vă e cu totul necunoscută, căci v-am mai vorbit despre ea în linii generale. Din cele ce v-am, spus, reiese că atît în. lumea veche, cît şi în cea. nouă,se află pam.in.turi care se cer cultivate mai bine decît au fost pînă acum.. Acolo, natura a desfăşurat întinderi mari şi vaste, rămînînd neatinsă şi sălbatică, încît omul nu se încumetă să pornească la luptă cu ea. Şi totuşi, pentru cei'hotărîţi, e destui de uşor să pună cu încetul mîna pe acele pustietăţi şi să-şi asigure stăpînirea asupra lor. în lumea veche e dimpotrivă. Aici, pretutindeni proprietatea e ocupată, împărţită şi dreptul asupra ei e mai mult sau mai puţin consfinţit de un trecut îndelungat; şi, dacă acolo lipsa de limite pare

o greutate de neînvins, aici delimitarea prezintă piedici aproape şi mai greu de biruit. Natura poţi s-o constrîngi prin hărnicie ; pe om însă, numai prin forţă sau putere de convingere.

Dacă proprietatea particulară e privită de toată societatea drept sacră, cu atît mai mult ea e astfel pentru cel ce-o posedă. Obişnuinţa, impresiile din tinereţe, respectul faţă de înaintaşi, aversiunea faţă de vecin şi o mie de alte lucruri îl fac pe proprietar să fie rigid şi potrivnic oricăror schimbări. Cu cît asemenea situaţie este mai veche, mai complexă, mai divizată, cu atît e mai greu să înfăptuieşti ideea binelui general, pentru ca, luînd ceva de la individ, să rezulte un "folos pentru întreaga societate şi, prin răsfrîngere, chiar şi pentru individul însuşi.

De cîţiva ani guvernez în numele prinţului meu o provincie, care fiind despărţită de statele sale, multă vreme n-a fost exploatată aşa cum s-ar putea. Tocmai această separare, sau dacă vreţi această încercuire a împiedicat pînă acum să se ia vreo măsură, care să dea locuitorilor prilejul de a-şi exporta produsele şi. de a primi dinafară cele ce le sînt necesare.

în acest ţinut dispun de -puteri nelimitate. Erau multe lucruri bune de făcut, dar toate numai într-o măsură limitată. Pretutindeni drumul progresului era zăvorit şi se părea că reformele cele mai de dorit se aflau într-o altă lume.

Nu aveam altă obligaţie decît de a administra bine. Şi ce ; poate fi mai uşor decît asta? Tot atît de uşor e să înlături abuzurile, să te foloseşti de capacităţile oamenilor şi să le încurajezi strădaniile. Cu ajutorul raţiunii şi al puterii, toate acestea pot fi înfăptuite fără prea multă trudă, toate s-au făcut oarecum de la sine. Dar atenţia, grija mea deosebită s-au îndreptat asupra vecinilor, eare

nu-şi conduceau şi nu lăsau să fie conduse provinciile în acelaşi spirit, şi încă şi mai puţin după aceleaşi convingeri. Aproape că mă resemnasem, hotărît să mă menţin în limitele situaţiei mele şi să mă folosesc cît s-o putea mai bine de rutină, cînd am observat deodată că veacul. îmi vine în ajutor. în vecinătate au fost numiţi funcţionari mai tineri ; aveau aceleaşi păreri ca şi mine, dar, bineînţeles, la ei nu era decît o bunăvoinţă teoretică. Au adoptat pe încetul planurile mele de alianţă multilaterală mai ales pentru că am luat asupră-mi sacrificiile cele mai mari, fără însă ca vreunul să observe că<şi cele mai mari avantaje îmi reveneau tot mie.

Sîntem trei care guvernăm provincii însemnate ; principii şi miniştrii noştri sînt convinşi de cinstea, şi folosul proiectelor susţinute de noi, căci la drept vorbind, e mai greu să cuprinzi cu privirea avantajele în linii mari, decît în amănunte. Aici nevoia ne arată totdeauna ce trebuie j să facem sau să evităm şi această normă e suficientă pentru prezent ; dar acolo trebuie să făurim un viitor şi chiar dacă un spirit pătrunzător ar găsi un plan potrivit, cum ar putea eî spera că şi ceilalţi îl vor adopta ? în nici un caz la asta nu poate ajunge individul izolat ; timpul care descătuşează spiritele, deschide totodată şi ochii spre depărtări, şi, acolo, se vede cu uşurinţă ce e cu adevărat mare ; astfel se poate mai lesne înlătura una dintre piedicile cele mai puternice care stau în calea activltăţii omeneşti, şi anume faptul că oamenii pot fi de acord asupra unui scop, dar mult mai rar şi asupra mijloaeelor care duc la el. Căci ce-i cu adevărat măreţ ne ridică deasupra noastră înşine, şi străluceşte înaintea noastră ca o stea ; însă alegerea mijloacelor ne întoarce iar la noi înşine şi atunci individul, readus la ce era înainte, se simte ca şi cum n-ar fT făcut niciodată parte dintr-un tot.

Deci, să repetăm : secolul trebuie să ne vină în ajutor, timpul să forţeze raţiunea şi, în inimile devenite mai cuprinzătoare, interesul superior să precumpănească.
Cu asta cred că am spus de-ajuns ; chiar dacă acum pare prea mult, mai tîrziu voi avea grijă să o repet fiecărui asociat. S-au făcut măsurători precise ; drumurile au fost trasate, s-au stabilit locurile unde se vor ridica hanuri şi, mai tîrziu, poate şi sate. Sînt binevenite, ba chiar necesare, fel de fel de construcţii. Arhitecţi şi tehnicieni pricepuţi prevăd toate. Planurile şi devizele sînt întocmite ; avem intenţia să încheiem acorduri, unele mai mari, altele mai mici şi cu un control foarte riguros să utilizăm sumele disponibile spre uimirea patriei mume ; căci trăim cu nădejdea că de acum înainte se va dezvolta o activitate generală în toate direcţiile.
Dar este o problemă, asupra căreia vreau să atrag atenţia tuturor asociaţilor, pentru că poate avea o influenţă asupra hotărîrii lor : e vorba de. organizaţia, de forma în care ne gîndim să-i unim pe toţi colaboratorii şi să le creăm o situaţie onorabilă în ceea ce priveşte raporturile între ei, şi faţă de restul cetăţenilor lumii.
De îndată ce vom păşi pe teritoriul indicat, toate meşteşugurile vor fi declarate arte, iar pentru a le deosebi clar de cele „liberale", le vom numi „arte stricte". E vorba aici numai despre activităţile ce se referă,.,la construcţii ; toţi cei de faţă, tineri şi bătrîni fac parte din această categorie..
Să-i enumerăm aici pe rînd, în ordinea în care ei înalţă o clădire, pentru a o face încetul cu încetul de locuit, Pomenesc întîi de pietrari, care cioplesc pietrele de temelie şi cele. de colţuri şi, cu ajutorul zidarilor, le aşază la locul lor, potrivit unor indicaţii precise. Apoi vin zidarii care, pe temelia riguros verificată, consolidează prezentul

şi viitorul. Mai devreme sau mai tîrziu, dulgherii îşi aduc grinzile pregătite dinainte şi le îmbină şi astfel, treptat, clădirea se înalţă după planul hotărît. Apoi chemăm în grabă pe cel ce face acoperişul; pentru interior avem nevoie de tîmplar, geamgiu, lăcătuş şi, dacă nu pomenesc decît la urmă despre zugrav, e din pricină că munca lui se poate face în momente foarte diferite, pentru a da la urmă de tot un aspect plăcut întregului, atît pe dinăuntru cît şi pe dinafară. Nu mai menţionez o seamă de activităţi mai mărunte, căci aici eu urmăresc numai esenţialuL
Va trebui să se ţină seamă cu stricteţe de treptele de ucenic, calfă şi maistru, care s-ar putea încă suBdiviza în numeroase etape, dar numai după examene cît se poate de riguroase. Acel ce intră în societatea noastră ştie că se dăruieşte unei arte stricte, care nu-i poate îngădui nici o neglijenţă ; într-un lanţ mare, o singură verigă ruptă poate nimici totul. în marile întreprinderi, ca şi în primejdiile mari, uşurătatea, trebuie exclusă.
Tocmai din acest punct de vedere arta strictă trebuie să servească de exemplu artelor liberale şi să caute să le întreacă. Dacă privim artele zise liberale, care sînt numite astfel într-un sens foarte înalt, vedem că e perfect indiferent dacă sînt bine sau rău practicate. Cea mai proastă statuie stă la fel de bine în picioare, ca şi cea mai bună ; un chip pictat merge foarte mîndru pe nişte picioare rău desenate, braţele-i diforme îmbrăţişează cu putere ; personaj ele"-nu sînt aşezate în plan potrivit şi totuşi terenul nu se prăbuşeşte din pricina asta. în muzică lucrul acesta este şi mai evident ; .scîrţîielile unei scripci pun grozav în mişcare picioarele flăcăilor voinici într-o circiumă de stat şi am auzit de-atîtea ori la biserică o muzică detestabilă, în timp ce credincioşii se reculegeau cu evlavie. Acum, dacă vreţi să socotiţi şi poezia ca o artă liberală, veţi vedea cu uşurinţă că nici ea singură nu ştie pînă unde se întind limitele ei. Şi totuşi orice artă are Fegile ei interioare, dar
im

încălcarea lor nu aduce nici, o pagubă omenirii ; artele stricte dimpotrivă nu-şi pot îngădui aşa ceva. Artis'tu[1] liberal poate fi lăudat, talentul lui poate să producă plăcere, chiar dacă opera lui nu rezistă unui examen mai amănunţit.

Dar dacă analizăm aceste două categorii de arte, pe cea liberală şi pe cea strictă, în starea lor cea mai desăvîrşită, vedem că prima trebuie să se ferească de pedanterie şi formule depăşite, iar cealaltă de nechibzuinţă şi cîrpăceală. Cel ce are misiunea să le conducă trebuie să fie atent, numai aşa vor fi evitate abuzurile şi lipsurile.

Nu mai repet, căci toată viaţa noastră va fi o repetare a celor ce v-am spus ; mai adaug numai următoarele observaţii : cel ce se consacră unei arte stricte, trebuie să-i închine toată viaţa. Pînă acum se numea muncă manuală, foarte logic şi pe bună dreptate ; meşteşugarii lucrează cu mina ; dar mîna, ca să îndeplinească ce are de îndeplinit, trebuie să fie însufleţită de o viaţă proprie, trebuie să fie ea însăşi o individualitate, să aibă o gîndire proprie, voinţă proprie. Or, la asta nu poate ajunge pe altfel de căi.

După ce vorbitorul încheie adăogînd cîteva bune urări, toţi cei de faţă se ridicară în picioare, dar în loc să plece, meşteşugarii făcură cerc în jurul mesei conducătorilor lor. Odpard le întinse o foaie de hârtie tipărită, care merse din mînă în mină ; pe ea se aflau următoarele strofe, pe care le cîntară într-un tempo moderat şi voios, pe o melodie cunoscută :

Dacă pleacă, de rămîne,
Celui vrednic i-i egal.
Muncă de folos să facă
Şi-atunci locu-i ideal.
Celui care te urmează,
Calea i se luminează :
l-arăţi loc ocrotitor.
Trăiască turmă şi păstor !

Drămuîeşti cu chibzuire
Şi poveri şi bucurii.
Dai bătrînilor cinstire,
Celor tineri dai soţii.
Cînd încrederea domneşte,
Casa iute se clădeşte. x
Cu gard o împrejmuim
Şi în vecini ne bizuim.
Pe drumuri nou construite
Vom găsi un han curat.
Ne vor fi distribuite
Ogoare de cultivat. <
Hai toţi acolo să plecăm,
Hai iute să ne aşezăm
într-un pămînt ocrotitor.
Trăiască turmă şi păstor !

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

După activitatea însufleţită din acele ultime zile, a urmat o linişte deplină. Cei trei prieteni rămăseseră singuri, ei între ei, şi se putea observa bine că doi dintre dînşii, Lenardo şi Friedrich, erau cuprinşi de o îngrijorare ciudată ; nu ascundeau cît îi contraria faptul că nu puteau încă pleca din locul acela. Aşteptau un mesager, după cum spuneau, şi în răstimp nu erau în stare să discute nimic important, nimic hotărîtor.

în sfîrşit, curierul sosi aducînd un plic voluminos ; Friedrich se precipită să-l deschfdă, dar Lenardo îl opri, zicîndu-i : Lasă-l aşa şi pune-l pe masă în faţa-noastră,; să-l privim, să ne gîndim şi să încercăm să ghicim ce poate

conţine. Căci soarta noastră e gata să se hotărască şi, dacă e vorba că nu sîntem noi stăpîni pe ea, ci atîrnă de înţelepciunea, de sentimentul altora, şi trebuie să ne aşteptăm la un da, sau la un nu, la un. aşa, sau la un altminteri, se cuvine să ne păstrăm calmul, să ne reculegem şi să ne întrebăm de vom suporta hotărîrea ca o sentinţă divină, faţă de care ne e poruncit să ţinem raţiunea sub obroc.
Nu eşti deloc atît de calm pe cît ai. vrea să pari, răspunse Friedrich ; de aceea, n-ai decît să rămîi singur cu secretele tale şi fă cu ele ce pofteşti ; în orice caz pe mine nu mă privesc. Dar lasă-mă să dezvălui totul acestui prieten vechi şi încercat şi să-i înfăţişez situaţia critică pe care noi i-am ascuns-o atîta vreme. Cu aceste vorbe, îl luă pe Wilhelm cu el şi pe drum exclamă : A fost găsită, a fost găsită demult, şi acum întrebarea-i ce se va întîmpla cu ea ? !
Ştiam, răspunse Wilhelm, căci prietenii îşi mărturisesc cel mai limped*e tocmai ceea ce vor să-şi ascundă. Ultimul pasaj din jurnalul lui, acela în care Lenardo îşi aminteşte în mijlocul munţilor de scrisoarea pe care i-o trimisesem, mi-a readus în minte chipul fiinţei aceleia delicate, cu spiritul şi sensibilitatea ei. îl şi vedeam cum, în dimineaţa următoare, o regăseşte, o recunoaşte, vedeam şi ce mai putea urma. Dar trebuie să mărturisesc sincer că tăcerea şi rezerva voastră faţă de mine m-a neliniştit, nu din curiozitate, ci din simpatie adevărată pentru ea.
Atunci, exclamă Friedrich, pachetul care-a sosit trebuie să te intereseze cît se'poate de mult ! Urmarea jurnalului fusese trimisă Makariei şi nu voiam să-ţi stricăm plăcerea povestindu-şi întîmplarea aceasta gravă şi frumoasă. In clipa asta o vei afla ; Lenardo desigur că a şi desfăcut plicul şi n-are nevoie de jurnal ca să afle ce vrea să ştie.

Friedrich se repezi, cum îi era obiceiul, se întoarse tot în goană şi aduse caietul făgăduit. Acum trebuie să aflu şi eu ce se petrece cu noi, strigă el. Apoi o luă iar la fugă, iar Wilhelm citi cele ce urmează :

Jurnalul lui Lenardo

Continuare

Vineri, 19

Deoarece astăzi nu trebuia să zăbovim, ca să ajungem devreme la doamna Suzana. am gustat la repezeală ceva cu întreaga familie, căreia i-am mulţumit, şi am felicitat-o în cuvinte învăluite, încredinţîndu-i pe furiş meşterului Drege-toate, care mai răminea acolo, daruri pentru fete, daruri mai bogate şi mai feciorelnice decît cele de ieri omul nostru nu mai putea de bucurie.

De data aceasta, drumul l-am străbătut'repede ; după cîteva ore am dat de o vale liniştită şi nu prea întinsă într-o parte, stînci înalte se oglindeau în valurile limpezi ale unui lac ;, cele cîteva case arătau a fi solid zidite şi în jurul lor era pămînt fertil şi bine cultivat, foarte potrivit pentru grădinărie, fiind expus la soare. Colectorul de fire m-a însoţit în casa cea mai arătoasă şi m-a prezentat doamnei Suzana. Am avut un sentiment foarte ciudat cînd mi s-a adresat cu prietenie şi ne-a spus cît e de bucuroasă că am venit vinerea, ziua cu cele mai puţine ocupaţii din săptămînă, deoarece mărfurile erau trimise joia, la vreme de seară, în oraşul de dincolo de lac. Tot Daniel le transportă ? întrebă colectorul de fire. Da, tot el ; îşi îndeplineşte treaba- atît de bine şi cu atîta credinţă, de parcă ar fi mărfurile lui. — Dar nici nu-i prea mare deosebire, zise colectorul de fire.

După ce-a primit unele comenzi din partea prietenoasei gazde, s-a grăbit să plece, ca să-şi vadă de treburile ce-l aşteptau în văile laterale, făgăduind să se întoarcă peste cîteva zile pentru a mă însoţi mai departe.
Cît despre mine, mă aflam într-o stare sufletească foarte curioasă. De cum am intrat am avut presimţirea că ea era cea dorită ; privind-o mai mult, îmi spuneam că nu-i dînsa, iar dacă mă uitam în altă parte sau dacă se întorcea cu spatele, mi se părea iarăşi că e ea ; întocmai ca în vis, amintirea şi fantezia se luptau una cu alta.
Cîteva torcătoare, ce întîrziară cu lucrul lor săptămînal, îl aduseră atunci. Stăpîna, dojenindu-le cu blîndeţe, se tîrgui cu ele ; dar, pentru a sta de vorbă cu oaspetele, a lăsat această treabă pe seama a două fete, pe care le-a numit Gretchen şi Lieschen şi pe care le-am privit cu multă atenţie, ca să văd dacă se potriveau cu descrierea făcută de meşterul Drege-toate. Aceste două chipuri m-au descumpănit cu desăvîrşire şi mi-au nimicit price asemănare între femeia căutată şi stăpîna casei.
Dar mă uitam cu şi mai multă atenţie la ea şi mi se părea că e fiinţa cea mai deosebită şi mai plăcuta dintre toate persoanele pe care le-am întîlnit în călătoria mea prin munţi. Aveam acum destule cunoştinţe ca să pot vorbi cu pricepere despre meseria ei, pe care o îndeplinea atît de bine. Interesul şi înţelegerea ce le arătam i-au făcut mare plăcere ; cînd am întrebat-o de unde îşi procura bumbacul, căci văzusem cu cîteva zile înainte un mare transport peste munte, ea mi-a răspuns că tocmai cu transportul acela îşi asigurase o provizie însemnată. De altfel şi aşezarea locuinţei sale era foarte prielnică, deoarece drumul principal ce ducea spre lac era numai la un sfert de oră depărtare şi deci putea lua singură în primire baloturile trimise de la Triest şi adresate ei,

sau i le aducea un comisionar; aşa se întîmplase şi alaltăieri.

M-a condus apoi într-o pivniţă mare şi aerisită unde era păstrată provizia de bumbac, ca să nu se usuce prea tare şi să nu-şi piardă din greutate şi supleţe. De asemeni, am găsit la ea, adunate la un loc, toate cite văzusem pînă atunci ; îmi arăta fiecare lucru pe rînd, iar eu o ascultam cu interes şi pricepere. Am văzut că devine tot mai tăcută şi, după întrebările ei, am putut ghici că mă crede de meserie. Căci, îmi spunea dînsa, primise bumbacul şi acum aştepta un trimis sau un asociat al casei de comerţ din Triest, ce trebuia să sosească pentru a-şi face o idee asupra întreprinderii ei şi a încasa banii datoraţi pentru transport. Doamna Suzana avea suma pregătită pentru oricine s-ar fi putut legitima.

întrucîtva încurcat, îi răspundeam evaziv şi o priveam cum merge prin cameră, dînd ordine ; parcă era Penelopa printre slujnicele sale.

Cînd ş.-a întors lingă mine, mi s-a părut că se petrecuse în ea ceva deosebit. — Deci, dumneata nu eşti negustor ? mă întrebă. Nu. ştiu de unde-mi vine încrederea şi cum de îndrăznesc s-o cer pe-a dumitale. Nu vreau să te silesc, dar dăruieşte-mi-o, dacă te lasă inima. Zicînd aceasta, chipul străin al femeii mă privi cu nişte ochi atît de cunoscuţi şi care păreau să mă recunoască şi pe mine atît de bine, încît m-am simţit străpuns pînă, în adîncul sufletului şi eram gata să-mi pierd cumpătul. Mi se mulaseră picioarele şi judecata mă părăsea cînd, spre norocul meu, cineva a chemat-o grabnic afară. Am izbutit să-mi vin în fire şi să-mi întăresc hotărîrea de a mă stăpîni cît timp voi putea, deoarece aveam bănuiala că mă ameninţă iar primejdia unei legături fatale.

Gretehen, o copilă cuminte şi prietenoasă, m-a luat să-mi arate ţesăturile lucrate artistic ; mă lămurea cu

pricepere şi calm ; ca să-i arăt că-i dau atenţie, scriam cele ce-mi spunea în tabletele mele, unde au rămas ca mărturie a unui lucru făcut maşinal, căci aveam cu totul altceva în minte ; notele sunau aşa :

Urzeala unei ţesături *călcate* ca-şi a uneia *trase* se face după cum cere modelul, cu fir alb, slab răsucit, iar uneori şi cu fire vopsite cu roşu turcesc sau cu albastru, care sînt folosite la dungi sau flori.

Pentru tuns, se înfăşură ţesătura pe nişte cilindri, care formează un cadru de forma unei mese, în jurul căruia se aşază mai mulţi lucrători.

Lieschen, care stătea printre tunzătoare, sări de pe scaun, veni la noi şi se amestecă în vorbă, numai ca s-o încurce pe Gretchen, contrazicînd-o. Şi deoarece tot lui Gretchen îi dădeam mai multă atenţie, Lieschen începu să se învîrte prin cameră, chipurile să caute, să aducă ceva şi, cu toate că era destul loc, mi-a atins într-adins braţul de două ori cu cotul ei delicat, lucru care nu mi-a prea plăcut.

Buna şi Frumoasa (merită s-o numeşti aşa, mai ales dacă o compari cu celelalte femei) m-a dus în grădină, ca să ne bucurăm de apusul soarelui, care dispărea după muntele cel înalt. Un zîmbet plutea pe buzele ei, aşa cum se întîmplă cînd şovăi să spui ceva plăcut ; de altfel şi *eu* eram într-o stare sufletească de dulce tulburare. Mergeam unul lîngă altul şi nu mă încumetam să-i apuc mîna, deşi aş fi făcut-o bucuros ; s-ar fi zis că amîndurora ne era teamă de vorbe şi gesturi care ar fi putut să trădeze prea repede în faţa lumii fericirea acestei întîlniri. S-a oprit şi mi-a arătat cîteva ghivece în care încolţiseră tulpini de bumbac. —Cultivăm şi îngrijim aceste seminţe, nefolositoare pentru munca noastră şi urîte, care au făcut un drum atît de lung pînă la noi, împreună cu bumbacul.

Le cultivăm din recunoştinţă şi avem o- plăcere deosebită să vedem, în stare vie, planta ale cărei resturi moarte dau viaţă existenţei noastre. Aici vezi începutul, faza de mijloc o cunoşti, şi diseară, dacă avem noroc, îţi voi arăta şi un sfîrşit îmbucurător.

Joia seara, noi, meşteşugarii, sau un comisionar al nostru, cărăm la vasul de transport mărfurile ce ne-au intrat în cursul săptămînii şi, în tovărăşia altora care fac acelaşi comerţ, ajungem vinerea dimineaţa în oraş. Aici, fiecare îşi duce marfa la negustorii toptangii, căutînd s-o vîndă cît mai bine ; adesea luăm drept plată bumbacul brut de care avem nevoie.

Dar negustorii care se duc la tîrg nu se întorc numai cu bani, sau cu materie primă pentru fabricaţie, ci se aprovizionează cu tot felul de alte,lucruri folositoare sau plăcute. De aceea cînd unul din familie a plecat la oraş ca sa tîrguiască, acasă domneşte aşteptarea, nădejdea şi dorinţa, ba adesea neliniştea şi teama. Dacă se iscă furtună şi vreme rea, ne cuprinde grija ca nu cumva să păţească ceva vasul. Cei aprigi la cîştig aşteaptă să afle cum a mers vînzarea mărfii şi socotesc dinainte cîştigul net ; cei' curioşi aşteaptă noutăţile din oraş, cei cărora le plac gătelile aşteaptă hainele sau lucrurile la modă pe care trebuie să le aducă cel plecat ; în sfîrşit, pofticioşii, şi mai cu seamă copiii, aşteaptă bunătăţile, fie măcar şi pîinişoare proaspete.

Plecarea din oraş întîrzie de obicei pînă seara ; atunci, treptat, lacul[1] se însufleţeşte ;' pe faţa lui netedă plutesc bărci purtate de pînz'e sau împinse de vîsle ; fiecare se sileşte să-i întreacă pe ceilalţi, iar cei ce reuşesc fac mare haz de cei ce se văd siliţi să rămînă în urmă.

[1] Din însemnările lui H. Meyer, pictor, istoric de artă şi prieten al lui Goethe, rezultă că. e vorba de lacul Zurich.

E un spectacol minunat călătoria asta pe lac ; oglinda apei şi munţii din jur se aprind de roşeaţa amurgului, apoi treptat se umbresc şi se întunecă ; încep să se vadă stelele, se aud clopotele de vecernie, în satele de pe munte se aprind lumini, răsfrîngîndu-se în unde. Apoi se înalţă luna, împrăştiindu-şi luciul pe faţa aproape nemişcată a lacului. Tot ţinutul acesta bogat îţi trece prin faţa ochilor ; sat după sat, fermă după fermă rămîn în urmă. în sfîrşit, cînd te apropii de casă, se suna din corn şi îndată se văd, ici-colo, pe munte, apărînd făclii ce se apropie de mal ; fiecare familie care are pe vreunul.dintre ai săi pe corabie, îi trimite pe cineva, ca şă-l ajute să care pachetele.

Noi locuim mai sus, dar fiecare am făcut destul de des acest drum şi toţi avem aceleaşi interese, cînd e vorba de munca noastră.

Eu ascultasem cu uimire cît de bine şi de frumos povestea şi nu m-am putut stăpîni să n-o întreb cum de-a ajuns să fie atît de cultivată, trăind în ţinutul acela aspru şi avînd o îndeletnicire atît de mecanică. Mi-a răspuns cu un zîmbet încîntător, puţintel şăgalnic, privind înaintea ei : M-am născut într-un ţinut mai frumos şi mai blînd, pe care îl administrau oameni foarte aleşi ; cu toate că de mică eram o fire sălbatică şi încăpăţînată, acei proprietari inteligenţa au avut o mare înrîurire asupra mea, ca şi asupra tuturor celor din jur. Dar cea'mai puternică influenţă, asupra unei fiinţe tinere cum eram eu, a exercitat-o educaţia pioasă, care a dezvoltat în mine un anumit sentiment de dreptate şi cinste, insuflat parcă de dragostea divină şi omniprezentă. Ne-am mutat însă din ţinutul acela, continuă ea — şi zîmbetu-i gingaş îi dispăru de pe buze şi o lacrimă furişă îi sclipi între gene — am plecat departe, departe, trecînd mereu dintr-un ţinut în altul, sfătuiţi eu

bunăvoinţă şi îndrumaţi de Cel-de-sus. în sfîrşit, am ajuns aici, în această regiune clocotind de activitate ; casa în care mă vedeţi acum erâ locuită de oameni cu sentimente asemănătoare cu ale noastre ; am fost primiţi cu încredere ; tatăl meu vorbea şi gîndea la fel ca ei ; curînd părea că facem parte chiar din familie.

M-am apucat cu hărnicie de treburile casei şi ale atelierului ; ara învăţat, am deprins şi am îndeplinit pe rînd toate muncile pe care, după cum vezi, le conduc eu acuma. Feciorul gazdelor, un băiat voinic şi chipeş, ceva mai mare decît mine, m-a îndrăgit şi mi s-a destăinuit. Era o fire puternică şi totodată gingaşă. Pietatea, aşa .cum era practicată în casă, nu-l atrăgea, nu-l mulţumea ; citea pe ascuns anumite cărţi pe care şi le aducea de la oraş, cărţi dintr-acelea care deschid minţii o cale mai largă, mai liberă. Cînd a băgat de seamă şi la mine aceeaşi pornire, aceleaşi înclinaţii, a început să-mi împărtăşească treptat tot ce-i frămînta sufletul. Pînă la urmă, văzînd că sînt întru totul de părerile lui, nu s-a mai putut stăpîni şi mi-a dezvăluit taina lui în întregime. Eram o pereche ciudată căci, în plimbările noastre singuratice, nu discutam decît despre principiile careţi fac pe oameni de sine stătători, iar atracţia noastră reciprocă părea că nu are alt scop decît de a ne întări unul pe altul în aceste sentimente, care de obicei îi izolează pe oameni.

Cu toate că nu mă uitam ţintă la dînsa, ci îi aruncam numai din cînd în cînd cîte o privire, am observat totuşi cu uimire şi interes cum trăsăturile ei exprimau întocmai sensul vorbelor sale. După cîteva clipe de tăcere, faţa i se lumină. La întrebarea dumitale, zise ea, trebuie să-ţi fac o mărturisire, care ar putea să te lămurească mai bine în legătură cu felul meu lesnicios de a vorbi, uneori poate nu destul de natural.

Din nefericire eram siliţi amîndoi să ne ascundem faţă de ceilalţi şi, cu toate că ne feream,să minţim şi să fim prefăcuţi în sensul grosolan al cuvîntului, o făceam totuşi într-un sens mai delicat ; de pildă, nu puteam gă'si niciodată vreun pretext pentru a nu asista la adunările foarte numeroase ale fraţilor şi surorilor întru credinţă.
Dar, deoarece eram obligaţi să ascultăm acolo multe lucruri împotriva convingerilor noastre, el m-a ajutat să-mi dau repede seama că nu veneau toate dintr-o inimă plină ; că de cele mai multe ori erau vorbe goale, imagini, alegorii, formule tradiţionale, versete şi fraze sonore care se tot repetau, parcă s-ar fi învîrtit în jurul unei singure axe.
De atunci am fost mai atentă şi mi-am însuşit în aşa măsură felul acela de a vorbi, că aş fi putut rosti o cuvîntare tot atît de bine ca oricare dintre predicatori. La început, prietenul meu a rîs, dar pînă la urmă a ajuns să se dezguste şi să nu mai aibă răbdare ; ca să-l îmbunez am pornit pe cealaltă cale ; l-am ascultat cu foarte multă atenţie şi, după o săptămînă, am putut repeta expunerea lui sinceră şi caldă cu aproape aceeaşi libertate şi într-un spirit foarte asemănător.
Astfel legătura noastră devenea din ce în ce mai strînsă şi intimă ; de fapt, ne unea pasiunea pentru adevăr şi bine, sub orice formă s-ar fi manifestat, şi dorinţa de a le pune în practică.
Acum, dacă mă întreb ce te-a putut îndemna să mă aduci la asemenea mărturisiri, înţeleg că-i din pricina descrierii mele însufleţite a zilelor minunate de tîrg. Nu trebuie să te miri ! Pentru mine şi pentru logodnicul meu, cea mai frumoasă petrecere în ceasurile de odihnă şi libertate era să admirăm cu inima senină priveliştile încântătoare şi nobile ale naturii. Poeţi de frunte ai patriei noastre ne-au trezit şi au întreţinut în noi acest sentiment.

Reciteam adesea *Alpii* lui Plaller \ *Idilele* lui Gessner[2], *Primăvara* lui Kleist[3] şi contemplam peisajul minunat ce ne înconjura, cînd sub aspectele lui încîntătoare, cînd sub aspectele lui sublime.
îmi mai aduc aminte cu plăcere cu cîtă ardoare ne luam amîndoi la întrecere, căutînd să descoperim cu un ochi pătrunzător şi atotcuprinzător fenomenele pămînteşti şi cereşti. Era cea mai frumoasă recreaţie pentru noi, nu numai după treburile zilnice, dar şi după acele discuţii serioase, care adesea ne cufundau prea adînc în propriul nostru suflet, ameninţînd să ni-l tulbure.
în vremea aceea a poposit la noi un călător, care de bună seamă îşi ascundea numele adevărat ; dar noi i-am pus întrebări, căci' ne-a cîştigat îndată încrederea prin felul lui de a fi ; se purta în toate foarte cuviincios şi urmărea cu atenţie întrunirile noastre. Prietenul meu, care l-a călăuzit prin munţi, a găsit că-i un om serios, cultivat şi cu o înţelegere adîncă. Am luat şi eu parte la discuţiile lor filozofice, în care a venit vorba rînd pe rînd despre toate cîte îl interesează profund pe cineva deprins să-şi cerceteze sufletul. Dînsul a observat curînd o şovăire în felul nostru de-a gîndi despre lucrurile divine. Expresiile religioase deveniseră banale pentru noi ; nu mai vedeam sîmburele care trebuia să fie în ele. El ne-a atras atenţia asupra primejdiei în care ne aflam, şi cît e de gravă îndepărtarea de tradiţie, de care sînt legate, atîtea, încă din copilărie. Spunea că primejdia este foarte mare, mai ales cînd sufletul nu-i încă deplin dezvoltat^ adevărat că

[1] Albrech von Haller (1708—1777), naturalist, medic şi poet ejveţian.
[2] Salomon Gessner (1730—1788), poet elveţian din epoca iluminismului.
[3] Ewald von Kleist (1715—1759), poet german, autor de idile.

o pietate, care « practicată zilnic şi la ceasuri hotărîte, ajunge să nu mai fie decît o pierdere de timp, funcţionînd ca un soi de constrîngere pentru buna-cuviinţă exterioară, dar nu şi pentru fiinţa noastră lăuntrică ; singurul leac e să cultivi în propria-ţi inimă sentimente morale tot atît de valoroase, de eficiente şi de consolatoare.

Părinţii acceptaseră legătura noastră printr-o înţelegere tacită şi nu ştiu cum s7a făcut că prezenţa noului nostru prieten a grăbit logodna ; se părea că a fost dorinţa lui să sărbătorim această întărire a fericirii noastre, într-un cerc intim, şi a trebuit să asculte şi el împreună cu noi pe predicator, care a folosit acest prilej ca să ne amintească de episcopul din Laodicea [i] şi de primejdia grozavă a; nepăsării religioase, ce s-ar fi observat la noi. Am mai avut. apoi unele convorbiri asupra acestui subiect şi prietenul nostru ne-a lăsat o scrisoare tot în această privinţă şi pe care mai tîrziu am avut deseori motiv s-o recitesc.

Apoi noul prieten ne-a părăsit, dar s-ar fi zis că toate duhurile bune şi-au luat zborul o dată cu el. Nu-i o observaţie originală că apariţia unui om deosebit într-un anumit cerc face senzaţie şi că la plecarea lui se creează un gol, pe care adesea îl. înlocuieşte o întîmplare nefericită. îngăduie~mi să arunc un văl asupra celor ce-au urmat. Un accident a întrerupt brusc viaţa logodnicului meu, nimicindu-i făptura minunată ; energic cum era, şi-a închinat ultimele ceasuri spre a ne lega prin căsătorie, pentru a-mi asigura dreptul la partea lui de. moştenire. Această întîmplare a fost cu atît mai dureroasă pentru părinţii săi, cu cît pierduseră mai înainte o fată şi acum rămăseseră* într-un fel, ca nişte orfani ; simţirea lor gingaşă a fost atît de zdruncinată, că n-au putut supravieţui. S-au dus

[1]Ihtîraplarea este relatată în *Biblie.*

Ut

şi ei repede după cei ce le fuseseră dragi, iar pe mine m-a ajuns o altă nenorocire : tatăl meu, lovit de paralizie, rămăsese în legătură cu lumea doar prin simţuri, dar nu mai putea avea nici o activitate sufletească sau trupească. Şi atunci, în atîta nenorocire şi singurătate, am avut cu adevărat nevoie de acea tărie de caracter, pe care de mult mă străduisem s-o dobîndesc în speranţa unei căsnicii şi a unei convieţuiri fericite, tărie care sporise în ultima vreme datorită cuvintelor cu adevărat dătătoare de viaţă ale acelui călător misterios.
Dar nu se cuvine să fiu nerecunoscătoare, deoarece, în situaţia mea, mi-a mai rămas un ajutor vrednic care se ocupă de toate cîte, în asemenea njegustorie, cad în seama bărbaţilor. Dacă se va întoarce diseară de la oraş şi-l vei cunoaşte, vei afla ce relaţii ciudate am cu el.
în vremea aceasta spusesem şi eu cîte ceva şi, prin interesul binevoitor pe care i-l arătam, am făcut-o să-şi deschidă tot mai mult inima şi să-şi urmeze povestirea. Nu evitam să stărui asupra lucrurilor ce nu fuseseră încă deplin lămurite ; chiar şi dînsa se. apropia tot mai mult de ele şi ajunseserăm atît de departe încît, la cel mai neînsemnat prilej, taina, care încetase de a mai fi as-cunsă, s-ar fi putut dezvălui în vorbe.
Ea se ridică şi-mi spuse : Să mergem la tata ! Porni înainte, iar eu am urmat-o fără grabă ; clătinam din cap, gîndindu-mă la situaţia ciudată în care mă aflam. Am intrat într-o cameră'foarte curată din spatele casei, unde bietul bătrîn stătea nemişcat într-un jilţ. Se schimbase foarte puţin. Cînd m-am apropiat de el, întîi m-a privit ţintă, apoi ochii i s-au luminat, trăsăturile feţei i s-au destins ; încerca să-şi mişte buzele, şi cînd am întins mîna spre mina lui inertă, el mi-a apucat-o, mi-a strîns-o şi, sărind în picioare, şi-a întins braţele către mine.

Doamne Dumnezeule ! a- exclamat, domnişorul Lenardo, el e ; e chiar el ! Nu m-am putut stăpîni să nu-l strîng în braţe. El se prăbuşi iar în jilţ ; fiîcă-sa alergă să-l susţină, exclamînd la rîndul ei : El e ! Dumneata eşti, Lenardo !

Cea mai tînără dintre nepoate venise şi ea în fugă ; amîndouă îl conduseră în camera, lui pe bătrîn, care acum putea merge din nou şi care, întorcîndu-se spre mine, rosti foarte limpede : Cît sînt de fericit, cît sînt de fericit ! O să ne revedem curînd !

Rămăsesem singur, gînditor şi cu privirile pierdute. Mariechen se întoarse şi-mi întinse o foaie de hîrtie, spunîndu-mi că e aceea despre care fusese vorba. Am recunoscut îndată scrisul lui Wilhelm, aşa cum.îi recunoscusem şi persoana, din descrierea făcută de Suzana. Cîteva chipuri străine au trecut repede pe lîngă mine ; în tindă era o mişcare neobişnuită. Sîntem totdeauna cuprinşi de un sentiment penibil cînd, din entuziasmul unei revederi curate, din convingerea că ţi' s-a păstrat o amintire recunoscătoare, din glndul.eă ai descoperit un destin ciudat, din căldura şi frumuseţea pe care toate acestea ni le trezesc în suflet, sîntem smulşi dintr-o dată de realitatea aspră şi reduşi la viaţa cotidiană, cu zarva ei banală.

De data aceasta, seara de vineri n-a mai fost plină de veselie şi forfotă ca de obicei.. Comisionarul nu se'întorsese cu corabia din oraş ; anunţase doar printr-o scrisoare că anumite treburi nu-i îngăduiau să plece decît a doua sau a treia zi şi că va veni cu un alt prilej, aducînd cu el toate cele comandate şi făgăduite. Vecinii tineri şi bătrîni care se adunaseră ca să-l aştepte, ca întotdeauna, erau nemulţumiţi ; mai cu seamă Lieschen, care se dusese să-l întîmpine, părea foarte supărată.

Eu mă refugiasem la mine în cameră şi ţineam hîrtia în mînă, fără să mă uit la ea, căci mă cuprinsese un necaz

ascuns cînd aflasem din cele povestite, că Wilhelm grăbise logodna. Toţi prietenii sînt la fel, îmi spuneam eu, toţi sînt diplomaţi ; în loc să răspundă sincer la încrederea noastră, ei îşi urmăresc planurile lor, contrariindu-ne dorinţele şi încurcîndu-ne destinul ! Curînd însă am înţeles că judec greşit. I-am dat dreptate prietenului meu, gîndindu-mă mai ales la situaţia de faţă, şi m-am apucat să citesc cele scrise.

Orice om, din primele clipe ale vieţii sale îşi dă seama, întîi în mod inconştient, apoi pe jumătate conştient şi în sfîrşit perfect conştient că este totdeauna condiţionat, limitat de poziţia sa. Deoarece însă nimeni nu cunoaşte ţinta şi scopul existenţei sale sau, mai degrabă, deoarece misterul ei e ascuns de mîna Celui-de-sus, omul nu face altceva decît să bîjbîie, cînd apucmdu-se de un lucru, cînd lăsîndu-l să-i scape din mîriă, cînd oprindu-se, cînd pornind din nou, cînd şovăind, cînd pripindu-se, după feluritele chipuri în care se nasc erorile ce ne fac să rătăcim. Chiar şi omul cel mai înţelept e constrîns, în viaţa de toate zilele, să se preocupe de clipa trecătoare şi de aceea, în linii mari, nu ajunge niciodată să aibă o viziune în general clară. Rareori ştie omul în chip sigur încotro să-şi îndrepte paşii următori şi ce are de făcut sau la ce trebuie să renunţe.

Din fericire, la toate acestea, şi încă la o sută de alte întrebări ciudate, viaţa dumitale activă răspunde fără încetare, îndeplineşte fără preget îndatorirea zilei şi pune-ţi

la încercare curăţia inimii şi tăria minţii. Apoi, în clipele de răgaz şi odihnă, cînd ai prilej să-ţi înalţi sufletul, vei şti desigur să găseşti atitudinea cuvenită faţă de Cel înalt, căruia trebuie să ne dăruim cu toată smerenia, preamărindu-l în toate felurile şi primind cu veneraţie tot ce se întâmplă, recunoscînd în toate îndrumarea venită de sus.

, Sîmbătă,. 20

Cufundat în gînduri în al căror labirint ciudat m-ar urmări compătimitor orice suflet sensibil, m-am plimbat în zorii zilei, în sus şi în jos, pe malul Iacului ; stăpîna casei — eram fericit că nu trebuia s-o privesc ca pe o văduvă — se arătă, spre mulţumirea mea, mai întîi la fereastră, apoi la uşă. îmi povesti că tatăl ei dormise bine, că se trezise vesel şi-i spusese, în cuvinte- foarte clare, că vrea să rămînă în pat şi doreşte să mă vadă, nu azi, ci mîine, dar numai după slujba religioasă, cînd este încredinţat că se va simţi,mult mai în putere. Suzana a mai adăugat că astăzi mă va lăsa mai mult singur, căci ea avea o zi foarte încărcată de treburi ; a coborît şi mi-a lămurit cîte avea de făcut.

Eu o ascultam numai ca s-o aud vorbind ; cu acest prilej m-am convins că era pătrunsă de munca ei, că o atrăgea ca o datorie sacră în care-şi depunea toată voinţa. De obicei, e stabilit, spuse Suzana, ca ţesăturile să fie terminate spre sfîrşitul săptămînii şi să fie duse în după-amiaza de sîmbătă la şeful depozitului, care le cercetează, la măsoară şi le cîntăreşte, ca să se încredinţeze că lucrul e făcut cum trebuie şi fără defecte şi că i s-a predat cantitatea corespunzătoare în ceea ce priveşte greutatea şi dimensiunile. Dacă totul e în ordine, plăteşte pe loc ţesătorului suma cuvenită. Pe urmă el se sileşte să cureţe

bucata de firele ce mai atîrnă, sau de noduri şi s-o aşeze cît mai elegant, punînd deasupra, la vedere, partea cea mai frumoasă şi fără defecte, ca să facă marfa cît mai atrăgătoare.
Pe cînd vorbeam, sosiră de la munte mai multe ţesătoare, aducîndu-şi lucrul ; printre ele am zărit-o şi pe cea care-l interesa pe meşterul Drege-tot. Mi-a mulţumit foarte drăgălaş pentru darul pe care i-l lăsasem şi mi-a povestit cu însufleţire că domnul Drege-tot era la ei şi-i repara războiul la care nu lucra astăzi ; la despărţire, meşterul i-a spus că doamna Suzana va recunoaşte îndată, după marfa lucrată, reparaţia ce o va face el. Apoi, fata a intrat în casă împreună cu celelalte, iar eu nu m-am putut opri să n-o-întreb pe scumpa mea gazdă : Pentru Dumnezeu, cum de-ai ajuns la numele ăsta ciudat ? E al treilea care mi s-a dat, îmi răspunse ea. L-am primit cu plăcere, pentru Ca clSei doreau părinţii logodnicului meu ; e numele fetei care le murise şi în locul căreia veneam eu, şi numele este totdeauna cea mai frumoasă şi mai vie aducere aminte a unei fiinţe. La asta i-am răspuns : Eu am găsit un al patrulea ; aş vrea să te numesc Buna şi Frumoasa, dacă îmi este îngăduit. Ea se înclină graţios şi modest şi ştiu atît de bine să exprime şi să lege împreună încîntarea de a-l vedea însănătoşit pe tatăl ei cu bucuria de-a mă reîntîlni, încît socot că în viaţa mea n-am auzit şi n-am simţit ceva mai măgulitor şi mai plăcut.
Buna şi Frumoasa, chemată mereu în casă, m-a încredinţat unui om inteligent şi instruit, care trebuia să-mi arate lucrurile cele mai interesante din munţi. Am plecat împreună pe o vreme minunată şi am străbătut un ţinut cu aspecte foarte variate. Dar se înţelege de la sine că nici stîncile, nici pădurea, nici .cascadele şi cu atît mai puţin morile şi făurăriile, ba nici chiar familiile care

sculptau destul de artistic în lemn, n-au putut să-nai
cîştige atenţia. Totuşi, plimbarea trebuia să dureze toată
ziua ; călăuza mea ducea în raniţă o gustare îmbietoare ;
la amiază am găsit o masă bună la cantina unei mine, unde
nimeni nu ştia ce trebuie să creadă despre mine, căci nimic
nu-i mai stingheritor pentru nişte oameni de treabă decît
să le arăţi un interes făţarnic, care ascunde lipsa de interes.
Călăuza mă înţelegea încă şi mai puţin. Colectorul
de fife mă descrisese lăudîndu-mi peste măsură cunoştinţele tehnice şi interesul deosebit pentru toate aceste lucruri. Omul acela de treabă îi istorisise şi despre notele
şi observaţiile nenumărate pe care le luam, astfel că tovarăşul meu de drum se pregătise şi el pentru aşa ceva,
dar după ce-a aşteptat în zadar să-mi scot carnetul de
însemnări, pînă la urmă, pierzîndu-şi răbdarea, m-a întrebat singur despre tabletele mele.

[1] , Duminică, 21

Era aproape de amiază cînd am putut, în sfîrşit, să-mi
revăd prietena. în acest timp se celebrase slujba, religioasă
în casă, la care dînsa nu dorise să fiu de faţă ; tatăl luase
şi el parte la ceremonie şi i-a mişcat pe toţi cei de faţă,
şi pe fiică, pînă la lacrimi, rostind limpede şi desluşit o
predică înălţătoare. Erau, îmi povesti ea, sentinţe cunoscute, versete, expresii şi formule, pe care le auzisem de
sute de ori şi care mă supăraseră altădată ca nişte sunete
lipsite de sens ; de data aceasta, izvorau parcă din inimă şi
se topeau unele în altele, arzînd potolit şi curăţate de orice
zgură, ca metalul topit ce cu^ge-n jgheab. Mi-era tare
teamă să nu se istovească revărsîndu-şi astfel inima, totuşi
era destul de vioi cînd a fost dus şi aşezat din nou în pat;

spunea că vrea să-şi vină în fire şi să cheme pe oaspetele său de îndată ce se va simţi destul de întremat.
După-masă discuţia noastră a fost mai însufleţită şi mai intimă, dar tocmai de aceea am putut simţi şi observa mai bine că-mi ascundea ceva, că se lupta cu nişte gînduri ce-o nelinişteau şi că nu prea izbutea să-şi însenineze chipul. După ce am căutat în toate felurile s-o fac să vorbească, i-am spus deschis că văd la ea o oarecare tristeţe, o expresie de îngrijorare şi dacă are cumva necazuri, cu casa ori cu negustoria, trebuie să-mi spună şi mie ; în orice caz, eram destul de bogat ca să mă pot achita de-o veche datorie.
Mi-a răspuns, zîmbind, că nu era vorba de aşa ceva.
Cînd ai venit, continuă ea, te-am luat drept unul dintre domnii de la Triest, care-mi fac credit, şi eram foarte bucuroasă ştiind că am banii pregătiţi şi puteam să-i plătesc toată suma, sau o parte, după cum mi-ar fi cerut. Ceea ce mă apasă însă este, totuşi, o grijă în legătură cu negustoria mea, dar nu pentru momentul de faţă, ci pentru viitor. Mă nelinişteşte şi mă sperie răspîndirea tot mai mare a maşinilor ; se rostogolese asupra noastră încet, încet, ca nişte norî de furtună ce şi-au ales direcţia şi ne vor ajunge. Şi soţul meu era cuprins de presimţirea asta tristă. Ne gîndim, vorbim despre asta, dar gîndurile şi vorba nu sînt de nici un folos. De altfel, nimeni nu poate să-şi închipuie calamităţile ce vor urma. Gîndeşte-te că muntele e străbătut de foarte multe văi ca aceea pe care ai venit încoace ; mai ai încă înaintea ochilor viaţa plăcută şi veselă pe care ai văzut-o acolo zilele trecute şi despre care ţi-a adus mărturie mulţimea de oameni frumos îmbrăcaţi, care te îmbulzeau • ieri aici, venind din toate părţile ; gîndeşte-te că toate acestea, treptat, treptat, se vor

risipi, vor pieri ;■ pustiul, populat şi însufleţit de atîtea veacuri, va cădea iarăşi în izolarea lui străveche.
Aici rămîn numaidecît două căi, amînddună la fel de triste : ori să adopţi tu însuţi sistemul nou şi să grăbeşti dezastrul, ori să pleci, luînd cu tine pe cei mai vrednici şi să-ţi cauţi dincolo "de ocean o soartă mai bună. Fiecare cale are neajunsurile ei ; dar cine ne va ajuta să cîntărim temeiurile, care trebuie să determine hotărîrea noastră ? Ştim foarte bine că în vecinătate unii oameni se gîndesc să-şi instaleze maşini şi astfel să răpească hrana celor mulţi. Nu pot învinovăţi pe nimeni că ţfee mai întîi la cei ce-i sînt mai apropiaţi ; dar m-aş socoti vrednică de dispreţ dacă aş jefui nişte oameni de treabă şi i-aş vedea la urmă sărăciţi şi siliţi să emigreze ; şi totuşi vor trebui să emigreze, mai curînd sau mai tîrziu. Ei bănuiesc că aşa va fi, o ştiu, şi o spun mereu, dar nimeni nu se încumetă să facă vreun pas hotărîtor care să-i salveze. De unde se va ivi hotărîrea ? Nu-i pentru fiecare tot atît de greu ca şi pentru mine ?
Logodnicul meu se hotărîse să emigrăm împreună ; vorbea adesea despre posibilităţile de a pleca de aici Căuta în jurul lui pe cei mai buni lucrători, cu care ar fi putut să se unească să-i atragă şi să-i ia cu el. Tînjeaffi, cu o speranţă poate prea tinerească, după ţinuturi în care e un drept şi o datorie ceea ce aici e socotit crimă. Acum însă mă aflu într-o situaţie cu totul diferită ; omul cinstit care a rămas după moartea soţului să mă ajute, un om admirabil în toate privinţele şi care e legat de mine printr-o prietenie adîncă, este cu totul de altă părere.
Trebuie să-ţi vorbesc despre el înainte de a-l întîlni ; mai bine era să-l fi cunoscut întîij căci prezenţa fizică a cuiva explică multe lucruri. Cam de aceeaşi vîrstă cu soţul meu, încă de pe cînd era un băieţaş sărman s-a legat de

camaradul de joacă bogat,' ce-i arăta bunăvoinţă ; apoi de familia lui, de casă şi de meşteşug ; au crescut împreună şi au rămas mereu uniţi, deşi erau două firi deosebite ; unul comunicativ şi încrezător, celălalt, încă din copilărie, rezervat, închis, ţinînd aprig la cel mai neînsemnat obiect pe care-l poseda, avînd, ce e drept,' sentimente pioase, dar gîndindu-se mai mult la dînsul decît la alţii.
Ştiu foarte bine că încă de la început a pus ochii pe mine ; putea s-o facă, deoarece eram mai săracă decît el ; totuşi, a dat înapoi de îndată ce-a observat sentimentele prietenului său pentru mine. Prin străduinţă, hărnicie şi credinţă a devenit curînd asociat" la întreprindere. Soţul meu avea de gînd ca, la emigrarea noastră, să-l instaleze aici şi să-i încredinţeze treburile pe care le lăsam în urma noastră. îndată după moartea soţului meu, omul acesta s-a apropiat de mine şi, de cîtva timp, mi-a mărturisit că doreşte să-mi ceară mîna. însă între noi se ridică acest dublu ostacol ; el s-a declarat de mult împotriva emigrării şi, în schimb, urmăreşte cu înfrigurare să instalăm aici maşini. Argumentele lui sînt, ce-i drept, convingătoare, căci în munţii noştri se găseşte un om care, dacă ar lăsa în părăsire uneltele noastre simple şi s-ar apuca să construiască altele mai complicate, ar putea să ne ruineze. Acest om, foarte iscusit în specialitatea lui — noi îl numim meşterul Drege-tot — face parte dintr-o familie avută „din împrejurimi şi se crede că are de gînd să întrebuinţeze acele invenţii perfecţionate pentru folosul său şi al prietenilor săi. împotriva argumentelor aduse de asociatul meu nu-i nimic de obiectat, căci şi aşa am pierdut destul timp şi dacă alţii ne-o vor lua înainte, va trebui să facem şi noi la fel, dar cu paguba întîrzierii. Asta, mă chinuie şi mă îngrijorează ; de aceea mă uit la dumneata ca la un înger păzitor.

Nu prea aveam ce să-i răspund, ca s-o consolez ; gă- -
seam că acest caz era foarte. încurcat, aşa că am cerut un
răgaz de gîndire. Ea însă continuă : Am încă şi altele să-ţi
dezvălui, şi poziţia mea îţi va apărea şi mai ciudată. Tînărul
acesta, care nu mi-e antipatic, dar care. nu'poate sâ-l înlo-
cuiască în nici un chip pe soţul meu şi nici să-mi cîştige
dragostea — şi ea suspină spunînd aceasta ■— d"e cîtva
timp devine tot mai stăruitor ; propunerile lui sînt pe cît
de afectuoase, pe atît de rezonabile. Că e necesar să-i
acord mîna mea şi că e neînţelept să mă gîndese la o emi-
grare, sacrificînd astfel singurul mijloc de a-mi păstra
situaţia, sînt lucruri ce nu pot fi contestate ; iar rezistenţa
mea, fanteziile mele cu privire la emigrare i se par prie-
tenului meu că se potrivesc atît de puţin cu simţul meu
practic încît, la ultima discuţie, ceva mai aprigă, am băgat
de seamă că bănuieşte că inima mi-i prinsă în altă parte.
Suzana spuse aceste ultime cuvinte şovăind şi plecîndu-şi
ochii în- pămînt.
Ce fior am simţit ascultînd-o, poate să înţeleagă ori-
cine, şi totuşi, o judecată iute ca fulgerul m-a ajutat să
înţeleg că orice vorbă în plus n-ar face decît să sporească
încurcătura. Totodată, avînd-o în. faţa mea, mi-am dat
seama limpede că o iubesc din tot sufletul şi a trebuit
să-mi adun toată puterea, toată raţiunea şi mintea ce-mi
mai rămăsese, ca să nu-i ofer imediat mîna mea. Ar părăsi
ea oare toate ca să mă urmeze ? mă întrebam eu. Dar
suferinţele mele din anii trecuţi Tn-au oprit în loc. Vrei
să nutreşti iarăşi o falsă speranţă, ca să pătimeşti apoi
tot restul vieţii ?
Amîndoi am tăcut o bucată de vreme, cînd deodată
Lieschen, pe care n-o văzusem intrînd, apăru îîngă noi
pentru a cere învoirea să-şi petreacă seara la fierăria din
apropiere. I s-a îngăduit fără nici o greutate. în răstimp,

mi-am venit în fire şi am început să-i povestesc Suzanei că, în timpul călătoriilor mele, am văzut cum toate acestea se pregăteau de multă vreme, cum impulsul şi obligaţia de a emigra sporeau în fiecare zi, dar că o asemenea aventură este întotdeauna foarte primejdioasă. O plecare pripită şi nepregătită se sfîrşeşte cu o întoarcere nefericită ; nici o altă acţiune nu cere mai multă prevedere şi îndrumare ca emigrarea. Observaţiile nu erau noi pentru Suzana, se gîndise mult la toate posibilităţile, şi mi-a spus cu un oftat adînc : Zilele acestea, cît ai stat aici, am sperat mereu că voi putea dobîndi mai mult curaj, discutînd sincer cu dumneata ; sînt însă mai deznădăjduită decît înainte, simt pînă-n adîncul sufletului cît sînt de nefericită. îşi ridică privirile.spre mine dar, ca să-şi ascundă lacrimile ce izvorau din* ochii ei frumoşi şi plini de bunătate, întoarse capul şi se îndepărtă cîţiva paşi.

Nu vreau să mă dezvinovăţesc ; însă din dorinţa de.a consola sufletul acesta nobil, sau cel puţin de a-l însenina, mi-a venit ideea să-i vorbesc despre asociaţia ciudată a unui număr de călători şi emigranţi, asociaţie în care intrasem de curînd. Pe nesimţite, am ajuns atît de departe cu destăinuirile încît nu mă mai puteam opri, cînd, deodată, am înţeles ce imprudentă putea fi mărturisirea mea. Ea se linişti, se miră, se învioră ; ai fi crezut că toată fiinţa îi înflorea şi mi-a pus întrebări cu atît interes şi pricepere, că nu mai puteam da îndărăt şi a trebuit să-i mărturisesc tot adevărul.

Gretchen veni poftindu-ne la tatăl Suzanei. Fata părea foarte îngîndurată şi nemulţumită. Cînd să plece, Buna şi Frumoasa îi spuse : Lieschen are învoire în seara asta : ai grijă tu de toate. — N-ar fi trebuit să-i îngăduiţi, replică Gretchen. Pune la cale ceva necurat. Prea-i căutaţi

în coarne acestei viclene. Vă încredeţi într-însa mai mult decît merită. Am aflat chiar acum că ieri i-a trimis o scrisoare ; a ascultat ce aţi vorbit şi acum s-a dus să-l întîmpine.
Un copil, care rămăsese cu bătrînul în vremea asta, mă rugă să mă grăbesc, fiindcă bietul om îşi pierdea răbdarea. Am intrat cu toţii înăuntru ; stătea în .capul oalelor şi era liniştit, aproape vesel. Copii, ne spune el, mă rog necontenit de cîteva ceasuri ; am spus toţi psalmii lui David, îără să uit pe nici unul şi acum adaug de la mine, aşa cum mă pricep şi cu credinţă sporită : De ce nu nădăjduieşte omul decît în cele ce-i stau în preajmă ? Aici trebuie el să acţioneze şi să se ajute singur ; nădejdea trebuie să şi-o pună în cele„ din depărtate, încredinţîndu-se lui Dumnezeu.
Luă apoi mîna lui Lenardo şi pe cea a fiicei sale şi, unindu-le, ur-mă : Aceasta nu trebuie să fie o legătură pămîntească, ci una cerească ; iubiţi-vă, îngrijiţi-vă şi ajutaţi-vă unul pe altul ca frate şi soră, cu generozitate şi cu inima curată, aşa cum vă ajută Dumnezeu pe voi. După ce rosti aceste cuvinte, căzu pe spate cu un zîmbet ceresc şi îşi dădu sufletul. Suzana se prăbuşi în genunchi înaintea patului, Lenardo se aplecă lîngă ea, obrajii li se atinseră şi lacrimile li se amestecară, picurînd pe mîinile bătrînului. în clipa aceea, asociatul năvăli înăuntru şi rămase încremenit în faţa scenei. Cu o privire sălbatică, fluturîndu-şi pletele negre, tînărul acela vînjos strigă : A murit ! Tocmai cîjid îi revenise vorbirea şi voiam să-i cer să hotărască soarta .mea, soarta fiicei lui, a fiinţei pe care-o iubesc cel mai mult după Dumnezeu, căreia-i doresc o inimă întreagă, o inimă care să poată simţi preţul dragostei mele. Dar pentru mine ea-i pierdută, stă în genunchi lîngă un altul. V-a binecuvîntat ? Mărturisiţi ! -" ■ ',
In răstimp, nobila făptură se ridicase ; Lenardo era şi el în picioare şi îşi venise în fire. Nu te mai recunosc, şopti

ea. Dumneata, un om blînd şi pios, ai devenit dintr-o dată sălbatic ; doar ştii cît îţi sînt de recunoscătoare, ştii cîtă stimă am pentru dumneata !
Nu-i vorba aici de stimă şi recunoştinţă, răspunse tînărul, mai stăpînit, ci de fericirea sau nefericirea vieţii mele. Bărbatul acesta străin mă îngrijorează : aşa cum îl văd că arată, nu mă încumet să mă măsor cu el ; nu pot să lupt împotriva unor drepturi cîştigate, să desfac legături mai vechi.
Cînd ai să-ţi revii, spuse Buna, mai frumoasă decît oricînd, cînd se va putea vorbi cu dumneata ca mai înainte, atunci am să-ţi spun, am să-ţi jur pe rămăşiţele pămînteşti ale tatălui meu că nu am cu acest domn şi prieten alte legături, decît ceje pe care poţi să le "cunoşti, să le,, încuviinţezi şi să le împărtăşeşti, şi de care trebuie să te bucuri.
Lenardo tresări pînă în adîncul sufletului ; toţi trei rămaseră în picioare o bucată de vreme, nemişcaţi, cufundaţi în gînduri ; tînărul întrerupse cel dintâi tăcerea. Clipa aceasta e prea importantă ca să nu fie şi hotărîtoare. Ceea ce-am să spun acuma e lucru chibzuit, am avut răgaz sa mă gîndesc, aşa că ascultă-mă : Motivul pentru care tu nu vrei să-mi dai mîna era refuzul meu de a te urma în cazul în care ai emigra de nevoie sau din capriciu. Dar îţi declar aici solemn, faţă de acest martor onorabil, că nu mai pun nici o piedică în calea emigrării, ci vreau' să te ajut şi să te urmez oriunde vrei vrea. însă, în schimbul acestei declaraţii pe care o fac nesilit şi care a fost numai grăbită de împrejurări neaşteptate, îţi cer mîna chiar în clipa asta.
El şi-o întinse pe a sa ; stătea mîndru şi sigur de sine ; ceilalţi doi, surprinşi, se trăiseră fără voia lor înapoi.
Am înţeles, spuse tînărul calm şi cu un fel de demnitate plină de. fervoare. Aşa a trebuit să se întîmple, e pentru binele nostru al tuturor. Dumnezeu a vrut astfel. Dar ca să

nu crezi că hotărîrea mea a fost luată în pripă sau din capriciu, află că de dragul tău am renunţat la munţi şi la stînci, şi că zilele acestea, la oraş, am.luat toate măsurile ca să trăiesc după voia ta. Acum însă plec singur, desigur că n-ai să-mi refuzi mijloacele ; îţi mai rămîn bani de-ajuns ca să-i pierzi aici, aşa cum ţi-i teamă, pe bună dreptate. Căci, pînă la urmă, m-am convins şi eu : vicleanul acela iscusit şi "harnic şi-a pus ochii pe valea de sus ; acolo îşi aduce maşinile şi ai să-l vezi cum trage la el toate resursele oamenilor ; poate că atunci, poate chiar foarte curînd, ai să-l chemi înapoi pe prietenul credincios*pe care acum îl alungi.

Rar s-au- găsit trei oameni împreună,. într-o situaţie atît de penibilă, fiecare temîndu-se, că-l pierde pe celălalt şi neştiind în acea clipă ce-i de făcut pentru a împiedica asemenea nefericire.

Cu o hotărîre impetuoasă, tînărul se repezi pe uşă afară. Buna şi Frumoasa îşi puse mîna pe pieptul răcit al tatălui ei. Să nu speri în cele din preajmă, exclamă ea, ci în cele din depărtare ! aceasta este ultima lui binecuvîntare. Să avem încredere în Dumnezeu, în noi înşine şi în ceilalţi, şi totul va merge bine.

CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA

Prietenul nostru citi cu mare interes cele de mai, sus ; dar, în acelaşi timp, fu nevoit a recunoaşte că, încă de la sfîrşitul celuilalt caiet, simţise, bănuise că fiinţa aceea bună fusese descoperită. Descrierea acelui ţinut aspru şi muntos i-a atras întîi atenţia, dar mai ales presimţirea lui Lenardo,

in noaptea aceea cu lună, şi repetarea cuvintelor din scrisoarea sa, l-au dus pe urma adevărului. Friedrich, căruia i-a spus totul cu amănunţime, nu l-a contrazis nici el.

Dar iată că obligaţia noastră de a povesti, de a zugrăvi, de a dezvolta şi de a prescurta, devine din ce în ce mai grea. Cine nu simte că de data asta ne apropiem de sfîrşit şi că sîntem pe de o parte stăpîniţi de teamă să nu zăbovim asupra prea multor amănunte, iar pe de altă parte, de dorinţa să nu lăsăm nimic nelămurit ! Depeşa de curînd sosită ne informează despre o sumedenie de lucruri ; totuşi scrisorile şi diferitele hîrtii anexate, conţin o seamă de fapte ce nu sînt de un interes general. Aşa că ne-am gîndit să îmbinăm *cele ce* am aflat atunci cu cele-, ce-au ajuns mai tîrziu la cunoştinţa noastră şi, în felul acesta, să ne îndeplinim pînă la capăt datoria serioasă de fidel cronicar.

înainte de toate, trebuie să comunicăm că -Lothario s-a îmbarcat împreună cu Therese, soţia sa, şi cu Natalia care nu voia să se despartă de fratele ei.; abatele îi însoţea. Au plecat sub semne de bun augur şi nădăjduiam că un vînt favorabil le umflă pînza corăbiei. Ei duc cu dînşii o singură impresie neplăcută, o adevărată suferinţă morală : înainte de a pleca, n-au putut s-o viziteze pe Makaria. Ocolul era prea mare, ceea ce întreprindeau era prea însemnat, găseau că şi aşa întîrziaseră prea mult, de aceea au trebuit să sacrifice chiar şi această datorie atît de sfîntă.

însă noi, în calitate de povestitor, nu trebuie să lăsăm ca aceste persoane atît de dragi, care ne-au cîştigat afecţiunea de la început, să plece în locuri atît de îndepărtate, fără să relatăm ce-au plănuit şi ce-au mai făcut pînă acum, mai ales că n-am mai dat de multă vreme nici un amănunt despre ele. Totuşi vom trece peste acestea, pentru că activitatea lor din urmă a fost închinată pregătirilor

pentru marea aventură, spre care vedem că au pornit. Trăim însă cu speranţa că vom avea bucuria să-i întîlnim cîndva, în plină activitate organizată şi desfăşurîndu-şi adevărata valoare a caracterelor lor diferite.
Julieta cea înţeleaptă şi bună, de care ne mai aducem cu drag aminte, s-a căsătorit cu un bărbat pe placul unchiului ei, colaborînd şi ducîndu-i lucrările mai departe în spiritul lui. în ultimul timp, Julieta a trăit mult în preajma mătuşii sale, unde se reuneau unii dintre acei asupra cărora avusese o influenţă atît de binefăcătoare : nu numai cei ce rămîneau credincioşi continentului vechi, ci şi cei ce gîndeau să treacă oceanul. Lenardo şi Friedrich îşi luaseră mai de mult rămas bun de la ea ; comunicările între ei prin trimis special deveniseră de aceea şi mai numeroase.
Dacă dintre oaspeţii Makariei lipsesc persoanele nobile pomenite mai sus, găsim totuşi pe multe altele, foarte importante, pe care le-am cunoscut înainte. Hilaria a venit cu soţul ei, acum căpitan şi moşier bogat. Ca pretutindeni, şi aici şi-a cîştigat, prin drăgălăşenie şi amabilitate, iertarea pentru uşurinţa prea mare cu care trecea de la o afecţiune la alta, vină pe care i-am găsit-o în desfăşurarea povestirii" noastre. Bărbaţii însă ,n-o ţineau de rău. Ei găseau că un asemenea defect, dacă defect ar fi, nu-i de loc scandalos, căci fiecare putea dori şi spera să-i vină şi lui rîndul. .
Flavio, soţul Hilariei, un băiat voinic, vesel şi destul de plăcut, părea că-i cîştigase toată afecţiunea ; dînsa probabil că-şi iertase singură trecutul ; nici Makaria n-a găsit prilej ca să i-l amintească. Soţul, poet mereu pasionat, o rugă pe Makaria ca, înainte de plecare, să-i îngăduie a-i citi un poem, pe care-l scrisese în cinstea ei şi a. celor doi din jur, în puţinele zile eît a stat acolo. El fusese adesea văzut rătăcind pe cîmp, oprindu-se din cînd în cînd, pornind iarăşi, făcînd gesturi largi, scriind ceva în tabletele feii,

zăbovixiid pentru a se gîndi, apoi scriind iarăşi. Acum însă se pair*-} că socotea poemul terminat şi prin Angela o înştiinţa pe Makaria că dorea să i-l citească.

Biata femeie acceptă, deşi fără plăcere ; era o lectură pe care o puteai asculta, cu toate că nu aflai nimic nou decît cele ce ştiai şi nu te făcea să simţi decît cele ce mai simţiseşi şi altă dată. Totuşi versurile erau rostite curgător şi agreabil, iar ici colo dădeai- de întorsături şi rime noi, deşi, în genere, ai fi dorit ca poemul să fie mai scurt. în urmă, Flavio i l-a oferit, scris frumos pe hîrtie cu chenar, şi se despărţiră foarte încîntaţi amîndoi.

Perechea aceasta se întorsese dintr-o călătorie interesantă şi folositoare în sud, pentru a-l elibera de acasă pe maior, care se căsătorise cu văduva cea irezistibilă şi acum voia să respire împre'ună cu ea aerul înviorător din raiul Makariei.

. Deci "au venit şi aceştia doi, în schimbul Hilariei şi al lui Flavio ; soţia aceea adorabilă s-a bucurat, de altfel ca pretutindeni, de o primire deosebită ; lucrul acesta s-a dovedit mai ales prin faptul că a fost primită în apartamentul personal al Makariei, favoare pe care a obţinut-o mai tîrziu şi maiorul. Cu acest prilej, el s-a arătat a fi acelaşi militar cu o frumoasă educaţie, bun gospodar şi agricultor, iubitor de literatură şi apreciat poet didactic, aşa că a fost bine primit de către astronom şi de invitaţii ce se aflau atunci acolo.

El a mai fost onorat şi de către bătrînul şi distinsul unchi care, locuind la oarecare depărtare de Makaria, venea acum mai des ca de obicei, dar numai pentru cîteva ore ; deşi i se oferise tot confortul cu putinţă, nu putea fi înduplecat să-şi petreacă nici măcar o noapte acolo.

în timpul scurtelor vizite, prezenţa sa era foarte preţuită, căci apărea totdeauna binevoitor şi comunicativ, ca om de lume şi de curte ce era ; chiar şi o anumită trăsătură a lui de pedanterie aristocratică nu era privită cu neplăcere. Pe deasupra, de data asta era cu adevărat foarte fericit, aşa cum ne simţim cu toţii cînd avem de tratat lucruri importante cu oameni inteligenţi şi luminaţi.

Vasta întreprindere mergea foarte bine şi înainta mereu după planurile stabilite dinainte.

Nu menţionăm aici decît punctele esenţiale. E proprietar al unor terenuri de peste ocean, lăsate de către strămoşi. Persoanele care cunosc împrejurările de acolo vor putea să-i lămurească mai temeinic pe prietenii lor ce înseamnă acest lucru ; pe noi asta ne-ar duce prea departe. Acele proprietăţi importante erau arendate ; aduceau venit puţin şi neplăceri mari. Asociaţia pe care acum o cunoaştem foarte bine este împuternicită să le ia în stăpînire, dispunînd de o organizare cetăţenească desăvîrşită ; pornind de aici, ea va putea să activeze, conform intereselor sale, ca membră influentă a statului şi va putea să se întindă în terenurile necultivate şi nelocuite. Cu asta se9 vor ocupa îndeosebi Friedrich şi Lenardo, pentru a arăta cum se poate porni munca de la început chiar, urmînd căile naturale.

îndată după plecarea oaspeţilor pe care i-am amintit şi care au fost toţi încîntaţi de timpul petrecut la castel, au sosit alţii, de alt gen, dar tot atît de bine primiţi. Nu ne-am fi aşteptat să le vedem pe Philine şi pe Lydia intirînd într-un asemenea sanctuar şi totuşi au venit. Montan, care se mai afla încă în munţi, urma să sosească curînd pentru a le lua şi a le duce pe drumul cel mai scurt la locul de îmbarcare. Ele au fost primite foarte bine de guvernantele,. cameristele şi celelalte femei de

serviciu ce locuiau la castel. Philine adusese cu ea doi copii adorabili ; îmbrăcată simplu,, dar încîntător, ea atrăgea atenţia printr-un cordon brodat cu flori ; de el atîrna un lanţ de argint cu o pereche de foarfeci mări, englezeşti, cu care uneori tăia şi forfeca aerul, ca şi cum ar fi vrut să dea mai multă expresie vorbelor sale, gest care amuza pe toţi cei de faţă. N-a trecut mult şi a început să întrebe dacă într-o familie atît de numeroasă nu s-ar găsi nimic de croit. S-a nimerit tocmai bine, pentru a-i satisface zelul, să fie nevoie de trusouri pentru două logodnice. Atunci Philine se apucă să studieze portul din acel ţinut, le puse pe fete să se mişte prin faţa ei şi începu să croiască şi iar să croiască, izbutind, cu îndemînare şi gust şi fără a exclude nimic caracteristic, să adauge o uşoară graţie la ceea ce era ţeapăn şi aspru în costume, încît şi logodnicele şi ceilalţi au. fost încântaţi, încetînd să se mai teamă că se vor îndepărta de tradiţie.
Apoi veni rîndul Lydiei să ajute ; ea se pricepea să coasă cu atîta îndemînare, fineţe şi repeziciune, încît se putea spera că, ajutînd şi celelalte femei, zestrea logodnicelor va fi gata mai curînd decît se aşteptau cei din jur. Fetele n-aveau voie să lipsească multă vreme, căci Philine se ocupa de ele pînă în cele mai neînsemnate amănunte şi le trata ca pe nişte păpuşele sau figurante de teatru. Numeroasele panglici şi celelalte podoabe de sărbătoare ce se purtau în. ţinut au fost aranjate cu pricepere şi astfel s-a ajuns ca acele trupuri robuste şi chipuri drăgălaşe, care de obicei erau ascunse, datorită unei pedanterii barbare, să fie puse în valoare şi asprimea lor să fie înlocuită cu o anumită graţie.
Dar într-O' casă unde domneşte un ritm liniştit de viaţă persoanele prea active devin totuşi obositoare. Philine intrase cu foarfecele ei nesăţios în încăperile unde erau

depozitate stofe şi materiale de toate felurile pentru îmbrăcămintea acelei mari familii. Se simţi grozav de fericită la perspectiva de a le croi pe toate ; a fost nevoie s-o scoată cu sila de acolo şi să se ţină uşile încuiate, căci n-avea măsură şi socoteală. De aceea Angela nici nu voia să fie tratată ca o logodnică, căci se temea de-o astfel de croitoreasă ; de altfel aceste două femei n-au ajuns niciodată să se înţeleagă. Dar, despre asta va fi vorba mai tîrziu.

Montan întîrzia mai mult decît se aşteptaseră şi Philine stărui să fie prezentată Makariei. I se făcu pe plac, nădăjduind că astfel vor scăpa mai repede de dînsa ; era destul de ciudat să le vezi pe cele douH femei păcătoase la picioarele sfintei. Amîndouă ■ erau în genunchi, de o parte şi de alta ; Philine, între cei doi copii ai ei, pe care îi puse iute şi drăgălaş să îngenunche, spuse cu obişnuita-i vioiciune : îmi iubesc .bărbatul şi copiii, muncesc cu drag pentru ei şi pentru alţii ; celelalte mi le vei ierta ! Makaria o. binecuvânta şi Philine se retrase cu o plecăciune cuviincioasă.

Lydia stătea în stînga sfintei, cu faţa ascunsă în poale ; plîngea cu amărăciune şi nu putea rosti nici un cuvînt ; Makaria, înţelegîndu-i lacrimile, o bătu uşurel pe umăr ca s-o linişească, apoi, într-o intenţie pioasă, o sărută cu fervoare de cîteva ori pe creştet, între şuviţele de păr pieptănat cu cărare.

Lydia se ridică, întîi în genunchi, apoi în picioare şi se uită la binefăcătoarea ei cu o expresie „de bucurie adîncă. Ce se întîmplă cu mine ? exclamă ea ; ce-i cu mine ? Povara grea ce mă apăsa răpindu-mi orice putere de judecată, dacă nu chiar toate minţile, a dispărut dintr-o dată de pe creştetul meu ; acum pot să-mi înalţ iarăşi privirea în

W

sus, să-mi îndrept gîndurile spre cer şi, adăugă ea suspinând adînc, cred că şi inima mea le va urma.

în clipa aceea uşa se deschise şi Montan păşi înăuntru, aşa cum apar adesea persoanele ce sînt prea mult aşteplate ; dintr-o dată şi cînd nu mai nădăjduieşti, Lydia îi ieşi veselă înainte, îl îmbrăţişa afectuoasă şi, ducîndu-l spre Makaria, spuse cu înflăcărare : Trebuie să afle şi el ce-i datorez acestei făpturi divine şi să-i mulţumească îngenunchind în faţa ei, împreună cu mine.

Montan uimit şi, împotriva obiceiului său, întrucîtva încurcat, spuse, înclinîndu-se cu demnitate în faţa nobilei doamne : Văd că-i dtitoresc foarte mult, căci te-am obţinut pe tine. E pentru întîia oară că mă întîmpini deschis şi cu dragoste, e pentru întîia oară că mă strîngi la piept, deşi merit acest lucru de multă vreme.

Aici trebuie să mărturisim confidenţial cititorilor noştri că Montan o iubise pe Lydia încă din tinereţe, dar că întreprinzătorul Lothario i-o răpise. El însă rămăsese credincios atît ei, cît şi prietenului său, şi la urmă o luase de nevastă, spre mirarea destul de mare, poate, a cititorilor noştri dinainte.

Aceste trei fiinţe, care nu se simţeau la largul lor, în societatea europeană, îşi puteau stăpîni cu greu bucuria cînd venea vorba de situaţia ce-i aştepta dincolo. Foarfecele Philinei tresărea, căci stăpîna lui se gîndea să-şi asigure monopolul . furnizării de îmbrăcăminte pentru toată colonia cea nouă. Philine descria foarte atrăgător marele depozit de stofe şi pînzeturi şi ţăcănea cu foarfecele în aer, văzînd fnainte-i, cum spunea ea, recolta gata de seceră şi coasă.

Cît despre Lydia, răspunzînd iarăşi la o dragoste împărtăşită, drept urmare a binecuvîntării Makariei, vedea în

gînd pe elevele sale crescînd cu sutele şi un întreg popor
de gospodine îndrumate şi deprinse cu ordinea şi graţia.
Montan cel serios n-avea nici el înaintea ochilor decît
minele de plumb, cupru, fier sau cărbune de acolo, şi
era gata să spună uneori că toată ştiinţa şi capacitatea lui
se reduceau la încercări timide, pentru a ajunge să culeagă
abia acolo o recoltă bogată şi de valoare.
Era uşor de prevăzut că Montan se va înţelege imediat
cu astronomul nostru. Convorbirile, care au avut loc în
prezenţa Makariei, au fost foarte interesante, clar noi nu
găsim decît puţine însemnări despre ele, fiindcă de cîtva
timp Angela devenise o ascultătoare mai puţin atentă' şi
cam neglija să ia note ; de asemenea poate că multe dintre
acele idei erau prea generale şi mai puţin accesibile pentru
o femeie. De aceea vom insera aici în treacăt numai unele
dintre gîndurile ce-au fost exprimate în acele zile şi care
ne-au parvenit, fără să fie scrise de Angela.
La studierea ştiinţelor, mai ales a acelora care tratează
despre natură, e pe cît de necesar, pe atît de greu să cer-
cetezi dacă ceea ce ne-a fost transmis de tradiţie, şi a fost
admis ca valabil de către înaintaşii noştri, este într-adevăr
destul de întemeiat, ca, pornind de aici, să poţi duce cu
încredere cercetările mai departe, sau dacă o concepţie
tradiţională n-a făcut,decît să încremenească,pe loc pro-
vocînd mai mult o stagnare decît un progres. Există- un
indiciu care uşurează asemenea cercetare, şi anume dacă
ceea ce s-a moştenit a fost şi a rămas plin de viaţă, influen-
ţînd şi promovînd activitatea practică.
Metoda e cu totul alta cînd e vorba de verificarea
noului, unde trebuie să ne întrebăm dacă ceea ce se adoptă
reprezintă un cîştig real, sau e numai o problemă de modă.

Căci o părere ce emană de la oameni energici se extinde în mulţime prin contagiune, şi atunci se numeşte dominantă — pretenţie care nu are nici un sens pentru cercetătorul adevărat. Statul şi biserica pot avea motive să se declare dominante, căci ele au de-a face cu mulţimile îndărătnice şi, cînd e vorba de menţinerea ordinii, nu mai interesează mijloacele ; dar în domeniul ştiinţelor e nevoie de o libertate absolută căci aici nu se lucrează pentru ziua de azi şi de mîine, ci pentru cursul infinit al timpurilor.

în ştiinţe, chiar dacă ajunge să domine ce e fals, rămîne totdeauna o minoritate în slujba adevărului, şi chiar dacă aceasta s-ar reduce la un singur om, nu înseamnă încă sfîrşitul. Acest om va continua să lucreze în tăcere, pe ascuns, şi va veni vremea cînd alţii se vor interesa de el şi de convingerile sale, sau cînd acele convingeri se vor impune din nou, datorită propagării luminii universale.

S-a vorbit şi despre ceva mai puţin general, dar de neînţeles şi cu totul deosebit : era o mărturisire întîmplătoare a lui Montan, care în timpul cercetărilor sale geologice şi miniere fusese însoţit de o persoană cu însuşiri foarte ciudate şi care era într-o legătură specială cu tot ce se numeşte piatră, mineral şi, îndeobşte, element. Acea persoană simţea nu numai influenţa apei ce curge sub pămînt, a depozitelor şi filoanelor de metal, a celor de cărbune şi a altor substanţe concentrate la un loc în cantităţi mari, ci, ceea ce era şi mai miraculos, se simţea de fiecare dată altfel, după natura terenului pe care se afla. Munţii cu caracter geologic diferit exercitau fiecare altfel de influenţă asupra amintitei persoane şi acest fenomen îl împărtăşea lui Montan, care inventase un sistem de vorbire, ce-i drept ciudat, dar datorită căruia se puteau

înţelege. Astfel reuşise s-o verifice şi în lucrări mărunte, punînd-o să distingă prin pipăit elementele chimice şi fizice, ba chiar să spună dintr-o singură privire dacă un corp era greu sau uşor. Această persoană, despre sexul căreia n-a vrut să dea explicaţii, fusese trimisă de el peste ocean, împreună cu ceilalţi prieteni emigranţi şi spera să-i fie de mare ajutor la cercetările lui în acele ţinuturi neexplorate.
Această dovadă de încredere din partea lui Montan l-a făcut pe astronom să-şi deschidă inima şi, cu îngăduinţa Makariei, i-a dezvăluit .oaspetelui relaţiile bătrînei doamne cu sistemul cosmic. Datorită comunicaţiilor ulterioare ale astronomului, sîntem acum în situaţia de a vă reda, dacă nu tot ce s-ar putea, cel puţin esenţialul convorbirilor asupra acestor subiecte atît de interesante.
MaiTntîi să admirăm asemănările existente între aceste două cazuri, cu toată diferenţa enormă dintre ele. Unul dintre prieteni, pentru a nu deveni un mizantrop, coborîse în cele mai adînci văgăuni ale pămîntului şi chiar şi acolo i se adeverise că în natura omului se găsesc analogii cu corpurile cele mai inerte şi măi grosolane. Celălalt prieten aducea exemplul Makariei pentru a dovedi că nu numai lucrurile apropiate, materiale, ci şi cele îndepărtate, spirituale, pot fi percepute de o natură bine înzestrată, şi că nu e nevoie să pătrunzi pînă în inima pămîntului, nici să te îndepărtezi pînă dincolo de limitele sistemului solar ; ajunge să observi sistematic o acţiune şi să fii solicitat de ea. Pe pămînt şi sub pămînt există toate elementele pen» tru a satisface trebuinţele pămînteşti,. o lume a materiei, dăruită celor mai înalte facultăţi ale omului spre prelucrare ; dar pe cealaltă cale, cea spirituală, se vor întîlni totdeauna mila, dragostea şi o acţiune liberă şi organizată.

Â face ca aceste două lumi să se influenţeze reciproc, manifestîndu-şi însuşirile lor proprii în scurta apariţie pe pămînt a vieţii noastre, iată care este forma de perfecţiune pe care omul poate s-o atingă.

Cei doi prieteni încheiară un pact, propunîndu-şi să nu-şi mai ţină secrete experienţele şi descoperirile, căci acela care ar putea rîde de ele ca de nişte poveşti potrivite pentru un roman, nu poate, totuşi, să nu le privească drept simboluri ale binelui ideal.

Curând, Montan şi cele două femei îşi luară rămas bun ; el ar mai fi fost rugat să rămînă, împreună cu Lydia, dar neastâmpărata Philine tulbura liniştea şi obiceiurile celorlalte femei şi mai ales ale nobilei Angela, situaţie la care se mai adăugau nişte împrejurări deosebite, care îngreunau atmosfera.

Am menţionat mai sus că Angela nu-şi mai îndeplinea ca înainte rolul de a asculta şi a nota, ci părea preocupată de alte probleme. Pentru a explica această anomalie la o persoană deprinsă cu ordinea şi trăind imr-un cerc atît de pur, sîntem nevoiţi, pînă la urmă, să introducem încă un personaj în această povestire complexă.

Vechiul şi încercatul nostru prieten Werner, ale cărui afaceri comerciale creşteau şi se întindeau fără limită, era silit să-şi caute mereu funcţionari noi, pe care însă nu-i angaja decît după ce-i verifica în chip deosebit. Pe unul dintre aceştia l-a trimis la Makaria ca să discute cu dînsa asupra plăţii unor importante sume de bani pe care bătrîna doamnă se hotărîse să le consacre, din imensa-i avere, acelei noi întreprinderi, gîndindu-se mai ales la Lenardo, favoritul ei. Tînărul excepţional de care am amintit, vioi şi simplu ca purtări, acum asociat al lui Werner, se distingea prîntr-un talent deosebit, o capacitate imensă de a socoti în minte ; era o calitate foarte preţuită pretutindeni, mai

ales de oamenii de afaceri, care ades colaborează şi sînt siliţi să-şi trateze şi să-şi lichideze afacerile numai cu ajutorul cifrelor ; dar chiar şi în viaţa de societate', unde mereu se vorbeşte şi se discută despre cifre, sume şi bilanţuri, un asemenea talent e c'ît se poate de util. în afară de asta, vinarul ştia să cînte cu multă graţie la pian : arit-t metica unită cu însuşiri sufleteşti plăcute îi erau aici de cel mai mare ajutor. Sunetele curgeau cu uşurinţă şi se îmbinau armonios. De multe ori însă dovedea că-i sînt familiare şi probleme, mai adînci, astfel că, deşi vorbea puţin şi aproape nu lăsa să se întrezărească nici o urmă de sentimentalism în discuţie, era un om dintre cei mai atrăgători. în orice caz, arăta mai tînăr decît era în realitate, avea chiar ceva copilăresc în înfăţişare. Oricum ar fi, câştigase simpatia Angelei şi ea pe a lui, spre marea-mulţumire a Makariei, care, dorea de mult s-o vadă măritată pe fata aceasta cu suflet atît de nobil.
Angela însă, simţind cît va fi de greu s-o înlocuiască cineva, îndepărtase pînă atunci unele propuneri de căsătorie, ba poate, cine ştie, îşi înăbuşise chiar vreo afecţiune ascunsă ; dar de cînd se acceptase ideea unei înlocuitoare, ba chiar se şi găsise cineva, părea că, după surpriza primei emoţii, se lăsase fără împotrivire în voia unui sentiment care mergea pînă la pasiune.
Acum însă ajungem să dezvăluim faptul cel mai important, avînd în vedere-că toate întâmplările despre care vorbim de atîtâ vreme s-au pregătit pe încetul, s-au destrămat şi s-au refăcut iarăşi.
Deci, s-a hotărît ,ca Buna şi Frumoasa, numită altădată fata cea oacheşă, să stea în preajma Makariei. Planul, sta^ *y* bilit în linii generale şi aprobat şi de Lenardo, e aproape de realizare ; toţi cei interesaţi sînt; de acord ; Buna şi Fru-;

moaşa îşi trece toată averea asociatului ei. El se căsătoreşte
cu fata mezină a acelei familii harnice pe care o cunoaş-
tem şi devine astfel cumnatul lui Drege-toate. în felul
acesta e cu putinţă organizarea perfectă a unui nou mod
de fabricaţie, datorită colaborării şi localurilor existente,
iar locuitorii acelei văi pline de activitate îşi vor găsi o
nouă ocupaţie, încă şi mai vie.

Astfel Buna şi Frumoasa devine liberă şi se instalează
pe lingă Makaria, în locul Angelei, care s-a şi logodit cu
asociatul lui Werner. în felul acesta, toate s-au aranjat
pentru moment; ceea ce nu se poate încă hotărî rămîne în
suspensie.

Acum însă Buna şi Frumoasa doreşte ca Wilhelm să
vină s-o ia ; mai sînt încă multe lucruri de rînduit şi ea
vrea neapărat ca Wilhelm să încheie ce a început. El e
cel ce-a descoperit-o întîi şi o întîmplare ciudată l-a pus
pe Lenardo pe urmele lui ; iar acum ea doreşte ca tot
Wilhelm să vină să-i uşureze despărţirea de acele locuri,
şi astfel să aibă bucuria şi satisfacţia de a strînge şi
înnoda din nou o parte din firele încurcate ale destinului.

Dar mai trebuie să dezvăluim un secret, pentru a în-
tregi latura spirituală, afectivă a personajelor noastre :
Lenardo nu rostise niciodată vreun cuvînt despre o legătură
mai strînsă cu Buna şi Frumoasa ; însă în cursul negocie-
rilor, cu ocazia schimbului des de scrisori, a fost întrebată
delicat cum ar privi o asemenea legătură şi ce-ar fi în-
clinată să facă dacă ar veni vorba despre aşa ceva. Din
răspunsul Bunei şi Frumoasei se putea alege numai atît :
că nu se simţea vrednică să răspundă afecţiunii nobilului
ei prieten, oferindu-i o inimă împărţită cu altul. O dragoste
ca a lui merită un suflet întreg;.o femeie care să-i aparţină
în întregime, şi asta ea nu-i putea oferi. Amintirea logod-
nicului, a soţului ei şi a unirii lorii era încă prea vie în

suflet ; îi stăpînea fn asemenea măsură întreaga fiinţă, că nu mai era loc pentru iubire şi pasiune, ci numai pentru o afecţiune cît se poate de curată şi, în împrejurarea de faţă, pentru o recunoştinţă nemărginită. Nimeni nu mai insistase ; şi deoarece Lenardo nu întrebase nimic, nici nu mai fusese nevoie să i se dea răspuns şi lămuriri.
Cîteva consideraţii generale şi-ar găsi, poate, aici locul cel mai potrivit. Toate persoanele care veneau în contact cu Makaria întreţineau cu ea relaţii pline de încredere şi respect ; toţi îşi dădeau seama că se află în prezenţa unei fiinţe superioare, care lăsa totuşi fiecăruia libertatea de a se manifesta potrivit propriei firi. Fiecare se arăta în faţa ei aşa cum era, mai mult chiar decît ar fi făcut-o vreodată faţă de părinţi şi prieteni ; fiecare avea un fel de încredere în sine, căci se simţea îndemnat să se manifeste cu ce era mai bun în el, fapt din care izvora o stare de mul* ţumire generală.
Nu putem să trecem însă sub tăcere amănuntul că în mijlocul atîtor întîmplări, care, în oarecare măsură, reuşeau s-o distragă, Makaria rămînea totuşi preocupată de situaţia lui Lenardo. Vorbea despre asta cu cei mai apropiaţi de ea, cu Angela şi cu astronomul. Lor li. se părea că văd limpede ce se petrece în sufletul lui Lenardo ; în momentul de faţă era liniştit, căci fiinţa care îl preocupa va fi foarte fericită ; Makaria rînduise toate pentru viitor.
-Acum lui nu-i rămînea decît să se apuce curajos de importanta întreprindere care-l aştepta, iar restul să-l lase în seama timpului şi a sorţii. Se putea presupune că era susţinut în ceea ce voia să facă mai ales de gîndul că atunci cînd va reuşi să-şi întemeieze, o situaţie solidă, îşi va chema acolo iubita, sau va veni el singur s-o ia.
în legătură cu asta s-au exprimat diferite observaţii generale. Examinară mai de aproape cazul ciudat pe care-l

aveau în faţă : pasiunea născută din conştiinciozitate. îşi aduseră aminte şi de alte exemple de transformări ciudate ale unor impresii, de evoluţia misterioasă a unor înclinări şi dorinţe înnăscute. Regretau că, în asemenea cazuri, sfaturile nu aveau valoare, dar găseau că e foarte înţelept să vezi cît mai limpede în tine, pentru a nu te lăsa cu totul în voia unei înclinări sau alteia.

Ajunşi la acest punct, nu ne putem împotrivi dorinţei de a vă împărtăşi conţinutul unei hîrtii din arhivele noastre, referitor la Makaria şi la ciudata însuşire cu care a fost înzestrat spiritul ei. Din păcate, acest document a fost scris din memorie, mult timp după ce ne-a fost comunicat conţinutul lui, şi nu poate fi considerat întru totul autentic, cum ar fi fost de dorit într-un caz atît de deosebit. Oricum ar fi, vom împărtăşi aici destul cititorilor noştri pentru a-i face să mediteze şi pentru a le atrage atenţia, dacă nu cumva au ş'i observat şi notat ceva la fel, sau asemănător.

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

Makaria se găseşte într-un raport cu sistemul nostru solar pe care de-abia îndrăznim să-l exprimăm. Nu numai,; că îl poartă şi—1 contemplă în spiritul şi în sufletul ei, în imaginaţia ei, dar şi face oarecum parte din acest sistem ; ea se vede antrenată împreună cu el în acele orbite cereşti, dar într-un mod cu totul deosebit ; încă din copilărie Makaria gravitează în jurul soarelui şi anume după cum s-a constatat acum, într-o spirală, îndepărtîndu-se mereu de centru şi tinzînd spre regiunile exterioare.

Dacă se* poate admite că fiinţele, în măsura în care sînt corporale, gravitează spre centru, iar în măsura în care sînt spirituale tind spre periferie, atunci prietena noastră aparţine categoriei celei mai spirituale ; ea poate că s.-a născut numai pentru a se dezlega de cele pămînteşti şi a pătrunde în spaţiile cele mai apropiate şi cele mai îndepărtate ale existenţei. Această însuşire, atît de admirabilă, i-a fost, încă din primii săi ani, o povară grea. îşi aminîcşte că de cînd era mică, fiinţa ei interioară era pătrunsă ca de o prezenţă luminoasă ce-şi primea strălucirea de la o lumină neîntrecută nici de cele mai vii raze ale soarelui. De multe ori vedea doi sori, unul interior, şi altul exterior, pe cer ; la fel cu luna, cea exterioară rămînea de aceeaşi mărime în toate fazele ei, pe cînd cea interioară se micşora din ce în ce mai mult.

Acest dar o rupea de lucrurile din viaţa obişnuită, însă părinţii, care erau nişte oameni remarcabili, au făcut tot ce se putea pentru educaţia ei ; facultăţile i-au. fost stimulate şi îndreptate spre o aplicaţie practică, în asemenea măsură, încît ă putut să-şi îndeplinească toate obligaţiile exterioare ; şi în timp ce spiritul şi inima îi erau pline de viziuni supraterestre, acţiunile şi purtările ei rămîneau conforme celor mai nobile principii morale. Trăia ca un înger pe pămînt, totdeauna gata să dea ajutor, neobosită să facă servicii mari sau mici, pe cînd spiritul i se mişca necontenit în jurul soarelui, ridicîndu-se totodată în cercuri din ce în ce mai largi spre spaţiile supraterestre. Excesul acestei stări de plenitudine era într-o măsură temperat de faptul că şi în ea părea a se face cînd zi, cînd noapte ; cînd lumina interioară îşi micşora strălucirea, Makaria se străduia să-şi îndeplinească conştiincios obligaţiile exterioare, dar cînd sufletul i se lumina din nou, ea se dăruia din plin acelei păci divine. Observase chiar că un

fel de nori o învăluiau din cînd în cînd şi-f ascundeau pentru o bucată de timp imaginea tovarăşilor ei cereşti, interval pe ca.re-l folosea totdeauna spre binele şi bucuria celor din jur.
Atît timp cît n-a vorbit despre aceste viziuni, i-a trebuit multă putere ca să le suporte ; puţinul cît a spus despre ele a fost primit cu neîncredere, sau greşit înţeles ; de aceea, în existenţa sa îndelungată, Makaria a lăsat să se creadă că e vorba de o stare bolnăvicioasă şi aşa se vorbeşte şi acum în familia ei ; dar, pînă la urmă, a avut norocul să dea peste omul pe, care-l cunoaştem, la fel de preţios ca medic, matematician şi astronom, un bărbat nobil, care, totuşi, la început, a venit la Makaria împins numai de curiozitate. Insă după ce i-a cîştigat încrederea şi ea i-a dezvăluit treptat stările prin care trecea,, legînd prezentul cu trecutul şi stabilind o legătură. între fenomene, savantul a'fost cuprins de un interes atît de mare faţă de acest fenomen, încît nu s-a mai putut despărţi de dînsa, ci a încercat zi de zi să pătrundă mai adînc misterul.
; La început, aşa cum dădea să se înţeleagă foarte clar, el socotea că totul nu era decît o iluzie ; căci Makaria nu făgăduia că încă din fragedă copilărie se pasionase de astronomie - şi cosmografie, că primise o instrucţie serioasă în acest domeniu şi că nu scăpase nici un prilej de -a-şi adînci, cu ajutorul cărţilor şi al instrumentelor, cunoştinţele despre structura universului. De aceea, astronomul afirma că, era vorba de lucruri învăţate ; că era de bănuit efectul unei imaginaţii admirabil ordonate, influenţa memoriei, colaborarea inteligenţei, dar mai ales un calcul ascuns.
El era matematician, deci un om încăpăţînat ; eră un spirit luminat, deci deloc credul ; se împotrivise multă vreme, observînd totuşi eu atenţie' tot ce afirma dînsa ;

caută să compare datele unor ani diferiţi, descoperirea datele din anii mai recenţi corespundeau cu poziţiile i re-ciproce ale astrelor şi la urmă exclamă : Şi de ce Dum-nezeu şi natura n-ar fi construit o sferă vie a lui Armillar % o: maşinărie spirituală, capabilă să urmărească singură şi într-un mod deosebit mersul astrelor, aşa cum ceasornicul ne arată scurgerea zilelor şi a orelor ?

Aici însă nu mai îndrăznim să mergem mai departe.; căci un fenomen incredibil îşi pierde valoarea cînd < vrei să4 cercetezi mai de «aproape şi în amănunt, Totuşi să adăugăm doar atît : faptele ce-i slujeau astronomului drept bază pentru calculele sale erau următoarele : Soarele apărea în viziunile Makariei cu mult mai mic decît îl vedea în timpul zilei, iar locul neobişnuit, pe care-l atri-buia , acestui astru în zodiac, prilejuia felurite deducţii. ■ Pe de altă parte se năşteau îndoieli şi erori din faptul că vizionarea arăta că ar apărea alte astre în zodiac decît cele ce puteau fi cunoscute pe cer. Se poate să fi fost micile planete pe atunci încă nedescoperite. [2] Căci după alte indicaţii se putea bănui că ea depăşise'de mult orbita lui'Marte şi că se apropia de cea a lui Iupiter. Era evident că o bucată de vreme contemplase cu uimire această pla-netă în toată splendoarea ei nemărginită, greu de spus de la ce depărtare, şi observase jocul sateliţilor ei ; apoi, în chip cu totul extraordinar, o văzuse "în descreştere, ,ca luna, dar întoarsă invers, aşa cum vedem luna în creştere. S-a tras concluzia că ea vedea astrul dintr-o parte şi ea îiltr-adevăr era pe punctul de a-i depăşi orbita, pentru a

[1] Un instrument cu care se explică mişcarea corourilor ce-reşti.

[2] Ele au fost descoperite între anii 1801~*!-l8O7»'

■*mi*

se avînta în spaţiul infinit spre Saturn. Acolo n-ar putea s-o urmeze nici o imaginaţie ; dar noi" nădăjduim că o asemenea entelehie nu va părăsi sistemul nostru solar, ci odată ajunsă la limitele lui, se va întoarce purtată de dor, reluîndu-şi viaţa pămîntească şi exercitîndu-şi înrîurirea binefăcătoare asupra strănepoţilor noştri.
Sperînd că cititorii ne vor ierta, încheiem aici acest poem eteric şi ne întoarcem la poveştile noastre terestre despre care am dat mai sus cîteva indicaţii în treacăt.
Montan afirmase, cu o depîină~«aparenţă de sinceritate, că persoana aceea ciudată, ale cărei simţuri indicau atît de precis diferenţa dintre zăcămintele ascunse în pămînt, plecase împreună cu primii emigranţi ; acest fapt trebuia să apară unui cunoscător de oameni cu totul neverosimil, căci cum. ar fi putut Montan şi alţii ca el să se,despartă, de o asemenea baghetă miraculoasă ? De altfel, îndată după plecarea sa, nişte vorbe aruncate la întîmplare şi unele istorisiri ciudate ale servitorilor au stîrnit, "încetul cu încetul, bănuieli. Philine şi Lydia aduseseră cu ele o a treia femeie, sub cuvînt că ar fi o cameristă, lucru la care nu părea că se pricepe, dovadă că nu era niciodată chemată să-şi îmbrace sau să-şi dezbrace stăpînele. Portul ei simplu venea bine pe trupu-i voinic şi bine făcut, dar avea, ca şi persoana însăşi, ceva ţărănesc. Comportarea ei, fără să fie grosolană, nu arăta nici o urmă din acele bune maniere pe care cameristele au obiceiul să le maimuţărească. De altfel, şi-a găsit îndată locul pe lingă personalul de serviciu ; s-a împrietenit cu cei ce munceau la'dmp şi la grădină, luînd sapa şi lucrînd cît trei. Dacă punea mîna pe greblă, aceasta zbura de mai mare dragul peste pămîntul proaspăt săpat şi oricît de întins ar fi fost locul, devenea îndată un strat bine netezit. încolo, fata era foarte liniştită .şi repede şi-a cîştigat simpatia tuturor. Se

povestea că a fost văzută adesea cum îşi lepăda unealta şi pornea peste cîmp drept înainte, sărind peste pietre şi buruieni, spre un izvor neştiut de nimeni, unde-şi potolea setea. Şi zilnic, ori de cîte ori îi era sete, în orice loc s-ar fi găsit, se, pricepea totdeauna să găsească o apă curgătoare şi curată, cînd avea nevoie.

Rămăsese deci o mărturie a celor afirmate de Montan. Fără îndoială că numai pentru a evita experienţele greoaie şi dovezile neîndestulătoare se hotărîse el să ascundă prezenţa acolo a unei fiinţe atît de miraculoase, s-o ascundă chiar faţă de nobilele sale gazde, care ar fi .meritat, totuşi, mai multă încredere. Noi însă.am dorit să împărtăşim cititorilor noştri cele aflate, deşi incompTet, pentru a atrage atenţia cercetătorilor asupra unor cazuri asemănătoare ce, într-un fel sau altul, se întîlnesc mult mai des docît s-ar crede.

CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA

Intendentul acelui castel însufleţit nu de mult de către emigranţii noştri era un om activ şi priceput, mereu preocupat de interesele stăpînului său şi de ale sale proprii. Acum stătea mulţumit la masa lui de lucru şi trecea pe Gurat socotelile şi rapoartele în care îşi dădea osteneala să exprime şi să specifice, cu destulă încîntare de sine, beneficiile însemnate pe care le procurase întregului district în timpul găzduirii acelor oaspeţi. Totuşi, după convingerea sa, aceste beneficii erau încă puţin lucru faţă de cele ce urmau să vină ; ei îşi dăduse seama de tot ce se poale obţine de pe urma unor oameni activi, iscusiţi, civilizaţi

16*

şi îndrăzneţi. Unii îşi luaseră rămas bun pentru a se stabili dincolo de ocean, alţii, pentru a-şi găsi o situaţie pe continent ; dar mai rămăsese şf un ăl treilea grup, ţinut pe loc de unele legături secrete ; intendentul se Kotărî să se folosească de această situaţie.
Cînd a fost vorba de plecare, s-a văzut, ceea ce se putea de altfel uşor prevedea, că unii dintre acei bărbaţi voinici se împrieteniseră, în mai mică sau mai mare măsură, cu copilele frumoase din sat şi ţinut. Numai unii avură destul curaj, atunci cînd Odoard a plecat cu oamenii lui, să declare că.rănim pe loc ; dintre emigranţii lui Lenardo nu rămase nici unul; dar parte dintre ei făgăduiră să se întoarcă în curînd şi să se stabilească acolo dacă li s-ar garanta un cîştig convenabil şi siguranţă pentru viitor.
Intendentul, care cunoştea foarte bine întregul personal şi starea fiecărei gospodării din sînul micii populaţii pe care o administra, rîdea pe ascuns, ca un egoist ce era, văzînd pregătirile mari şi cheltuielile importante ce se făceau, pentru ca oamenii să-şi desfăşure liber activitatea peste ocean şi în inima continentului, pe cînd, de fapt, i se procurau lui, care rămăsese liniştit acasă, cele mai mari avantaje pentru domeniul său şi pentru administraţie, căci i se,dădea ocazia să ţină pe loc şi să adune în jurul său pe unii dintre cei mai buni lucrători. Ideile lui luînd avînt sub influenţa prezentului, el găsea că e foarte firesc ca libertatea, bine speculată, să aibă rezultatele cele mai profitabile. Se hotărî imediat să organizeze în micul său district o întreprindere asemănătoare. Din fericire, locuitorii mai înstăriţi s-au văzut aproape constrînşi să îngăduie fiicelor lor să-şi legalizeze legăturile premature. Intendentul'ii lămuri că ceea ce putea să pară **o** nenorocire **în ochii**

vecinilor, era de fapt un mare noroc ; într-adevăr era un noroc că soarta alesese pe cei mai buni meşteşugari, aşa că nu i-a fost greu să facă pregătirile pentru o fabrică de mobile, care nu cere local mare şi nici prea multă bătaie de cap, ci numai iscusinţă şi material suficient. Intendentul făgădui materialele ; locuitorii dădeau femei, local pentru.. fabrică şi depozite, iar noii-veniţi îşi aduceau iscusinţa.
Acest om de afaceri priceput se gîndise bine la toate în taină, încă în prezenţa şi tumultul mulţimii de oaspeţi, iar acum, cînd în jurul lui se aşternuse liniştea, putea să păşească la lucru.
Acel torent trecuse, şi asupra drumurilor din localitate şi asupra curţii castelului se lăsase un fel de linişte mormîntală, cînd omul nostru de afaceri, cufundat în fel de fel de socoteli, fu trezit din treburile-i tihnite de strigatele unui călăreţ sosit în galop. Potcoavele calului nu ţăcăneau în mers, căci el nu era potcovit, dar călăreţul, după ce sări jos de pe pătură — călărea fără şa şi fără scări şi-şi strunea calul numai cu un frîu fără zăbală — îi chema în gura mare şi nerăbdător pe locuitorii castelului şi pe oaspeţi şi era cumplit de mirat că găsea atîta linişte şi toropire.
Servitorul care-i ieşi în întîmpinare nu se pricepu ce să facă ; cînd începu schimbul de vorbe, se arătă însuşi intendentul şi nu ştiu nici el ce să~i spună decît că toată lumea plecase. — încotro ? întrebă nerăbdător tînărul. — Intendentul îi descrise tacticos drumul pe care-l luaseră Lenardo, Odoard şi un al treilea bărbat misterios, pe care-l numeau cînd Wilhelm, cînd Meister. Acesta din urmă se îmbarcase pe fluviul ce trece la o depărtare de cîteva mile ; se ducea la vale, ca să-l vadă mai întîi pe fiul său, iar după aceea să se ocupe de o afacere însemnată.

Tînărul se şi aruncase pe cal şi, după ce află care-i drumul cel mai scurt pînă la fluviu, se năpusti pe poartă şi zbură atît de repede din acele locuri, încît intendentul, care privea de la fereastra lui de sus, abia mai zări un norişor de praf, ce arăta că dezlănţuitul călăreţ luase drumul cel bun.
Tocmai se împrăştiase ultima dîră de praf în depărtare şi intendentul nostru era gata să se reaşeze îa masa de lucru, cînd un alt mesager, mergînd pe jos, ajunse zorit la poarta castelului şi întrebă şi ■ el de oaspeţi, la care fusese trimis în grabă, pentru a le preda ceva. Aducea un pachet voluminos şi o singură scrisoare adresată lui Wilhelm, numit-şi Meister, ce-i fusese încredinţată aducătorului de către o doamnă tînără, cu rugămintea stăruitoare s-o predea cît mai repede. Din,păcate, nici acestuia nu i s-a putut da alt răspuns decît că s-a golit cuibul şi că trebuia să-şi urmeze calea cît mai grăbit pentru a ajunge la locul unde va putea să-i găsească pe toţi, sau cel puţin să capete indicaţii despre ţinta spre care au pornit.
Dar scrisoarea, pe care am găsit-o de asemeni printre numeroasele hîrtii ce ne-au fost încredinţate, e prea importantă ca s-o ţinem secretă. Era de la Hersilia, o femeie pe cît de ciudată, pe atît de plăcută, care n-a apărut decît rareori în istorisirile noastre, dar care, de cîte ori s-a arătat, a atras irezistibil spiritele alese şi inimile delicate. De altfel are destinul cel mai bizar ce putea fi hărăzit unei fiinţe gingaşe.

CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA

HERSILIA CĂTRE WILHELM

Stăteam pe gînduri şi. n-aş fi putut spune la ce mă gîndeam. Dar uneori mă surprind gîndind fără a gîndi ; e un

fel de pasivitate pe care parcă b simt material. Un cal se avîntă în curte şi mă trezeşte din visare ; uşa se dă în lături şi Felix intră strălucitor de tinereţe, ca un mic zeu. Se repede la mine, vrea să mă îmbrăţişeze, eu îl resping ; el se preface indiferent, rămîne la oarecare distanţă şi, cu o veselie netulburată, îşi laudă calul care l-a adus, îmi istoriseşte deschis şi amănunţit despre studiile lui, despre prietenii lui. Amintindu-ne întîmplări mai vechi ajungem să vorbim despre caseta aceea preţioasă ; ştie câ o am şi doreşte s-o vadă ; eu mă învoiesc ; era cu neputinţă să-l refuz. O cercetează, îmi povesteşte amănunţit cum a descoperit-o ; eu mă zăpăcesc şi-i mărturisesc că posed cheiţa. Acum curiozitatea îi este stîrnită la culme, vrea să vadă şi cheia, măcar de departe ; nimeni n-a auzit pe cineva rugîndu-se mai stăruitor şi mai drăgălaş ; cade în genunchi, imploră şi insistă,, privindu-mă cu nişte ochi atît de înflăcăraţi şi de curaţi, cu vorbe atît de dulci şi linguşitoare, că iar n-am putut rezista. îi arăt secretul acela minunat de departe, dar el îmi apucă iute mina, îmi smulge cheia, şi începe să sară voios în jurul unei mese.
N-am ce face cu caseta şi nici cu cheia : îmi strigă el. Numai inima ta aş dori s-o deschid ; aş dori să mi se deschidă singură, să vină spre mine, să mă strîngă la ea, să-mi îngăduie fericirea s-o strîng la pieptul meu. Era adorabil, neînchipuit de frumos ; eram gata să mă apropii ; dar el trage caseta pe masă dinaintea lui ; a şi vîrît cheiţa - în broască, ameninţînd că o va răsuci şi o răsuceşte într-adevăr. Cheiţa însă se frînge ; jumătatea ei dinafară cade pe masă.

Mă simţeam mai tulburată decît era cu putinţă şi îngăduit. El foloseşte neatenţia mea, lasă caseta, se repede spre mine şi mă cuprinde în braţe. Am luptat în zadar, ochii lui s-au apropiat de ai mei şi am văzut cît e de minunat să-ţi găseşti propriul chip în ochii unui îndrăgostit ! Am văzut asta pentru întîia oară atunci cînd şi-a:

apăsat cu ardoare buzele pe buzele mele. Trebuie să recunosc că i-am răspuns la sărutare ; e atît de frumos să faci pe cineva fericit ! M-am smuls din îmbrăţişare ; prăpastia ce ne despărţea mi-a apărut prea limpede ; în Ioc să mă stapînesc, am depăşit măsura, l-am îndepărtat mînioasă ; tulburarea mi-a dat curaj şi înţelepciune ! L-am ameninţat, l-am dojenit, i-am poruncit să nu mai apară niciodată înaintea mea ; Felix a crezut în sinceritatea vorbelor mele. Bine, a spus, atunci plec în lume şi am să călăresc pînă îmi voi găsi moartea. S-a urcat pe cal şi a plecat în galop. încă pe jumătate visînd vreau să pun la adăpost caseta ; jumătatea cheiţei zace ruptă, nedumerirea mea nu are margini.

O, voi, bărbaţilor, voi, oamenilor ! N-o să transmiteţi niciodată raţiune copiilor voştri ? Nu i-a fost de ajuns tatălui că a pricinuit atîta rău, trebuie acum şi fiul să ne pună într-o încurcătură fără ieşire ?

. I

Aceste mărturisiri le păstram de cîtva timp la mine ; "
dar iată că trebuie să-ţi comunic o întîmplare ciudată care limpezeşte şi întunecă cele de mai sus.

-

Un bătrîn aurar şi giuvaergiu, pe care unchiul meu îl preţuieşte foarte mult, a venit la noi să ne arate unele piese de anticariat rare şi scumpe ; asta m-a făcut să-i aduc caseta ; el s-a uitat la cheiţa ruptă şi mi-a arătat ceea ce nu văzusem pînă atunci, că ruptura nu e grunjoasă, ci netedă. Puse cap la cap, cele două bucăţi s-au unit ; bătrînul a scos cheiţa întreagă afară ; bucăţile erau legate magnetic, se ţineau bine una de alta, cu cheiţa aceea însă

nu puteau deschide decît iniţiaţii. Omul s-a depărtat puţin, caseta s-a deschis brusc, dar el a închis-o din nou : Nu-i bine să te atingi de asemenea taine, a spus el.
Slavă Tatălui ceresc că nu-ţi poţi închipui nici pe departe starea în care mă aflu ; cum ai putea oare înţelege o stare de rătăcire, cînd eşti străin de • ea ? Caseta aceea importantă se află înaintea mea, cheiţa care o deschide o am în mînă. Bucuroasă aş lăsa caseta închisă, dacă această cheiţă mi-ar deschide mie viitorul.
Să nu te îngrijorezi în privinţa mea nici o clipă ; dar, te rog, te implor, îţi ordon stăruitor să-l cauţi pe Felix ; am trimis zadarnic după el în toate părţile, ca să găsesc măcar o urmă. Nu .ştiu dacă trebuie să binecuvîntez ziua care ne va aduna iar la un loc, sau să mă tem de ea.
In sfîrşit, curierul cere să ia scrisoarea ; a fost destul de mult reţinut aici, trebuie să-i ajungă pe călători cu depeşe importante. în tovărăşia lor te va găsi desigur şi pe dumneata, sau i se va indica unde te poate găsi. Pînă atunci, nu mă voi linişti.

CAPITOLUL AL OPTSPREZECELEA

Sub soarele cald de amiază, barca luneca pe rîu la vale ; un vînt uşurel răcorea aerul înfierbîntat; malurile în pantă dulce ofereau o privelişte simplă, dar plăcută. QgoareTe de grîu ajungeau pînă la mal; în cîteva locuri apa rosese pe dedesubt terenul cultivat, formînd ici şî colo rîpe destul de înalte.

Sus de tot, pe marginea abruptă a unei asemenea rîpe, pe unde înainte trecuse fără îndoială un drumeag pe care se trăgeau bărcile la edec, prietenul nostru văzu înaintînd în trapul calului un tînăr voinic şi bine făcut. Dar în clipa în care Wilhelm vru să-l privească mai bine, pajiştea de deasupra rîpei se prăbuşi şi nefericitul căzu în apă cu calul peste el. Nu mai era timp de stat pe gînduri ; luntraşii vîslîră şi ajunseră la bulboană cu repeziciunea fulgerului, răpindu-i, într-o clipă prada. Tînărul cel frumos zăcea în luntre fără suflare ; după o scurtă gîndire, oamenii aceia pricepuţi vîslîră pînă la o luncă prundoasă de sălcii, care se formase în mijlocul rîului. într-o clipă traseră la mal, ridicară corpul, îl puseră jos, îl dezbrăcară şi-l şterseră de apă. încă nu se vădea nici un semn de viaţă j floarea minunată se încovoia fără putere în braţele lor ! Wilhelm apucă imediat lanţeta ca să-i deschidă artera braţului ; sîngele ţîşni cu putere şi, amestecîndu-se cu valurile şerpuitoare şi jucăuşe, urmă unduirile apei. Viaţa reveni. De-abia avu timp chirurgul plin de dragoste să fixeze bandajul, că tînărul se sculă curajos în picioare, îi aruncă o privire pătrunzătoare lui Wilhelm şi strigă : Dacă trebuie să trăiesc^ atunci voi trăi cu tine ! Cu aceste vorbe căzu la pieptul salvatorului său plîngînd în hohote. Tatăl şi fiul se recunoscusem. Stăteau, astfel îmbrăţişaţi, asemenea lui Castor şi Pollux [l], fraţii ce se , întîlnesc pe drumul lor dintre infern şi lumină.

îl rugară pe Felix să se liniştească. Vrednicii luntraşi îi şi pregătiseră un adăpost bun, pe jumătate însorit, pe jumătate umbrit, sub frunziş şi ramuri uşoare ; acolo se culcă minunatul tînăr, pe mantaua tatălui său ; pletele-i brune, repede uscate, se încîrlionţau din nou ; zîmbi senin şi adormi. Prietenul nostru îl contemplă cu plăcere, apoi

[1] în mitologie, Castor şi Pollux trebuiau să petreacă fiecare, cu schimbul, cîte o zi în infern, de aceea nu vedeau în acelaşi timp lumina soarelui.

îl înveli cu mantaua, exclamînd : — Vei renaşte oare mereu, tu, imagine splendidă a Divinităţii ? şi vei fi de îndată iarăşi chinuit, rănit dinăuntru sau dinafară ?■ — Mantaua îl acoperi, văpaia soarelui îi încălzea dulce mădularele, obrajii îşi recăpătară culoarea, părea cu totul înzdrăvenit.

Luntraşii cei harnici, mulţumiţi că au făcut o faptă bună şi bucurîndu-se dinainte că vor primi o răsplată bogată, uscară cît putură mai bine hainele tînărului pe nisipul fierbinte pentru ca, la deşteptare, cel salvat să aibă iar o ţinută cuviincioasă.

CUPRINSUL

CARTEA A DOUA
(continuare)
Capitolul al cincilea 5
Capitolul al şaselea . 20
Capitolul al şaptelea 29
Capitolul al optulea 48
Capitolul al nouălea 64
Capitolul al zecelea 70
Capitolul al unsprezecelea 73
CARTEA A TREIA
Capitolul întâi 90
Capitolul al doilea 99
Capitolul al treilea 102
Capitolul al patrulea 115
Capitolul al cincilea 119
Capitolul al şaselea 133
Capitolul al şaptelea 157
Capitolul al optulea 159
Capitolul al nouălea 165
Capitolul al zecelea 175
Capitolul al unsprezecelea 187
Capitolul al doisprezecelea 192
Capitolul al treisprezecelea 198
Capitolul al paisprezecelea 223
Capitolul al cincisprezecelea 238
Capitolul al şaisprezecelea 243
Capitolul al şaptesprezecelea 246
Capitolul al optsprezecelea 249

Lector : CORNEL SIMIONESCtr
Tehnoredactor : ELENA CALUGARU
Bun de tipar 21.03.1984. Coli eă.
Coli tipar 8.
Comanda nr. 40 045
Combinatul poligrafic „Casa Scinteii"
Bucureşti — Piaţa Scinteii nr. 1
Republica Socialistă România

goethe

«întrupări ideale ale spiritului uman, personajele din *Anii de drumeţie* trăiesc şi se deplasează într-un mediu social şi natural dominat de aceeaşi bună rînduială şi distincţie care le caracterizează moravurile şi comportamentul. Aglomerările urbane lipsesc din roman, iar cele rurale sint văzute de departe şi sumar. Scriitorul avea nevoie de teren diber, pentru a-l organiza după voia lui. Locuinţele, reşedinţe nobiliare, conace, pavilioane, gospodării de oameni modeşti, sînt risipite la distanţe mari şi se ivesc pe neaşteptate în calea drumeţilor. Toate sînt clădiri de o arhitectonică armonioasă cu pereţii împodobiţi de picturi fi "neori de inscripţii aforistice, 'iitrunirili au loc în săli mari, impunătoare şi festive în concordanţă cu *tema şi* spiritul celor discutate. Pretutindeni îşi află confirmare maxima : „omul sfinţeşte locul" şi reciproca : „locul sfinţeşte pe om". Armonia dintre om şi spaţiul în care-şi duce traigl se realizează cu necesitate, factorul determinant fiind ori cel dintîi, ori cel de-al doilea.»

ION ROMAN